:ODEN STNED 5 YU ISSN 0351-272 X

STARINE

KNJIGA 60

S T A R I N E / K N J I G A 6.0

RAZRED ZA DRUŠTVENE ZNANOSTI

Uređivački odbor:

JOSIP ADAMČEK
VLADIMIR BAYER
LUJO MARGETIĆ
TOMISLAV RAUKAR
VLADIMIR STIPETIĆ

Glavni i odgovorni urednik

VLADIMIR BAYER

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

CODEN STNED 5 YU ISSN 0351-272 X

STARINE

KNJIGA 60

ZAGREB
1987

UDK 949.713-2 Zagreb: 711.73 Nova Ves] "1344"

Lelja Dobronić

NOVA VES — POVIJESNI DIO ZAGREBA

Nova Ves je danas naziv ulice koja se od Kaptola, hrptom uske uzvisine proteže prema sjeveru do Gupčeve zvijezde. Samo joj ime (ves — selo) kaže da ona prvotno nije bila obična gradska ulica, već da se svojom prošlošću razlikuje od mnogih ulica na širokom prostoru grada Zagreba. I doista, ona je povijesni dio grada.

Literatura o Novoj Vesi nije obilna. Pisao je o njoj Rudolf Strohal u svom radu »Kaptol i Nova Ves u Zagrebu« (revija »Zagreb«, Zagreb 1935, u sedam nastavaka). U sastavu djela o povijesti Zagreba pisali su o Novoj Vesi Ivan Krstitelj Tkalčić (Povijesni spomenici grada Zagreba, sv. I, Zagreb 1889, str. CXLV—CLI) i Nada Klaić (Zagreb u srednjem vijeku, Zagreb 1982, str. 437—441) — da se spomenu samo najvažniji istraživači.

Nova Ves ima svoju povijest koja se po dokumentima broji od 1344. godine, a ima i svoju pretpovijest.

Područje Nove Vesi, tj. teritorij istočno od potoka Medveščaka, a sjeverno od Kaptola, pripadao je od osnutka biskupije zagrebačkom biskupu.[1] Biskupi su u nekoliko navrata poklanjali zemlje zagrebačkim kanonicima, Stolnom kaptolu zagrebačkom. Tako je biskup Stjepan II. 1237. god.[2] među drugim posjedima Kaptolu »poklonio u trajno posjedovanje zagrebačku zemlju od četiri rala, koja je posebno pripadala biskupovu pravu, s četiri rala i četiri kmetska selišta, u zajedničku imovinu braće« (tj. kanonika). Na to nadovezuje da je dao kanonicima još zemlju sjeverno od katedrale, blizu ribnjaka, da sebi sagrade zgrade za zajedničke potrebe. Može se pretpostaviti da se »četiri rala« odnose na teren kasnije Nove Vesi, to više što nije poznat neki drugi dokument kojim bi Kaptol bio stekao tu zemlju. Pod pretpostavkom da se ral (aratrum) kao jedinica mjere otad nije mnogo izmijenio,[3] četiri rala odgovaraju otprilike površini Nove Vesi od Kaptola do crkve sv. Ivana (oko 600 m) u širini od oko 60 m.

Najvjerojatnije u to doba, u prvoj polovici 13. stoljeća, područje Nove Vesi nije bilo sasvim nenapučeno. Osim spomenuta četiri kmetska selišta morali su se na njegovoj zapadnoj strani, na potoku Medveščaku, nalaziti kaptolski mlinovi, koji su bili u pogonu duga stoljeća i, promijenivši vlasnike, održali se gotovo do pred kraj 19. stoljeća. Osim toga, u Novoj Vesi imali

[1] L. Dobronić, Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201, Rad JAZU, knj. 283, Zagreb 1951, str. 247.
[2] MCZ I, p. 12. doc. 14.
[3] Vladimir Mažuranić, Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik, Zagreb 1908—1922 — Aratrum.

su svoje sjedište templari[4] još od vremena biskupa Prodana (oko 1170—1175), koji ih je ovamo doveo budući da je i sam bio templar, o čemu govori Farlatti pozivajući se na Ivana, arhiđakona goričkog. Templari su se nalazili u Novoj Vesi u času kad je red bio ukinut odlukom koncila u francuskom gradu Vienne 1312. godine. Iz svih sjedišta u Hrvatskoj povukli su se u sjedište u Zagrebu, u Novoj Vesi, kako piše Krčelić, i tu su živjeli pod brigom i nadzorom biskupa zagrebačkog Augustina Kažotića.

Povijest Nove Vesi počinje 1344. godine.[5] Te godine, 9. rujna Zagrebački stolni kaptol izdaje ispravu kojom daje svoju zemlju sjeverno od kanoničkih kurija, s obje strane puta koji vodi u bregove (Medvednica) za »naše slobodno selo« (villa nostra libera) i za došljake (hospites) koji se na njoj budu trajno nastanili. Ujedno tim budućim stanovnicima daje na upotrebu svoju zemlju Bukovec. To novo »slobodno selo«[6] naziva se u kaptolskim statutima[7] Ivana, arhiđakona goričkog, dakle između 1344. i 1353. kad je pisac umro, Lepa Ves. Taj se naziv kasnije rijetko spominje, a ustalilo se ime Nova Ves.

Kaptol je u samom osnivačkom aktu donio odredbe po kojima će se život u Novoj Vesi organizirati i regulirati, a naselje formirati. Nova Ves će imati vlastitu upravu i sudstvo uz izvjesna ograničenja:

1. Stanovnici će putem svoja četiri predstavnika 1. svibnja svake godine izabrati vesnika (villicus — poglavar sela). Taj se često naziva i sudac (judex).

2. Vesnik će s dva prisjednika iz redova stanovnika Nove Vesi suditi u svim građanskim parnicama i u krivičnima koje su građanski pokrenute. O teškim krivičnim djelima (krvoproliće, razbojstvo, krađa, palež i sl.) vesnik će suditi zajedno s kaptolskim svjetovnim sucem. Kaptol predviđa i neke slučajeve koji se mogu pojaviti i način njihova rješavanja: »Svaki građanin ili došljak građansku ili krivičnu građanski pokrenutu parnicu može iz razumnog razloga od vesnika ili našeg suca prenijeti na našu istragu kolikogod puta i kadgod bi to bilo probitačno, ali najprije ima pred svojim sucem položiti dvanaest denara novca koji tad bude u opticaju; a svaki onaj koji za svoju parnicu, ne zbog težine već iz zloće, hoće izbjeći istragu svog suca, i u to mi budemo uvjereni, takvog ćemo natrag poslati njegovu sucu osuđenog ponovno na dvanaest denara, kao gore, koje mora platiti svom sucu, kao prije. Od prihoda pak ovakvih osuda i drugih koji sucu pravedno pritječu od njegova sudovanja, vesnik neka ima dvije trećine, a njegovi prisjednici treću. U krivičnim parnicama, kako je prije rečeno, neka polovicu dobije naš (kaptolski) svjetovni sudac, a drugu polovicu vesnik sa svojim prisjednicima.« Ovim je, dakle, odredbama bilo organizirano pravno stanje Novovešana i organizirano sudstvo.

3. Treća odredba odnosi se na osobnu slobodu i sigurnost imovine. Kaptol »djelotvorno i dostojno slobodna čovjeka dopušta našim došljacima (hospites) i svim drugim pravim tamošnjim stanovnicima (habitatores) slobodu raspolaganja za života i smrti svojim pokretninama, nekretninama i onim što se giba« (stoka). I tu osnivač predviđa moguće slučajeve: »Ako tkogod umre

[4] L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, knj. 406, Zagreb 1984, str. 47.

[5] MCZ I, p. 172 doc. 196.

[6] Villa prevodim sa selo (ves), a ne varoš kao Nada Klaić, da se istakne razlika s »libera regia civitas in Monte Grecensi Zagrabiensi« koja se naziva varoš. — Vidi: N. Klaić, Zagreb u srednjem vijeku, Zagreb 1982, str. 437.

[7] MEZ II, p. 22 cap. XIV.

bez oporuke, naslijedit će njegova dobra njegovi bliži baštinici oba spola sve do trećeg koljena uobičajenim načinom i redom. Ako takvi ne postoje, dobra pokojnikova, kako je prije rečeno, neka se dijele na tri dijela. Prvi od njih neka se dodijeli za spas njegove duše, drugi neka se odstupi nama (Kaptolu) na raspolaganje, a treći neka pripadne vesniku i njegovim prisjednicima na određeni način. U onom pak slučaju kad je netko za počinjeni zločin kažnjen smrću ili nestane, sva njegova dobra neka uzmu naš sudac i vesnik, od kojih ćemo — ispitavši baštinike, usluge našeg suca i vesnika i druge okolnosti — izvršiti razdiobu prema sudu naše volje.«

4. Daljom odredbom štiti se tjelesna sigurnost stanovnika. »Tkogod na području našeg slobodnog sela u nazočnosti suca ili vesnika nekoga rani tako da postoji opasnost da taj izgubi koji glavni ud, samim po sebi bit će dužan platiti ranjenome dvanaest maraka i isto toliko sucu, i odmah neka ga vesnik uhapsi dok ne isplati rečenu svotu novaca ili ne pokaže garanciju da će istu platiti u roku od petnaest dana. Ako netko u nenazočnosti suca ili vesnika tako nešto počini, neka bude kažnjen istom kaznom od svojih dobara samo ako mu bude dokazana krivnja po prikladnim svjedocima ili drugima pravedno i razložno.«

5. Čast stanovnika Nove Vesi bila je također zaštićena već od samog osnivanja naselja, riječima: »Tko bilo kom drugome dade ćušku ili učini što slično u nazočnosti suca ili vesnika, samim tim je dužan platiti onome koji je pretrpio nepravdu, ako je dobrog glasa, pet maraka i isto toliko sucu, inače pak jednu marku protivniku i jednu sucu. Ako se tako što dogodi u nenazočnosti suca, tad je krivac obvezan na polovicu prije spomenute svote pošto mu bude zakonito dokazana krivnja, kako je gore objašnjeno. Drugi slučajevi sramotnih i psovačkih riječi neka se svedu na polovicu prije rečenoga, pošto se pomno razmotri razlika između nazočnosti i nenazočnosti suca ili vesnika i osobe dobra glasa. Ostalo, manje ili lakše, prepušta se ocjeni onoga koji sudi.«

6. Da bi sud mogao efikasno djelovati, propisan je način za postizavanje reda: globe za one koji se oglušuju na pozive. »Svaki tko je pozvan na sud prvi put, a ne pojavi se, dužan je platiti osam denara, drugi put dvanaest, a treći put dvadeset vesniku ili sucu u roku od osam dana od dana kad je morao doći, ako ne može svoj nedolazak razložno opravdati. Kad se pak iz bilo kojeg razloga dogodi da bude izdan jedan poziv koji vrijedi kao tri, osuda će biti kao da je pozvan tri puta. U ostalim sudskim postupcima neka se primjenjuju osude, prokušane pravom ili običajem.«

7. S pravnog područja prešao je osnivač slobodnog sela na prostorno planiranje. Želio je da sva zemljišta (curia, kasnije fundus — dvorno mjesto) budu jednake veličine da bi »tijekom vremena naši građani ili došljaci mogli mirno boraviti«, kako ističe u ispravi. Točno je odredio da uz cestu zemljišta budu dugačka 32 šumska lakta i da se na obje strane protežu do potoka koji iza njih teku.

8. Na kraju dokumenta Kaptol kao osnivač izražava svoje zahtjeve: »Zahtijevamo da građani ili došljaci nas priznaju za svoje prirodne gospodare i da budu obvezani pomagati nam uvijek čvrstom vjernošću — svi i svaki pojedinačno sa svojim stanarima (inquilinus) i onime što im pripada. U znak priznavanja naše svjetovne vlasti bit će nam dužni svake godine na blagdan sv. Martina ispovjedaoca u studenome svaki pojedinac od svakog čitavog zem-

ljišta (dvornog mjesta) platiti četrdeset dobrih banskih denara, a tijekom godine dati tri dara: o Božiću svaki jednog dobrog kopuna, četiri kruha i deset jaja, o Uskrsu četiri kruha, jedan sir i petnaest jaja, a o blagdanu sv. Stjepana kralja dvije kokoši ili dobra pileta, četiri kruha i deset jaja.« Time Kaptol završava nabrajanje svojih razmjerno skromnih zahtjeva, a sa svoje strane obećava: »Zadovoljni time nikad nećemo od njih ili od nekih od njih tražiti više redovitog davanja, već ćemo dopustiti da u slobodi i slobodno borave na čast Boga i sv. kralja Stjepana.«[8]

Iako je na Novoj Vesi bilo života već u 13. stoljeću, i prije, ona je kao organizirano naselje s točno određenim pravima i dužnostima stanovnika osnovana 1344. godine tom ispravom Stolnog kaptola zagrebačke katedrale. Taj je dokument izdan 102 godine poslije tzv. »zlatne bule« (1242) kojom su bila fiksirana prava i dužnosti građana susjednog Gradeca. Razlika je ipak velika. Tamo je bio »slobodni kraljevski grad« (libera regia civitas), a ovdje »slobodno selo« (libera villa). Tamo je ispravu izdao kralj Bela IV, a ovdje domaći feudalac, Kaptol zagrebački. Ipak je time Nova Ves ušla u povijest kao najstarije (poslije Gradeca) slobodno naselje — općina na terenu Zagreba; jedna od onih od kojih je 1850. godine konstituiran moderan grad. Osnivački akt služio joj je kao općinski statut.

Kako se vidjelo, u osnivačkom aktu Kaptol svoje novo naselje naziva villa (ves, selo), a njegova poglavara villicus (vesnik) i judex (sudac). Za one koji budu stanovali u Novoj Vesi upotrebljava različite nazive: hospites (došljaci), cives (građani), habitatores (stanovnici), a predviđeni su i inquilini (stanari, pridvorci). Prema tome, tip naselja pri osnivanju je bio određen. Što se tiče stanovnika, nazivi za njih se miješaju, čime su bile otvorene mogućnosti za nesporazume u budućnosti.

Da su se ljudi naseljavali i da se život u tom »slobodnom selu« doskora počeo odvijati, mora se zaključiti po činjenici što je već nakon tri godine uspostavljena i crkvena organizacija, župa. Na inicijativu kanonika Ivana, arhiđakona goričkog, 1347. godine[9] Stolni je kaptol dodijelio veliko zemljište za crkvu sv. Ivana Krstitelja, koju je taj arhiđakon namjeravao podići svojim troškom, a budućem župniku na korištenje. Ta se zemlja protezala od potoka Cirkvenišče (Medveščak) na zapadu (danas: Medvedgradska ulica) preko »velike ceste« (danas: ulica Nova ves) »sve do zemalja našeg gospodina biskupa koje pripadaju Laškoj ulici«, što znači otprilike do Ulice Moše Pijade. Širina tog posjeda iznosila je 200 »lakata kojima se mjeri sukno«, dakle oko 66 m. Upravo te 1347.[10] crkva je bila Ivanovim sredstvima sagrađena i 6. prosinca proglašena župnom isključivo za Novu Ves, a pod patronatskim pravom Kaptola zagrebačkog. Prvi novoveški župnik Blaž i njegovi nasljednici počašćeni su 1351. god.[11] službom »posebnog kapelana (dvorskog) zagrebačkog biskupa«.

Budući da zemljište novoveške crkve i župnika nije bilo ograničeno na jednu stranu ceste, kao što su bila zemljišta određena za kuće stanovnika, već se protezalo cijelom širinom teritorija od zapadne do istočne međe, pretpostavljam da se nalazilo na samom kraju planiranog i tad valjda već dijelom

[8] Sv. Stjepan, ugarski kralj, patron zagrebačke katedrale.
[9] MCZ I, p. 189 doc. 210.
[10] MCZ I, p. 193 doc. 214.
[11] MCZ I, p. 199 doc. 222.

naseljenog terena. Naime, crkva sv. Ivana i donedavni župni dvor (Nova ves 55) nalaze se na dvije strane ceste, a između njih je bilo groblje do 1788. godine.[12] »Župni dvor je uz zid groblja sa zapadne strane«, zapisao je vizitator 1677. godine.[13] Sjeverno od vrta župnog dvora stajala je još samo kapela sv. Zaharije. Do danas se u tlocrtu Nove Vesi na ovom mjestu osjeća izvjestan prekid. Crkva sv. Ivana služila je kao znak tog sela, pa je u kaptolskim statutima,[14] koje je sastavio isti arhiđakon Ivan, poglavlje »O imenima sela koja zajednički posjedujemo« kao prvo navedeno: »selo kod crkve sv. Ivana Krstitelja zvano Lepa Ves«. U ispravi iz 1361. godine[15] kanonici govore o »našem novom selu kod sv. Ivana zagrebačkog«.

Upravo spomenutom ispravom iz 1361. godine Nova Ves se riješila davanja »darova« u prirodi Kaptolu koji su bili propisani ispravom o osnivanju. Tadašnji novoveški vesnik Mladen je molio, a Kaptol uvidio »preveliku pustoš našeg novog sela kod sv. Ivana zagrebačkog« i želio da se ono »brižljivo naseli«. Da pospješi naseljavanje i olakša život tadašnjim malobrojnim Novovešanima, oslobađa ih svih »darova«, a buduće stanovnike svih podavanja u roku od tri godine.

Stolni kaptol zagrebački osnovao je 1478. godine[16] svoje drugo građansko naselje, Opatovinu. U osnivačkom aktu i za nj je određen način upravljanja i suđenja, veličina zemljišta i drugo, slično kao za Novu Ves. Osnivanje tog naselja na Kaptolu nije ostalo bez posljedica za sudbinu Nove Vesi u kasnijim stoljećima. Nova Ves je nastavila svoj život, djelomice samostalan (»slobodan« u onome što se tiče izbora uprave, nižeg suda i osobne slobode stanovnika, a djelomice u zavisnosti od Kaptola, pa se sva njena povijest do potpunog ukidanja 1850. odvija između ta dva divergentna teženja.

Čini se da je Kaptol svoje »slobodno selo« sve više vezao uz sebe, a jedan od oblika bilo je prodiranje majura kanonika i kurija prebendara u prostor Nove Vesi. O toj pojavi ima spomena u povijesnim izvorima. Tako je kanonik Jakob, arhiđakon gorički, 1468. godine[17] ostavio svoju kuću s vrtom i gospodarskim zgradama (»in villa nostra nova aliter Lepawez appellata«) prebendaru oltara sv. Bernardina. Kuća se nalazila na zapadnoj strani Nove Vesi uz neku stazu koja je vodila na potok Medveščak, a južni susjed bila joj je također prebendarska kuća s vrtom. Budući da je ta kuća, koju je podigao arhiđakon gorički Jakob, ponovno bila zapuštena, Kaptol zagrebački 1495.[18] dodijelio ju je prebendi sv. Pavla. Vijesti o majurima kanonika nešto su kasnije. Kad je Barbara, udovica vratara Jurja, 1564. godine[19] prodavala svoju kuću u Novoj Vesi, susjedi su joj bili kanonici Juraj Petrovinski i Valentin Napuly. Ponešto nejasan kaptolski zaključak od 1562.[20] godine potvrđuje postojanje kanoničkih majura i glasi: »Kanonici koji imaju stanare ili majure u Novoj Vesi ili na Kaptolu, mogu osloboditi od poreza jednog stanara, a koji ih imaju više, neka plaćaju.« Kanonici su kupovali zemljišta i kuće u Novoj

[12] KAZ, Prot. 8 — 1788. Novovillana.
[13] NAZ, Prot. 46/II, p. 164.
[14] MEZ II, p. 22 cap. XIV.
[15] MCZ I, p. 453 doc. 6.
[16] MCZ II, p. 385 doc. 309.
[17] MCZ II, p. 320 doc. 260.
[18] MCZ II, p. 408 doc. 375.
[19] MCZ XV. p. 2 doc. 2.
[20] MCZ XII, p. 438 doc. 420.

Vesi: Nikola Jelkoci 1601,[21] Baltazar Napuly 1603. godine,[22] a spominju se kao susjedi i kod drugih kupoprodaja.

Zemljišta crkvenih osoba bila su kamen smutnje između Novovešana i Zagrebačkog kaptola. Kaptol se drugačije odnosio prema svojim ljudima nego prema Novovešanima. Došlo je to do izražaja i kad su predstavnici Nove Vesi zamolili Stolni kaptol zagrebački 1607.[23] da prepiše privilegije iz 1344. i 1361. jer su pergamene od starosti bile trošne. Kaptol je u novu ispravu uključio ove dvije stare i dodao tad aktualne probleme, odnosno svoje odluke o njima. To se čita na svršetku teksta isprave koja je s latinskog bila prevedena na tadašnju kajkavštinu:

»Ter jošče k tomu dajemo i dopuščamo, da drugoč iste purgare i stanovnike Nove Vesi, odvetke i successore njihove vse na pervi stališč dopeljamo z ovem modušem: da ako koj zmed bratov ali canonikov naših z kojem goder jušom više fundušev hiž zvun jedne vu rečene naše Nove Vesi imati hotel bude, tad onda ne više nego od jedne samo hiže od terhov navadneh znet i oslobogjen spoznal se bude, od drugeh pako, ako li kotere imali budu, kakti isti purgari i stanovniki Nove Vesi navadne davati službe i terhe podnašati budu morali pod zgublenje hiže i funduša, ali hiž i fundušev od kotere ali kotereh rečene dužnosti nebi zveršavali i na naše slobodno odlučenje devolvera se. Purgarom pako i stanovnikom iste Nove Vesi više fundušev ali hiž imajučem, povekšati se moraju službe i dužnosti pod rečenum zgubljenja kaštigum hiže ali funduša.«

Ukratko, riječ je o ovome: kanonici su oslobođeni od plaćanja »terhov navadneh« (uobičajenih tereta) za jedan majur, a ako ih imaju više, od ostalih moraju plaćati. »Purgari i stanovniki« dužni su snositi terete za sve što imaju u Novoj Vesi, bez obzira bila to jedna kuća, vrt ili više njih, a u protivnom će ih izgubiti.

Položaj Novovešana možda je pogoršao zahtjev Ugarske dvorske komore od 29. lipnja 1601.[24] da se stanovnici »nekog sela zvanog Nova Ves poput drugih kmetova ovog Kraljevstva« podvrgnu dužnosti plaćanja kraljevskog poreza (dicatio Regni, štibra). Bio je to pokušaj da se opterete kao kmetovi — ne uzimajući u obzir njihove privilegije iz 14. stoljeća.

Drugi oblik veće navezanosti Nove Vesi na Kaptol, odnosno njene manje neovisnosti, nastao je bez sumnje već poslije 1478. godine[16] kad je Kaptol na svom užem području, žrtvujući dijelove vrtova uz kanoničke kurije, osnovao građansko naselje Opatovinu. Otad, naime, staro »slobodno selo« i novo naselje potpadaju pod istog kaptolskog suca (comes curialis) koji je jednima i drugima sudio u većim krivičnim djelima. Već samim time bili su stavljeni u jednaki položaj prema Stolnom kaptolu zagrebačkom.

U 17. stoljeću pojavio se još jedan oblik ovisnosti Nove Vesi, koji se nije odnosio neposredno na Stolni kaptol, već na njegovu građansku općinu. Nastao je udruživanjem obrtnika u cehove. Naime, 4. ožujka 1627.[25] kao prvi u

[21] MCZ XVII, p. 5 doc. 6.
[22] MCZ XVII, p. 121 doc. 62.
[23] MCZ XVII, p. 194 doc. 126.
[24] KAZ, ACA fasc. 92 nr. 16.
[25] AH, Consilium Regium Croaticum, D 280 /1770/ — Rudolf Horvat, Spomenica na kaptolske obrtne cehove u Zagrebu, Zagreb 1936. (Podaci nisu pouzdani ni potpuni.)

»kaptolskoj jurisdikciji« (što označuje Kaptol i Novu Ves zajedno) osnovan je ceh postolara. Njegova pravila potvrdio je kralj Ferdinand III. 1637. u Beču. Krznari, kovači, bravari, remenari i puškari dobili su 11. XI. 1632. svoja pravila od Stolnog kaptola zagrebačkog. Kožari, krznari, uzdari, štitari, oružari, sedlari, lučari i kopljari udružili su se u novi ceh po pravilima varaždinskog ceha, a odobrio ih je Kaptol zagrebački 1633. godine. Čižmari su imali također varaždinska pravila, odobrena od Kaptola 1663. godine. Krojači su preuzeli pravila od ceha krojačkog »slobodnog kraljevskog grada« Zagreba, a potvrdio ih je Kaptol zagrebački 1667. godine. Gumbari su imali također pravila gornjogradskih gumbara, koja im je priznao Kaptol 1675. godine. Svi ovi cehovi okupljali su obrtnike na cijelom kaptolskom području, što znači, na Opatovini, Dolcu, Pod zidom, Na potoku (istočna strana) i u Novoj Vesi. Ne zna se koliko je cehovskih majstora živjelo u Novoj Vesi. Bez obzira koliko ih je bilo, sigurno su bili u manjini i u zavisnosti od većine na kaptolskom području.

Teškoće u odnosima Novovešana i Stolnog kaptola češće su se javljale tijekom 17. i 18. stoljeća, da bi u drugoj polovici 18. stoljeća prerasle u dugotrajan spor, odnosno sudski proces. Novovešani su se borili za svoj pravni status i za svoju imovinu. Čuvali su sve isprave koje mogu dokazati njihova prava i složili tri popisa takvih dokumenata.[26] Popisi su sačuvani u konceptu, a međusobno se ponešto razlikuju. Kad se svi sažeci, nabrojeni u njima, svrstaju kronološki, može se dobiti bar približna slika uporne borbe šačice dosta siromašnih ljudi, »purgara« — kako su se sami nazivali. I za taj naziv su se morali boriti, jer im je bio osporavan. I za imovinu su se borili, a ona je prema osnivačkom aktu iz 1344. godine osim kuća i vrtova u Novoj Vesi uključivala zemlju u Bukovcu. Oko šireg područja Nove Vesi, Novoveščine, bilo je mnogo nesporazuma.

Među ispravama koje su Novovešani smatrali potvrdama svojih prava posebnu je važnost imala već navedena isprava iz 1607.[23] godine kojom su obnovljene temeljne privilegije iz 14. stoljeća (iz 1344. i 1361). Poslije nje slijede sažeci spisa, od kojih su neki sačuvani, a drugi ili su izgubljeni ili nisu nađeni.

20. III. 1636. Novovešani se »nazivaju razboriti i ugledni građani (prudentes et circumspecti cives) Nove Vesi u autentičnim kaptolskim ispravama, gdje se spominje njihova gradska šuma u Velikom dolu, bez spomena drugih tereta«.

1651. na hrvatski pisanu molbu »purgara novoveških« (prilog 1) »Časni kaptol je odlučio da njegovi podložnici u Bukovcu stanovnicima (inhabitatoribus) Nove Vesi plaćaju svake jeseni četiri vedra vina i dovezu do kuće novoveškog suca u ime dopuštene paše u šumama Novovešana: svoju stoku naime ne mogu uzdržavati bez paše u novoveškim šumama. Sječa drva u tim šumama istim podanicima potpuno je zabranjena«.

20. ožujka 1675. »Kaptol se ponaša prema njima (Novovešanima) kao prema pravim građanima, pače Kaptol izjavljuje u autentičnom kaptolskom spisu da postoje njihove građanske kuće i zemljišta na novoveškom području, bez navođenja ikakvih tereta«.

---

[26] KAZ, Acta civium Novae Villae 1522—1820; AH, Acta Capituli et Novae Villae. Posebna teškoća u radu sastoji se u tome što se arhivska građa Nove Vesi i općine Kaptol nalazi u ova dva arhiva i nije sređena.

»Stari regestum koji navodi svakogodišnje izbore suca, fiskuša (blagajnika) i zaprisegnutih prisjednika od godine 1683.«

6. lipnja 1687. »Odluka Kaptola da se Novovešanima dade na Tjelovo i na tjelovsku osminu iz kanoničkog podruma zvanog Višnica osam pinta vina, a to je zajedno šesnaest pinta«.

1694.[27] »novoveški stanovnici (incolae) dopuštaju seljacima slobodnu ispašu u obližnjim šumama za određenu količinu vina godišnje«. Izjavu o tome napisao je 7. prosinca 1694. novoveški sudac Blaž Gyulasz, a potpisali su (znakom križa) Fučeki i drugi seljaci »gospode Kaptoloma podložniki« (prilog 2). To se isto pitanje rješavalo već 1651. godine (vidi naprijed).

1728. »purgari novoveški« molili su od Kaptola zaštitu od kaptolskog špana, koji ih je optuživao za sječu kolja (prilog 3). Kaptol je 21. travnja 1728. »priznao pravo novoveških građana (civium) na njihove šume«.

1729. »purgari iz Nove Vesi« se tuže Kaptolu da samo oni snose terete, a oni koji tamo žive i ne žele biti »purgari«, neće nikakve »službe davati« kaptolskoj gospodi, te ih poimence navode (prilog 4). Slijedi »odluka Kaptola od 9. veljače 1729. da svi koji imaju kuće u Novoj Vesi, uđu u broj novoveških građana (civium) s uobičajenim polaganjem zakletve«.

1742. Novovešani su molili zaštitu Kaptola protiv stanovnika Gornjega grada i Vlaške ulice koji među njima prodaju kruh (prilog 5). Odluka od 29. kolovoza 1742. glasi: »Neka sudac Nove Vesi opomene sve strance da se ne usude donositi kruh na prodaju. Ako se ne pokore prijateljskoj opomeni, svaki put kad donesu kruh, biti će im zaplijenjen.«

1745. sudac Matija Jelinek, fiskuš Juraj Barlovec i općinski sluga Matija Skavrin i po njima »cijela općina Nove Vesi« pozvani su 25. svibnja[28] pred gospoštijski sud (judicium dominale) jer nisu izvršili »službe, kao što su popravak putova i mostova, izdržavanje goveda prije nego što su upregnuti za tekuće poslove Kaptola, čišćenje smeća i ostale točke izložene u privilegiji (koju su na ovom sudu pokazali) na što su se najstrože obvezali pod uvjetom da gube zemlje, šume i zemljišta, ako ne izvršavaju poslove navedene u točkama privilegije«. Nije jasno na koju se privilegiju kaptolski tužitelj pozivao jer u dvije temeljne iz 14. stoljeća takvih točaka nije bilo. Osim toga Novovešani su bili optuženi da su kaptolsku zemlju pretvorili u svoje vrtove. Na poleđini spisa je označeno da je proces bio prekinut i ostao je nedovršen iz nama nepoznatih razloga (vjerojatno zbog neosnovanosti tužbe).

7. travnja 1752.[29] morala je kaptolska komisija intervenirati zbog spora novoveških građana (cives) sa stanarima (inquilini). Nazočni su bili novoveški sudac i prisežnici, i zajednički su sastavili zapisnik:

1. Utvrdili su da odavna postoji praksa da, ako u nekoj kući ima više stanara, svaki stanar osim poglavara kuće (pater familias domus civicae) mora davati jednu osobu za javne radove, kao što je popravak putova i dr.

2. Što se tiče nošenja velikih zastava u procesijama za Uskrs, Duhove i dr., dužni su ih nositi sami građani osobno »da se izbjegnu opasnosti i štete za crkvu«, a manje zastave mogu nositi stanovnici ako građani od njih zatraže da ih zamijene.

---

[27] KAZ, ACA, fasc. 17 nr. 102.
[28] KAZ, A. saec. XVIII, fasc. 20 nr. 59.
[29] KAZ, Acta civium Novae Villae 1522—1820; Svi podaci uz koje nisu citirani izvori, uzeti su iz spisa u ovoj kutiji.

3. Već 29. kolovoza 1742. naložio je Kaptol da »stranci ne smiju u ovom selu prodavati kruh. Ako se takav otkrije, toliko koliko bude imao sudac će mu oduzeti i dati siromašnima. Budući da stanovnici snose iste javne terete kao građani, moraju imati isto pravo na prodaju kruha kod kuće mljevena i pečena, i raditi druge poslove, jednako kako imaju stanovnici grada na brdu Gradecu zagrebačkom i Laške ulice. Sudac s prisežnicima je izjavio da će to pravo osigurati novoveškim stanovnicima i napomenuo da im ono nikad nije bilo osporavano.«

4. »Dosad je bila ova praksa i običaj: ako u ovom selu građanin toči tuđe vino iz desetine, mora sucu i prisežnicima odmjeriti od svake bačve jednu pintu vina ili njenu vrijednost. Ako pak neki stanovnik toči svoje ili tuđe vino, uvijek od svake bačve neka izmjeri jednu pintu ili njenu vrijednost. I zato sudac i prisežnici moraju paziti da imaju ispravne mjere i utege.«

5. »Stanovnici običavaju varati tako da — pošto su dulje vrijeme stanovali u nekoj građanskoj kući i dođe vrijeme da ponesu javni teret — promijene boravište da izbjegnu teret. Zato neka budu pravedno globljeni ako odbiju javni teret, budući da su povlasticu primali.« Ovaj je izvještaj podnesen Kaptolu na odluku da bi ga se po tom obje strane pridržavale.

1752. Novovešani se tuže da samo oni, »purgari«, moraju Kaptolu »davati službe«, a drugi vlasnici kuća i majura u Novoj Vesi (poimence nabrojeni) i »hižari« nisu dužni (prilog 6). Kaptol 8. studenog 1752. donosi odluku koja se odnosi samo na kanonike: oslobođeni su od tereta svaki samo za jedan svoj objekt (zemlju ili kuću) u Novoj Vesi. Za ostale objekte plaćaju jednako kao građani. Hižari će plaćati 10 groša.

23. lipnja 1753. kaptolski je špan tužio novoveškog »fiskuša« da se plete u njegove sudačke kompetencije (prilog 7). Kaptol je potvrdio novoveško pravo sudovanja. To se doskora očitovalo u praksi. Novoveški građanin Lovro Vuković načinio je 21. veljače 1755. oporuku pred sucem i fiskušem, što je Kaptol odobrio i time priznao funkcije suca i fiskuša.

25. rujna 1759.[30] pred kanonikom dekanom održan je sud između kolegija prebendara i Novovešana. Prebendari su tražili od Kaptola kao zemaljskog gospodara da svaki dobije dio šume proporcionalan veličini »funduša«, kao što šume imaju građani i stanovnici Nove Vesi, i »kako su ih nekad imali«. Novovešani su tražili da kolegij prebendara dokaže na temelju čega to zahtijeva i na koji je način i pod kakvim uvjetima uveden u »sustanovanje« (cohabitatio) u Novoj Vesi. Osim toga, ako želi uživati prava Novovešana, dužan je zajednički snositi terete. Sud je iznio mišljenje da je jasno da je kolegij prebendara uveo i smjestio u Novu Ves Kaptol kao zemaljski gospodar i da prema tome on tu predstavlja pravo Kaptola. Na to su Novovešani pokazali svoj privilegij iz 1344. godine, a sud je donio odluku: Budući da po aktu o osnivanju Nove Vesi iz 1344. godine šume Bukovec i Novoveščina pripadaju fundušima novoveškim, moraju se opet vezati uz kućne funduše i dodijeliti svima, pa i prebendarima. Tako građani Nove Vesi nisu ništa postigli.

Oporuka Pavla Majcenića, načinjena 16. svibnja 1761. pred novoveškim kapelanom i sucem, služi kao dokaz da novoveški sudac vrši svoju vlast.

9. srpnja 1764. »građani koji traže da budu ostavljeni u mirnom i slobodnom — bez ikakvih otežavanja — posjedovanju svojih prava, posebno što

[30] KAZ, A. saec. XVIII, fasc. 28 nr. 58.

se tiče zajedničkih imanja građana, šuma i zajedničkih pašnjaka, upućuju se na konačnu odluku Kaptola«.

13. travnja 1765. priznaje se pravo građanima da za ispašu u zajedničkim šumama od »stranaca« traže plaćanje. To im je pravo bilo priznato već 1651. i 1694. kad su se kaptolski kmetovi obvezali da će im za ispašu davati određene količine vina.

Na molbu »hižara« (prilog 8) Kaptol je 1. prosinca 1766. potvrdio da je novoveški sudac s prisežnicima ispravno izvršio raspodjelu doprinosa. Hižari su se, naime, tužili na prevelike terete koje od njih zahtijevaju »purgari novoveški« tako da plaćaju veću »štibru« nego građani.

Novoveški sudac i prisežnici u ime cijele općine 27. kolovoza 1770. jamče da na kući Dorice Kovačić nema tereta, čime sudac dokazuje svoj autoritet. Potpisuje se: »Mihalj Bogadi, občine Novoveške sudec s privoljenjem vse občine ne znajuč pisati s lastovitum rukum mojum s. križ postavil jesem + Nemajuči naše pečati zato nit ju nesmo postavili«.

Marija Terezija pokrenula je svojom instrukcijom od 24. rujna 1773, po drugi put za svoje vladavine, izradbu urbara (urbarialis regulatio). Godine 1774. obavljale su se opsežne pripreme za taj vrlo važan pravno-društveni zahvat i velik posao koji je u provedbi bio povjeren Zagrebačkoj županiji za njezino područje. Županija je određivala izvršitelje, pa je na skupštini 27. travnja 1774. odredila dva izaslanika da izvrše ispitivanje stanovnika Kaptola i Nove Vesi. Izaslanici su imali unaprijed složena pitanja na hrvatskom jeziku.[31] Predstavnici Kaptola i Nove Vesi odgovarali su hrvatski, a njihovi odgovori zapisivani su hrvatski i latinski. Novovešanima se pružila izvrsna prilika da iznesu svoje stanje i probleme, isto kao i stanovnicima Kaptola (kaptolski odgovori u ovoj su prilici ispušteni). Kažu da nemaju urbara, jer nisu »kmeti«, nego se po staroj privilegiji Kaptola zovu »purgari«. Neki su »meštri«, neki žive »od dela kakti težaki« i ne zovu se purgari. Neki su pak »hižari«. Dužnosti su Novovešana: 1. čistiti snijeg pred stolnom crkvom, 2. svaka kuća mora o blagdanima sv. Trojstva i Tijelova nabaviti i donijeti u crkvu (stolnu) dvije kite zelenila, 3. po potrebi stražariti, 4. svega sedam kuća daje od funduša deset forinti »činža«. Ostali ne plaćaju u novcu, nego tri kuće na zemljištu župnika sv. Ivana moraju nositi kaptolska pisma, prema potrebi dva, tri i četiri dana daleko; hižari plaćaju »činž« svojim gospodarima. Povoljno je za Novovešane što imaju vrtove, šumu i vinograde, ne plaćaju pristojbu na sajmovima koji se održavaju na tlu kaptolskom i »slobodnoga Gornjega varaša Zagrebečkoga«. Žive od obrta i manualnog rada, a za uzdržavanje im pomažu zemlje »iz činža«, vinogradi iz plaćanja gornice ili po drugim pogodbama. Imaju dva mlina u svom mjestu. Stvari malo prodaju kod kuće, više po vanjskim sajmovima. »Stanovniki i težaki« žive od fizičkog rada i imaju priliku zaslužiti kod kuće. Šume koje pripadaju novoveškim »fundušima« loše su i od njih nemaju koristi, a i manje su nego što bi po privilegiji morale biti, jer ih drže prebendari i kanonici. Otkako prebendari imaju kuće u Novoj Vesi i kanonici su počeli uređivati majure, smanjio se broj kuća novoveških stanovnika u dvadeset godina za petnaest, pa time »oslabljuje potporanj za podnašanje naših tereta«. Novovešani izjavljuju da nisu »vekivečni podložniki« nego »slobodnoga preseljenja ljudi«. Ipak se iz njihovih odgovora raza-

[31] AH, Acta Cap. et N. V., kut. 2 nr. 1; o urbaru Marije Terezije vidi: Milivoj Vežić, Urbar hrvatsko-slavonski, Zagreb 1882.

bire da njihovo »slobodno selo«, kakvo je bilo osnovano 1344. godine, slabi; Nova Ves sve više postaje depandansa Kaptola. Kraj svega Novovešani nastavljaju borbu za svoja prava.

29. travnja 1780. novoveška općina iznosi pred Kaptol molbu da se kanonički majuri opskrbe ljestvama i posudama za gašenje požara, da stanari na majurima budu dužni noću stražariti, da se smiju uhapsiti družine po kanoničkim majurima koje noću prave izgrede i da kanonici, poput ostalih stanovnika, plaćaju porez od svojih majura, što je bilo već mnogo puta traženo.

29. srpnja i 12. kolovoza 1780. Kaptol je donio zaključak da novoveške stanovnike treba prisiliti na popravljanje cesta.

Urbar za Hrvatsku bio je dovršen i proglašen 27. studenoga 1780. godine. Novovešanima je odgovaralo ispitivanje provedeno u pripremama za urbar 1774, pa su sudac i fiskuš zahtijevali od Zagrebačke županije da provede istragu o stanju u Novoj Vesi. Županija je to prihvatila, i pred plemićkim sucem Zagrebačke županije Pavlom Thauszom te sucem i fiskušem Nove Vesi bila su 17. svibnja 1781.[32] ispitana dva svjedoka o granicama terena koji pripadaju Novoj Vesi. Osamdesetgodišnji svjedok optuživao je kaptolskog dekana da je prije dvadeset i jednu godinu (tj. oko 1760) srušio općinsku kuću (vijećnicu) Nove Vesi, zvanu Kula, kod sjevernih kaptolskih vrata i pretvorio je u kaptolsku svojinu. Kod kapele sv. Dizmuša, koja se nalazi na novoveškom tlu, podignut je svinjac za svinje kanonika. Na novoveškom tlu Kaptol je sagradio ljevaonicu zvona,[33] od koje godišnje ima veliku korist, koja bi inače ulazila u novovešku blagajnu. Kanonici su sebi uredili vrtove izvan istočnog kaptolskog zida na zemlji novoveškoj koja je služila za pašu stoke i peradi. Prihod bi od te zemlje išao u blagajnu Nove Vesi, a sad ide u blagajnu Stolnog kaptola. Svoje majure kanonici proširuju među novoveškim »fundušima«. Dalje je svjedok opisao istočnu među novoveškog posjeda na Šalati gdje graniči s biskupskim, koja teče preko Rima i Biškupca kod Remeta na potok Medveščak blizu crkve sv. Ksavera. Nešto kasnije (18. kolovoza 1781) pred istim županijskim sucem (»veliki orsački sudac«) Pavlom Thauszom »vu hiži sudbenoj od Nove Vese« pred sucem, fiskušem i priseznikom novoveškim »popisani jesu plemeniti ljudi i oni koji vuživaju pravice plemenščine«: kanonici, prebendari i »svetski plemeniti« s brojem svojih funduša, vrtova i šuma u Novoj Vesi (vidi 2. dio).

Novovešani su postajali sve borbeniji. Neka njihova predstavka s raznim optužbama 12. ožujka 1782. putem Zagrebačke županije priopćena je Kaptolu. Dana 22. prosinca te godine bilo je održano još jedno saslušavanje svjedoka, pretežno o šumama u Bukovcu i Zvečaju.

Godine 1783. Kaptol znatno ublažuje svoj stav prema Novovešanima: priznaje im naziv »građanin« (civis) i pravo suđenja, osim u krivičnim i krivično pokrenutim parnicama. Priznaje također djelovanje i službu novoveškog fiskuša i, osim toga, što je potvrdio već 1753 (?!), da se Novovešani služe svojom privilegijom već više od četiri stotine godina. Iste, 1783. godine, ne zna se da li prije ili poslije ove izjave Kaptola, 20. svibnja novoveški sudac i građani upućuju predstavku Kraljevskom namjesničkom vijeću. U njoj vele da su nakon

[32] Vidi bilj. 29.

[33] Prvi stalno nastanjeni ljevač zvona u Zagrebu je Ivan Foresti 1722—1734; vidi: Viktor Hoffiller, Zagrebački zvonolijevci, Sveta Cecilija, Zagreb 1919, str. 43.

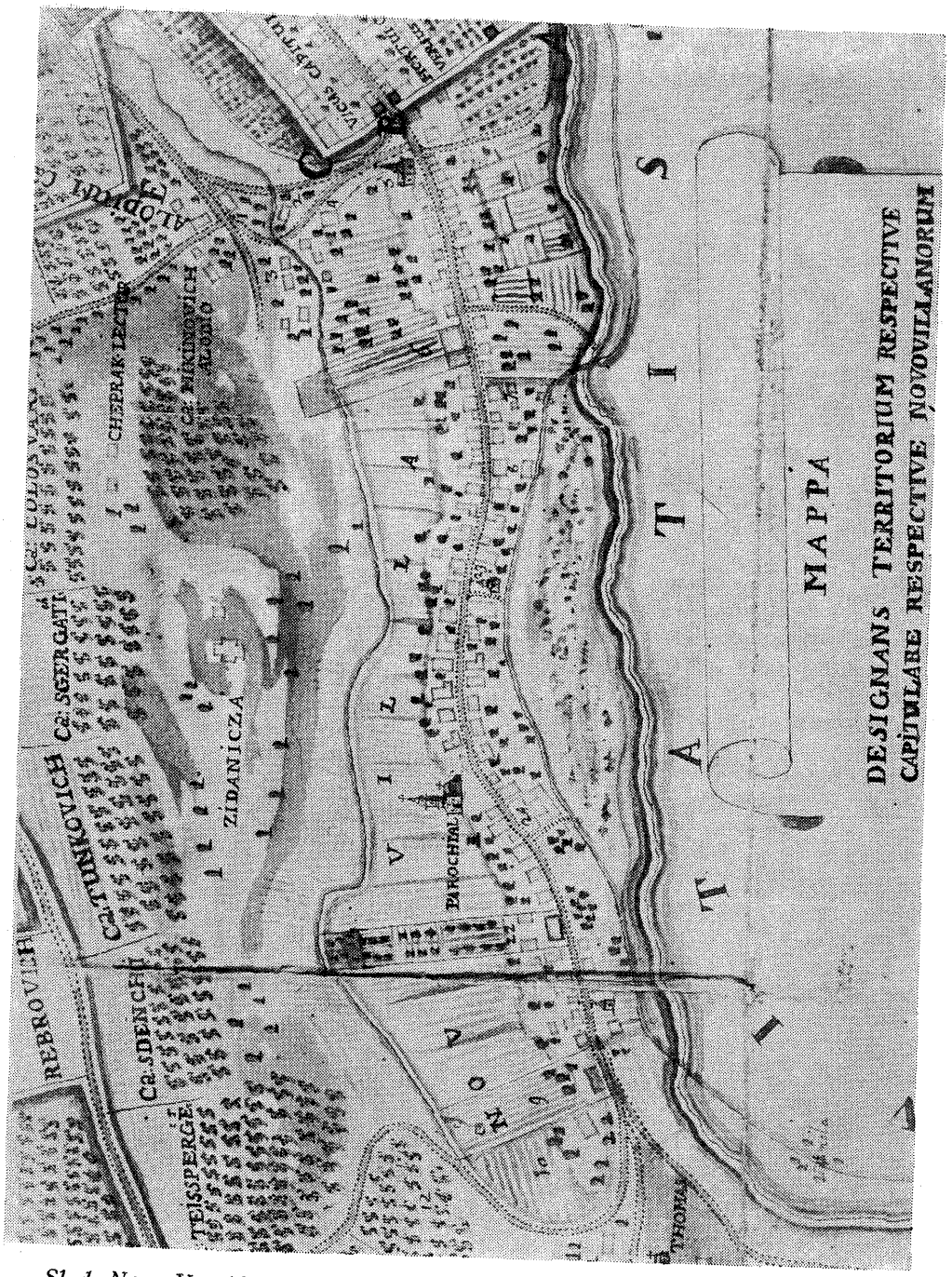

Sl. 1 Nova Ves (detalj plana iz 1785. godine, KAZ, Zbirka nacrta i mapa)

Zagrebačka županija	7,1%	Križevačka županija	4,3%
Varaždinska "	6,3%	Hrvatska i Slovenija	5,6%.

U kontekstu iznijetoga, u nešto izraženijim podacima udjela vanbračne djece na području župe Brdovec od prosjeka zagrebačke županije (bez obzira na vremensku distancu), osjeća se utjecaj »bezbožničkog« grada Zagreba.

Nastojanje za uvidom iz kojih se društvenih slojeva »regrutiraju« vanbračna djeca u ranijem vremenu nismo mogli ostvariti zbog nepostojanja takvih podataka. Krajem razdoblja, kada je 1849. upisivanje u matične knjige počelo vršiti hrvatskim jezikom, uvedena je kolona: »Stališ i mjesto obitavanja«. Korištenjem brojki iz ove kolone pokušao sam saznati društveni sloj majki nezakonite djece u posljednjih 9 godina. Od 127 rođene vanbračne djece u razdoblju 1849—1857. g. majke su bile: 42 »sluškinje« (33,1%); 26 »seljanki« (20,5%); 17 »poljodjelki« (13,4%); 13 »ukućanki« (10,2%); za 24 majke navedena su samo mjesta stanovanja — 18,9%; 2 službenice, 1 tkalja, 1 krčmarica, 1 bez ikakvih navoda — 3,9%.

Iz toga proizlazi da je (pri kraju proučavanog razdoblja) većina nezakonite djece potjecala od seljačkog staleža (»seljanke«, »poljodjelke«, »ukućanke«). Iza njih trećina majki su služavke. Preostatak, posebno one bez navoda zanimanja, vjerojatno je pripadao jednom i drugom »staležu«.

Današnje učešće vanbračnih poroda u ukupnom rađanju niže je od onoga pred stotinu i više godina. Za ilustraciju evo trajno padajućeg koeficijenta vanbračnih poroda u SR Hrvatskoj zadnjih četvrt stoljeća.[102]

Godina	Vanbračna djeca na 1000 živorođenih
1953.	89,9
1958.	82,1
1963.	68,7
1968.	54,9
1971.	52,2
1978.[103]	46,9
Općina Zaprešić	
1978.[104]	31,1

RAĐANJA PREMA SPOLU

Prema Vladimiru Serdaru »muških se općenito rađa više nego ženskih i štaviše odnos rođenih muških prema rođenim ženskim je relativno stalan«.[105]

Promatranjem strukture nataliteta prema spolu u župi sv. Vida u Brdovcu utvrdio sam u pretežnom broju godina višak rađanja muške nad ženskom

[102] Izvor: SG SR Hrvatske 1980, str. 52.
[103] Obračunato iz podataka u Dokumentaciji 384 RZZS SR Hrvatske — Prirodno kretanje stanovništva 1978. — str. 28—32.
[104] Isto kao pod 103.
[105] Dr. Vladimir Serdar, idem, str. 56.

8. da trećina imovine umrlih bez oporuke pripada novoveškoj blagajni,

9. da građani i stanovnici mogu slobodno prodavati svoje obrtničke proizvode i da imaju slobodno trgovanje,

10. da se mogu služiti županijskim mjerama i da ne budu prisiljeni služiti se samo mjerama gospoštije (Kaptola),

11. da prestane potvrđivanje oporuka kod Kaptola uz naplatu pristojbe,

12. da građani i stanovnici imaju pravo točenja vina, svog i stranog, u vrijeme kad kanonici ne toče vino,

13. da mogu uhapsiti i suditi družine kanonika i druge krivce zatečene u prekršajima,

14. da svakog tko želi da mu se sudi u Novoj Vesi, Kaptol tamo uputi,

15. da se obnovi upotreba pečata bilježnika i fiskuša (Nove Vesi) i nošenje zastave,

16. da se sumnjive osobe i prijestupnici mogu uhapsiti i kazniti prema odlukama suca i prisežnika.

Predstavnici Kaptola opširno su odgovorili na optužbe i zahtjeve, uglavnom ih osporavajući. Izjavili su, među ostalim, da Novovešani imaju od starine odmjerene svoje funduše i da im Kaptol nije ništa oduzeo, da je Kaptol oduvijek imao mlinove, ljevaonicu zvona, tvornicu papira, ciglanu i sjemenište (tzv. zidanicu u Gerškovićevoj ulici) na kaptolskom terenu. Osporavaju Novovešanima pravo da se nazivaju građanima i da im sudi njihov sudac, a suca i fiskuša smatraju samo svjedocima kod sastavljanja oporuka i sl.

Mapa, nacrtana u travnju 1875, sastavni je dio spisa ovog procesa. Dne 25. listopada 1785. (i kasnije) opet su bili izaslani suci Zagrebačke županije Appoka i Lentulaj na mjesto događaja; ovoga puta »snagom sudske presude u fiskalnom procesu Nove Vesi protiv Stolnog kaptola zagrebačkog za istraživanje i popisivanje onoga za što se drži da je poslije 1751. godine Kaptol oduzeo stanovnicima Nove Vesi«. Za Novu Ves svjedočilo je trinaest svjedoka, a za Kaptol dva kanonika (dekan i bivši dekan). Pregled terena započeo je »na ribnjaku«, gdje su svjedoci dokazivali da su livade ispod istočnog kaptolskog zida pripadale Novoj Vesi i služile za pašu stoke i peradi, a da su ih kanonici nedavno zauzeli uređujući sebi vrtove. Kanonici su tvrdili da stare voćke dokazuju da su njihovi vrtovi tu bili već mnogo prije 1751. godine. Dalje su svjedoci pokazali parcele koje je Kaptol načinio uz ribnjak i prodao 1757. godine (vlasnici nabrojeni). Zatim su obišli tri kanonička majura na današnjoj Šalati i teren ispod ljevaonice zvona koji su prebendari ogradili 1755. godine. Nesporazuma je bilo i o komadima zemlje sjeverno od sjevernih kaptolskih vrata za koje su obje stranke tvrdile da su pripadali njima. Kapela sv. Dizmuša sagrađena je na novoveškom zemljištu. Zatim su obišli sve kanoničke majure izvan Nove Vesi i u samoj Novoj Vesi. Za svaki su naveli veličinu, tj. od koliko se funduša sastoji, a svjedoci su iskazali koliko i kako dugo nije plaćen porez u novovešku blagajnu od svih osim onih na jednom fundušu. Zatim su popisani svjetovni plemići — vlasnici kuća: imali su jedanaest kuća i jedan majur koji je 1785. kupio barun Ivan Nepomuk Kulmer od kanonika Emerika Karla Rafaja. Plemići ne snose terete ukonačivanja vojske, poreza i javnih radova koji tište prave Novovešane. Zemljište bivše kapele sv. Zaharije i dio trga pred njom oko 1780. godine upotrijebljeni su za kuću nemoćnih svećenika. Štagalj i kuća na kanoničkom majuru blizu kapele sv. Tome (početak Radićeva šetališta) podignuti su prije devet godina na općinskom pašnjaku Novovešana. Zatim su svjedoci pokazali velike površine prema

Mirogoju i u ksaverskoj dolini gdje su njihove livade pojedinci pretvorili u svoje oranice, a krčevine i šikarje u vinograde. Neko novoveško šikarje podijelili su župnik i prebendari.

Proces se vukao, a Ugarsko namjesničko vijeće uputilo je iz Budima 1. lipnja 1786. dopis Zagrebačkoj županiji kojim javlja: 1. Ako stanovnici Nove Vesi na žele prijateljsku nagodbu s Kaptolom, sud će izraditi »regulativum instrumentum«. 2. Zemaljske gospoštije imaju vratiti zemlje prisvojene poslije 1755, jer se ta godina ima uzeti kao polazište buduće regulacije. Druge optužbe treba razjasniti i ispitati.

Stav Kaptola zapisao je neki dosad neutvrđeni kanonik[36] koji je dobro poznavao, izbliza pratio i bilježio događaje i probleme Kaptola i biskupa, osobito u vrijeme biskupa Josipa Galjufa 1772—1786. i poslije njegove smrti. Opisujući događaje 1786. godine, on iznosi mišljenje Kaptola o odnosima s Novovešanima u nizu točaka: 1. Novoveški građani su htjeli oporezovati majure kanonika i vrtove prebendara u Novoj Vesi, ali ih je sud odbio. Od Novovešana se zahtijeva, umjesto darova u prirodi koji su ukinuti 1361. godine, u znak »priznavanja zemaljskog gospodstva« da svaki tko ima kuću s vrtom i šumom mora platiti 2 forinte, tko ima kuću s vrtom bez šume plaća 1 forintu 15 krajcara, a samo kuću bez vrta i šume 37 1/2 krajcara svake godine na Martinje. 2. Novovešani su dužni nositi križeve i zastave u procesijama. 3. Od Miholja do Jurjeva mogu krčmariti svoje vino. 4. Tko kupi kuću u Novoj Vesi, mora položiti zakletvu da postane pravi građanin. 5. Novovešani mogu u nazočnosti predstavnika Kaptola izabrati sebi suca ili vesnika i prisjednike. Sudac može suditi, osim u krivičnim parnicama, s prizivom na gospoštijski (kaptolski) sud. 5. Ako Novovešanin umre bez oporuke i bez potomaka, jedna trećina ostavštine pripada fiskušu. Slučaj kad netko umre bez oporuke mora se javiti Kaptolu. Novovešanima se ostavlja pravo pravljenja oporuka, a Kaptol ih potvrđuje besplatno. 6. Ako građanin prodaje funduš, mora kupoprodaju obaviti pred Kaptolom i platiti pristojbu od 1 forinte 15 krajcara. 7. Ako kanonici imaju majur od dva funduša u Novoj Vesi, plaćaju 1 forintu 15 krajcara godišnje. Kuća biskupa Galjufa (Nova Ves 18) je izuzeta. 8. Novoveški župnik, prebendari i drugi plemeniti koji imaju nekretnine u Novoj Vesi izuzeti su od plaćanja. 9. Budući da je osnivačkim aktom položaj Nove Vesi određen sjeverno od Kaptola »prema bregovima«, zemljišta Na Ribnjaku ne pripadaju Novovešanima, kao ni ona ispod istočnog kaptolskog zida. Ribnjak je oduvijek pripadao kaptolskoj gospoštiji. Zato Novovešani neosnovano svojataju te dijelove. 10. Ono što su Novovešani pokazali pred komisijom obilazeći teren nisu nikad posjedovali ni zajednički (kao općina) ni pojedinačno, pa ti majuri i vinogradi ne ulaze u ono što je oduzeto poslije 1751. godine, a nisu imali ni pravo na pašu na tim zemljama. 11. Što se tiče posjeda spomenutih osnivačkim aktom, šumu uz vinograd Kustošak Kaptol je prije nekoliko godina prodao jednom svom članu, i ta je već gotovo iskrčena, a pripadala je Kaptolu. Makar Novovešani ne zaslužuju da im se vjeruje u pitanju njihova vlasništva, novi vlasnik vinograda, šume i krčevine je razriješen, a također je ostavljeno Novovešanima šipražje i paša na zemljištu sjemeništa (u današnjoj Gerškovićevoj ulici) i kod kaptolske ciglane (iznad Gupčeve zvijezde). Ostavlja im se i uobičajena ispaša. Međe drugih šuma o ko-

[36] Rukopis Series episcoporum Zagrabiensium rerumque memorabilium, Biblioteka Biskupije đakovačko-srijemske u Đakovu, sign. VIII, 57.582 (kopija u NAZ), sv. III, str. 59—62.

jima se vodi spor treba ponovno utvrditi jer u ispravi o naseljavanju Nove Vesi nisu popisane.

Bez obzira na stav Kaptola, tada još moćnog zemaljskog gospodara, tj. feudalca, sigurno je da su Novovešani svoju borbu vodili na neosnovanim traženjima. Oni, naime, nisu dobili od Kaptola drugo nego što je zapisano u osnivačkom aktu ili u ispravi o naseljavanju, kako se češće naziva, 1344. godine: samu Novu Ves (i to najvjerojatnije samo do crkve sv. Ivana) i zemlju Bukovec. Sve ostale zemlje koje su Novovešani dali ucrtati na svoju mapu obilazeći ih komisijski 1784. godine, vjerojatno su povremeno — a možda i dugo — upotrebljavali za pašu i vinograde, a Kaptol je preko toga prelazio. Taj velik opseg zemalja Novovešanima su osporavali i svjedoci, uglavnom kaptolski kmetovi, koji su bili ispitivani 1802. godine tijekom procesa koji je ponovno Nova Ves pokrenula.[37] Svjedoci su izjavljivali da Novoj Vesi pripada samo komad šume koji se — prema njihovu opisu međa — nalazio otprilike u Bukovcu.

Kako se cijela akcija šačice buntovnih Novovešana odvijala i kako je završila, objavio je Kaptol u svojoj velikoj ispravi »in forma privilegii« 16. prosinca 1803. godine[38] (»Mi Kaptolom Stolne Cirkve Zagrebačke znano i veruvano činimo . . .«). U uvodu je navedeno da novoveška općina nije pristala na nagodbu s Kaptolom 1784, a niti 1786. godine kad je to Kraljevsko vijeće tražilo putem suda Zagrebačke županije. Nova Ves je »pravdu nadalje tirati leta 1790. začela, zadnjič ove stoprav prešestne dneve instanciju k nam dala, pogodbu ponudila, i da mi nju pod obrambu Gospodstva Zemaljskoga primemo, prosila«. Udovoljavajući iz »dobrovoljnosti« molbi Novovešana, Kaptol dopušta:

1. Mjesto »svakojačke službe i dače« koje su stanovnici Nove Vesi davali Kaptolu, dužni su jedino svake godine platiti: za jednu kuću s vrtom i šumom rajničke (forinte) dvije, za kuću i vrt bez šume rajnički jedan i 15 krajcara, za kuću bez vrta i šume 37 1/2 krajcara. A da Kaptol pokaže svoju blagonaklonost prema Novovešanima, prepušta im novopodignute kuće Na ribnjaku, makar ih je sud dosudio Kaptolu. Za njih imaju svake godine platiti jedan cekin ili četiri rajničke i trideset krajcara. Od kanonika, prebendara i župnika općina ne smije ništa zahtijevati.

2. Dužni su bez nagrade nositi zastave i križeve u procesijama, stražariti po potrebi i noću, i sve pristojbe plaćati na vrijeme jer se inače one udvostručuju i više povećavaju.

3. Smiju krčmariti vino od Miholja do Jurjeva i cijele godine držati u prozorima boce s rakijom »žganicom« kao znak prolaznicima.

4. Osobito osjetljivo pitanje statusa Novovešana (građanin?) riješio je Kaptol ovako: »Pokehdob na samu kraljevsku mogućnost i veličanstvo spadalo bi mjesto kakovo na slobodni i kraljevski varaš izvisiti, ter stanovnike takvoga Purgare ozvati i njim Privilegiume, iz kojih tulikeh pravic orsačkih artikuluši spominjaju se, podeliti, zato stanovnikom Nove Vesi, kuliko mogući jesmo, dajemo to, naimre: da mi nje svigdar za Purgare Novoveske ozivali i popisavali budemo, ter po naših ozivati i popisavati dati hočemo.«

5. Kaptol dopušta općini novoveškoj da se svake godine 2. svibnja okupi i, u nazočnosti čovjeka kojeg Kaptol odredi, između sebe izabere suca, četiri prisežnika i fiskuša. Ističe da su oni radili bez plaće, a tako se moraju i kasni-

[37] Spis nav. u bilj. 35.
[38] Vidi bilj. 29.

je brinuti za prihode i izdatke općine i svake godine Kaptolu polagati račun. Ako netko umre bez potomaka i oporuke, trećina imovine pripada općini, ali u preuzimanju ostavštine mora sudjelovati kaptolski činovnik uz dva Novovešana koje odabere sudac. Detaljno se opisuju slučajevi kad može suditi novoveški sudac, priziv na Kaptol, hapšenje, kompetencije kaptolskog suca (comes curialis) i utvrđivanje šteta na terenu. Na kraju se predviđa mogućnost da se na molbu općine — ako bi ikad imala sposobnih ljudi i sredstava da ih plaća — formira magistrat po uzoru na magistrat kaptolskih građana. O tome će tad odlučiti Županija zagrebačka i Kaptol zajedno.

6. Građani mogu praviti oporuke, ali ne kao dosad kad su ih sudac i prisežnici prisiljavali da njih zovu i njima plaćaju, već neka biraju svjedoke po svojoj volji. Za izvršavanje oporuka brine se Kaptol.

7. Sve kupoprodaje i druge promjene na nekretninama obavlja Kaptol uz pristojbu od 1 rajničke i 15 krajcara. Pečat, koji općina moli, ne odobrava joj se i nikakvim se pečatima ne smije služiti.

8. Kanonici, kao dosad tako i ubuduće, ne plaćaju na svoje kuće i marofe u Novoj Vesi. Svi drugi moraju prihvatiti obveze »purgara«. Ako tko dobije oporukom nekretninu a ne želi se izjednačiti s građanima, objekt će biti prodan i on će dobiti samo novac.

9. Šume purgara i drugih, vezane uz funduše u Novoj Vesi, trebaju inženjeri izmjeriti i ucrtati u mape, od kojih će jednu dobiti Kaptol, a drugu općina Nova Ves.

10. Budući da općina tvrdi da osim šuma vezanih za funduše ima i zajedničku šumu Novoveščinu za koju nema pismenog dokaza, ta joj se šuma (pošto se inženjerski premjeri) prepušta s time da i ubuduće u njoj može pasti stoka kanonika zajedna sa stokom Novovešana.

Posljednja točka glasi u originalu: »Zadnjič. Ako bi vezda živuči, ali potlam vu Občine successori ova z svojem redom ispisana ne bi obderžavali, z takovem menje zadovoljni kaj više od nas potrebuvali, ali z kakovemgoder načinom nas bantuvali, suprot nas se stavili, drugač nezahvalni ali čisto nepokorni postali, vazda za onda sva ova, koja njim iz jedine milošče i suproti vezda živučem dobrovoljnosti dali i dopustili jesmo, potiramo i za nikaj mečemo, ter za nas i successore naše zaderžavamo sloboščinu s močjum i jakostjum Gospodstva Zemeljskoga ali dužnost njihovu suprot Kaptolomu drugem načinom regulirati, i njihovo ladanje ter territoriuma našega vživanje na menje i k dužnosti bolje prilične conditie zpraviti, ali iz takvoga kakoti nezahvalne i nepokorne izplaziti.

O druge strane mi Purgari dole podpisani jednu Občinu čineči ne samo Slavnoga Kaptoloma stolne Cirkve Zagrebačke za našu Gospodu Zemeljsku zpoznavamo, ter ovem svem svojem redom izpisanim nam nekaj iz mogučnosti Zemeljskoga Gospodstva, nekaj iz milošče i dobrovoljnosti svoje naloženem i danem privaljamo i nas podlažemo, nego tulikaj pravdu, koja vu imenu Občine pred slavnum Sedrium[39] teče, zatiramo, i od sveh praetensiah našeh, koje zbog vnogeh territoriuma Novoveskoga pristojališčih na pervo postavili bili jesmo, odstupljujemo, dapače da tak s ovem, kaj po ovem pismu od slavnoga Kaptoloma dobili jesmo, zadovoljni hočemo biti, kak i poleg ovoga vsa

[39] Sedria — sedes iudiciaria — sud.

druga obderžavati i službe obnašati morali budemo: nas i successore naše pod kaštigu, koju suprot nam slavni Kaptolom zaderžal si je, zavežujemo.«

Ovu nagodbu zahtijevala je Zagrebačka županija. Potpisali su je kanonik lektor u ime Kaptola zagrebačkog, a u ime Nove Vesi sudac Matija Krog i trideset četiri građana, neki vlastoručno, a većina križem. Time je okončan dugotrajan proces koji je bio potaknut preispitivanjem položaja i imovine Novovešana u vezi s izradbom urbara za Marije Terezije. Novovešani su ga pokrenuli vođeni više svojim željama i, bez sumnje, potrebama, nego što su imali pravne osnove. Prava i zemlje koje su dobili od Kaptola ispravama od 1344. i 1361. godine htjeli su znatno proširiti. Tada su bili »slobodno selo«, katkad građani, katkad stanovnici, podložnici i sl., a Kaptol se uvijek smatrao zemaljskim gospodarom (feudalcem). Nagodbom 1803. godine Novovešani se uz male izmjene vraćaju u prvotni položaj; »slobodno selo« se, doduše, više ne spominje, njima se priznaje titula »purgar«, a Kaptol ostaje zemaljski gospodar. Nekadašnje »službe i dače« pretvorene su još 1786. u novčane pristojbe. U Novoj Vesi je živjelo svega trideset i pet purgara. (Očito su svi potpisali nagodbu, budući da su se mjesto odsutnih muževa potpisivale žene stavljajući znak križa).

Poslije ove nagodbe novoveški sudac, četiri prisežnika i fiskuš djelovali su u okviru svojih uskih kompetencija mirno i uredno, što se može zaključiti iz arhivske građe. Sačuvane su knjige sudovanja 1833—1843, 1843—1844. i 1844—1849.[40] Ima više knjiga financijskog poslovanja, od kojih se većina odnosi na glavnice siročadi, a vodila ih je općina kao staratelj (1820—1835, 1807—1832, 1837—1849)[40] i »sirotinjske obveznice« (1841—1858). Posebno je važan među arhivskom građom »Protocol slavneh privilegiraneh purgarov od Obćine Novoveske«.[41] U njemu je 1797. zapisana plaća općinskog suca i 1798. godine neki sudački poslovi. Nakon prekida uneseni su 1812. tekstovi »prisega sudca, notariuša, prisežnika, fiskuša, porkulaba (sluge) i purgara«. Naime, nagodbom s Kaptolom iz 1803. godine, koju su Novovešani smatrali svojim novim »privilegiumom«, povećan je broj općinskih funkcionara, iako Novoj Vesi nije odobrena potpuna uprava (magistrat). Oni sad sami sebe nazivaju »slavni privilegirani purgari općine novoveške«, što prije 1803. godine nikad nisu činili. U taj protokol upisivani su svake godine izbori za općinske službe i novi građani primljeni »vu purgariu«.

Među spisima glavninu čine oporuke i postupci oko ostavština koje je Nova Ves vodila do kraja 1850. i davala na suglasnost Kaptolu. Brigu nad sirotinjskim glavnicama i zakladama vodila je i onda kad je patentom Franje Josipa I, na prijedlog bana Josipa Jelačića, 7. rujna 1850.[42] Nova Ves združena s Gornjim gradom, Kaptolom, Vlaškom ulicom i Horvatima u jedinstven grad Zagreb. Paragrafom 2. ovog patenta svakoj je bivšoj općini ostavljen njen imetak kojim je i dalje upravljala. Tako je općina Nove Vesi mogla 31. prosinca 1851.[43] načiniti ugovor s Ljudevitom Gajem o prodaji cijele svoje šume zvane Novoveščina; Gaj ju je pretvorio u posjed Mirogoj. Jedan od posljed-

[40] AH, Acta Cap. et N. V., knj. 5, 8, 9; 2, 3, 4, 6, 10, 11.
[41] Ibidem, knj. 1.
[42] Zemaljsko-zakonski i vladin list za krunovinu Hervatsku i Slavoniju, tečaj pèrvi, 1850.
[43] AH, Acta Cap. et N. V., kut. 70.

njih važnijih spisa bio je »Popis pisamah u pismohrani Općine Novo-Veške nalazečih se godine 1852. mieseca serpnja sačinjen«. Posjedovala je tada 90 oporuka, 74 ugovora, 14 raznih izvješća, »općinski račun« (prihodi i rashodi od 1804. dalje), 23 sirotinjska obračuna, uz neke druge spise. Nova Ves je službeno prestala biti naselje koje se gotovo pola tisućljeća borilo s većim ili manjim uspjehom za svoju samostalnost i društveni položaj svojih žitelja.

NASELJE I STANOVNICI

Nova Ves kao organizirano naselje počinje parcelacijom 1344. godine. Aktom o osnivanju i podjeljivanju prava, koji se u 18. stoljeću naziva akt o naseljavanju (*actum illocationis*), Zagrebački stolni kaptol podijelio je prostor za »naše slobodno selo«. Tad je odredio da pojedino zemljište (curia — dvorno mjesto, u kasnijim hrvatski pisanim dokumentima: funduš) ima uličnu frontu duljine 32 šumska lakta (brachia silvestria), a da se u dubinu proteže do potoka, tj. do prirodnih granica u zapadnoj i istočnoj dolini. Budući da se šumski lakat računa oko 0,5 m, duljina zemljišta uz ulicu iznosila bi oko 16 metara. Približno ta duljina održala se do danas, osobito kod prebendarskih kurija. Funduši su znatno skraćeni u dubini, jer je na njima sa zapadne strane sagrađen niz kuća u Medvedgradskoj ulici, a s istočne strane u Ulici Moše Pijade.

O novoveškim kućama u srednjem vijeku nisu poznati podaci: ni koliko ih je bilo, ni kakve su bile. Lako se može pretpostaviti da su građani imali skromne drvene prizemnice.

Do promjena u sastavu stanovnika Nove Vesi dolazi postupno tijekom 16. stoljeća, a osobito u 17. stoljeću. U tom dugačkom razdoblju uselilo se u Novu Ves dvanaest prebendara zagrebačke stolne crkve. Oni su ujedno bili kanonici čazmanskog kaptola.

Zbor prebendara[44] posebno je kolegijalno tijelo stolne crkve, osnovano 1269. godine, s određenim dužnostima u služenju misa u katedrali. Prebendari su stanovali u kućama koje su dobivali na dar bilo od kanonika bilo od civilnih osoba, i to na Kaptolu, na Opatovini ili u Novoj Vesi.[45] Ivančan navodi da su 1648. dobili kuću izvan kaptolskog zida (na mjestu današnje škole) u zamjenu za kuću na Kaptolu broj 2. Sredinom 17. stoljeća prebendari su već okupljeni u Novoj Vesi. Kako je svaka prebenda vezana za jedan oltar u katedrali, tako su i prebendarske kuće imale po njima nazive. Pravih prebendara prema kaptolskim statutima iz 14. stoljeća[46] bilo je dvanaest, pa se i u najstarijem popisu vlasnika kuća i zemalja, sastavljenom 1663.[47] godine, navodi dvanaest prebenda. Budući da su se prebendarske kuće i u katastru 1862.[48] godine nazivale imenima svetaca zaštitnika, može se ustanoviti raspored prebenda. Na zapadnoj strani ceste:

---

[44] Ivan Krst. Tkalčić, Sbor prebendara prvostolne crkve zagrebačke, Zagreb 1884.
[45] Ljudevit Ivančan, Stanovi zagrebačkih kanonika, Vjesnik drž. arkiva u Zagrebu, Zagreb 1931, str. 181.
[46] Ivan Krst. Tkalčić: Monumenta episcopatus Zagrabiensis II, Zagreb 1874, Pars prima, cap. XXXVII.
[47] KAZ, Conscriptio incolarum Novae Villae 1663, bez sign.
[48] KAZ i Muzej grada Zagreba: vidi: L. Dobronić, Stare numeracije kuća u Zagrebu, Zagreb 1959, str. 180—192.

Iduća vizitacija, ona od 26. svibnja 1677,[53] sadrži izvrsne opise kuća; štoviše, po položaju vrta mogla bi se odrediti strana ulice pod pretpostavkom da se vrt nalazio iza kuće, što može i ne mora biti. U toj vizitaciji prebendarske kurije nisu označene po svecu zaštitniku, već samo imenom stanara, pa se ne zna koji se opis odnosi na koju kuću. Ipak su opisi dragocjeni za poznavanje skromnog stanovanja viših društvenih slojeva kojima su pripadali prebendari.

Na zapadnoj strani imale su vrtove:

1. Kuća (Matije Desputa) nova, drvena. Gore ima jednu sobu s komorom i kuhinju, isto u prizemlju. Uz nju je gospodarska zgrada od pletera, nedovršena. U dvorištu je podzemni podrum od hrastovine, natkrit slamom.

2. Kuća (Jurja Levačića) je prizemna, od pletera, ima dvije sobe i komoru, u sredini kuhinju. Pod jednom sobom je podrum od hrastovine.

Kurija Mihovila Brukeca, župnika (župni dvor) u prizemlju je zidana, na katu od pletera; gore i dolje po dvije sobe. Ima gospodarske zgrade pokrite slamom.

3. Prizemnica (Ivana Logara) dijelom je od hrastovine, dijelom od pletera, s jednom sobom, komorom i kuhinjom; krov dijelom od šindre, dijelom od slame.

4. Kurija (Ivana Ilinića) pretežno je od hrastovine. Ima gore sobu, komoru i kuhinju, dolje slično.

5. Kurija (Marka Movrina) od hrastovine, ima gore dvije sobe i komoru s kuhinjom u sredini, dolje tri, od kojih jedna služi za vinospremu.

6. Kurija (Ivana Rudanovića), stara, hrastova, ima gore dvije sobe i komoru s kuhinjicom, dolje sobu, kuhinju i spremište. Ispod nje je podrum iskopan u zemlji. Hambar je od pletera, pokrit slamom, bunar, staja od pletera, natkrita šindrom.

Dalje navedene kurije imaju vrtove na istočnoj strani:

1. Kurija (Marka Zenka), stara, hrastova, gore ima sobu, komoru i hodnik, dolje služinsku sobu, kuhinju i komoru. Hambar je od pletera, ruševan, natkrit slamom.

2. Kurija (Mihovila Lackovića), većim dijelom od hrastovine, gore ima sobu, dvije komore i hodnik, dolje družinsku sobu s komorom, kuhinju s komorom i podzemni podrum poduprt stupovima.

3. Kurija (Ivana Večerina), većim dijelom od hrastovine, ima gore sobu s komorom, dolje družinsku sobu i komoru, prostoriju za grijanje (caldarium) i kuhinju.

4. Kurija (Kristofora Pertića), »koja je od starine zidana«, ima gore dvije sobe i hodnik, dolje dvije sobe i kuhinju, a ispod kuće zidan nadsvođen podrum.

5. Kurija (Ivana Molitora) »nedavno novopodignuta dijelom od hrastovine, dijelom od pletera, dosta udobna, još nedovršena, ima podzemni podrum«.

Kako se iz opisa vidi, godine 1677. šest kurija i župni dvor imalo je vrtove na zapadnoj strani i vjerojatno se nalazilo na toj strani ulice, a pet kurija na istočnoj strani, što se ne podudara potpuno sa stanjem 1862. godine, koje je već izneseno.

[53] NAZ, A. Eccl. 8/116.

Sačuvana je slična, vrlo temeljita vizitacija od 9. svibnja 1687. godine.[54] Građa i oprema prebendarskih kuća ne razlikuju se mnogo od stanja opisanog prije deset godina. Kuće su jednako malene, samo što vizitator ističe (možda je prethodni propustio to učiniti) kod nekih u gornjem katu »čerdak«, što očito označuje otvoren hodnik ili trijem.

Jedino je župni dvor sv. Ivana prošao u tom desetgodišnjem razdoblju znatnu promjenu. Godine 1677, kako je već navedeno, imao je nad zidanim prizemljem kat od pletera (pruća), 1687. bio je sav zidan.

Osim ovih prebendarskih kuća (koje se s obzirom na društveni položaj prebendara nazivaju kurije — dvorci)[55] nema opisa drugih objekata u Novoj Vesi, pogotovo građanskih. Ipak, iz znatno kasnijeg spisa (od 17. svibnja 1781)[56] se doznaje da su novoveški građani imali svoju općinsku kuću koju su zvali Kula (domus communis civica, Kula dicta, civium Novo-Villanorum), a služila je za stražu. Nalazila se između kaptolskog zida i prve prebendarske kurije, dakle, ispred današnje Nove Vesi. Kanonik dekan (upravitelj imovine) dao ju je srušiti oko 1760, na što se Novovešani žale. Na suprotnom, jugoistočnom uglu Nove Vesi imali su, prema »jadikovanju starih« svoju vijećnicu (domus praetorea civium de Nova Villa), koju je Kaptol uključio u svoju imovinu, izjavio je svjedok 1781. godine, ali je predstavnik Kaptola to pobijao.

Budući da su se prebendarske kuće smjestile na početku Nove Vesi, sjevernije od njih nizale su se kuće purgara i majuri kanonika. Vizitacija iz 1743.[57] godine sadrži i popis majura. Tada je dvadeset majura pripadalo osamnaestorici kanonika. Godine 1750.[58] sastavljen je popis kanonika koji imaju majure u Novoj Vesi, a ti su iskazani brojem funduša. Tad je devetnaest kanonika raspolagalo s trideset i četiri funduša. Od toga kanonik Zlatarić ima četiri funduša, drugi po jedan ili dva, a biskup dva funduša. Zajednički je Kaptol bio vlasnikom tvornice papira, ljevaonice zvona, triju mlinova i »černoškolske zidanice« (u Gerškovićevoj ulici). Sličan popis sačinila je 18. kolovoza 1781. komisija, sastavljena od predstavnika »purgarov« novoveških i »velikog orsačkog sudca« Pavla Thauza. Tad je nabrojeno četrdeset funduša kanoničkih. Kako su prebendari svoje kuće imali na svega sedamnaest funduša, bili su u znatnoj manjini prema više od dvostrukih površina zemljišta koja su pripadala kanonicima. U tom popisu od 1781. godine navedeni su i »svetski plemeniti«, kojih je bilo pet s po jednim fundušem, i jedan koji nije dokazao »svoje plemenščine«.

Nameće se pitanje koliko je u Novoj Vesi živjelo građana i stanovnika, kraj tolikih zemljišta koja su pripadala crkvenim osobama. Građani su bez sumnje — već prema ispravi o osnivanju Nove Vesi — imali svaki po jedan funduš. U vizitaciji iz 1743.[57] godine nabrojeno je dvadeset i osam građanskih obitelji kao župljana, što ne znači da je moralo biti isto toliko kuća; moglo ih je biti i manje. I doista, godine 1752.[59] u jednoj predstavci Kaptolu Novovešani izjavljuju: »Vu gruntu našem Novo Veskom malom, kak nije purgarov nas več od hiž šesnaist.« Novoveška općina bila je doista malobrojna.

---

[54] NAZ, A. Eccl. 8/255—3.
[55] L. Dobronić, Kurije na Kaptolu u Zagrebu, Peristil 29, Zagreb 1986.
[56] Vidi bilj. 29.
[57] NAZ, Prot. 56/XII, p. 1023.
[58] Connotatio quot quis ex Rdmis Dnis Canonicis fundos et sylvas in gremio civium possideat 1750; vidi bilj. 29.
[59] Vidi Prilog 6

U godinama 1787—1789.[60] bila su izrađena dva popisa svih objekata koji su već označeni popisnim kućnim brojevima. Bilo ih je 91 (odnosno 89) na širokom području koje je gravitiralo prema Novoj Vesi, a u samoj Novoj Vesi manji dio: svega trideset i sedam. U jednom od popisa (Prot. 626) vlasnici su podijeljeni na »poglavite« (Obrigkeitliche) i »podložnike« (Unterthänigen). U drugom popisu (Prot. 643) označeno je tko ima kakav objekt (kuća beneficijata, majur Stolnog kaptola, građanska kuća, prebendarske kuće). Odnos građanskih kuća prema kaptolskim majurima i prebendarskim kurijama može se utvrditi analiziranjem i poredbom tih dvaju popisa.

Niz na zapadnoj strani: prebendarske kurije (br. 3—9), plemićka kuća (Brigljević), dvije građanske (Kluščić, Jaguš), majur od dva funduša (br. 29—31, Galjuf), građanske kuće (br. 33, 35, Klara Veselićka, Dušić), kaptolski mlin na potoku, kapela sv. Marije žalosne, građanske kuće (br. 41, 43, Čurleković, Pintar), kaptolska tvornica papira (dva funduša, br. 45, 47), majur kanonika Josipovića (1 funduš), župni dvor sv. Ivana (br. 55), deficientia sacerdotum (dom starih svećenika, br. 57) i majuri kanonika Pizzetija i Milašina.

Niz na istočnoj strani: građanska kuća (br. 2, Dominić), prebendarske kurije (br. 4—16), biskupova kuća (br. 18), građanska kuća (Kugler), tri majura po dva funduša (Pažurović i kanonici Josipović i Popović), građanske kuće (Marin, Hervoić, Fabianićka, Svilečić), majur (dva funduša, kan. Kollosvary), građanska kuća (Pipić), majur (dva funduša, kan. Zdenčaj), tri građanske kuće (Bačić, Augustin, Šipuš), plemićka (Završka), dvije građanske (Maipros, Dervanšek), župna crkva sv. Ivana, kuća župnika (Sinković), dvije građanske kuće (Cerjak, Kašparić), majur od četiri funduša (Nova Ves 86, 88, kan. Zlatarić), nekoliko građanskih kuća (od br. 90 dalje — na današnjoj Gupčevoj zvijezdi).

Kako se iz ovog nizanja objekata može razabrati, novoveške kuće utapale su se u zelenilu vrtova. Ali ipak Nova je Ves imala i privredu, značajnu za tadašnji Zagreb. Razvila se privreda u Novoj Vesi zahvaljujući njenu položaju uz potok Medveščak, odnosno uz njegov mlinski odvojak koji je služio za pogon. Tu su žito mljela tri mlina, Kaptola i novoveškog župnika. Jedan se nalazio ispod Mikloušićeve ulice, drugi blizu Male ulice, a treći negdje pri kraju Nove Vesi. Izgubio im se svaki trag gradnjom kuća u Medvedgradskoj ulici. U vrijeme početaka manufakture u nas Zagrebački je kaptol sagradio i uredio tvornicu (manufakturu, mlin) papira (narod ju je zvao »papèrnica«) na parcelama današnjih kuća u Novoj Vesi 45, 47 koje su sezale do potoka. Historijat ovog pogona još nije proučen. Radio je svakako već 1750. godine,[58] a oko 1785. prestao je radom zbog nerentabilnosti. Na njegovu mjestu uređena je 1828. tvornica kamenine[61] koja je pod vlasnicima Lellisom i Barbotom stekla ugled i radila do 1882. godine.

Što se tiče zanimanja novoveških »purgara«, oni su redom bili obrtnici. Kad se 1810.[62] skupljao doprinos za nabavu »špricalke« (vatrogasne) uz imena građana označena su njihova zanimanja. U Novoj Vesi živjeli su ovi obrtnici:

---

[60] KAZ, Prot. 626, Prot. 643.

[61] Olga Klobučar, Tvornica kamenine u Zagrebu, Iz starog i novog Zagreba 1, Zagreb 1957, str. 229 i d.

[62] AH, Acta Cap. et N. V. kut. 25.

klobučar	1	čižmar	1
licitar	1	barbir	1
štacunar	1	mesar	1
srebrnar	1	sa(m)bol (krojač)	1
šoštar	2	tkalec	1
šnajder	1	pinter (bačvar)	1
kovač	1	zidar	2
tišlar	1	mlinar	2
furengaš	1	zvonoljevač	1

Vidi se da su zastupane sve važnije grane obrta, pa su Novovešani imali mogućnost opskrbljivati se obrtničkim proizvodima i uslugama sa svog područja.

U Novu Ves smjestila se 1868—1869. jedna od važnijih tvornica starije zagrebačke industrije: kožarnica ili tvornica koža,[63] s pogonima između potoka (Medvedgradska 2, danas Gliptoteka JAZU) i same Nove Vesi. Tvornica je radila do pred drugi svjetski rat, a na njenu mjestu u Novoj Vesi i danas se proizvode cipele »Astra«.

Odnos broja građanskih i prebendarskih kuća na jednom fundušu prema povrtnjacima i voćnjacima (majurima) nije se bitnije mijenjao do druge polovice 19. stoljeća kad su se počeli majuri prodavati za gradilišta. Gradnjom stambenih objekata krajem 19. i u 20.[64] stoljeću Nova je Ves promijenila karakter i od naselja, punog zelenila, pretvorila se u usku i dugu gradsku ulicu.

STARINE NOVE VESI

Od zanimljive prošlosti Nove Vesi koja se tako uporno borila za svoj status u odnosu prema Stolnom kaptolu zagrebačkom ostali su samo tragovi u nevelikom broju arhitektonskih objekata, tj. spomenika kulture. To su u prvom redu tri sakralna objekta, a održalo se i nekoliko stambenih zgrada, građanskih i prebendarskih.

Po vremenu osnutka na prvo mjesto treba staviti župnu crkvu sv. Ivana Krstitelja. Nova Ves je imala župnu crkvu od 1347.[65] godine kad ju je podigao zagrebački kanonik Ivan, arhiđakon gorički, ali ta crkvena građevina nije dočekala naše dane.

Nedavno sam iznijela pretpostavku[66] da su u Novoj Vesi imali svoje sjedište templari u neposrednoj blizini crkve sv. Ivana. Sada to mogu potkrijepiti navodom iz rukopisa jednog zagrebačkog kanonika[67] koji govori o staroj crkvi sv. Ivana 1786. kad su je rušili: »(ecclesia) quae et templariorum sedes fuit« (koja je bila i templarsko sjedište). Prema tome je crkva sv. Ivana bila sagrađena na mjestu templarskog sjedišta, možda na mjestu njihove crkve, pa je kapela, namjesto njihove, sagrađena koso preko puta današnje crkve sv. Ivana (sjeverno uz Znikinu ulicu). Naime, s templarima se sigurno može dovesti u vezu prva građevina koja se spominje na području Nove Vesi: ka-

[63] Miroslava Despot, Industrija Zagreba u drugoj polovici XIX. stoljeća, Iz starog i novog Zagreba V, Zagreb 1974, str. 169.
[64] HAZ, GS.
[65] Spis nav. u bilj. 9.
[66] Dj. nav. u bilj. 4, str. 48, 49.
[67] Dj. nav. u bilj. 36. sv. III, str. 62.

pela sv. Zaharije koja je u kasnijim stoljećima bila s crkvom sv. Ivana povezana grobljem i župnikovim vrtom (Nova ves 55). Kapelu je sagradio kanonik Ivan, arhiđakon gorički, svakako prije 1347. godine[68] kad je podigao svoju drugu sakralnu građevinu: župnu crkvu sv. Ivana Krstitelja. Što je neobično značajno, zidana kapela sv. Zaharije imala je kružni oblik (»a fundamentis ex muro erecta rotunda ad formam unius piramidis«)[69] koji se smatrao karakteristikom templarskih crkava.[70] I sam zaštitnik kapele sv. Zaharija, prorok kojeg su Judejci ubili u Hramu[71] (inače kao zaštitnik crkve nepoznat u našim krajevima), može se dovesti u vezu s templarima, vitezovima sv. Hrama jeruzalemskog. Još 1743. godine zapisano je u vizitaciji[72] da je kapela posvećena sv. Zahariji proroku (a ne Zahariji, ocu sv. Ivana).

Na tom kompleksu koji je u srednjem vijeku vjerojatno bio sjeverna granica naselja Nove Vasi, provedeno je poslije 1780. godine rušenje najstarijih objekata. Prva je 1781. pala »prastara kapela sv. Zaharije u vrtu novoveškog župnika«[73] da biskup Josip Galjuf na njenu mjestu i dijelu trga ispred nje podigne dom za nemoćne svećenike (deficientia sacerdotum). Tlocrt te zgrade u obliku slova U, u dvorištu podalje od ulice, ucrtan je u mapi Nove Vesi iz 1785. (vidi sl. 2, zgrada označena brojkom 21) i u katastarskoj mapi iz 1862. godine. Kako je ta kuća odavno izgubila svoju prvotnu namjenu, srušena je 1981. da ustupi mjesto novoj stambenoj višekatnici.

Pet godina nakon kapele sv. Zaharije novoveški župnik Mihovil Sinković srušio je (1786) staru župnu crkvu sv. Ivana[74] da bi podigao novu, kasnobaroknu, koja danas stoji.

Nema nikakve osnove za tvrdnju Ivana Kr. Tkalčića da su i crkva sv. Ivana i kapela sv. Zaharije bile drvene.[75] Protivno dokazuju gotički kameni ulomci,[76] nađeni 1978. u sjevernom zidu župne crkve i dijelom izvađeni. Vjerojatnije je da su oni fragmenti kapele sv. Zaharije negoli — prema opisima vizitatora — skromne župne crkve sv. Ivana.

Crkva sv. Ivana[77] građena je od 1786. do 1802. godine. Župnik Sinković dao je novu jednobrodnu crkvu oslikati. Zidne slikarije iz posljednjeg desetljeća 18. stoljeća održale su se u svetištu i kapeli kraj svetišta (lađu je oslikao M. Antonini 1893). Sinković je dao izraditi drvenu propovjedaonicu i krstionicu. Osobitu vrijednost ove crkve predstavljaju tri mramorna oltara koji su 1884. godine preneseni iz katedrale kad se njena unutrašnjost lišavala baroknog inventara. Glavni oltar bio je izrađen 1760. godine, a u nj naknadno stavljena slika sv. Ivana. Na njemu su originalni bijeli mramorni kipovi sv. Martina i sv. Lovre, na vrhu golubica i tri anđela. Pobočno su postavljeni oltari sv. Jeronima (iz 1790) i sv. Franje (prije 1792) s mramornim reljefima i kipovima. Tako je crkva sv. Ivana, osobito svojom unutrašnjošću, značajan barokni spomenik Zagreba (sl. 2).

---

[68] Vidi bilj. 9.
[69] NAZ, Prot. 50/VI, str. 97, Vizitacija katedralnog arhiđakonata.
[70] E. Viollet-Le-Duc, Dictionnaire raisonné de l'architecture Française du XIe au XVIe siècle, Paris 1854—1869, Tome XI, p. 13 (Temple).
[71] Acta sanctorum, Parisiis 1868, p. 655 (M 2592).
[72] NAZ, Prot. 58/XII, str. 891.
[73] Dj. nav. u bilj. 36, sv. II, str. 173.
[74] Dj. nav. u bilj. 36, sv. III, str. 62.
[75] MCZ I, p. CXLVIII.
[76] L. Dobronić, Viteški redovi, Zagreb 1984, str. 76—77.
[77] Janko Barlé, Župa sv. Ivana u Novoj Vesi, Zagreb 1899, str. 16.

zvona (Gloria Deo 1706).[80a] Ima vrlo skroman oltar sa slikom Golgote gdje na jednom od tri križa visi sv. Dizmuš. Druga kapela stoji na idućem raskršću, otprilike na sredini Nove Vesi (Belostenčeva ul. — Mala ul.). Sagrađena je 1763. godine.[81] Tako je malena da u oslikanoj unutrašnjosti ima prostora samo za oltar. Na njemu se nalazi stari kip žalosne Majke Božje po kojemu kapelica ima naziv.

Drugom skupinom starina Nove Vesi mogu se smatrati prebendarske kurije, odnosno kuće u južnom dijelu ulice, s obje strane, koje pripadaju prebendarima zagrebačke katedrale. Skupina kurija smanjena je na zapadnoj strani kad je kuća u Novoj vesi broj 9 nestala u sastavu tvornice koža. Sklad skromnog ambijenta s kraja 18. i prve polovice 19. stoljeća narušen je 1880. godine kad je na mjestu stare kurije u Novoj vesi broj 5 po Bolléovim nacrtima[82] sagrađena glomazna jednokatnica od nežbukane opeke. Nekadašnja kurija u Novoj vesi broj 16 zamijenjena je 1890. godine jednokatnicom koja je 1965. produljena.[83] Prizemne kurije u Novoj vesi broj 3, 4 (uz koju stoji i jednokatnica), 8, 10, 12 i 14 građene su ili pregrađene u prvoj polovici 19. stoljeća i imaju na pročeljima vrlo skromne dekorativne elemente (sl. 5, 6). Među njima se ističu dvije barokne jednokatnice.

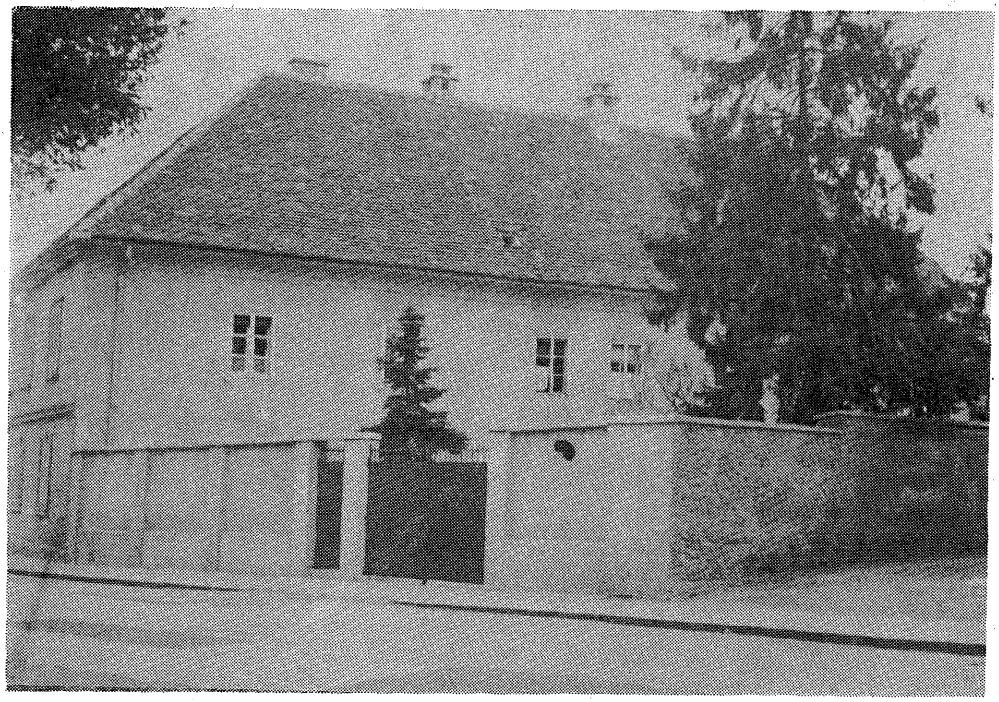

Sl. 3 Stari dio župnog dvora (Nova ves 55)

[80a] I. Kukuljević, Nadpisi sredovječni i novovjeki, Zagreb 1891, str. 347. br. 1191.
[81] Dj. nav. u bilj. 77, str. 29.
[82] Dijecezanski muzej Nadbiskupije zagrebačke, Zbirka nacrta III/16 (sign. Bollé und Waidmann).
[83] HAZ, GS.

sacerdotum nasuprot crkve sv. Ivana označena je na istoj mapi brojem 24. Galjuf je, dakle, nedugo poslije doma nemoćnih svećenika blizu crkve sv. Ivana sagradio i drugu zgradu s istom namjenom. Ovu veliku i lijepu jednokatnicu Galjuf ne spominje u svojoj oporuci, iako nekim ubožnicama ostavlja

Sl. 8 Nova ves 6 (arkade na južnoj i istočnoj strani)

novaca.[88] Kanonik Antun Zlatarić, u svojoj oporuci[89] zasebno obdaruje biskupsku ubožnicu (xenodochium episcopale), a zasebno kuću nemoćnih svećenika (domus deficientium). Godine 1802. spominje se kanonik Antun Skender kao »prefekt ili nadstojnik nemoćnih svećenika u hospitalu i u kući pokojnog biskupa Galjufa u Novoj Vesi«.[90] Kuća je došla pod upravu Komore, a na javnoj dražbi kupio ju je kaptol za gotov novac. Vojska je i nadalje ostala u zgradi (pekarna oko 1815, bolnica) i Kaptolu plaćala najamninu. Kuća je potpuno prepuštena vojsci 1822. godine.[90a] Bila je pod upravom Generalne komande 1825. godine kad je graditelj Bartol Felbinger preuzeo neke tehničke radove

[88] NAZ, Kat. 1—2, Regesta testamentarialium.
[89] KAZ, Acta saec. XVIII, fasc, 123 nr. 27.
[90] Spisi nav. u bilj. 29.
[90a] KAZ, Acta saec. XVIII, fasc. 132 nr. 8; AH, Generalkomanda Zagreb, Kat. 322, 333, 822.

(rigoli, pošljunjčavanje dvorišta) koji su trajali do 1829. godine.[91] Tad je zgrada još bila jednokatna. Na južnom zabatnom zidu ove kuće zapisane su godine važnijih zahvata izvedenih na njoj: 1781, 1882, 1942, 1968, 1978. Preostaje zaključak da je drugi kat podignut 1882. godine, a obradba pročelja prilagođena je starijim oblicima. Zgrada je preko stotinu godina služila za vojni zatvor, a sad se u njoj nalaze ateljei »Zagreb-filma« (sl. 11, 12).

Građanske kuće Novovešana sačuvane su u rijetkim primjercima. Takva je na istočnoj strani ceste kuća u Novoj vesi broj 22, sa skošenim zabatom okrenutim prema ulici, koja odgovara starom tipu građanskih prizemnica u Gornjem gradu.[92] Vjerojatno je građena u 18. stoljeću, ali se jednako gradilo i u skromnim prilikama 19. stoljeća. To dokazuje prizemnica tog tipa u Novoj vesi broj 56 koju je 1856. godine sagradio zagrebački graditelj Mihovil Strohmayer, te kuće u Novoj vesi broj 78, 90 i 92 (oko 1830, kasnije pregrađena)[93] (sl. 12, 13).

Sl. 9 Nova ves 7

[91] L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971, str. 91.

[92] L. Dobronić, Zagrebački Gornji grad nekad i danas, 2. izdanje, Zagreb 1983, str. 33, 53 i drugdje.

[93] HAZ, GS.

Na zapadnoj strani Nove vesi kuća broj 33 skošenim zabatom gleda na ulicu. Susjedna broj 35 jednokatnica je s duljim pročeljem uz ulicu; 1863. godine prizidano joj je krilo.[93] Stara građanska jednokatnica sa zabatnom stranom prema ulici je kuća u Novoj vesi broj 43, a u sličnoj na broju 41 rodio se

Sl. 10 Nova ves 7 (ulaz na južnom pročelju)

najzaslužniji povjesničar Zagreba Ivan Kr. Tkalčić (1840—1905). Na novoj kući postavljena mu je 1911. spomen-ploča s portretnim reljefom (rad Rudolfa Valdeca) (sl. 14).

Od kaptolskih majura trag se sačuvao samo jednom: Nova Ves 86, 88. U iskazima svjedoka i popisima funduša iz druge polovice 18. stoljeća navodi se da je kanonik — posvećeni biskup beogradski Antun Zlatarić imao majur na četiri funduša, dakle najveći posjed u Novoj Vesi, i tamo sagradio kuću. Na mapi Nove Vesi iz 1785. godine (sl. 1) Zlatarićev majur označen je brojkom 22 pri kraju Nove Vesi na istočnoj strani tako da se posjed proteže do Šalate. Poslije Zlatarića pripadao je taj posjed obitelji Rafaj, a od nje ga je kupio Aleksandar Alagović, kad je došao u Zagreb i 1822. godine postao kanonikom. On je naručio od graditelja Bartola Felbingera pregradnju stare prizemnice u vrtu u jednokatan ljetnikovac. Felbinger je izradio nacrte 1823. i 1824. godine, ali pregradnja nije izvedena prema njima, već skromnije.[94] Ipak je ljetnikovac polustupovima na pročelju i zabatima nad prozorima dobio oznake klasicizma. Podigavši zidanu ogradu prema Novoj Vesi (u ovalnim otvorima plot od letava) Alagović je posjed pretvorio u uzoran engleski park s jezercima, staklenicima, rijetkim drvećem i gospodarskim zgradama uz ulicu (da-

[94] Dj. nav. u bilj. 91, str. 88, 89.

Sl. 12 Nova ves 22, 20, 18 (građanske kuće i kuća biskupa J. Galjufa)

Sl. 13 Nova ves 92, 90, 88 (građanske kuće)

Sl. 14 Nova ves 33, 35, kapela MB Žalosne

Sl. 15 Nova ves 86 (zapadno pročelje Alagovićevog ljetnikovca)

IZ ARHIVSKE GRAĐE[96]

Prilog 1.

16. svibnja 1651. molba Novovešana, upućena Stolnom kaptolu, da ih obrani od šteta koje im nanose kaptolski kmetovi u Bukovcu i Fučkovom jarku

Ponizno molimo V. M. G. *(Vaše Milostivo Gospodstvo)*, kako smo i pervo tega prosili V. M. G. kako naše M. G., da bi prepovedali Bukovčanom i Fučkom zvrhu V. M. G. loz[97] i našeh tulikajše, da nijednoga kvara nemaju včiniti, kako s marhum tako s rukum, kako su pervo toga činili, ne marajuči kaj smo s močium i pičatium V. M. G. njim prepovedali, kako i za vezda vnogo teh takoveh kvarov otajno čine. Akoli ne moremo pri V. M. G. dobiti, gledajuči V. M. G. na njihovu potreboču i tesnoču, molimo se V. M. G. da konči včiniti nam nešto od njih plačati, kako su i pervo toga plačali, i da V. M. G. prepoveste da nam v drevu, ni u suhu ni u sirovom, nikakova kvara ne čine, i da ih slobodno za drevo budemo mogli plenjati. A mi vazdar smo na V. M. G. zapoved gotovi i vsegdar hočemo na službu V. M. G. verni biti. Na to od V. M. G. povoljna odlučka hočemo čekati, kako od naše Milostivne Gospode.

Vašega Milostivnoga Gospodstva
Ponizni Sluge
Purgari Novoveški.

Prilog 2.

Kaptolski kmetovi se obvezuju davati Novovešanima vino kao naknadu za korištenje njihovih šuma

Anno Domini 1694. die 7. Decembris

Mi ovde napisani Gospode Kaptoloma podložniki valujemo po ovom našem odpertom pismu, i lastovite ruke naših križev ovde napisaneh potverdismo, koje pismo ostavismo pri ruka purgarov novoveških zaradi njihove i naše segurnosti, kako mi ponovismo naš decretum dan od naše Milostivne Gospode na slobodnu pašu naše marhice vu lozah njihoveh, za koju slobodnu pašu mi budemo dužni njim davati vsaku jesen vsaki nas ovde podpisan vina ovde imenuvano i napisano prez nijedne falinge k hiže suca Novoveškoga dopremiti: Peter Fuček, Mathias Fuček, Mihalj Fuček skupa dve vedre, Thomas Fuček deset pintov, Mate Seršek jedno vedro, Gregur Bartolić šest pintov, Mate Sajec pet pintov, Đurko Pušić pol vedra. I ovo pismo vučinismo zaradi naše i njihove segurnosti i stalnosti.

Anno et die uti supra coram me Blasio Gyulasz, judice Novae Villae, manu propria.

Peter Fuček + Mathias Fuček + Mihalj Fuček + Thomas Fuček + Mate Seršek + Gregur Bartolić + Mate Sajec + Đurko Bušić + Štefan Bušić +

Prilog 3.

1728. Novovešani mole Stolni kaptol da ih zaštiti od kaptolskog špana

Molba naša ponizna da je Milostivne naše Gospode preporučena.

[96] Prilozi iz arhivske građe prepisani su radi lakšeg razumijevanja današnjom ortografijom. Prilozi 1, 3—8 nalaze se među spisima navedenim u bilj. 29, prilog 2 u bilj. 27.

[97] Loza = šuma (Belostenec, Gazophylacium).

Prijeli smo decretum Milostivne Gospode na suplike kneza Andraša Galiana koji obtužil nas je da smo mu težake razbili i prutje areštuvali koje je vu naših občinskih lozah posečeno, i da pred Milostivnum Gospodum imamo odgovoriti zakaj smo to včinili. Na koju Milostivne Gospode zapoved ovak ponizno odgovarjamo.

Istina je da smo našli rečenoga kneza Galiana težake sekuč prutje vu našem komunskom hrastju i njim tri sekire vzeli (ali krivo exponuje rečeni Andrašič da smo je zapili, nego i sada jesu pri nas), i da bi bil jednu reč komu rekel za sekire, bili bi mu je dali, nego govoril je da ne dužen z nami govoriti. Prutje nasečeno takaj zostavili jesmo, ne za drugo nego da bi pred Milostivnum Gospodum pokazal i probuval ima li jus seči vu našem komunskom ali ne; ar on govori da ov marof je plemensko i slobodno od vsake Gospocke službe mesto. I zato ako je plemensko mesto, tako naj se iz plemenskoga gradi, a našemu sirotinjskomu naj mir ostavi. Kakoti i hiža pokojnoga kneza Kukuljeviča je plemenski funduš i zato ov funduš nigdar iz našega se ne gradi, nego za peneze. Što alleguje knez Andrašič vu svoje suplike da je za pokojnoga Gospodina Prepušta ov marof iz toga istoga komuna građen, i to svedoči se s sokačem Jerolimom, koj Jerolim pak veli da ne nigdar, nego da je pokojni Gospodin savskim prutjem gradil, nego samo da je jalšinu včinil po potoku seči s čim se je grah kolil. Kojemu marofu potrebno je više od 20 vozov prutja na ograđenje, tak ako ga bude iz našega gradil, svu onu lozu jedno leto iskerči, ter mi drugi koji milostivne Gospode s navadnum službum vazdar jesmo pokorni listor od vulice ne budemo se imali s čim graditi. Nego naj ti plemeniti ljudi živu iz svoje plemenščine, a mi s našim sirotinstvom kontenti biti hočemo. I da bi gde kaj te plemenščine bilo, nas na svoje ne bi pustili, i koga je sram s nami svoje Gospode služiti, tak se naj onoga ostave od česa mi služimo. Ako je pokojni Gospodin Prepušt kaj i vsekel, drugi je bil človek i naš zagovoritel, a drugo je knez Galian. Ovak vu pokornosti odgovariamo proseči milostivne Gospode da nas vsakomu zatirati ne prepuste. Koj nam nikaj dobra ne čini, naj se nad nami ne stresa. Na što milostivnoga dokončanja čakali budemo.

Milostivne Gospode

Pokorni podložniki
vsa občina Purgari Novoveški

P. S. imenuvani Galian nas
do S. L. (!) kozlov špota kod
da bi naš gospon bil, kaj
ne lepo ni pošteno.

Prilog 4.

1729. Novovešani tuže Stolnom kaptolu one stanovnike koji ne žele biti »purgari«

Molba naša ponizna da je vu milošči naše milostivne Zemaljske Gospode preporočena.

Ze vsum pokornostjum pritužiti se moramo naše milostivne Gospode, kako naši purgarski funduši do sada vre kruto na malo jesu došli, služba vendar Gospocka vse jednako terpi, natuliko da kada oporedno listov skupa od milostivne Gospode dojde, vsi do jednoga na jenkrat moramo od naših hiž

Lelja Dobronić

NOVA VES — A HISTORIC PART OF ZAGREB

Summary

Nova Ves, today a street north of Kaptol, was once a village with its own administration. The name »Nova Ves« means New Village.

In the area of Nova Ves the Order of Templars had one of its own seats, from the time of Bishop Prodan around 1175 to the abolition of the Order in 1312.

The history of Nova Ves as a village began in 1344 when the Cathedral Chapter of Zagreb issued a document concerning the foundation of »our free village«. It established regulations of life and formation of the village. Every year the inhabitants would choose the head of the village *(villicus)* or judge *(judex)*. He would judge all court cases with the exception of serious crimes which would be reserved for the Chapter judge. The inhabitants enjoyed their personal freedom and were free to manage their own property. The size of all plots along the road was determined exactly. The owner of each plot had to pay a fixed sum to the Chapter every year. Parts of the forest in Bukovec belonged to the plots of Nova Ves.

Although the inhabitants of the »free village« of Nova Ves were free, the Chapter increasingly made them dependent in encouraging the canons to acquire farms and gardens in the area, while the prebendaries built their residences. These church officials were not obliged to pay to the Chapter for their land, contrary to the obligations of the Nova Ves inhabitants. Throughout the centuries the Nova Ves inhabitants sought an improvement to this unjust situation. In the 17th century when the Kaptol guilds were founded, the craftsmen of Nova Ves were included in them, and even in this way they became more dependent on Kaptol, were the craftsmen were more numeous. The Nova Ves inhabitants persistently tried to get the Chapter to recognize them the title of »purgar« (citizen).

Preparations for making a register of land properties *(Urbarium)* in 1774 offered to the inhabitants of Nova Ves an opportunity to bring their difficulties to the District judges. In 1780 the inhabitants demanded an investigation into the condition of their life and the sizes of their properties. In 1784 they iniciated a procedure for the recognition of their rights against the Cathedral Chapter of Zagreb. As late as in the year 1803 they accepted an agreement which the Chapter himself dictated. Among other things, the Chapter would call the Nova Ves people »purgaries«, and they had to consider him as their feudal lord. In 1850 Nova Ves lost its historic position, when it was united with Gornji grad (the Upper Town), Kaptol and Vlaška street into the City of Zagreb.

*

Nova Ves was a small settlement. In the beginning of the 19th century thirtyfive »purgaries« lived there. Already in the course of the 16th especially in the 17th century, twelve prebendaries of the Zagreb Cathedral settled in the southern part of Nova Ves, near Kaptol. At that time their houses *(curiae)*

Izmjenom životnih uvjeta do naših dana, kao sinteza toga došlo je do enormnog porasta vijeka ljudskog življenja. Daleki potomci »brdovečkih« kmetova i zagrebačkih purgera — seljaka (i ostalog stanovništva diljem Hrvatske) dovršavaju svoj životni put 1978. godine sa 66,7 godina.[129]

Došavši do prednjeg podatka, nametnulo se pitanje realnosti utvrđenog prosjeka dobi življenja »brdovečkog« stanovništva (u razdoblju 1801—1857) od 24,0 godine«. Opravdava li 120 (i nešto viši) godišnji raspon među tim brojkama odražene razlike? Gdje su u tim relacijama naši podaci?

U traženju odgovora na postavljena pitanja evo najprije dvaju »evropskih« izvora o prosjeku dobi umrlih u prijašnjem vremenu (po navodu akademika Vladimira Stipetića). To su podaci iz matičnih knjiga grada Ženeve što ih je prikupio tamošnji liječnik E. Mallet pred oko 150 godina, i podaci o prosjeku dobi umrlih za grad London kako ih je prije nepunih 180 godina objavio Th. Malthus.[130]

Vrijeme promatranja	Mallet(a)		Malthus(b)	
	godina	mjesec	godina	mjesec
Sredina 16. stoljeća	21	3	18	6
17. stoljeće	25	8	23	4
18. stoljeće	32	9	32	3

(a) — E. Mallet: Recherches historiqe et statistiqes sur la population de Geneve, son mouvement annuel et sa longevite, depuis le XVI[e] siecle jusqu'a a nos jours, Annales d'hygiene publique et de medicine legale, Vol. 17 (1837) pp. 35—6.

(b) — T. R. Malthus: An Essay on the Principle of Population, London 1803, II, ch. 5.

Prednje brojke što preko prosječno doživjelih godina umrlih odražavaju drugačije, daleke gradske prilike življenja, nisu usporedive s podacima doživjele dobi ruralnog »brdovečkog« pučanstva. I uz to, na određeni način one će nam pripomoći na putu valorizacije prosječno doživjele starosti »našega« stanovništva.

Iz podataka Malleta i Malthusa, kao odraz prilika življenja specifičnih gradskih sredina zrači niski prosjek životne dobi u proteklim stoljećima. Neovisno o njihovoj visini to nam može poslužiti kao argument za održivost niskih godina umiranja brdovečkih župljana.

Vremenskim slijedom brojki prosječne dobi umiranja stanovništva Ženeve i Londona, kao odraz uspona životnog standarda iskazan je već u 18. stoljeću prosječni vijek umrlih iznad 32 godine. Ovaj znatno viši dostignuti nivo starosti umrlih čitavo stoljeće prije »naših« podataka nameće dilemu jesu li prosjeci doživjele dobi stanovništva župe sv. Vida u Brdovcu realan odraz tadašnjih prilika življenja? Ili suprotno — jesu li zaista životne prilike u na-

[129] Moj obračun — prema Serdaru — po formuli $X = \frac{\Sigma fx}{\Sigma f}$, i metodologiji Rep. ZZS SR Hrvatske, iz podataka umrlih 1978. objavljenih u SG SR Hrvatske za 1980, str. 55.

[130] Vladimir Stipetić, Predgovor knjizi Stjepana Krivošića, Zagreb i njegovo stanovništvo od najranijih vremena do sredine XIX stoljeća, Zagreb 1981, str. 22.

UDK 949.713 : 929 Dujam II

Lujo Margetić

NEISKORIŠTENE VIJESTI O KRČKOM KNEZU DUJMU II.

O krčkom knezu Dujmu II. pisao je najpouzdanije i najtemeljitije V. Klaić.[1] On je sabrao velik broj vijesti o toj važnoj ličnosti iz hrvatske prošlosti i istakao usku povezanost i vjernost toga kneza prema Anžuvincima, koji zahvaljujući dobrim dijelom upravo aktivnosti i pomoći krčkih knezova braće Dujma i Leonarda dolaze na vlast u Ugarskoj i Hrvatskoj. Zahvalni napuljski kralj Karlo II. priznao je zato Dujmu još 8. svibnja 1300. posjede i časti u Hrvatskoj,[2] a hrvatsko-ugarski kralj Karlo I, unuk upravo spomenutog napuljskog kralja, darovnicom od 20. rujna 1316. legalizirao je vlast krčkih knezova nad gatačkim komitatom s gradom Otočcem.[3] Ukratko, V. Klaić je na temelju analize izvora zaključio da je »knez Dujam II sa sinom Fridrikom (...)vazda gorljivo prijanjao za Karla Roberta«.[4] Taj stav je prihvatila i kasnije hrvatska historiografija.[5]

Stav i položaj kneza Dujma ipak nije bio baš tako jednostavan kao što to izgleda na temelju izvora koje je naveo i analizirao V. Klaić.

Naime, poznato je da su krčki knezovi priznavali mletačko vrhovništvo nad otokom Krkom te da su Mleci legalizirali vlast i upravu krčkih knezova nad otokom Krkom još za vrijeme dužda Dominika Michielija (1118—1130).[6] Sve do 1260. godine Mleci su podjeljivali upravu nad Krkom krčkim knezovima samo strogo osobno, tj. samo za vrijeme njihova života, ne priznavajući nasljedivost kneževske časti na Krku. Nema sumnje da su se nadali da će im se pružiti prilika da krčkim knezovima otmu krčko kneštvo i da ga dodijele kojoj od mletačkih vladajućih obitelji. Međutim, krčki su knezovi bili toliko jaki da su Mleci bivali prinuđeni da i nakon smrti ovlaštenika pojedine generacije krčkih knezova uvijek iznova obnavljaju krčkim knezovima koncesiju na krčko kneštvo. Tako je nakon smrti kneza Dujma I. krčko kneštvo dodije-

[1] V. Klaić, Krčki knezovi Frankapani, knjiga I. (jedina izašla), Zagreb 1901, 110—130.

[2] T. Smičiklas, Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (dalje CD), VII, 386.

[3] CD VII, 432.

[4] Klaić, Krčki knezovi ..., 129.

[5] Usp. npr. N. Klaić, Knezovi Frankapani kao krčka vlastela, Krčki zbornik 1, 1970, 138—139.

[6] Podrobnije o vlasti krčkih knezova nad Krkom i o njihovu odnosu prema Mlečanima v. L. Margetić, Iz vinodolske prošlosti, Pravni izvori i rasprave (rasprava Vinodol i krčki knezovi, Ekskurz IV: O vlasti krčkih knezova na Krku u XII i XIII stoljeću i Ekskurz V: Karakter mletačke vlasti nad Zadrom i sjevernojadranskim otocima sredinom XII stoljeća), Rijeka 1980.

ljeno njegovim sinovima Vidu I. i Bartolu I, a nakon njihove smrti 1199. godine Vidovu sinu Ivanu I. i Bartolovim sinovima Vidu II. i Henriku.

Tek nakon što su Ivan I, Vid II. i Henrik umrli, negdje poslije 1232. godine, mletački dužd J. Tiepolo, koji je i inače vodio vrlo agresivnu i ekspanzionističku politiku, smatrao je da je došlo vrijeme da se Krk otme krčkim knezovima. J. Tiepolo je vjerojatno upotrijebio pogodnu priliku provale Tatara 1241. godine da ostvari mletačka prava koja su oživjela zbog smrti spomenutih krčkih knezova i zbog vakantnosti krčkog kneštva. Račun se pokazao pogrešnim. Krčki su knezovi bili toliko jaki da su nakon duljih žestokih borbi s duždevim sinom Lovrom Tiepolom ponovno osvojili otok. Zbog toga su krčki knezovi u pregovorima s Mlecima i Tiepolovcima nastupali s vrlo povoljnih pregovaračkih pozicija i uspjeli da im Mleci 1261. godine konačno priznaju nasljedivost krčkog kneštva. Osim toga, Mleci više ne traže da jedan od krčkih knezova ili netko od njihove najbliže rodbine bude stalno u Mlecima kao talac, kao što je to bilo utvrđeno koncesijom iz 1198. godine,[7] već nastoje privezati krčke knezove uz Mletke ekonomskim vezama i dodjeljivanjem visokih časti. Prema koncesiji iz 1261. godine krčki knezovi morat će u deset godina uložiti u nekretnine na užem mletačkom području iznos od 10.000 libara,[8] a postat će čak i članovi mletačkog Velikog vijeća »čim polože u Mlecima zakletvu«.[9] Premda je koncesija iz 1261. godine mnogo povoljnija od ranijih koncesija,[10] osobito zbog nasljedivosti krčkog kneštva u obitelji krčkih knezova, ipak treba priznati da su Mlečani postupili izvanredno vješto. Velike investicije krčkih knezova trebale su očito da osiguraju identifikaciju mletačkih interesa i interesa krčkih knezova, a članstvo u Velikom vijeću trebalo je privući krčke knezove u aktivno sudjelovanje u javnom mletačkom životu.

Mlečani su u svojim namjerama da privuku krčke knezove djelomično uspjeli. Doduše, rok za investiranje 10.000 libara na mletačko područje bio je obilato premašen jer još 1302. godine Veliko vijeće oslobađa kneza Dujma II. kazne koju je trebao platiti što nije uložio u Mlecima dio dužne svote, 2.500 libara.[11] Pa ipak nema ni najmanje sumnje da je Dujam II. u Mlecima razvio vrlo živu trgovačku djelatnost. To se lijepo vidi iz vijesti iz 1316. godine,[12] po kojoj mletački građanin ser Fielo traži da dužd izvrši presudu protiv kneza Dujma »super imprestitis dicti comitis«. Dužd je odbio da Dujmova ulaganja upotrijebi za namirenje potraživanja ser Fiela uz obrazloženje da su ta ulaga-

[7] CD II, 317.

[8] Š. Ljubić, Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike (dalje Listine), Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium (dalje MSHSM), vol. I, knjiga I, 1868, 97.

[9] Listine I, 98.

[10] Naprotiv, uglavnom se nije promijenila visina godišnjeg davanja krčkih knezova Mlecima. Naime, prema mletačkoj koncesiji Krka iz 1163. godine krčki su knezovi Bartol I. i Vid I. plaćali 450 romanata (CD II, 94), a isto toliko je iznosila i obveza knezova Vida II, Henrika i Ivana I. po koncesiji iz 1198. godine (CD II, 316). Ako tome pribrojimo protuvrijednost regalije, za koju iz zakletve J. Tiepola iz 1229. godine znamo da je iznosila 60 romanata (Listine I, 46), dobivamo iznos od 410 romanata. Kako je romanat (hiperper, perper) vrijedio početkom XIII. st. 40 soldi, tj. 2 libre srebrnog novca (usp. npr. G. Luzzatto, Storia economica di Venezia dall' XI al XVI secolo, Venezia 1961, 95—96), to 410 romanata iznose 820 libara. Razliku od 820 do 900 libara, tj. oko 10%, predstavlja zaokruženje na realnu vrijednost zbog inflatornih tendencija u novčanom opticaju u XIII. st.

[11] Listine I, 200.

[12] Listine I, 292.

nja »specialiter obligata communi Veneciarum«.[13] Očito je da je Dujam imao i ne baš malu ostalu imovinu u Mlecima, pa je ser Fielo očito upravo zbog te druge imovine i ušao u razne poslove s Dujmom II, najvjerojatnije u kreditiranje Dujmovih djelatnosti, jer je nevjerojatno da bi ser Fielo stupio u transakcije s Dujmom bez neke realne Dujmove garancije. U svakom slučaju Dujmov je položaj u Mlecima još 1316. godine vrlo povoljan. Naime, investicije koje je Dujam imao u Mlecima, a koje su se sastojale i od njegovih ulaganja u pomorske i trgovačke transakcije (imprestata), bile su zaštićene od Dujmovih vjerovnika uz obrazloženje da na njima ima mletačka općina privilegiranu hipoteku. Pravno je takav stav mletačkih upravnih organa u najmanju ruku dvojben i nije čudo što je naišao na žestoku opoziciju Dujmovih vjerovnika. Taj stav doista daje Dujmu izvanredno ugodan položaj u Mlecima jer velik dio njegove imovine u Mlecima — investicije na koje je bio obvezan glasom koncesije iz 1261. godine — ostaje u njegovu vlasništvu i korištenju, ali nije dostupan njegovim vjerovnicima.

Bilo bi od velikog interesa za bolje poznavanje povijesti krčkih knezova podrobnije ispitati njihove razgranate aktivnosti u Mlecima, u koje je najvjerojatnije ulazila i trgovačka djelatnost, koja je morala biti to značajnija što su se u XIV. st. počele u Mlecima praviti zapreke trgovanju stranaca i što je upravo 1316. godine donesena odredba o odnosu kreditiranja stranaca i njihovu opsegu poslova. Krčki knezovi su sigurno dobro iskoristili svoju povoljnu poziciju mletačkih građana i članova Velikog vijeća, koja im je omogućavala povlašteni položaj u odnosu na ostale trgovce strance u Mlecima, da i ne govorimo o tome da je posjedovanje Krka, Modruša i Vinodola pružalo odličnu bazu za velike izvozno-uvozne poslove, a vlast nad Senjom davala ključ za značajne trgovačke transakcije s hrvatskim i ugarskim krajevima. Prema tome, borba krčkih knezova za vlast nad Senjom, koja je okrunjena uspjehom u drugoj polovici XIII. st., nije bila puka borba za proširenje vlasti krčkih knezova, već sastavni dio njihovih nastojanja za ekonomskom afirmacijom.

Monopolizam trgovine u Vinodolu, koji su Frankapani i Zrinski tako energično branili u XVI. i XVII. st., može se utvrditi već i za početak XIV. st., tj. upravo u vrijeme kada je starješinstvo u obitelji krčkih knezova pripadalo knezu Dujmu II. Prema jednoj vijesti iz travnja 1308. godine u Novi »nijedan stranac nije smio ići ili tamo boraviti bez dozvole i naloga rečena gospodina kneza Bartola«.[15] Nema sumnje da je to bila manje policijska mjera opreza pred nepoćudnim i neželjenim osobama, već više mjera kojom su krčki knezovi štitili svoj trgovački monopol, iz kojeg su izvlačili goleme zarade.[16]

---

[13] Isprava je pobudila malo pažnju u našoj historiografiji. Jedino je Klaić, Krčki knezovi..., 130, kratko napomenuo da »je izvjestno, da je knezu Dujmu u rujnu god. 1316 prijetila iz Mletaka velika nevolja«.

[14] Usp. G. Cracco, Società e stato nel medioevo veneziano, Firenze 1967, 379—380.

[15] Listine I, 225.

[16] Jednogodišnji neto dohodak vinodolskih luka u 1668/9. godini iznosio je 11.464 forinte i 41 krajcar, dok je ukupni neto dohodak Hreljina, Liča, Bribira, Grižana, Drivenika i Novoga iznosio tek jedno 32% tog iznosa. V. I. Erceg, Kretanje robe i novca u lukama Bakarac, Crikvenica, Kraljevica i Selce 1668/9, Historijski zbornik X, 1957, 144—145; L. Margetić, Hreljinski urbar iz 1700. godine, Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu XXI, 1977, 206—207.

Knez Dujam II. nije bio povezan s Mlecima samo ekonomskim vezama. On je igrao prilično važnu ulogu u mletačkom javnom životu, a značajno je bilo i njegovo sudjelovanje u mletačkim vojnim operacijama.

Venecija se početkom XIV. st. nalazila u doista nezavidnoj situaciji. U nastojanju da sebi osigura monopol trgovine žitom preko padske doline, izazvala je veliko nezadovoljstvo Mantove, Brescie, Verone, Ferrare i drugih gradova koji su bili na taj način ugroženi u svojim vitalnim interesima. Sudar je bio neminovan jer se radilo ni o čemu manjem od borbe protiv mletačke trgovačke prevlasti ili, drugim riječima, Mleci su se borbom protiv nezadovoljnih komuna borili u prvom redu za svoje vitalne interese. Do sukoba je došlo 1308. godine u povodu borbe oko vlasti nad Ferrarom, u kojoj su se Mleci našli ne samo protiv udruženih snaga komuna, nego čak i protiv samog pape, čiji su interesi također bili duboko protivni Mlecima. Klement V. ekskomunicirao je Mletačku Republiku i izrekao interdikt, a na bojnom polju Mleci su doživjeli strašan poraz.[17]

Dakako da je takva situacija nužno imala svojih reperkusija i u samim Mlecima. Protiv dužda Gradeniga stvarao se opozicioni front, u kojem značajnu ulogu igraju vrlo ugledne i moćne mletačke obitelji Quirini i Tiepolo. U toj borbi vladajući krugovi oko Gradeniga, u prvom redu obitelji Giustiniani i Michieli, nastoje ojačati svoju poziciju i na taj način što se bore za što veći utjecaj svojih sljedbenika u vrhovnim organima Republike. Kako je krčki knez Dujam II. bio u rodbinskim i inače uskim prijateljskim vezama s navedenim obiteljima, razumljivo je što je dužd htio progurati Dujma u najviše organe Republike, kao što je i razumljivo da su se članovi opozicije tom prijedlogu žestoko oduprli.

O toj borbi u vrhovima mletačkih vladajućih krugova sačuvao nam je mletački kroničar Caroldi vrlo zanimljivu vijest, koja je vjerodostojna, a kako je izvanredno važna, objavljujemo je u cijelosti prema rukopisu koji se čuva u Marciani:[18]

142r Era nata etiandio gran controuersia per ragione che ritornato dall'espedition di Ferrara il conte Doymo da Vegia fu eletto consegliero et auuanti che 'l fusse approbato nel Maggior conseglio Messer Jacomo Quirini della Cha grande se fece auanti, dicendo che 'l non poteua esser approuato per le leggi disponenti circa li conti di Vegia, li quali non poteuano esser eletti conseglieri. I Giustiniani et Michieli, li quali erano propinqui del conte Doymo cercauano fauorir la elettione et resister a Messer Jacomo Quirini et adherenti suoi, intanto che in Gran conseglio da colera accendendosi deuenero a battersi con li pugni, tutta fiata il conte Doymo fu approuato consigliero; dal che accrebbe inestinguibil odio tra le parti chiamandosi || uno l'altro traditore della pa-
142v tria sua; dalle qual parole che publicamente ueniuano dette, tutta la citta era in grande solleuatione et spesse fiate nelle piazze di San Marco et di Rialto s'udiano rumori per le grandi contentioni et diuisioni, ch' erano tra loro.

[17] O tom razdoblju mletačke povijesti v. kraće prikaze u S. Romanin, Storia documentata di Venezia II, Venezia 1973³, 7. i d. (djelo je izašlo prvi put u 10 svezaka 1853—1861); W. Lenel, Die Entstehung der Vorherrschaft Venedigs an der Adria, Strassburg 1897, 76. i d.; H. Kretschmayr, Geschichte von Venedig, 2, Gotha 1920. (Neudruck Aalen 1964), 179. i d. s važnijom literaturom i izvorima za to razdoblje na str. 597; R. Cessi, Storia della repubblica di Venezia I, Milano-Messina 1968², 264. i d.; Cracco, Società ..., 353. i d. s novijom literaturom.

[18] G. G. Caroldo, Cronica, Biblioteca Marciana di Venezia, mss. it. cl. VII, 128⁹ (8369).

Vijest je višestruko zanimljiva. Iz nje se vidi da je knez Dujam II. aktivno sudjelovao u borbama oko Ferrare na strani Mletaka, opravdavajući time svoj glas velikog ratnika[19] i potvrđujući svoju veliku povezanost s interesima Mletaka upravo u trenutku njihove ogorčene borbe s papom Klementom V, kojeg su sa svoje strane podupirali napuljski Anžuvinci.

Opozicija je tvrdila da knez Dujam II. ne smije biti izabran duždevim savjetnikom »zbog zakona što se odnose na krčke knezove«. Romanin je smatrao[20] da se opozicija pritom pozivala na odredbu Velikog vijeća iz 1267. godine, po kojoj »comites Dalmacie de cetero esse non possint nisi de maiore consilio et consilio rogatorum«.[21] Ipak, iz te odredbe proizlazi samo to da knezove (comites) u pojedinim dalmatinskim komunama treba birati samo između članova Velikog vijeća i Vijeća umoljenih. Čini nam se vjerojatnim da se J. Quirino pozvao na odredbu koja nam je poznata iz koncesije dužda Rajnera Zena od travnja 1261. godine, a koja se temelji na odluci Velikog vijeća. Po njoj krčki knezovi »jesu i trebaju biti članovi mletačkog Velikog vijeća, nakon što (quum) polože u Mlecima zakletvu«.[22] Ta se odredba doista može interpretirati restriktivno ovako: krčki knezovi su po posebnoj blagonaklonosti mletačkih vlasti postali čak članovima Velikog vijeća, dakle, oni nisu nikako mogli postići viši položaj duždeva savjetnika. Vladajući krugovi oko dužda Petra Gradeniga mogli su toj interpretaciji lako prigovoriti da se jedna odluka Velikog vijeća mogla bez poteškoća zamijeniti drugom. Dakako da se iza tih pravnih nadmudrivanja skrivala borba za odlučujući utjecaj na državne poslove u Mlecima. Koliko je borba bila ogorčena, vidi se i po tome što su se predstavnici protivničkih tabora tom prilikom potukli. Vladajući su krugovi ipak pobijedili i knez Dujam II. izabran je za duždeva savjetnika i time se našao u samom vrhu mletačke oligarhije.

Ali vladajućoj ekipi u Mlecima ni to nije bilo dosta.

Sačuvana je još jedna zanimljiva vijest o posebnom položaju kneza Dujma u Mlecima. Veliko mletačko vijeće donijelo je 26. rujna iste godine ovu odredbu: Quod concedatur licentia domino comiti Doymo et sue familie ferendi arma dando plezariam secundum usum[23] (Odobrava se gospodinu knezu Dujmu i članovima njegove pratnje nošenje oružja, uz uvjet da dadu jamstvo u skladu s običajnim pravom). Vijest je pogotovu značajna još i zato što je poznato da je inače svim mletačkim građanima, a naročito onima koji su bili članovi vrhovnih tijela Mletačke Republike, bilo izričito zabranjeno nošenje oružja.

Vrijedi istaći još jednu zanimljivu okolnost. Naime, dok je Dujam II. bio sljedbenik vladajuće mletačke grupacije i povezan rodbinski s Gradonicima, Giustinijanima i Michielijima, dotle je drugi krčki knez, Bartol VI, bio u rodbinskim vezama s uglednom mletačkom obitelji Badoarima,[24] koja je bila

[19] J. Lucii, De regno Dalmatiae et Croatiae, libri sex, Amstelaedami 1666, Micha Madii de Barbazanis, Historia de gestis romanorum imperat. et summ. pontificum, 375: D. C. Duymus Veglensis nobilis bellator obiit.

[20] Romanin, Storia . . ., II, 22.

[21] Listine I, 104.

[22] Listine I, 98.

[23] Archivio di Stato di Venezia, Deliberazioni del Maggior Consiglio, 10, Presbiter, 1308—1315, f. 11v.

[24] Listine I, 225.

u žestokoj opoziciji vladajućim mletačkim krugovima oko dužda Gradeniga. To navodi na pomisao o vjerojatnoj neslozi unutar obitelji krčkih knezova, i to ne samo o već poznatoj neslozi između »Škinelića«, tj. potomaka Bartola III, već i o neslozi unutar druge loze, tj. potomaka Vida III, jer i Dujam II. i Bartol VI. potječu od Vida III.[25] To će biti, uostalom, razlog zašto dužd Petar Gradonigo piše 30. travnja 1310.[26] prilično prijateljsko pismo knezu Dujmu, u kojem se tuži da Bartol VI. i njegova braća nisu isplatili miraz svojoj sestrični Zenevri (Genevri), inače duždevoj rođakinji, i moli ga da upotrijebi svoj autoritet kako bi Zenevra ostvarila svoje pravo. Istog dana piše dužd i Bartolu VI. i njegovoj braći i upozorava ih da će im oduzeti krčko kneštvo ako ne isplate miraz i ako ne pošalju duždu dužne iznose za regalije.[27] Očito je da dužd ima drukčiji stav prema svom političkom prijatelju i rođaku Dujmu II. nego prema Bartolu VI, rođaku duždevih političkih neprijatelja.[28]

Možemo dakle zaključiti da je Klaićeva tvrdnja kako je Dujam II. bio stalan i gorljiv pristaša Anžuvinca Karla I. previše jednostrana. Dujam II. imao je velike ekonomske interese u Mlecima, on je u Mlecima pripadao u vrhove vladajuće oligarhije, pa je čak ratovao oko Ferrare zajedno s Mlečanima protiv saveznika pape Klementa V. i Anžuvinca Roberta I. Da li to znači da bi se mogla postaviti tvrdnja, dijametralno oprečna od Klaićeve, naime, da je Dujam II. bio »stalan i gorljiv« pristaša Mletaka? Ali i ta bi tvrdnja bila jednostrana, jer joj se protive već spomenute povelje Anžuvinaca od 8. travnja 1300. i 30. rujna 1316. kojima Anžuvinci priznaju Dujmu II. velike zasluge, zalaganje i žrtve koje je on za njih učinio te mu se legalizira vlast nad Gackom.

Dakle, očito je da se na Dujma II. i uopće na krčke knezove u XIV. stoljeću — a i ranije i kasnije — ne može primijeniti jednostavno shvaćanje o njihovoj posvemašnjoj povezanosti s jednom ili drugom od sila koje su u to vrijeme vodile borbu za prevlast u ovome dijelu Evrope. Dujam II. vodi ekonomske i političke poslove svoje obitelji onako kako to njemu i njegovoj obitelji najbolje odgovara, pa je »gorljiv pristaša« i Anžuvinaca i Mletaka. Kako su njegovu vlast legalizirali na Krku Mlečani, a na kopnu Anžuvinci, njegov je položaj doduše vrlo povoljan jer može izigravati jednu silu protiv druge, ali je s druge strane i vrlo opasan, jer svaki njegov pogrešan potez može značiti njegovu propast. Temelj je njegove snage u ekonomskoj moći, a ona je izgrađena od raznih elemenata, od kojih su najvažniji plaćanja i davanja podložnog stanovništva i korist od razgranate trgovačke djelatnosti. Dujam II. — i uopće krčki knezovi — budno pazi da mu se svaki njegov korak u prilog ove ili one sile plati na odgovarajući način i upotrebljava svaku priliku da se osigura raznim privilegijama i povlasticama. Upravo se zato Dujam II. ne može i ne želi posve prikloniti nijednoj od sila koje ga okružuju. Zato je njegov stav naoko dvosmislen i neiskren. Ali to isto možemo utvrditi čak i za

[25] Pojednostavljena genealogija izgleda ovako:

Vid III.

Fridrik III. — Vid IV.

Dujam II. — Ivan III.

Bartol VI.

[26] Listine I, 249.
[27] Listine I, 249—250.
[28] Listine I, 253.

predstavnika najuglednijih mletačkih obitelji, od kojih bi se još s daleko većim pravom mogla očekivati puna iskrenost i krajnja gorljivost prema Mlecima. A ipak nije tako. Marko Michieli, rapski knez, suvremenik Dujma II, zastupao je dakako mletačke interese protiv svih mletačkih protivnika, ali mu to nije ni najmanje smetalo da pozajmljuje Anžuvincima znatna financijska sredstva unatoč strogim zabranama Mletaka. On uspijeva tako steći razne osobne privilegije i koristi, što dakako ne znači da je on pristaša Anžuvinaca i protivnik Mletaka. Dodajmo još da bi bilo krajnje naivno pridavati neko veće značenje izjavi bana Pavla, anžuvinskog pristaše, da je Mlečanin Marko Michieli njegov »intimni prijatelj«. Oni su bili »intimni prijatelji« utoliko što su obojica imali određenih koristi od Anžuvinaca i u određenim trenucima slične interese.[29].

Lujo Margetić

ALCUNE NOTIZIE POCO SFRUTTATE SUL CONTE DUIMO II DI VEGLIA

Riassunto

Nella storiografia si sostiene (p. es. V. Klaić) che il conte Duimo II di Veglia era stato un fervido sostenitore del re croato-ungherese Carlo Roberto. Ci sono però delle fonti dalle quali emerge un suo stretto legame anche con Venezia. Nel 1308, quando molte città italiane e lo stesso papa riuscirono ad infliggere a Venezia una durissima sconfitta a Ferrara, Duimo II prese parte ai combattimenti tra le file dei Veneziani. Inoltre, secondo un'importantissima notizia di Caroldi, noto cronista veneziano, nel Maggiore Consiglio veneziano una vivacissima discussione sulla questione se Duimo II poteva essere eletto consigliere del doge degenerò in una tremenda rissa. Il partito al potere riuscì nel suo intento e Duimo II entrò a far parte della cerchia più ristretta dell'oligarchia veneziana. E questo non è tutto. Lo stesso anno (1308) il Maggiore Consiglio veneziano decide che Duimo II e la sua scorta potevano portare le armi, privilegio non concesso agli altri cittadini veneziani.

Sarebbe nondimento esagerato sostenere una tesi opposta a quella finora sostenuta, cioè che Duimo II era stato »un fervido partigiano veneziano«. Egli seguiva esclusivamente i propri interessi che lo spingevano talvolta verso i Veneziani, talvolta verso gli Angioini. Lo stesso atteggiamento, del resto, si può notare anche in alcune ricche famiglie veneziane, p.es. i Michieli.

[29] V. podrobnije L. Margetić, O napadačima iz prvog čuda legende o sv. Krištoforu, »Jadranski zbornik« X, 1978, 111.

UDK 343.25 : 343.292] (497.13) "17"/094)

Vladimir Bayer

DOKUMENTI O UKINUĆU TORTURE I O UKINUĆU SMRTNE KAZNE U ONIM JUGOSLAVENSKIM ZEMLJAMA KOJE SU U XVIII. STOLJEĆU BILE U SKLOPU HABSBURŠKE MONARHIJE

Primjedba

Da ne bismo stvorili pogrešno mišljenje kod nekih čitatelja, moramo dati ovo objašnjenje. U dokumentima koje ovdje donosimo često ćemo susretati naziv »Dalmacija, Hrvatska i Slavonija«, kao da se radi o nekoj državnopravnoj cjelini sastavljenoj od tri zemlje. Jugoslavenske zemlje koje su u XVIII. stoljeću bile u sklopu habsburške monarhije službeno su se u to vrijeme nazivale (a i mnogo ranije i mnogo kasnije) »Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija«, a katkada i »Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija«. U XIX. stoljeću rado su kod nas te zemlje nazivali »trojedna kraljevina«. I tadašnji vladari tih zemalja (Habsburgovci) nosili su stoljećima u svojoj službenoj tituli, pored ostaloga, i naziv »kralj Dalmacije, Hrvatske i Slavonije«. Taj službeni naziv bio je pogrešan jer nije odgovarao stvarnosti. Dalmacija je tek potkraj XVIII. stoljeća (1797. godine, nakon mira u Campoformiu) došla, i to privremeno, pod habsburšku vlast. Od približno 1420. godine pa do 1797. godine Dalmacija je kontinuirano bila pod vlašću Venecije. Neki vladari tadanjih vremena imali su običaj da se nazivaju kraljevima i takvih zemalja koje im uopće nisu pripadale, ali na koje su polagali svoje »pravo«. Dalmaciju koja se spominje u službenim dokumentima koje ovdje donosimo treba čitatelj dakle posve izostaviti.

A. DOKUMENTI O UKINUĆU TORTURE IZ 1776. I 1777. GODINE

1) 1776. godine, 26. srpnja (jula), Beč. Ovjereni prijepis odluke kraljice Marije Terezije od 22. ožujka (marta) 1776. godine, kojom kraljica ukida upotrebu torture kod sudova u kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici, num. 90 A anno 1776.

a) *Uvodne napomene*

1. Tekst koji ovdje donosimo je ovjereni prijepis odluke kraljice Marije Terezije o ukinuću torture kod sudova u kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji, od 22. ožujka 1776. godine. Taj ovjereni prijepis načinjen

nije učinio zločin koji je u pitanju, u takvom se slučaju ostavlja diskrecijskoj rasudbi suca, da na temelju točne kombinacije svih okolnosti istraži i odluči treba li okrivljenika naprosto osloboditi ili podvrći nekoj kazni.

Uostalom, što se tiče izvanrednih kazni kojima treba zamijeniti torturu, one mogu biti ove: osuda okrivljenika na popravni dom, na vuču lađa protiv riječne struje, na javne radove koje bi inače morali obavljati najmljeni radnici, i to tako da sav onaj dio plaće koji će ostati, kada se odmjeri minimalan izdatak za održavanje života osuđenika, ide na korist troškova čuvanja kažnjenika. No da bi zločinci iskusili i osjetili da su ti radovi zaista kazna i da drugi od njih uzmu primjer i dobiju strah pred zločinom, može ih se, prema težini počinjenih delikata, prigodom sajmova ili u određena vremena kada se narod u većem broju skuplja, javno izložiti, po ulicama voditi ili tući šibama, bičem ili štapovima određenim brojem udaraca. U slučaju dobivanja morskih luka i stabiliziranja pomorske trgovine u Ugarskoj, delinkventi će se moći osuđivati i na troveslarke i to ili na određeno vrijeme, koje će se morati u presudi utvrditi, ili doživotno zbog otegotnih okolnosti.

Što se pak tiče slučajeva koji za sobom povlače smrtnu kaznu, tako dugo dok o tome ne izdamo našu daljnju dobrohotnu naredbu milostivo hoćemo da se poštuje propisana Cynosura zakona.

Zato smatramo da vašim vjernostima treba dobrohotno povjeriti, da našu prednju premilostivu odluku i naredbu što skorije dadu objaviti kod svih županija, gradova i sudova s pravom mača naših kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, da se prema njoj ravnaju i da je ispravno primjenjuju. U ostalom ostajemo vašim vjernostima... itd. Dano u Beču dana 22. ožujka godine gospodnje 1776.

Vjerodostojno potvrđujem da sam ovaj prijepis sravnio s originalom i da je on u potpunosti s njime u skladu. U Beču, 26. srpnja godine gospodnje 1776.

Adam Trajčik,
ekspeditor Uzvišene ugarske
kraljevske dvorske kancelarije v. r.
Mjesto pečata

2) **1776. godine, 1. kolovoza (augusta), Zagreb. Okružnica Kraljevskog vijeća za Hrvatsku kojom ono saopćuje svim županijama i slobodnim kraljevskim gradovima u Hrvatskoj tekst kraljičine odluke o ukinuću torture.**

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici num. 20 Augustus anno 1776.

3) **1776. godine, prvog i slijedećih dana mjeseca listopada (oktobra), u Koprivnici. Pretstavka Skupštine križevačke županije Kraljevskom vijeću za Hrvatsku kojom županija traži od vijeća da isposluje kod kraljice da odobri da se tortura može i dalje primjenjivati do slijedećeg zasjedanja Sabora.**

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici num. 248 D 1776.

Prijevod s latinskog originala

Preuzvišeni i presvijetli gospodine grofe bane i čitavo Uzvišeno Kraljevsko vijeće, premilostiva i prepoštovana gospodo!

Uzvišeno Kraljevsko vijeće udostojalo se, svojim milostivim nama dostavljenim saopćenjem od 1. kolovoza (augusta) tekuće godine 1776, pod rubnim brojem 632, obavijestiti nas da je previšnjom kraljevskom odlukom u svim nasljednim pokrajinama uklonjena i ukinuta tortura i povjeriti nam provođenje te kraljevske dobrohotne volje i objavljivanje te odluke, da se sva imanja s pravom mača (pravom krivične sudbenosti, prim prev.) s našeg područja po njoj ravnaju i poštuju je.

No kako su pozitivnim i potpuno jasnim zakonima kraljevstva svi plemići od nje (tj. od torture, prim. prev.) izuzeti, pa su prema tome svi ostali, koji ne uživaju plemićke povlastice, po smislu istih zakona njoj (tj. torturi, op. prev.) očito podvrgnuti, ne može se poricati da je tortura ustanovljena pozitivnim zakonima kraljevstva, A ona je također potvrđena neprekidnom primjenom od svih sudova, običajem i svakim drugim nepisanim zakonom, naročito što se tiče metode primjene, da se bez očite povrede i nepoštovanja kraljevinskih zakona ne može mijenjati a kamo li ukinuti.

Kako je, nadalje, nama kao jednom od udova kraljevstva, ostavljena samo slava da se bez ikakve povrede pridržavamo javnih zakona kraljevstva, koji su sankcionirani jednoglasnom suglasnošću svih staleža i redova i samoga njezina veličanstva i potvrđeni trajnom primjenom od svih sudova i kako nam je zabranjeno svako i najmanje odstupanje, smatramo da uzvišeno Kraljevsko vijeće moramo ponizno zamoliti da se udostoji isposlovati da se primjena torture na do sada uobičajeni način ostavi na snazi do slijedećeg zasjedanja Sabora kraljevstva kao zakonskog vremena i mjesta za donošenje i ukidanje zakona kraljevstva. To tim više što smatramo da su zloupotrebe navedene u spomenutoj milostivoj obavijesti u dovoljnoj mjeri spriječene na taj način da se, u smislu dobrohotno propisanih normi, u krivičnim stvarima sudi u potpunom sastavu suda, pa se sama tortura ne običaje dosuđivati samovoljno, nego na osnovi zrelog i vrlo točnog rasuđivanja, pa isto tako one koje treba mučiti pregledavaju kirurzi i liječnici i stoga, kada se tako tortura određuje prema snagama onoga koga treba mučiti, ne trebamo se bojati da ćemo njegova uda osakatiti niti da ćemo dobiti samo slučajan iskaz istine. Ostajemo u ostalom visokim milostima s poštovanjem odani. Dano iz naše opće skupštine održane u Koprivnici, prvog i slijedećih dana mjeseca listopada (oktobra) godine gospodnje tisuću sedamsto sedamdeset i šeste.

4) **1776. godine, 18. i slijedećih dana mjeseca studenog (novembra), u Zagrebu. Skupština zagrebačke županije moli Kraljevsko vijeće za Hrvatsku da utječe na kraljicu da ona, na osnovi razloga izloženih u ovoj predstavci, dopusti da se tortura i dalje primjenjuje.**

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici num. 290 D 1776.

Prijevod s latinskog originala

Uzvišeno Kraljevsko vijeće, premilostiva i prepoštovana gospodo!

S osjećajem vjernosti primili smo dobrohotnu odluku njezina posvećenog veličanstva o milostivnom ukinuću torture, do sada, dakako, u kriminalnim sudovima prihvaćenog sredstva za saznavanje istine, koja nam je milostivo saopćena posredstvom toga Kraljevskog vijeća pod datumom prvog dana mjeseca kolovoza (augusta) tekuće godine, pod rednim brojem 635.

Smatrali bismo se zaista sretnima kada bismo mogli živjeti tamo gdje bismo mogli tom carskom i kraljevskom nježnošću i blagošću zemlju tako ispuniti da nam nikakva okolnost nikada ne bi nametnula potrebu da posegnemo za naprijed navedenim sudskim sredstvom.

Kako nam je međutim suđeno da se nalazimo u takvim zemljama koje neposredno dodiruju krajeve susjednog barbarskog neprijatelja odakle tako divlja i zatucana vrsta ljudi ovamo nasrće radi razbojništava, krađa i ostalih zločina, da se smatraju skoro potpuno nedostatnima mučenja koja su do sada bila primjenjivana, a i prihvaćena domovinskim zakonom, da bi se slomila njihova upornost ili da bi se iz njih dobila kakva istina. Iskustvom je naime utvrđeno da se u njihovo opako društvo prima samo onaj koji, prethodno iskušan najtežim batinanjem ili skoro smrtonosnim ubodima, time što ne dade nikakav znak bola pokaže da je sposoban da izdrži bilo kakva mučenja. Tako da, ako nam se oduzme i ono sredstvo za ustanovljavanje istine koje smo do sada imali, može se lako dogoditi da nikada nećemo kazniti zasluženom kaznom nijednog pripadnika spomenutog državi veoma opasnog roda, koji je i inače veoma uporan u prikrivanju zločina, pa će, prema tome, i sama javna sigurnost morati pretrpjeti očitu štetu.

Kako iz naprijed navedenog razloga tako i zbog toga što se to sredstvo za ustanovljavanje istine običaje primjenjivati samo onda kada, prije toga, postoje najteži i skoro za izricanje redovne kazne dovoljni indiciji, osobito pak u nekoj teškoj situaciji, to jest kada javna sigurnost zahtijeva da se otkriju sudionici počinjenog zločina, uz to uzimajući uvijek u obzir (čega smo se i do sada kod nas stalno držali) razmjer između stupnja mučenja i jakosti ili slabosti tjelesne građe onoga koga treba podvrći torturi, napokon zato što je to sredstvo torture ustanovljeno ne samo jasnim smislom domovinskih zakona, naročito tit. 16 Prolog 20 part. 3-ae, od kojih nam nije dopušteno odstupiti bez povrede javnog poretka, nego i zato što ono i dalje jača praksom prihvaćenom svakodnevnom upotrebom i običajem — ponizno se obraćamo tom Kraljevskom vijeću da svoj moćni utjecaj kod posvećenog veličanstva milostivo upotrijebi u tom smislu da se ona, odmjerivši i u dobrohotno razmatranje uzevši naše naprijed izložene ponizne poticaje i razloge, milostivo udostoji odobriti da i dalje primjenjujemo taj zakonski način postupanja u kriminalnim stvarima, kada to isto zahtijeva razlog javne sigurnosti.

5) **1776. godine, 26. i slijedećih dana mjeseca studenoga (novembra), u Varaždinu. Dopis Zajednice varaždinske županije Kraljevskom vijeću za Hrvatsku kojim zajednica iznosi Kraljevskom vijeću razloge iz kojih se primjena torture u kriminalnim procesima ne može ukinuti i izražava nadu da će se ona na sudovima i dalje upotrebljavati.**

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici, num. 9 D 1776.

Prijevod s latinskog originala

Primili smo dobrohotnu kraljevsku odluku o ukinuću torture u postupku kriminalnih sudova, preko milostive obavijesti uzvišenog Kraljevskog vijeća, izdane prvog kolovoza (augusta) tekuće godine pod brojem 632. Sredstvo torture za ustanovljavanje istine o zločinima i sudionicima ne samo što je propisano upotrebom od najstarijih vremena i kriminalnom praksom nego je također jasnim domovinskim zakonima utvrđeno Prolog. tit. 16 et 20 3-a et. art. 43, 1597. Stoga su nam se nametnuli najteži i odlučni razlozi, do kojih smo došli stvarnim iskustvima u postupcima kriminalnih sudova na osnovi kojih (razloga) smo uvidjeli da bi se u slučaju kada bi se ukinulo sredstvo torture, pružila velika prilika ne samo da okrivljenici na različite načine izigraju sud i pravdu nego i da opaki ljudi čine prijevare i druga zabranjena djela. Primjećuju se naime mnogi slučajevi u kojima nekoliko suučesnika, koje ne pozna nijedan svjedok, počine krađe ili razbojništva, a barem nekog od njih uhvate i na temelju očitih dokaza osude na redovitu kaznu, ali on ipak neće odati svoje sudionike, ili da iz same kakvoće i količine delikta očito izlazi da je kod toga djela moralo biti više sudionika, a njih onaj koji je uhvaćen i osuđen neće otkriti, ili da je kriminalac opterećen samo poludokazom, a naročito kod teške krađe ili sličnog slučaja u kojem se po prirodi stvari ne može primijeniti srednje teška arbitrarna kazna koja bi bila između osude (na redovitu kaznu, op. prevoditelja) i oslobađajuće presude. Kako je u takvim i sličnim slučajevima tortura nužno potrebno i neizbježno sredstvo za saznavanje istine i donošenje presude, u ovom se kraju najponiznije nadamo da će naši sudovi moći i dalje primjenjivati zakonski kriminalni postupak. U ostalom, preporučamo se i dalje vašoj milosti i naklonosti uz dužno poštovanje.

6) 1777, 4. siječnja (januara), Zagreb. Kraljevsko vijeće za Hrvatsku podnosi kraljici predstavke triju hrvatskih županija (v. naprijed pod 3, 4 i 5) protiv ukinuća torture izražavajući oprezno svoje mišljenje o tome pitanju

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici num. 19 Januarius anno 1777.

Prijevod s latinskog originala

Posvećeno veličanstvo . . .

Nakon što je blagohotna kraljevska naredba o ukinuću torture — izdana pod datumom dvadeset drugog dana mjeseca ožujka (marta) nedavno protekle godine 1776. pod brojem 1415 — okružnicom bila objavljena organima vlasti ovih kraljevstava, tri gornje županije, u smislu zakona i običaja koji se do sada poštivao, obratile su nam se s molbom u tom smislu da se i dalje dopusti to sredstvo za ustanovljavanje istine (tj. tortura, op. prev.), ponajviše u svrhu otkrivanja sudionika, kao što će se vaše posvećeno veličanstvo udostojiti dobrohotno uvjeriti iz njihovih podnesaka koji su ponizno priloženi.

Ovo je Kraljevsko vijeće ponovno obavijestilo naprijed spomenute županije da se, do daljnjeg naređenja, moraju pridržavati spomenute odluke (o ukinuću torture, op. prev.). No jer bi ipak izgledalo da se razlozi što su ih te županije iznijele osnivaju kako na zakonima tako i na različitim okolnostima, ovo je Kraljevsko vijeće smatralo da te predstavke treba ponizno podnijeti na preblagi kraljevski uvid. Dano iz Vijeća, 4. siječnja (januara) 1777. god.

Potpisan barun Malenić
zamjenik predsjednika vijeća

7) 1777, 27. siječnja (januara), Beč. Marija Terezija, odgovarajući Kraljevskom vijeću za Hrvatsku na njegov dopis od 4. siječnja 1777. godine (v. naprijed br. 6), saopćuje Vijeću da ostaje kod svoje odluke o ukinuću torture

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta consilii Regii Croatici, num. 15 A anno 1777.

a) *Originalni latinski tekst*

Maria Theresia dei gratia Romanorum imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque regina apostolica, archidux Austriae.

Reverendi, spectabiles ac magnifici, magnifici item et egregii, fideles nobis dilecti! Ex demissa fidelitatum vestrarum repraesentatione sub die 4-a delabentis mensis isthuc submissa, ac ei acclusis trium Superioris Sclavoniae comitatuum relationibus clementar equidem intelleximus, quibusnam ex rationibus et motivis iidem comitatus benignam resolutionem nostram intuitu sufferendae torturae, hactenus in causis criminalibus adhiberi solitae, elargitam per nos clementer relaxari supplicent:

Quia vero nos ejusmodi motivis non obstantibus benignae eatenus interventae resolutioni nostrae ulterius etiam insisteremus; hinc fidelitatibus vestris clementer comittendum esse duximus, quatenus antelatos tres comitatus praevio in passu ulterius etiam debite instruere non intermittant.

In reliquo fidelitatibus vestris gratiâ, et clementiâ nostra caesareo-regia benigne jugiterque propensae manemus. Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae, die vigesima septima mensis januarii anno domini millesimo, septingentesimo, septuagesimo septimo.

Maria Theresia

Comes Franciscus Esterházy
Josephus Jablanczy

b) *Prijevod s latinskog originala*

Marija Terezija itd. (titula)

Prečasni itd. (titule članova Kraljevskog vijeća)

Iz ponizne predstavke vaših vjernosti što ste je pod datumom četvrtog dana tekućeg mjeseca ovamo podnijele i njoj priloženih izvještaja triju gornjih županija Slavonije milostivo smo razabrali iz kojih razloga i pobuda te županije mole da milostivo povučemo našu dobrohotnu odluku donesenu o ukinuću torture, koja se običavala do sada primjenjivati u krivičnim stvarima.

No budući da mi, unatoč takvim pobudama, i dalje odlučno ostajemo kod naše blagohotne odluke o tome izdane, smatramo stoga da moramo vašim vjernostima milostivo povjeriti da ne propuste navedene tri županije poučiti kako treba o naprijed navedenom

.....

Ostajemo uostalom vašim vjernostima našom carskom i kraljevskom milošću i blagošću dobrohotno i trajno naklonjeni. Dano u našem nadvojvodskom gradu Beču, u Austriji, dana dvadeset sedmog mjeseca siječnja (januara) godine gospodnje tisuću sedamsto sedamdeset i sedme.

Marija Terezija s. r.

Grof Franjo Esterházy s. r.
Josip Jablanczy s. r.

8) **1777. godine, 6. veljače (februara), Zagreb. Okružnica Kraljevskog vijeća za Hrvatsku kojom obavješćuje sve županije da je kraljica — nakon što joj je Vijeće saopćilo molbu nekih županija da povuče svoju odluku o ukinuću torture — odgovorila Vijeću da ostaje kod te odluke. Kraljevsko vijeće za Hrvatsku naređuje županijama da se drže kraljičine odluke i da se brinu da se te odluke drže i plemićka imanja s pravom krivičnog sudovanja (dominia iure gladii pollentia).**

Izvor: Arhiv Hrvatske, Zagreb, Acta Consilii Regii Croatici num. 69 Februarius anno 1777.

9) **1776. godine, 2. siječnja, Beč. Odluka kraljice Marije Terezije o ukinuću torture u habsburškim nasljednim zemljama**

Izvor: Originalni njemački tekst te odluke što ga donosi Eduard Herbst u svome djelu: *Einleitung in das Strafprocessrecht*, Wien 1871. str. 41. i 42.

a) *Originalni njemački tekst*

Die peinliche Frage ist nach dem in mehreren Staateen schon vorgegangenen Beispiele ohne einigen Vorbehalt algemein aufzuheben, dessen sämtliche Gerichtsbehörden in allen Meinen Erblanden, mit Einbegriff des Banats und Galiziens, ohne einer Patental-Kundmachung, zu ihrer Nachachtung zu verständigen sind. Es folgt hieraus, dass künftig der Richter in Criminalfälen den Inquisitionsprozess damals zu schliessen hat, wenn er nach der damaligen Vorschrift die genüglichen Inzichten zur Tortur obhanden zu sein erkennt und kein anderes Mittel zur Conviction mehr übrig ist; doch kann bei dem sogestaltigen Schluss der Inquisitionen durch schöpfende Finalerkenntniss lediglich eine poena extraordinaria verhängt werden, bei deren Ausmessung es auf die jeweilige Erwägung ankömmt, in wieweit die bestehenden Indicia permanentia, die entweder von ihnen selbst nicht abgelehnt, oder ex officio inquirentis durch die anderweitig erhobenen Umstände nicht entkräftet worden sind, allezeit extraordinarie zu bestrafen, und nach Verschiedenheit, als sie sich durch derlei Indicia gravirt finden, auch in der Bestrafung anzusehen seien.

Worinnen aber diese körperlichen Strafen nach Verschiedenheit der mehr oder minderen Gravirung bestehen könnten, auch wie nach den verschiedenen Verfassungen der Länder, auch mit der Rücksicht, damit dem Staate der Verhaft dieser Leute so wenig als möglich zur Last werde, wegen deren Züchtigung künftig die Ausmessung zu trefen wäre? darüber hat Mir die oberste Justizstelle ihren weiteren gutächtlihen Vorschlag zu eröffnen; sie wird ingleichen auch ermessen, wie in Folge dieser neuen Ausmessung in dem Codice criminali die Abänderung zu geschehen habe.

Bei dieser Gelegenheit will Ich untereinstens der obersten Justizstelle zur näheren Berathung geben, ob nicht auch die Todesstrafe nach und nach, wo nicht gänzlich, doch zum grössten Theile aufzuheben, und nur auf die delicta atrocissima zu beschränken wäre, unter der Voraussetzung, dass in allen Ländern zur angemessenen Züchtigung und Strafe die erforderlichen Arbeiten ausgewählt, Häuser errichtet oder die obhandenen erweitert und daselbst wider die anhaltenden Delinquenten mit solcher Härte und Schärfe vorgegangen werdwen müsste, damit das öfters wiederholte Ansehen dergleichen Sträflinge den Abscheu und die Erspieglung in dem Publice mehr wirke, als die Todesstrafe, und solchergestalt auch die Gesellschaft aus der Erbeit solcher Delinquenten noch einigen Nutzen ziehe.

b) *Prijevod s njemačkog originala*

Po primjerima što su ih već dale mnoge države, torturu treba, bez ikakvog izuzetka, potpuno ukinuti, o čemu se moraju obavijestiti, zbog primjene, sve sudske vlasti u svim mojim nasljednim zemljama, uključujući Banat i Galiciju, a da se to ne objavi patentom. Odatle slijedi da ubuduće u kriviČnim stvarima sudac treba zaključiti inkvizicioni postupak kada smatra da, prema tadašnjem propisu, postoji dovoljno indicija za torturu i da više nema nikakvog drugog sredstva da bi se okrivljenik osudio. Ipak kod takvog završetka inkvizicija može se, stvaralačkom konačnom presudom, izreći samo izvanredna kazna. Odmjeravanje te kazne ovisi, u konkretnom slučaju, o ocjeni u kojoj mjeri nisu obesnaženi indiciji koji su na kraju ostali kao utvrđeni, koje oni sami (tj. okrivljenici) nisu otklonili ili koji nisu uklonjeni drugim utvrđenim okolnostima, djelovanjem inkvirenta po službenoj dužnosti. Tada ih se uvijek može osuditi na izvanrednu kaznu i treba ih kazniti prema tome u kojoj su mjeri opterećeni takvim indicijima.

No u čemu bi se mogle sastojati te tjelesne kazne, prema tome da li je (okrivljenik) više ili manje opterećen, kao i to kako bi se trebala odmjeriti kazna — prema različitim zakonskim uređenjima pojedinih zemalja, uvažavajući i potrebu da država bude što je moguće manje opterećena zatvaranjem tih ljudi — mora mi vrhovna uprava pravosuđa dati svoj daljnji stručni prijedlog. Ta će uprava ujedno ocijeniti kako će se, zbog toga novog načina primjene kazne, morati promijeniti Krivični zakonik.

Ovom prilikom želim ujedno vrhovnoj upravi pravosuđa dati (zadatak) da pobliže razmotri ne bi li trebalo, malo po malo, ako ne potpuno a ono najvećim dijelom, ukinuti smrtnu kaznu i ograničiti je samo na najteža krivična djela. Sve to pod pretpostavkom da se, radi primjerenog kažnjavanja, u svim zemljama izaberu potrebni radovi, podignu kuće ili postojeće prošire i da se u njima s tvrdokornim delinkventima postupa s takvom strogošću i oštrinom

da često ponovljeno gledanje takvih kažnjenika kod javnosti pobudi veću odvratnost i strah nego smrtna kazna i da na taj način, od rada takvih delinkvenata, društvo ima neku korist.

B. NORMATIVNI DOKUMENTI O TORTURI NAKON 1776. GODINE

10) **1777. godine, 27. listopada (oktobra) Požun. Okružnica Kraljevskog namjesničkog vijeća kojom ono, po najvišem kraljevskom naređenju, zapovijeda gradskim magistratima da se najtočnije drže kraljičine odluke o ukinuću torture i da je ne zloupotrebljavaju.**

Izvor: Magyar országos levéltar, Budapest, Consilium Regium Locumtenentiale num. 5677. (Mađarski državni arhiv, Budimpešta. Kraljevsko namjesničko vijeće, br. 5677).

Prijevod s latinskog originala

Razboriti i obazrivi!

Njezino posvećeno veličanstvo ponizno je obaviješteno da, unatoč tome što je kazneno ispitivanje ili tortura već posve ukinuta, ipak na nekim područjima otima maha zloupotreba da zločince, umjesto torture, običavaju kažnjavati sa 60 ili više udaraca štapom što lako odgovara prvom i drugom stupnju torture — pa se tako dobrohotna kraljevska naredba otvoreno krši.

Stoga, da se slične zloupotrebe u budućnosti potpuno otklone i ukinu, ovo Kraljevsko namjesničko vijeće po najvišoj kraljevskoj zapovijedi ozbiljno i djelotvorno naređuje tom gradskom poglavarstvu da se, pod prijetnjom teške odgovornosti, od sada na svaki način uzdrži od takvih zloupotreba i da se što točnije prilagodi dobrohotnoj kraljevskoj naredbi o ukinuću torture. Dano dana 27. listopada (oktobra) godine 1777.

11) **1783. godine, 7. kolovoza (augusta), Budim. Okružnica Kraljevskog namjesničkog vijeća kojom ono, po dobrohotnoj kraljevskoj zapovijedi, naređuje gradskim poglavarstvima da se najtočnije drže propisa o ukinuću torture.**

Izvor: Magyar országos levéltar, Budapest. Consilium Regium Locumtenentiale, num. 7454. (Mađarski državni arhiv, Budimpešta. Kraljevsko namjesničko vijeće, br. 7454).

Prijevod s latinskog originala

Njegovo posvećeno veličanstvo udostojalo se ponovno blagohotno odrediti slijedeće: kako je sasvim očigledno da je tortura uvijek opasna i da nikako nije dostatno sredstvo za saznanje istine, neka se ona ni iz kojeg razloga ne dopušta i svuda se šta više mora ozbiljno sprečavati da se okrivljenici udarcima štapa sile na iskazivanje.

Zato ovo Kraljevsko namjesničko vijeće, i to po dobrohotnoj kraljevskoj zapovijedi, povjerava tome gradskom poglavarstvu da se milostivo određene norme najtočnije pridržava.
Dano 7. kolovoza (augusta) 1783.

12) **1790. godine, 19. veljače (februara), Budim. Kraljevsko namjesničko vijeće u Budimu saopćuje područnim organima, dan uoči smrti Josipa II, dopune odluka što ih je taj vladar donio pred svoju smrt, u svrhu da se u ugarsko-hrvatskoj državi ponovno uspostavi ono pravno uređenje koje je postojalo u času kada je Josip II. preuzeo vlast, 1780. godine.** *Ovaj akt Kraljevskog namjesničkog vijeća ima uvod i pet točaka. Mi ćemo ovdje donijeti samo prijevod uvoda i prijevod druge točke akta, te kraja akta, jer ostali dijelovi akta nemaju veze s našom temom.*

Izvor: Magyar országos levéltar, Budapest. Consilium Regium Locumtenentiale, num. 6330. (Mađarski državni arhiv, Budimpešta. Kraljevsko namjesničko vijeće, br. 6330.)

Djelomični prijevod originalnog latinskog teksta

Presvijetli, prečasni itd. (titule)

U dopunu one dobrohotne previšnje odluke kojom je njegovo posvećeno veličanstvo odlučilo da se ponovno uspostavi stari način vođenja poslova i ponovno dovede u ono stanje u kojem je bio 1780. godine, spomenuto je njegovo veličanstvo, dok ne uslijede daljnje odredbe o ostalim dijelovima javne službe, smatralo potrebnim da prethodno odluči slijedeće:

Prvo. (Ispušteno jer se ne odnosi na našu temu).

Drugo. Nakon što se tzv. Krivični zakonik (Sanctio Criminalis), objavljen 26. srpnja (jula) pod br. 22793, sada odmah stavi izvan snage, sudovi kojima je dužnost da donose presude u krivičnim predmetima sudit će delinkventima po domovinskim zakonima i uobičajenoj praksi. Ako se pak u nekom slučaju izrekne smrtna kazna, odvjetnici će se morati obratiti Kraljevskom stolu sedmorice, kojemu se, do slijedećeg 1. svibnja (maja), podjeljuje pravo pomilovanja delegirano kraljevskom vlašću. Tortura, koja je uostalom nesigurno sredstvo saznavanja istine, ostaje i dalje ukinuta.

Treće, četvrto i peto. (Ispušteno jer se ne odnosi na našu temu).

Vaša naprijed oslovljena gospodstva neka ovu dobrohotnu kraljevsku odluku objave na svome području na uobičajeni način. Dano iz Kraljevskog ugarskog namjesničkog vijeća u Budimu održanog devetnaestog dana veljače (februara), godine 1790.

13) **1790/91. godine, Zakonski članak 42. iz godine 1790/91. zajedničkog ugarsko-hrvatskog sabora kojim se zabranjuje tortura**

Izvor: Corpus iuris hungarici, art 42, anno 1790/91.

Originalni latinski tekst

De tortura

Torturalia Examina ex eo, quod idoneum et congruum eruendae veritatis Medium haud constituant, quin poenam potius sapiant; adusque etiam, do-

nec circa Praxim criminalem regnicolariter aliud statutum fuerit, simpliciter interdicta erunt.

Prijevod sa latinskog originala

O torturi

Ispitivanja na torturi, zato što baš nisu prikladno ni pristojno sredstvo istraživanja istine, nego imaju više okus kazne, bit će jednostavno zabranjena sve dotle dok propisanim putem ne bude što drugo određeno u pogledu kriminalne prakse.

14) **1818. godine, 14. travnja (aprila), Budim. Kako se dosadašnje kraljevske odluke o ukinuću torture i o zabrani dobivanja okrivljenikovih iskaza batinanjem svuda ne poštuju, iako su naknadnim zakonom potvrđene, Kraljevsko namjesničko vijeće naređuje gradskim poglavarstvima da se pobrinu da se sve te odluke odmah ponovno objave i da se točno provode.**

Izvor: Magyar országos levéltar, Budapest. Acta Consilii Regii Locumtenentialis anno 1818. num. 10596 (Mađarski državni arhiv, Budimpešta, Akti Kraljevskog namjesničkog vijeća, god. 1818. br. 10596).

Prijevod s latinskog originala

Kao što je primijećeno, kraljevske dobrohotne odluke, koje su odavle okružnicom objavljene saopćenjem od 6. travnja 1776. godine pod br. 1847, od 27. listopada (oktobra) 1777. godine pod br. 3677, 5678 i 5679, od 7. kolovoza (augusta) 1783. godine, pod br. 7454 te od 2. listopada (oktobra) 1783. godine pod br. 9598 i kojima su zabranjena ispitivanja pod torturom kao i način dobivanja iskaza batinanjem štapom, ne poštuju se na mnogim područjima kraljevstva. Budući da su navedene kraljevske odluke potvrđene i kasnijim zakonom, naime zakonskim člankom 42. iz godine 1791, povjerava se tome gradskom poglavarstvu da se pobrine da se navedene dobrohotne kraljevske naredbe, koje su i zakonom potvrđene, neodložno ponovno objave i da se brine da se u budućnosti one točno poštuju. Dano 14. travnja (aprila) 1818. godine.

C. DOKUMENTI O UKIDANJU SMRTNE KAZNE

15) **1786. godine, 30. listopada (oktobra), Beč. Josip II. obavještava Kraljevski stol sedmorice u Budimu da je ukinuo smrtnu kaznu**

Izvor: Magyar országos levéltar, Budapest, Normalia, 1786. fasc. I, A, 32 (Mađarski državni arhiv, Budimpešta, 1786. Normalia, fasc. I, A, 32)

a) *Originalni latinski tekst*

Josephus secundus dei gratia Romanorum imperator semper augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae rex apostolicus, archidux Austriae.

Spectabiles ac magnifici, magnifici item et egregii fideles nobis dilecti! Cum hactenus complures processus criminales, in quibus ob atrocitatem criminis nulla gratiae motiva occurrerunt, per concernentes commissarios nostros regios et fungentes supremos comites altissimae resolutioni nostrae substrati fuerint; ideo relate ad tales pro futuro benigne nobis visum fuit decernere: Ut, cum mortis poena haud quaquam illum producat effectum quem continuus isque arduus labor et perdurans poenae species post se trahere consvevit, siquidem illa cito transeat et in oblivium veniat, haec vero assidue oculis publici observetur, illi delinquentes quibus mortis poena dehinc dictabitur, si secus neque in via gratiae ulla motiva pro commutanda in temporaneam eadem mortis poena, ob extraordinariam criminis atrocitatem adessent, praevia stigmatis inustione, verberibus afficiantur, ac dein juxta mensuram delicti vel ad trahendas quoad vixerint naves vel ad domum correctoriam szegediensem, ibidem ferro adstringendi, pro perpetuo condemnentur: id quod efficacius longe exemplum quam ipsa mortis poena praebiturum est.

Hanc itaque benignam resolutionem nostram fidelitatibus vestris pro futura norma in casibus illis in quibus uti praemissum nulla pro permutanda mortis poena in temporaneam motiva adessent hisce eo cum benigno mandato clementer intimandam esse duximus ut processus similium ad stigmatisationem vel ad trahendas quoad vixerint naves vel ad perpetuos carceres condemnatorum praevie semper ante publicationem sententiae juxta praeexistentem jam benignam resolutionem nostram nobis submittantur.

Quibus in reliquo gratia et clementia nostra caesareo-regia benigne jugiterque propensi manemus. Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae, die trigesima mensis octobris, anno domini millesimo septingentesimo octuagesimo sexto.

Josephus m. p.

Georgius Banffy m. p.
Samuel Kubinszky m. p.

b) *Prijevod s latinskog originala*

Josip drugi, po milosti božjoj izabrani rimski car, uvijek uzvišen, apostolski kralj Njemačke, Mađarske, Češke, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, nadvojvoda Austrije

Ugledni i velemožni, velemožni kao i odlični, naši dragi vjerni. Do sada su naši nadležni kraljevski komesari i službujući veliki župani podnosili našoj najvišoj odluci mnoge procese u kojima, zbog težine zločina, nisu postojali nikakvi razlozi za pomilovanje. Stoga smo u tom pogledu našli za shodno da za budućnost odlučimo ovo: Smrtna kazna nikako ne proizvodi takav učinak kao što ga obično uzrokuje mučan rad i trajna kazna, jer ona (smrtna kazna, op. prev.) brzo prolazi i zaboravlja se, dok ovu (kaznu prisilnog rada) oči javnosti trajno promatraju. Stoga oni kojima bi se u buduće trebala izreći smrtna kazna, ako inače, zbog izvanredne težine zločina, ne postoje nikakvi razlozi da je se, niti putem milosti, pretvori u vremensku kaznu, nakon što se prethodno obilježe užarenim žigom, neka se išibaju, a nakon toga neka se, prema težini krivičnog djela, osude da doživotno vuku lađe (suprotno riječnom toku, op. prev.) ili neka se upute u Popravni dom u Segedinu, gdje će doživotno izdržavati kaznu u okovima. To će pružiti mnogo djelotvorniji primjer nego sama smrtna kazna.

Stoga smatramo da ovu našu dobrohotnu odluku trebamo saopćiti vašim vjernostima, kao propis za buduće djelovanje u onim slučajevima u kojima, kao što je naprijed rečeno, ne postoje nikakvi razlozi da se smrtna kazna pretvori u vremensku, s tim dobrohotnim nalogom da spis takvih delinkvenata koji su osuđeni na žigosanje i na doživotno teglenje lađa ili na doživotni zatvor uvijek, prije objave presude, podnesu nama, prema našoj ranijoj dobrohotnoj naredbi. Ostajemo vam u ostalom, našom carskom i kraljevskom milošću i blagošću, dobrohotno i trajno naklonjeni. Dano u našem nadvojvodskom gradu Beču, u Austriji, dana tridesetog, mjeseca listopada (oktobra), godine tisuću sedamsto osamdeset i šeste.

Josip, s. r.

Juraj Banffy, s. r.
Samuel Kubinszky, s. r.

A d r e s a : Uglednim i velemožnim, velemožnim kao i odličnim: predsjedniku i ostalim prisjednicima i našim dvorskim savjetnicima našeg Stola sedmorice, nama dragim vjernim

16) **1786. godine. 30. studenog (novembra), Firenca. Propisi čl. 51. firentinskog zakona »Riforma della legislazione criminale toscana del 30 novembre 1786« (Reforma toskanskog krivičnog zakonodavstva od 30. studenog 1786), kojim Leopold habsburško-lotarinški, veliki vojvoda Toskane (mlađi brat Josipa II), ukida smrtnu kaznu na području Toskane.**

I z v o r : Cesare Beccaria: Dei delitti e delle pene. Con una racolta de lettere relativi alla nascita dell'opera e alla sua fortuna nell'Europa del Settecento. A cura di Franco Venturi, Quinta edizione, Torino 1981. Str. 273—274.

a) *Originalni talijanski tekst*

LI. Abbiamo veduto con orrore con quanta facilità nella passata legislazione era decretata la pena di morte per delitti ancor non gravi, ed avendo considerato che l'oggetto della pena deve essere la sodisfazione al privato ed al pubblico danno, la correzione del reo, figlio anche esso della società e dello Stato, della di cui emenda non può mai disperarsi, la sicurezza, nei rei dei piú gravi ed atroci delitti, che non restino in libertà di commetterne altri, e finalmente il pubblico esempio che il governo nella punizione dei delitti, e nel servire agli oggetti ai quali questa unicamente è diretta, è tenuto sempre a valersi dei mezzi piú efficaci col minor male possibile al reo, che tale efficacia, e moderazione insieme si ottiene piú che con la pena di morte, con la pena dei lavori pubblici, i quali servono di un esempio continuato, e non di un momentaneo terrore che spesso degenera in compassione, e tolgono la possibilità di commettere nuovi delitti, e non la possibile speranza di veder tornare alla società un cittadino utile e corretto: avendo altresi considerato che una ben diversa legislazione potesse piú convenire alla maggior dolcezza e docilità di costumi del presente secolo, e specialmente nel popolo toscano, siamo venuti nella determinazione di abolire come abbiamo abolito con la presente legge per sempre la pena di morte contro qualunque reo, sia presen-

te, sia contumace, ed ancorché confesso e convinto di qualsivoglia delitto dichiarato capitale dalle leggi fin qui promulgate, le quali tutte vogliamo in questa parte cessate ed abolite.

b) *Prijevod s talijanskog originala*

Primjedba. *Tekst je s talijanskog jezika preveo prof. dr. Vladimir Bayer, a prijevod je pregledao i poboljšao prof. dr. Ante Cvitanić*

Član LI. S užasom smo primijetili s kakvom su lakoćom, u ranijem zakonodavstvu, propisivali smrtnu kaznu, i to još za krivična djela koja nisu teška. Smatramo da svrha kazne mora biti zadovoljština za privatnu i javnu štetu i popravak krivca — i on je sin društva i države i ne može se nikada izgubiti nada da će se popraviti — i da se kaznom treba postići sigurnost da krivci najtežih i okrutnih krivičnih djela ne ostanu na slobodi da počine druga krivična djela i konačno, da se dade javni primjer da se je vlast, kada kažnjava za krivična djela i kada nastoji postići svrhe kojima je kažnjavanje isključivo upravljeno, uvijek dužna služiti najdjelotvornijim sredstvima uz što je moguće manje zlo za krivca. Takva se djelotvornost a ujedno blagost postiže, bolje nego sa smrtnom kaznom, kaznom javnih radova, koji služe kao trajan primjer a ne kao časovito zaštrašivanje koje se često izrodi u sažaljenje. Ti radovi uklanjaju mogućnost da osuđenici počine nova krivična djela, a ne uklanjaju moguću nadu da se društvu vrati koristan i ispravan građanin. Smatrajući također da bi neko znatno drukčije zakonodavstvo moglo bolje odgovarati većoj blagosti i uglađenosti ponašanja u ovom stoljeću, a naročito kod toskanskog naroda, odlučili smo da ovim zakonom ukinemo, kao što smo i zauvijek ukinuli, smrtnu kaznu protiv bilo kojega krivca, prisutnog ili odsutnog, pa i onog koji je priznao i bio osuđen za bilo koje krivično djelo koje su do sada objavljeni zakoni označili kapitalnim (kažnjivim smrtnom kaznom) i proglašavamo da su svi ti zakoni, u tome dijelu, prestali vrijediti i ukinuti.

Vladimir Bayer

DOCUMENTS CONCERNANT L'ABOLITION DE LA TORTURE ET DE LA PEINE DE MORT DANS LES PAYS YOUGOSLAVES QUI, AU XVIIIème SIÈCLE, FAISAIENT PARTIE DE LA MONARCHIE D'HABSBOURGS

Résumé

Ce recueil des documents contient 14 documents relatifs à l'abolition de la torture et 2 documents portant l'abolition de la peine de mort.

Dans la première partie du recueil, outre le document principal, qui est l'Ordonance du 22 mars 1776 de la reine Marie Therèse relative à l'abolition de la torture dans les pays pris en considération dans ce recueil, l'auteur

du recueil donne aussi les adresses motivées présentées à la reine par les départements (comitatus) de Croatie, où ces départements prient la souveraine de révoquer l'acte de l'abolition de la torture. Dans le recueil se trouve aussi la réponse négative de la reine à ces adresses. Le recueil contient également l'Ordonance de cette même reine relative à l'abolition de la torture dans les pays héréditaires d'Habsbourgs. L'auteur du recueil présente aussi certains arrêts royaux, émis après 1776, d'où on peut constater que la pratique judiciaire n'a pas respecté l'Ordonance sur l'abolition de la torture.

La deuxième partie du recueil contient deux documents concernant l'abolition de la peine de mort. L'un de ces documents, l'Ordonance de l'empereur Joseph II, du 30 octobre 1786, abolit la peine de mort dans la monarchie d'Habsbourgs et l'autre, l'Ordonance du 30 novembre 1786 du Grand Duc de Toscane, Léopold, frère cadet de Joseph II, abolissant cette même peine dans le Grand Duché de Toscane.

UDK 655 (497.13 Zagreb) : 929 Ritter Vitezović

Mirko Marković

PRILOG POZNAVANJU DJELA OBJAVLJENIH U ZAGREBAČKOJ TISKARI PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA

Još je i danas dobrim dijelom nepoznato koliko su stari zagrebački tiskotvori pridonosili širenju književne kulture naše zemlje. Razloga za takvo stanje ima više, a jedan je od njih da sve do danas nemamo izrađen kritičan pregled starih zagrebačkih tiskotvora. Djela tiskana u Zagrebu krajem 17. stoljeća i u prvim desetljećima 18. stoljeća danas su vrlo rijetka. Ta djela vršila su u svoje doba jak utjecaj na kulturni i književni život sjeverozapadne Hrvatske. U ovom radu bit će govora o djelima koja su objavljena u zagrebačkoj tiskari u vremenu kada je na njezinu čelu bio Pavao Ritter Vitezović.

Zagreb kao kulturno središte Hrvatske imao je među svojim stanovnicima uvijek određen broj pojedinaca koji su se zanimali za knjige. Već u srednjem vijeku počinje se uz zagrebačku stolnu crkvu i njezin kaptol stvarati zbirka rukopisnih djela. Odmah nakon izuma tiska počinju u Zagreb pristizati i prve tiskane knjige.[1] One su služile kaptolskoj školi za izobrazbu svećeničkog podmlatka.[2] Uglednije zagrebačke porodice nabavljale su također knjige, te su se tako počele razvijati i pojedine privatne knjižnice.

Za najstariju prošlost tiskarstva u Zagrebu zanimljiva je vijest koju spominje glasoviti nizozemski kartograf Abraham Ortelius u svome atlasu *Theatrum orbis terrarum* (Antwerpen 1570). Orteliusova bilješka glasi: »Hermagoras Craft ab Obernburgo, edidit tabulam geographicam peregrinationis Pauli apostoli quae impressa est Zagrabiae 1527 et 1535.« Spomenutu vijest prenio je i Konrad Gessner u svome djelu »Bibliotheca instituta et collecta« (1583). Na Hermagorasa Crafta i njegovu kartu putovanja sv. Pavla, tiskanu u Zagrebu 1527. i 1535. godine, upozorio je našu javnost zagrebački antikvar M. Breyer.[3] On se tijekom niza godina trudio da spomenutu kartu otkrije u velikim evropskim bibliotekama, ali mu to nije pošlo za rukom. Zbog toga je zaključio da je Ortelius pogriješio, ili da je Craft bio tzv. putujući tiskar ko-

[1] *F. Fancev,* Kulturno-literarni rad u Zagrebu za prvih pet vjekova njegove historije. Katalog kulturno-historijske izložbe grada Zagreba, Zagreb 1925, str. 11—28. — *A. Markov,* Metropolitanska knjižnica i katalog metropolitanskih riedkosti. Kulturno poviestni zbornik zagrebačke nadbiskupije, I dio, Zagreb 1944, str. 493—500.

[2] *I. Škreblin,* Odgoj i nastava u Zagrebačkom sjemeništu 1578—1900. Kulturno-poviestni zbornik zagrebačke nadbiskupije, I dio, Zagreb 1944, str. 673—703.

[3] *M. Breyer,* O navodnom zagrebačkom tiskotvoru od god. 1527. Prilozi k starijoj književnosti i kulturnoj povijesti hrvatskoj, Zagreb 1904, str. 168—170. — *Isti,* O starim i rijetkim jugoslavenskim knjigama. Bibliografsko-bibliofilski prikaz, Zagreb 1952, str. 38.

ji je imao tiskaru na kolima te je slagao nazive mjesta i datume prema tome gdje se slučajno zadesio. Ovaj Breyerov zaključak čini se i danas ispravan, jer u 16. stoljeću nigdje u ispravama nema traga o radu tiskare u Zagrebu.

Početkom 17. stoljeća počela se u Zagrebu razvijati nova knjižnica u sastavu isusovačkog samostana na Gradecu. To se dogodilo 1607. godine prilikom osnutka prve zagrebačke gimnazije. Kada je 1669. godine uz gimnaziju otvorena i javna akademija za studij filozofije i teologije, isusovačka knjižnica prerasla je u pravu studijsku biblioteku.[4] U sklopu isusovačke škole na Gradecu osnovana je i prva zagrebačka tiskara. Kako je ona u prvim godinama svoga postojanja slabo radila, isusovci su je rastavili i prenijeli u biskupov dvor na čuvanje. U biskupovu dvoru ležala je neiskorištena oko 20 godina i tu ju je ponovno otkrio upravo Vitezović.[5] On je isusovačku tiskaru prenio u svoju kuću na Gradec i nakon što je ishodio dopuštenje za tiskarski rad, započela je djelovati njegova prva zagrebačka Zemaljska tiskara.

Djela koja potječu iz Vitezovićeve tiskare predstavljaju danas veliku bibliofilsku rijetkost. Najviše ih je sačuvano u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i u biblioteci Jugoslavenske akademije. U spomenute knjižnice dospjela su ta djela s raznih strana, prije svega preko starijih zagrebačkih bibliofila. Dosta se tih djela sačuvalo iz vremena zagrebačkog biskupa Aleksandra Mikulića, za koga znamo da je bio velik poklonik dobrih knjiga. On je upravo na Vitezovićev nagovor kupio bogatu Valvasorovu biblioteku s grafičkom zbirkom i na taj način stvorio temelj vrijedne Metropolitanske knjižnice, koja se danas nalazi u sastavu Nacionalne i sveučilišne biblioteke.[6] Tijekom 18. stoljeća bilo je u Zagrebu više strastvenih sakupljača knjiga. Vrijedne privatne knjižnice imali su Tomo Kovačević,[7] Juraj Marcelović,[8] Adam Baltazar Krčelić[9] i Adam Baričević.[10] Za Krčelića je poznato da je svoju privatnu knjižnicu poklonio akademijskoj biblioteci na Gradecu.[11] Njegove knjige prešle su kasnije u posjed Pravoslovne akademije, te su preko nje dospjele u sastav današnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke. Preko Metropolitanske biblioteke dospjele su u Sveučilišnu knjižnicu i knjige koje je posjedovao Adam Baričević, dugogodišnji župnik Sv. Marije na Dolcu. On je u svojoj biblioteci imao gotovo sva izdanja djela tiskanih u Zagrebu u 17. i 18. stoljeću. Imao je u planu da objavi veliko djelo o književnoj povijesti Hrvata, ali je od toga djela dospio napisati svega nekoliko poglavlja. Njegova rukopisna ostavština nalazi se sačuvana u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu, a među sačuvanim rukopisima osobitu vrijednost ima katalog djela objavljenih u Zag-

[4] *M. Vanino*, Povijest filozofijske i teologijske nastave u isusovačkoj Akademiji u Zagrebu 1633—1733, Zagreb 1930. — *Isti*, Isusovci i hrvatski narod, Zagreb 1969, str. 79 i dalje.

[5] *Vj. Klaić*, Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652—1713). U Zagrebu 1914, str. 95.

[6] *Lj. Ivančan*, A. I. Mikulich de Brokunovecz, Bogoslovska smotra, Zagreb 1933, str. 264—269.

[7] *Vj. Klaić*, Tomo Kovačević, povjesničar hrvatski, Bogoslovska smotra, Zagreb 1925.

[8] *Lj. Ivančan*, Podaci o zagrebačkim kanonicima (Rukopis u arhivu JAZU u Zagrebu). Usp. *F. Šišić*, Priručnik izvora hrvatske historije, Zagreb 1914, str. 70—71.

[9] *T. Smičiklas*, Životopis B. A. Krčelića. Uvod u izdanje Annua, Monumenta spec. hist. Slavorum merid., vol. 30, Zagreb 1901, str. 1—60.

[10] *V. Dukat*, O književnom i naučnom radu Adama Alojzija Baričevića, Rad JAZU, knj. 224, Zagreb 1921, str. 75—97.

[11] *E. Laszowski*, Krčeličeva knjižnica, Prosvjeta, Zagreb 1898.

rebu do konca 18. stoljeća *(Catalogus librorum Zagrabiae impressorum ordine chronologico).*[12] To je do danas najpotpuniji katalog starih zagrebačkih tiskotvora i njime sam se često koristio prilikom sastavljanja ovoga rada.

Poslije Baričevića isticali su se kao marljivi sakupljači djela tiskanih u Zagrebu Maksimilijan Vrhovec,[13] Ljudevit Gaj[14] i Ivan Kukuljević Sakcinski.[15] Prvi od njih kao zagrebački biskup i rodoljub posvuda je tražio put da dođe do starih izdanja knjiga tiskanih u Zagrebu. Poznat je njegov apel od 1813. godine upućen svećenstvu zagrebačke biskupije u kojem moli sve one koji posjeduju stare hrvatske knjige da mu ih ustupe da se spase od propasti.[16] Ljudevit Gaj je u svojoj privatnoj knjižnici uspio sakupiti gotovo sva Vitezovićeva djela, a imao je i lijep broj djela koja su tiskana u Vitezovićevoj tiskari u Zagrebu. Gajevu knjižnicu otkupila je krajem prošloga stoljeća Zemaljska vlada za 40.000 forinti i ona se danas nalazi u sastavu Sveučilišne biblioteke.[17] Knjižnica Ivana Kukuljevića Sakcinskoga imala je također veliku vrijednost zbog obilja djela iz naše starije književne prošlosti.[18] Tu knjižnicu otkupio je biskup Strossmayer i ona se danas nalazi u sastavu biblioteke Jugoslavenske akademije u Zagrebu. To su ukratko putovi kojima se do našega vremena sačuvala vrijedna književna ostavština iz najranijih faza zagrebačkog tiskarstva.

Od ranijih istraživača Vitezovićeve tiskarske djelatnosti treba spomenuti rad A. Schneidera, koji se poslužio spomenutim izvorima i na temelju njih izradio kronološki katalog svih Vitezovićevih objavljenih i neobjavljenih djela.[19] Na taj način izostala su u tome popisu mnoga djela koja potječu iz Vitezovićeve tiskare, a kojima on nije bio autor. Zatim treba spomenuti temeljito napisanu Vitezovićevu biografiju od Vjekoslava Klaića.[20] Poslije toga su pojedini naši stručnjaci pisali o Vitezoviću, ali nitko nije nastojao da prikaže cjelokupnu tiskarsku produkciju njegove tiskare. U Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu održana je 1952. godine izložba Vitezovićevih tiskanih i neobjavljenih djela i u popratnom katalogu registrirana su sva poznata objavljena i neobjavljena Vitezovićeva djela.[21] Djela ostalih autora objavljena u Vitezovićevoj tiskari ostala su i tom prilikom neregistrirana. Upravo zbog toga sam i odlučio da na jednome mjestu prikažem sva djela koja potječu iz zagrebačke tiskare u vremenu dok je Vitezović bio njezin voditelj.

---

[12] Sličan Baričevićev katalog čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Naslov mu je: Index librorum a saeculo XVII Zagrabiae editorum (Sign. R. 3660).

[13] *V. Deželić,* Maksimilijan Vrhovec, Zagreb 1904.

[14] *J. Horvat,* Ljudevit Gaj. Njegov život, njegovo doba, Zagreb 1975.

[15] *T. Smičiklas,* Život i djela Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Rad JAZU, knj. 110, Zagreb 1892, str. 110—204.

[16] Pretiskan kasnije u Danici ilirskoj.

[17] *V. Gaj,* Knjižnica Gajeva. Ogled bibliografskih studija, Zagreb 1875.

[18] I. Kukuljević je objavio katalog svoje privatne biblioteke pod naslovom »Jugoslavenska knjižnica Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Zagreb 1867.«. U Kukuljevićevoj Bibliografiji hrvatskoj, Zagreb 1860, navode se samo zagrebačke edicije tiskane na našem jeziku. O Kukuljevićevoj biblioteci usp. *T. Jakić,* O postanku i sastavu biblioteke Ivana Kukuljevića, Rad JAZU, knj. 324, Zagreb 1962, str. 145—170.

[19] *A. Schneider,* Prilozi bibliografiji Vitezovićevih djela, Nastavni vjesnik, knj. XIV, Zagreb 1906.

[20] *Vj. Klaić,* Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652—1713). U Zagrebu 1914. (Dalje: Život i djela P. R. Vitezovića).

[21] Djela Pavla Vitezovića 1652—1952, Zagreb 1952.

Kako sam već spomenuo, prvi tiskarski stroj u Zagrebu postavljen je na Gradecu u isusovačkom kolegiju 1664. godine. Do toga vremena svi zagrebački književnici, kada su htjeli tiskati svoja djela, bili su prisiljeni da svoje rukopise daju slagati u većim gradskim centrima na zapadu, gdje su već postojale tiskare. Tako je npr. Juraj Habdelić svoja djela objavljivao u Gracu kod Franje Wildmanstettera,[22] a Petar Petretić[23] ili Juraj Rattkay[24] slali su svoje rukopise u Trnavu ili u Beč. Tiskanje knjiga izvan Zagreba bilo je u to doba vrlo skupo. Na tako velike izdatke malo se tko i odlučivao. U takvim prilikama mnogi su zagrebački književnici sigurno pomišljali kako bi bilo dobro da u svom gradu imaju vlastitu tiskaru. Rješenje za ta priželjkivanja došlo je sredinom 17. stoljeća gotovo iznenadno. Naime, u to doba našao se među hrvatskim rodoljubima imućan mecena po imenu Petar Bošnjak.[25] On je bio rodom iz križevačke županije. Tijekom života Bošnjak je postigao više uglednih zvanja i časti. Klaić navodi da je bio osobni tajnik ugarskog palatina Veselenija.[26] Upravo na preporuku svoga palatina Bošnjak se u Požunu oženio jednom bogatom udovicom bez djece i kako je ona doskora umrla, naslijedio je velik imetak, vrijedan preko 100.000 rajnskih forinti. Kada je Bošnjak prije smrti sastavljao svoju oporuku, sjetio se Zagreba i njegove potrebe za tiskarom. Zato je u oporuci naveo da zagrebačkim isusovcima ostavlja 1900 forinti da s tim novcem nabave tiskarski stroj. Kada su isusovci primili spomenuti novac, kupili su u Ljubljani tiskarski uređaj sa slovima i sve su to 1664. godine prenijeli u Zagreb. Od spomenute godine oni su bili u mogućnosti da tiskaju sve edicije za potrebe svoje škole i za širu javnost. Međutim, to se iz nepoznatih razloga nije dogodilo. Zapravo sve do danas nije jasno zašto isusovci ovu tiskaru nisu puštali u pogon. U rukopisnoj kronici isusovačkog kolegija u Zagrebu[27] spominje se na jednome mjestu da samostanska tiskara stoji već nekoliko godina bez posla, a da se za to ne zna pravi razlog. Možda isusovci nisu bili upućeni u slagarsku vještinu, a u Zagrebu nisu mogli naći svjetovnjaka koji bi u njoj radio. Tako zanemarenu tiskaru oni su doskora rastavili i spremili u sanduke, koje su dali pohraniti u biskupov dvor. Tu se tiskara nalazila sve do 1690. godine, kada se Vitezović vratio iz Beča u Zagreb. U to doba on se često navraćao u biskupov dvor jer je tadašnji zagrebački bis-

[22] Dictionar, ili rechi szlovenszke z vexega ukup zebrane, u red posztavlyene y Diachkemi zlahkotene, trudom Jurja Habdelicha Mashnika Tovarustva Jesushevoga, na pomoch napredka u Diachkem navuku skolneh mladenczen Horvatszkoga y Szlovenszkoga naroda, z dopuschenyem Gornyeh. Stampan vu Nemskom Gradczu pri odvetku Vildmanstadiusa 1670. Zatim od istoga autora: Zerczalo krepozti B. D. Marie. Vu Gradczu pri Fr. Wildmanstetteru 1662. Nadalje od istoga: Pervi otcza nashega Adama greh i xalosztno po nyem vse chlovechanske nature porushenyie, Vu Gradczu 1678.

[23] Szveti Evangeliumi, koterimi szveta czirkva katholicska Szlovenzko-Horvaczka okolu godiscsa po nedelyah y szvetkeh sive, z jednem kratkem catechismussem za nevmetelne lyudi hasznovitem. Vu Chezke Ternave 1694.

[24] Memoria Regum et Banorum Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae, Auctore Georgio Rattkay de Nagy Thabor, Viennae MDCLII.

[25] *F. Fancev,* Prvi izgrađivači hrvatskoga štamparstva. Grafička revija, br. 4, Zagreb 1926. — *Vj. Klaić,* Književarstvo u Hrvata, Zagreb 1902, str. 13—14. — *Isti,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 94. — *F. Fancev,* Građa za povijest školskog i književnog rada isusovačkog kolegija u Zagrebu (1606—1772), Starine JAZU, knj. 37, Zagreb 1934, str. 1—176.

[26] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 13.

[27] Historia Collegii Societatis Jesu, in monte Graeco Zagrabiae siti. Liber I. (pod god. 1665. i 1692). Rukopis u Nacionalnoj i sveuč. knjižnici u Zagrebu.

kup Aleksandar Mikulić bio Vitezovićev školski drug. Zagledajući u sve prostorije dvora, Vitezović je zapazio staru tiskaru. Taj nalaz ga je silno oduševio. Naime, Vitezović je u to doba bio već afirmiran kao pisac, bakrorezac, pjesnik i dobro upućen u tiskarske poslove. Slagarsku vještinu izučio je kao mladić u Wagenspergu kod svoga starijeg prijatelja i učitelja Ivana Vajkarda Valvasora.[28]

Prije dolaska u Zagreb Vitezović je prošao bogatu životnu školu. Često je putovao i na tim putovanjima imao je priliku upoznati mnoge ličnosti i učenjake svoga vremena. Najviše je naučio u Wagenspergu uz Valvasora. Tamo je uz njega radio povjesničar Erazmo Francisci, vrsni topograf i crtači Wierik, Mungersdorf, Trost i drugi. Kada je Valvasor dovršavao svoje veliko djelo o topografiji Kranjske,[29] uključio je u taj rad i mladoga Vitezovića. On je za spomenuto djelo izradio 54 bakroreza. Uz to je sudjelovao u radovima na terenu kada su se premjeravali pojedini gradovi ili dvorci. Uz Valvasora se mladi Vitezović oduševio za znanstveni rad, napose na području historije i geografije. Počeo je pisati i pjesme i na tom području brzo je postigao zapažene uspjehe. U Wagenspergu je upoznao i mnoge okolne feudalce. Tu je, između ostalih, naišao i na odvjetke stare hrvatske porodice Gusića, koji u Kranjskoj nisu bili priznati kao plemići kneževskog podrijetla. Zato je kapetan Ivan Gusić zamolio mladoga Vitezovića da prouči prošlost i genealogiju njegova roda i da o tome napiše povijesni prikaz, koji će on dati tiskati. Tako je nastalo prvo Vitezovićevo genealoško djelo koje je tiskano u Ljubljani.[30] Iz sadržaja spomenutog djela razabire se da je Vitezović u to doba poznavao gotovo sva važnija djela iz hrvatske povijesti. U uvodu spominje kako se služio Luciusom, Thurocijem, Bonfiniusom i dr. Korisitio se i nekim rukopisnim historijskim djelima. Spominje rukopis anonima koji je napisao Zriniadu, tj. povjesni spis o porodici Zrinskih. Rad o rodu Gusića podijelio je Vitezović na 14 poglavlja. U prva tri poglavlja govori o staroj krbavskoj župi, podrijetlu roda Gusića te o etimologiji njihova imena. Koristeći se mnogo Rattkayem, bio je uvjeren da su Gusići potomci plemstva još iz rimskih vremena. U idućim poglavljima raspravlja o knezovima Kurjakovićima. Tu se držao onoga što je našao kod Luciusa. Pobliže govori o knezu Karlu II. i knezu Ivanu Karloviću, držeći se uglavnom onoga što je našao u Rattkayevoj banologiji. Nakon toga prelazi na tumačenje podrijetla petero braće Gusića koji su 1550. godine vodili imovinsku parnicu s Nikolom Zrinskim. Zatim opisuje kako su Gusići nakon pada Krbave pod vlast Turaka bježali u gacku župu, a kada im je i tamo zaprijetila ista opasnost, pobjegoše dalje na zapad sve do Kranjske. U posljednjem poglavlju opisuje junaštva Andrije Gusića prilikom turske opsade Sigeta (1566), navodeći za to primjere iz djela Petra Zrinskoga »Adrianskoga mora sirena«. Na kraju rada donosi spisak poznatih članova porodice Gusić

[28] Pobliže o Valvasoru i njegovu kulturnom krugu usp. *F. Stelè*, Valvasorjev krog in njegovo grafično delo, Glasnik Muzejskega društva za Sloveniju, Ljubljana 1928.

[29] Topographia Ducatus Carnioliae Moderne, das ist Controfee aller Stätt, Märckht, Clöster und Schlösser, wie sie anjetzo stehen im Herzogthumb Crain. Hervorgebracht zu Wagensberg in Crain im Jahr 1679. Mit sonderbahrem Fleiss durch Johann Weikhard Valvasor, Laybach, J. B. Mayr, 1679.

[30] Apographum ex Joanne Lucio, allisque nonnulis approbatis historicis de comitibus Corbaviae, qui fuerunt ex genere Gussich. Collectum opera generosi Pauli Ritter de Segna, nobilis Croata, Labaci, Typis Joannis Baptistae Mayr, inclitorum statuum Carnioliae typographi, Anno 1681.

koji su tijekom 16. i 17. stoljeća služili kao časnici u sastavu Vojne krajine. Bio je to za mladoga Vitezovića uspješan početnički rad, koji mu je brzo pribavio glas vještoga pisca i poznavaoca hrvatske prošlosti.

Za vrijeme boravka i rada u Wagenspergu Vitezović se okušavao i na području pjesništva. Počeo je prema Valvasorovu uzoru sastavljati kraće prigodnice, koje je redovito namjenjivao uglednim suvremenicima. Neke takve pjesme prigodnice dao je i tiskati. Poznata je jedna takva prigodnica koju je 1681. godine uputio u Zagreb svome prijatelju Aleksandru Mikuliću.[31] U toj publikaciji hvali naveliko Mikulićeve vrline i njegovo rodoljublje, a sve te pohvale pune su dopadljivih pjesničkih doskočica. Takvim prigodnicama nastojao je Vitezović ugoditi istaknutim ličnostima te steći njihovo prijateljstvo i blagonaklonost. U slučaju Mikulića to mu je doista i uspjelo, jer ga je on cijeloga života držao pod svojom zaštitom.

Prije nego je Vitezović postao u Zagrebu tiskar, afirmirao se i u javnom i političkom životu zemlje. Već 1681. godine sudjelovao je na Ugarskom saboru u Šopronju u svojstvu poklisara svoga rodnoga grada Senja. Kako je spomenuti sabor trajao osam mjeseci, iskoristio je to vrijeme za književne radnje. Tako je nastao njegov hvalospjev kralju Leopoldu za Novu godinu 1682, koji je dao tiskati i u tom obliku uputiti kralju.[32] U toj pjesničkoj poslanici zahvaljuju kralju Leopoldu njegove podaničke zemlje Ugarska, Hrvatska, Dalmacija i Slavonija za sve njegove zasluge koje je stekao kao uzorit vladar, ali se ujedno i žale što ga ne mogu pozdraviti u svojoj cjelini, jer njihovim pojedinim oblastima još vladaju Turci ili Mlečani. Hrvatska se, kaže se u pjesmi, diči svojim banom Nikolom Erdödyjem, koji se uporno zalaže da svome kralju vrati čitavu Hrvatsku i Dalmaciju. U poslanici se naglašavaju i zasluge grada Senja, koji se stalno brani od »repata lava i Dianinih pasa«. Hrvatsku opet bije sudbina Niobe, jer su njezine granice pomaknute do Une. Ovu novogodišnju pjesmu uputio je Vitezović svome kralju s popratnom molbom da ga uzvisi na čast »ovjenčanoga pjesnika« s pripadnom godišnjom nagradom. No, do takvog imenovanja nije došlo, a Vitezović je za spomenutu pjesmu dobio samo 100 rajnskih forinti.[33]

Nakon što je zaključen Ugarski sabor u Šopronju, Vitezović je otišao u Beč, gdje je boravio u tamošnjem hrvatskom kolegiju. Za vrijeme boravka u Beču zanimao se geografijom. Učitelj mu je bio čuveni austrijski geograf Juraj Matej Vischer, autor sjajnog djela *Topographia Ducatus Styriae* (1681) i velike geografske karte Štajerske.[34] I tijekom boravka u Beču Vitezović se povremeno bavio pisanjem pjesama prigodnica ili posvetnica. Njima je ugađao bečkim ličnostima od kojih je očekivao potporu ili razumijevanje. Među

[31] Vinculum ex Pindiis hortis, cum adnexo pro novo anno xeniolo, quo spectabilis, magnificus, ac admodum reverendus dominus dominus Alexander Ignatius Mikulich, liber baro de Brokunovcz etc, archidiac. cathedralis et canon. ecclesiae Zagrabiensis die natali, divo Alexandro festiva, ligabatur a generoso Paulo Ritter de Segna, nobili Croata, Labaci, typis Joannis Baptistae Mayr, inclytorum statuum Carnioliae typographi, anno 1681.

[32] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 43.

[33] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 44.

[34] O životu i radu J. M. Vischera usp. *J. Feil,* Über das Leben und Wirken des Geographen G. M. Vischer, Mitteilungen der Geogr. Gesellschaft, Wien 1853, str. 13. i dalje. Spomenuta karta Štajerske ima naslov: Styriae Ducatus Fertilissimi Nova Geographica Descriptio. Authore G: M: Vischer 1678, Andr. Trost sculpsit. Primjerak u Univerzitetskoj knjižnici u Ljubljani.

tiskanim prigodnicama iz toga vremena zanimljiva je ona koju je uputio Petru Ricejariju, koji je 1682. godine dobio od kralja Leopolda nasljedno županstvo i plemićki naziv »de Lika«.[35] Vitezović mu u upućenoj pjesmi čestita na postignutim častima te ga uspoređuje sa Skenderbegom. Taj mu naziv prema Vitezoviću najbolje odgovara jer je svoj herojski život ispunio sličnim zaslugama. Ricejari je uistinu u mlađim danima provodio buran život. Nekoliko godina živio je u turskom Beogradu i tom prilikom naučio dobro turski, arapski i perzijski jezik. Potom je proputovao zemlje Bliskoga istoka sve do Mezopotamije. Kao časnik isticao se u bitkama na Siciliji, a od 1680. godine nalazio se u službi kralja Leopolda. Vitezović mu u pjesmi proriče sjajnu budućnost, želeći mu da kao novi Skenderbeg oslobodi Liku od turske sile. Nije poznato kolik je učinak imala ta Vitezovićeva pjesma i što je njome postigao.

Kao izabrani protektor grada Senja, Vitezović se često zalagao oko očuvanja njegovih prava i sloboština. Kada je 19. travnja 1683. godine primio kraljevski dekret da glavari senjske posade moraju priznavati plemička i građanska prava Senjana, bio je više nego oduševljen. Odmah je skupio svoje ranije pjesme prigodnice, te ih je uz neke dopune i ispravke dao tiskati kralju u počast.[36] Uz uvodne počasnice kralju Leopoldu i kraljeviću Josipu dodao je Vitezović više hvalospjevnica visokim ličnostima na kraljevskom dvoru. Čitava edicija ima uvodnu posvetu hrvatskom banu Nikoli Erdödyju i zagrebačkom biskupu Martinu Borkoviću. U isto djelo uključio je Vitezović i nekoliko pohvalnica koje su njemu u čast napisali neki njegovi znanci i prijatelji. Među tim pjesmama nalazimo i prigodnicu koju mu je uputio njegov učitelj iz geografije Juraj Matej Vischer. Sve to zbivalo se upravo burne 1683. godine, kada je Beču zaprijetila velika opasnost od turske opsade.

Kada je iste godine turska opsada Beča neslavno propala, zavladalo je posvuda veliko veselje i slavlje. Vitezović se tada javio u vojsku kao dobrovoljac. Kada je protuturska ofenziva zaključena, vratio se ponovno u građanski stalež. Prema želji bana Erdödyja proveo je neko vrijeme u Linzu. Tamo je dao tiskati svoje djelo o opsadi Sigeta.[37] U to doba nije imao dogotovljen čitav rukopis, pa je objavio samo njegov prvi dio. To je učinio na nagovor svoga mecene i zaštitnika grofa Adama Zrinskoga. Naredne 1685. godine preselio se ponovno u Beč. Tu je dao tiskati novo izdanje *Oddiljenja Sigetskoga*,[38] koje nosi posvetu Matiji Ignjatu Radonayu, opatu i vrhovnom kapetanu Szalavara. U posveti kaže da je novo izdanje objavio na nagovor prijatelja iako nije dospio napisati nastavak koji je obećao u prvom izdanju.

---

[35] Naslov je spomenute edicije: Novus Skenderbeg-illustrissimus dominus dominus comes don Petrus Ricejardi de Lika, locique et comitatus eiusdem supremus ac perpetuus comes, civitatum maritimarum patricius, sac. caes. regiaque maiestatis consiliarius, Croaticarumque cohortum colonellus, cum ab augustissimo Romanorum imperatore Leopoldo I iisdem honoribus una et officiis insigneretur, versu heroico et observantiae ergo pro pomo natalitio sibi oblato, celebratus a Paulo Ritter incl. comm. Segniae ad caesaream maiestatem ablegato.

[36] Pauli Ritter, Nova Musa sive pars artificiosa operum poeticorum M.DC. LXXXII.

[37] Oddilenye Szigetzko, tuliko razlichitom, kuliko nechujenom doszle Hervatzke ritme lipotom zpravlyeno po plemenitomu y hrabrenomu G. Pavlu Vitezovich aliti Ritter, Hervatzkomu y Szenyzkomu Vlaztelinu, szlavn. vojvodztva Ricardianzkoga Capitanu. U Lincu kalupom Gosp. Frajsmidovicha 1684.

[38] Pav. Vitezovicha od Senya, Oddilyenja Sigetskoga prva csetiri dila, drugocs sada na svitlo dana. U Becsu, Kalupom Ivanna Gelenicha, 1685.

Godine 1686. i 1687. Vitezović je proveo u Beču kao banski zastupnik. U tim godinama Beč je procvao kao moćna evropska metropola. U gradu je vladalo veliko veselje što su Turci uspješno odbijeni. U toj radosti Bečana sudjelovao je i Vitezović. On je davao oduška svome raspoloženju na pjesnički način. Pisao je brojne pjesme zahvalnice ili počasnice, a bavio se i sastavljanjem duhovitih anagrama, koje je redovito slao visokim svjetovnim i crkvenim dostojanstvenicima. Iz tih pojedinačnih pjesničkih pokušaja sastavio je zatim pjesnički zbornik. To djelo dao je tiskati sa sjajnom posvetom svim vladarima, vojnim i crkvenim ličnostima koje su bile zaslužne za oslobođenje Ugarske od Turaka.[39] Pjesme u tome zborniku složio je tako da je od slova pojedinih imena ličnosti ili njihovih titula načinio neku rečenicu ili sentencu, koju je obično dalje proširio i protumačio. Tako sastavljeni anagrami bili su tada u velikoj modi, pa je Vitezović u tome pogledu samo slijedio primjere svoga doba. Od uglednih ličnosti koje je veličao u spomenutom zborniku spominju se kralj Leopold, papa Inocent XI, poljski kralj Jan Sobjeski, mletački dužd Antonije Gustiniani, španjolski kralj Karlo II, francuski kralj Ljudevit XIV, engleski kralj Jakov II. i drugi. Godine 1689. objavio je Vitezović u Beču drugu knjigu svojih anagrama, u kojoj slavi zemlje koje su sudjelovale u protuturskoj ofenzivi.[40] Djelo je posvetio svome sudrugu iz mladosti Aleksandru Mikuliću, koji je u međuvremenu postao zagrebački biskup. Vitezović mu laska zbog njegovih vrlina te mu proriče i kardinalsku čast. U to doba bili su Vitezović i Mikulić u stalnoj pismenoj vezi. Vitezović se kod Mikulića zalagao oko otkupa bogate Valvasorove biblioteke i grafičke zbirke jer je naslućivao da će mu sve to doskora u Zagrebu stajati na raspoloženju. Naime, Vitezoviću je stalan boravak u Beču, daleko od svoje zemlje, pomalo dojadio, pa je jedva čekao zgodnu priliku da se vrati u zemlju. U posljednjim mjesecima boravka u Beču sastavio je zanimljivu pjesmu povjesnicu, koja nikada nije objavljena. To je njegova *Novljančica*.[41] Ona je nastala kao odgovor Hrvata na pokušaj turske vojske da zauzme grad Zrinj. Tom zgodom palo je 7000 Turaka, a Zrinj je ostao u rukama Hrvata. Kada je Vitezović u Beču čuo za taj događaj, odmah je dobio pjesničku inspiraciju. Očito je da je bio vrlo senzibilna ličnost, emotivan prema svojoj zemlji i narodu, a taj osjećaj bio je još veći kada se nalazio izvan svoje uže domovine. Ovaj nešto opsežniji ekskurs o Vitezovićevu radu prije njegova dolaska u Zagreb pokazuje da je on do toga vremena prošao kroz veliko životno iskustvo i na taj način stekao svestranu kvalifikaciju za rad na mnogim područjima javnoga života. Bio je priznat kao autor raznih publikacija, vješt u diplomaciji, iskušan u radu na području historije, dobro upućen u geografiju, vješt kao pjesnik, izučen u tiskarstvu, crtanju i priređivanju bakroreza. Bio je pravi erudit svoga vremena, univerzalno izobražen i upućen u svakovrsne poslove. Za tiskara u Zagrebu bilo je to gotovo previše.

Odmah nakon dolaska u Zagreb 1690. godine Vitezović se čvrsto oslonio na svoga vjernoga prijatelja biskupa Mikulića. Često je dolazio u njegov

[39] Pauli Ritter equitis Croatae, Opera Anagrammaton. Laurus auxiliatoribus Ungariae, 1687.

[40] Pauli Ritter equitis aurati, Annagrammaton sive laurus auxiliatoribus Ungariae liber secundus, 1689.

[41] *Đ. Šurmin*, Nešto o Vitezovićevoj »Novljančici«, Nastavni vjesnik, Zagreb 1897, str. 86—87. — *S. Bosanac*, Vitezovićeva »Novljančica«, Nastavni vjesnik, Zagreb 1901, str. 502—504. — *Isti*, Još o Vitezovićevoj Novljančici, Nastavni vjesnik, Zagreb 1901, str. 666—667.

dvor, gdje su obojica vodili duge razgovore. Otkrivši u Mikulićevu dvoru napuštenu isusovačku tiskaru, izmolio je od biskupa da mu je ustupi za upotrebu. Odmah je pomišljao kako će s njom imati dvostruku korist: tiskat će sve što će Zagrebu biti potrebno i dakako svoje sastavke. Tu odmah prepoznajemo Vitezovićeve namjere. On nije želio da postane običan zagrebački slagar i tiskar. On je težio k produkciji knjiga kao njihov pisac, kao znanstveni radnik, humanist i borac za istinu kakvu je on vidio i kakvoj je težio. Tiskara mu je trebala poslužiti tek kao sredstvo pomoću kojega će mu biti olakšano da proširi svoja djela u javnost i da se pročuje među svojim suvremenicima.

Odmah nakon što je Vitezović zatražio isusovačku tiskaru, čini se da mu je biskup Mikulić izašao u susret. Dapače, Mikulić mu je za tiskarski rad prepustio jednu kuću u gornjem dijelu Vlaške ulice i tu je Vitezović počeo iskušavati svoje tiskarsko umijeće. Odmah na početku ustanovio je da tiskarski stroj nije bio sasvim ispravan. Uz to su se pojavile i teškoće oko dozvole za tiskarski rad. Vitezović je sve to brzo prevladao i još iste 1690. godine pojavljuje se prva tiskana knjiga otisnuta u njegovoj tiskari. Ona je imala naslov: *Sermo funebris, To jeszt shaloszno govorenje nad pokopom Preszvitloga, Zmoshnoga i Previsnyega gozpodina Jembriha kneza Erdeodija recheno od Viszoko postuvanoga Gozpodina Paula Cheskovicha ztolne cirkve zagrebechke kantora i ztaressega kanonika, protho-notariussa apostolzkoga, Vu Zagrebu na 30 Roschnya Meszecza. Letto 1690.* Knjiga je otisnuta u četvrtinskom formatu na 18 tiskanih stranica. Poznata nam je prema unikatnom primjerku koji se nalazi u riznici knjižnice Jugoslavenske akademije u Zagrebu (Sign. R-381). Ovamo je dospjela preko knjižnice Ivana Kukuljevića. Kako je na spomenutom primjerku potpis Adama Baričevića, znači da je ranije bila njegovo vlasništvo. Ova nadasve rijetka knjiga ima za našu kulturnu prošlost veliko značenje i zato ćemo se oko nje zadržati nešto opširnije.

Na naslovnoj stranici prve knjige otisnute u Zagrebu nema pobliže oznake da je tiskana u Vitezovićevoj tiskari. Stoga bi se mogao postaviti problem je li to uistinu Vitezovićev tiskotvor. Odgovor može biti samo potvrdan. To nam najočitije potvrđuju slova Vitezovićeve tiskare kojima se on služio tijekom čitavoga radnog vijeka. Riječi SERMO i IMBRIHA u kompoziciji čitave naslovne stranice odudaraju svojom veličinom u odnosu na ostale. Takve slagarske neskladnosti činio je često i u ostalim svojim tiskotvorima. Izgleda kao da nije imao dovoljno ukusa u odabiranju slova, ili su mu pojedine veličine slova nedostajale u slagarnici. Krupnija slova nisu mu bila naročito lijepa, ponekad ni međusobno slična. Čini se da je takva slova sam lijevao, pa mu zbog lošeg kalupa nisu ispala dovoljno estetska. Sitniji slog bio mu je bolji, dok onaj najsitniji zaslužuje visoku ocjenu. Najsitnija slova vjerojatno su potjecala iz kojeg starijeg njemačkog tiskarskog centra. Možda su to ona ista slova koja su još nabavili zagrebački isusovci u Ljubljani. Uz normalan slog u Vitezovićevu prvencu pojavljuje se češće i kurziv. Kurzivom je slagao pojedine latinske riječi ili čitave rečenice. Na marginama s obje strane ima dosta bjeline i na tome prostoru otisnuti su citirani autori. Na prvoj unutrašnjoj stranici, gdje počinje Češkovićev govor, nalazi se s gornje strane ukusno kliširan ornament. Isto je tako ukusno ukrašen i početni inicijal slova P kojim započinje tekst. Stranice knjige nisu paginirane brojkama, već velikim latinskim slovima. Iz svega izlazi da je to bila i opsegom i veličinom skromna edicija.

maljska tiskara. U toj odluci stoji još da biskup Seliščević može predati Vitezoviću na upotrebu stari tiskarski stroj.[44] Iz toga proizlazi da se stari tiskarski stroj nalazio kod Vitezovića samo za života biskupa Mikulića, a nakon toga je bio prisiljen da ga ponovno vrati na čuvanje u biskupov dvor. Sve to kao da navodi na pomisao da prva zagrebačka knjiga nije ni otisnuta sasvim legalno, već u dobroj namjeri i s prećutnim pristankom Vitezovićeva prijatelja biskupa Mikulića. Poslije Mikulićeve smrti Vitezović je morao poći legalnim putem i preko svjetovnih vlasti tražiti status zemaljskoga tiskara. Tek kada mu je taj status priznat, mogao je otpočeti normalan tiskarski rad. U međuvremenu Vitezović je bio prisiljen napustiti dobivenu kuću u gornjem dijelu Vlaške ulice. Tada se preselio na zagrebački Gradec, gdje je na uglu Markova trga i današnje ulice 28. listopada 1918. kupio kuću. U nju je smjestio i svoju tiskaru, a kuću je dao urediti kao muzej. To je vjerojatno učinio po uzoru na Valvasora. Na svojim tiskotvorima od toga vremena redovito ističe da potječu »Ex Musaeo meo Graecomonti«.

Počeci rada zagrebačke Zemaljske tiskare na Gradecu obavijeni su i danas maglom, iz koje tek tu i tamo ponešto naziremo. Prema već spomenutom Baričevićevu katalogu starih zagrebačkih edicija[45] slijedilo bi da je Vitezović već krajem 1694. godine dovršio tiskanje Sv. evanđelja za potrebe zagrebačke stolne crkve. Baričević tu ediciju navodi kao *Sz. Evangeliumi za Nedelye y szvetke, Zagrabiae 1694.* Uz to daje i podatak da je ista knjiga otisnuta u formatu normalne osmine. Međutim, takva knjiga tiskana u Zagrebu 1694. godine nije poznata i nje u velikim zagrebačkim bibliotekama nema. Možda se Baričević zabunio ili je tu knjigu zamijenio sa sličnom edicijom koju je 1652. godine dao tiskati zagrebački biskup Petretić. No ta knjiga nije tiskana u Zagrebu, već kod Wildmanstättera u Grazu.[46] Drugo izdanje tih *Szvetih Evangelioma* tiskano je doista 1694. godine, ali u Trnavi a ne u Zagrebu.[47] Možda je to izdanje bez naslovne stranice Baričević imao u rukama, pa je to djelo smatrao zagrebačkim izdanjem. Svakako je teško vjerovati da je Vitezović od 11. listopada 1694. godine, kada je dobio dozvolu za rad Zemaljske tiskare, pa do kraja iste godine dospio složiti veću knjigu *Sv. evanđelja.* Zbog svega toga Baričevićevu informaciju o toj ediciji treba prihvatiti s rezervom sve dok se knjiga doista ne pronađe.

Međutim ni tijekom 1695. godine nema sigurnih podataka što je sve tiskano u Vitezovićevoj tiskari. Do danas su nam poznata svega tri tiskotvora koji sigurno potječu iz spomenute godine. Prvi od njih ima naslov: *Plamen Pobosnozti proti Szvetom Ferenczu Xaveriussu na szlovenzki iezik preobernijene po Simonu Jud. Sidich kanoniku. Zagrabiae 1695.* Ta knjiga je malog formata i obuhvaća 102 stranice. To je u stvari tipičan onovremeni molitvenik, posve-

[44] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 95. — *A. Schneider,* Prilozi za život i književni rad Pavla Rittera Vitezovića, Vjestnik kr. hrv. slav. dalm. zemalj. arkiva, knj. VI, Zagreb 1904, str. 114—126.

[45] *A. Barichevich,* Catalogus librorum Zagrabiae impressorum ordine chronologico, str. 2. Rukopis u arhivu JAZU u Zagrebu.

[46] Szveti Evangeliomi koterimi szvéta Czirkva zagrebecska szlovenzka, okolu godiscsa po nedelye te szvetke sive, z iednem kratkem Catachismusem, za nevmetelne lyude hasznovitem. Szvetloga i viszokopostuvanoga Gozpodina, Gozpodina Petra Petreticsa Biskupa zagrebeckoga oblastjum i z troskom i szlovenzkem szlovom na szvetlo van dani i stampani. Vu Nemskom Gradcze na jezero ssezt zto pedeszet i pervo leto.

[47] Usp. bilješku 23.

ćen sv. Franji Ksaveru, koji se nekoć u Zagrebu puno štovao. Autor ove edicije Šimun Juda Židić poznat je kao kajkavski pisac i autor nekoliko djela. Godine 1683. bio je očevidac turske opsade Beča, te je o tome napisao prigodni opis (*Obsidio Vienensis*, 1688). Židić je do 1682. godine služio kao župnik po manjim župama (Vukovini, Zelini, St. Čiču i dr.), a potom je postao zagrebački kanonik kustos. Umro je u Zagrebu 28. studenoga 1710.[48] Iduća edicija tiskana kod Vitezovića 1695. godine bila je njegov *Kalendarium, alliti Miszechnik Hervatzki za letto 1695 pritiszkan u Zagrebu 1695.* Bariče-vić, koji ga je imao, navodi da je objavljen pod pseudonimom Zelenlugovich Ljubmir i da je otisnut u formatu četvrtine.[49] Kukuljević ga je također poznavao, te ga navodi u svojoj *Bibliografiji hrvatskoj* pod rednim brojem 2027. U svojoj privatnoj knjižnici nije ga posjedovao.[50] Treći Vitezovićev tiskotvor iz 1695. godine jest djelce *Sermo funebris aliti mertvacsko govorenije nad pokopom plemenito rođenoga i vitesskoga goszpodina Gabora Csernkoczia od Csernkovecz recseno od vnogo postuvanoga goszpona Mihajla Simunicha ztol-ne cirque Zagrebacske canonika, jasprista Goricskoga u cirqui Schitarevacskoj letta 1695. Pritiszkan u Zagrebu.* Ovu zagrebačku ediciju nisu poznavali ni Baričević ni Kukuljević i prvi ju je zapazio Vj. Klaić.[51] Sadržajno je vrlo slična ediciji iz 1690. godine. Njezin autor Mihajlo Šimunić poznat je od ranije kao kajkavski pisac i sastavljač više nabožnih djela. Rodom je iz Nedelišća u Međimurju, a školovao se u Zagrebu i na bečkom kolegiju. Nakon dovršenog školovanja službovao je kao župnik u Vidovcu na Muri, a zatim u Legradu. Od 1687. godine živio je u Zagrebu kao kanonik pri stolnoj crkvi. Kasnije je prešao u Bolognu, gdje je obnašao čast rektora tamošnjega kolegija. Posljednje godine života proveo je u Zagrebu, gdje je umro 1699.[52]

Za svoj rad u tiskari Vitezović je od Hrvatskoga sabora primao redovitu godišnju nagradu u iznosu od 200 ugarskih forinti. To nije bio iznos kojim je mogao podmiriti sve troškove oko uzdržavanja tiskare. Stoga je redovito naplaćivao tiskarske usluge od svojih naručilaca. No on je, kao što je poznato, puno toga tiskao za svoje vlastite potrebe, a ponekad nije naplaćivao ni tiskarske usluge svojim najbližim prijateljima. Kako je u ono doba papir bio veoma skup, Vitezović je stalno bio u financijskoj krizi. Zbog toga se u više navrata obraćao Hrvatskom saboru i banu s molbama za dodatnu pripomoć. U tim molbama ponavljao je naslovu svoje zasluge za domovinu, naglašavajući kako piše i stvara vrijedna djela, koja će biti od velike koristi za njegovu zemlju. Da je kao tiskar bio uistinu marljiv, zapaža se iz njegove tiskarske produkcije za 1696. godinu. Odmah na početku spomenute godine tiskao je svoj proglas *Universis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Bosnae, Ser-biae, Rassiae et Coeterorum Gloriosae Slavae sive ILLYRICAE Nationis Reg-norum Provinciarumq. Megistanibus Paroecis, et Nobilius Incolis: noc non Rerumpublicarum, Liberarum Civitarum Urbiumq. et Oppidorum privilegiato-*

[48] *Lj. Ivančan*, Podaci o zagrebačkim kanonicima. Rukopis u arhivu JAZU u Zagrebu.

[49] *A. Barichevich*, Catalogus librorum, op. cit., str. 4.

[50] U Nacionalnoj i sveuč. knjižnici u Zagrebu nalazi se fragment kalendara za 1692. godinu (Sign. R-1904), koji se pripisuje Vitezoviću, ali to nije sigurno jer nedostaje naslovna stranica. U tom kalendaru spominje se i lanjski, pa je prema tome postojao sličan kalendar i za 1691. godinu. — Usp. *M. Seger*, Najstariji hrvatski kalendar, Prosvjeta, br. 10, Zagreb 1898, str. 325—326.

[51] *Vj. Klaić*, Život i djela P. R. Vitezovića, str. 98.

[52] *Lj. Ivančan*, Podaci o zagrebačkim kanonicima, op. cit.

rum Rectoribus, Gubernatoribus, Judicibus etc. Eq. Paulus Ritter, S. P. D., koji je uputio širokoj tadašnjoj javnosti s molbom da mu se pomogne prilikom sakupljanja historijske građe za njegovo djelo koje će se zvati *Stematografija,* tj. grbovnica ilirskih zemalja.[53] U tome proglasu najavljuje da je odlučio napisati još jedno povijesno djelo o žrtvenicima i ognjištu Ilira *(De arcis et focis Illyriorum),* koje je prije njega najavljivao i Valvasor. Spomenuti proglas dokazuje nam da je Vitezović u to doba bio zauzet poslovima oko pripremanja i pisanja teksta, ali je očito da za takav posao nije imao dovoljno pisane građe. Zato je bio prisiljen da se obrati hrvatskim rodoljubima, prvenstveno tadašnjim plemićima i velikašima, koji su u svojim obiteljskim arhivima čuvali puno vrijednih listina i isprava, da mu omoguće da sve to prepiše i prouči. On će, kako to kaže u proglasu, sve uključiti u svoju *Stematografiju* na čast i diku svoga naroda. Vrlo je značajno što je Vitezović od svojih suvremenika tražio da mu jave sve što znaju u vezi sa starim narodnim običajima, narodnim pravom i uredbama. To prije njega nikoga od naših učenjaka nije zanimalo. Prema tome se spomenuti Vitezovićev proglas može smatrati i kao prvi pisani dokument ove vrste, te on ima ne samo povijesno-kulturno značenje već i znatno šire.

Iste 1696. godine izlazi iz tiska i Vitezovićeva *Kronika.* Potpuni naslov djela glasi: *Kronika, aliti szpomen vsega szvieta vikov ù dva dela razredyen, koterih pervi dershi od pocsetka szvieta do Kristusevoga porojenja, druggi od Kristusevoga porojenja do izpunyenja letta 1690. Szloschen i nasvitlo dán po Pavlu Vitezovichu zlatnomu vitezu. ù Zagrebu letta Gosp. 1696.* Djelo je otisnuto u formatu male četvrtine, a ima opseg od 8 stranica naslova, posveta i predgovora te 222 stranice teksta s dodatkom. Ova dopadljiva edicija posvećena je Ivanu Zniki, zagrebačkom kanoniku i opatu. Uz posvetu nalazi se i Znikin grb te pjesma u kojoj se govori kako se za djelom ove vrste odavno osjećala prijeka potreba. Tu Vitezović kao usput predbacuje svojim prethodnicima Brodariću,[54] Tomašiću,[55] Ištvanfiju[56] i Rattkayu[57] što su o hrvatskoj prošlosti pisali na latinskom jeziku, a hvali Antuna Vramca, koji je stoljeće prije njega sastavio svoju *Kroniku* na domaćem jeziku.[58] Vitezović u posveti zahvaljuje Zniki što je pristao da bude mecena njegove knjige i što nije žalio troškova da ona ispadne što dostojnije. Nakon ove posvete slijedi Vitezovićev predgovor namijenjen čitaocima. On je naročito zanimljiv jer se u njemu govori o potrebi stvaranja jedinstvenog hrvatskog jezika. Vitezović je već do toga vremena dobro zapazio sve teškoće u pisanju i objavljivanju djela koje proistječu iz velikih razlika u načinu pisanja u pojedinim hrvatskim zemljama. Poznavajući sve hrvatske dijalekte, smatrao je da iz njih treba uzeti ono što je najbolje i tako načiniti jedinstven književni jezik. Tekst *Kronike* napi-

[53] *M. Breyer,* Proglas Pavla Rittera-Vitezovica od 1696, Prosvjeta, br. 1, Zagreb 1903, str. 27—28.

[54] *S. Brodericus,* De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohach, Kraków 1527.

[55] *J. Tomasich,* Chronicon breve Regni Croatiae. Objavio Kukuljević u Arkivu za poviestnicu jugoslavensku, Zagreb 1868, str. 13—34.

[56] *N. Isthuanffi,* Pannonii historiarum de rebus Hungericis libri XXXIV ab anno 1490 ad annum 1605, Colonia Agr. 1622.

[57] G. Rattkay, Memoria regum et banorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae, Vienna 1652.

[58] Kronika Vezda znovich zpravliena Kratka Szlouenzkim iezikom po D. Antolu Pope Vramcze Kanouniku Zagrebechkom, Stampane v Lublane 1578.

sao je u zagrebačkom kajkavskom narječju, ali je pri tome načinio mnogo grešaka, iz kojih se može zapaziti da je bio čakavac i da kajkavski jezik i njegovu ortografiju nije dobro poznavao. To se može primijetiti već iz samoga naslova knjige, gdje stoji »vsega szvieta vikov«, što nikako nije svojstveno kajkavskom narječju. Poznavajući dobro ranija djela hrvatskih jezikoslovaca, Vitezović je bio pristaša Habdelićeve škole. Težio je da se u književni jezik uvode riječi iz naroda, a potiskuju tuđice. O tim pitanjima obećava u predgovoru posebno djelo. Predgovor zaključuje riječima da žali što su Hrvati tako olako napustili glagoljicu jer se latinskim slovima ne mogu dobro pisati slavenske riječi.

Vitezovićeva *Kronika* bila je namijenjena širokoj čitalačkoj publici. Iz nje su stari Zagrepčani mogli doznati što se gdje i kada dogodilo. Ugodan i jednostavan kroničarski stil privlačio je svačiju pažnju. Djelo je sastavljeno prema uzoru na Antuna Vramca. U sadržaju se prvo nižu opisi događaja koji su se dogodili od »stvorenja svijeta« do *porodyenya Krisstussevoga,* a zatim slijedi nastavak koji teče do 1690. godine. Tekst je tiskan tako da su godine označene na margini s lijeve strane, a opis događaja zauzima čitavu stranicu knjige. Pišući ovo djelo, Vitezović se koristio brojnim starijim povijesnim djelima u kojima je nalazio građu za stariju hrvatsku i opću povijest. Najviše se služio Luciusom, zatim s Rattkayem, Bonfinijem, Tuberonom, Tomašićem, Ištvanfijem i dr. Nema sumnje da je *Kronika* u svoje doba ispunila sva očekivanja domaće čitalačke publike. Nakon ranijih povijesnih djela, tiskanih redovito na latinskom jeziku, pojavila se konačno jedna narodna povjesnica, pisana jezikom i stilom koji je bio svakom razumljiv. Upravo zato je *Kronika* ušla u mnoge naše, a prvenstveno zagrebačke domove, gdje se čitala kao drago domaće i narodno štivo. U svojoj sredini postala je ona toliko obljubljena kao Kačićev *Razgovor ugodni* u našim primorskim krajevima. Da je djelo imalo doista širok krug svoje čitalačke publike, najbolje pokazuje činjenica da je ono brzo nakon tiskanja razgrabljeno i da je kasniji zagrebački tiskar Ivan Weitz dao otisnuti njegovo drugo izdanje (1744).

Tijekom 1696. godine tiskao je Vitezović još dvije svoje knjižice latinskih pjesama. Prvoj je naslov: *E. Pau. Ritter, Anagramaton liber tertius.* Format joj je četvrtinski, a ima VIII + 46 stranica. Posveta na početku edicije upravljena je grkokatoličkom biskupu Izaiji Popoviću, vikaru zagrebačke biskupije, a u njoj stoji da je napisana »ex Musaeo suo Graecomonti 18. sept. 1696.«. U tekstu posvete naveliko se hvali biskup Popović kao istinski narodni rodoljub i svećenik koji se moli za svoj puk na narodnom jeziku. Zato mu Vitezović poklanja otisnute anagrame, za koje kaže da ih je sastavio u Beču 1689. godine. Oni su dakle već bili objavljeni u njegovoj drugoj knjizi *Anagrama.* Prema tome, treća knjiga Vitezovićevih *Anagrama* ne daje ništa novo, već je to ponavljanje ranije otisnutih njegovih sastavaka. Nekako u isto vrijeme pojavila se u Zagrebu još jedna Vitezovićeva knjižica. Naslov joj glasi: *Fatum et votum quod excelsis inclyti ducatus Carniolae magystratibus et deputatis etc. In AnnI noVI XenIVM DICat offertqVe PaVLUS RItter.* To je nova Vitezovićeva zbirka anagrama, upućena dostojanstvenicima Vojvodine Kranjske kao čestitka za novu 1697. godinu. Pjesme iz ove zbirke slave prošlost čitave Kranjske, a svaka od njih namijenjena je pojedinoj viđenoj ličnosti. Od tih ličnosti spominju se poimence grof Ivan Eggenberg, grof Juraj Gallenberg, zatim plemići Juraj Auersperg, Franjo Schoenau, Ivan Erberg i dr. Ova edi-

cija poznata nam je prema unikatnom primjerku koji je pronašao Vj. Klaić u nekadašnjoj licejskoj knjižnici u Ljubljani.[59]

Da je Vitezović tijekom 1696. godine tiskao i djela ostalih zagrebačkih pisaca, više je nego sigurno, no nažalost od njih su nam poznata samo dva.[60] Prvo je Esterhazijeva *Subotnja pobožnost B. D. Marije*, koju je prevela na naš jezik grofica Magdalena Nadeždi, udovica Ivana Draškovića. Naslov knjige glasi: *Esterhazi Pavel Palatinus, Szobotni Kinch B. D. Marie ali pobosnoszt za szobottne vszega letta dneva, na horvaczki iezik preneszti vchinila G. M. Magdalena Nadesdi. U Zagrebu MDCXVI* (4⁰ 164 str.). Za istu godinu zabilježio je A. Baričević da je Vitezović tiskao djelo *Ručak gospodnji* zagrebačkog svećenika Petra Blažinčića. Prema Baričeviću spomenuta edicija imala je naslov: *Coena Domini, sive medicina anima saluberriana, quam in baschia Zagrabiensi oratoria dictione proposuit Petr. Blasinchich, Zagrabie 1696.* U svojoj biografiji P. R. Vitezovića spomenuo je Vj. Klaić da je krajem 1696. godine otisnut u Vitezovićevoj tiskari i kalendar za 1697. godinu.[61] Taj kalendar bio nam je nepoznat sve do 1952. godine, kada je otkriven sasvim slučajno. Naime, kada se u Arhivu Jugoslavenske akademije spomenute godine restaurirala Vitezovićeva književna ostavština, otvorene su stare korice njegova rukopisnog zbornika *Epistolae metricae* (1700—1703), s ciljem da se svezak restaurira. Prilikom toga zahvata izašlo je na vidjelo da je u starim koricama bio list papira koji je činio zidni kalendar otisnut 1696. godine. Naslov toga kalendara je *Dnevnik i meszecsnik letta 1697, to jest jezero sezt szto devedeszet szedmoga.* List je veličine 42 x 33 cm i s jedne strane nalazi se kalendar s označenim mjesecima i danima, a na suprotnoj strani otisnuta je molitva tzv. svetog gošćenja na latinskom i hrvatskom jeziku.[62] To bi bile sve poznate edicije nastale u zagrebačkoj tiskari tijekom 1696. godine.

U idućoj, 1697. godini Vitezović je bio zaokupljen javnim poslovima u korist hrvatskih staleža, pa je njegova tiskara radila tek povremeno. Te godine u njoj su složene svega dvije knjige. Prva od njih bila je *Fenix Pokore pod krelijutmi miloszardnoga Pelikana pochivajuch, to jeszt Prodeke nedelijne K zdenczu pokore vabeche... od Mihalija Simunicha kanonika Zagr. U Zagrebu letto MDCXCVII* (4⁰, 441 str.). Druga knjiga potjecala je od istoga autora, a imala je naslov: *Szlužba Marialzka, to je to Oszem Prodekih na Oszem szvetkov B. D. M. od Mihalija Simunich kanonika zagr. Polek Toga szedem kratkih Opomenkov k vszakomu szvetku B. D. Marie prikladneh. Na szusbu Marie alduvane Po jedne oszebuine Szlusbenicze. V Zagrebu letta MDCXCVII* (4⁰, 95 str.). O autoru obiju spomenutih knjiga rekli smo već nekoliko riječi ranije. Dodatak teksta u drugoj knjizi potječe od ugledne zagrebačke plemkinje Judite Balagović, udane za Pethőa de Gerse, gospodara grada Ivanca. Ona je snosila troškove tiskanja čitave edicije. Ostala djela tiskana 1697. godine u Vitezovićevoj tiskari nisu nam poznata, ali se čini da ih doista i nije bilo. Tek krajem spomenute godine ili na samom početku iduće dao je Vitezović otisnuti novi kalendar za 1698. godinu. Naslov toga kalendara je glasio: *Zoroast hervacki, aliti meszecznik i dnevnik goszpodski i gospodarszki, na vse godische kojese pise od porojenja Goszpodna nassega 1698. K'poludanju Okicskomu ztub 46 pomnyivo zracsunan. Pritizkan ù Zagrebu* (8⁰, 10 listova). Ka-

[59] *Vj. Klaić*, Život i djela P. R. Vitezovića, str. 112.
[60] Usp. *A. Barichevich*, Catalogus librorum, str. 5.
[61] *Vj. Klaić*, Život i djela P. R. Vitezovića, str. 113.
[62] Katalog izložbe: Djela Pavla Vitezovića, Zagreb 1952, str. 18.

lendar je posvećen barunici Mariji Sidoniji Schaffmanovoj, supruzi baruna Ivana Makara. U posveti skriva Vitezović svoje ime pod pseudonimom Radovana Javornikovića. Sadržaj kalendara je skroman. Za svaki mjesec daje se uobičajeni slijed dana i svetkovina, a kao zanimljivost na svakoj stranici javlja se po jedna narodna izreka (poslovica), koju Vitezović zove priričje. Svako otisnuto priričje sastoji se od dva stiha u osmercu, koji se obavezno rimuju.[63] To nam govori da je Vitezović već u to doba počeo prikupljati narodne poslovice i od njih sastavljati pjesničke dvostihove.

Godine 1698. otisnuo je Vitezović svoje najopsežnije pjesničko djelo, kojem je dao naslov: *E. Pav. Ritter, Fata et Vota sive opera Anagrammaton* (8⁰, VIII + 414 str. + errata). Na naslovnoj stranici nema oznake mjesta i godine izdanja, ali na kraju uvodne posvete stoji »24. Aug. 1698«, pa se na taj način može zaključiti da pripada tome vremenu. Posveta je namijenjena ostijskom biskupu i kardinalu Alderanu Cybi, s kojim je bio u srdačnim odnosima. U sadržajnom pogledu djelo ne donosi ništa novo, jer su svi anagrami u njemu pretiskani iz ranijih Vitezovićevih edicija. Knjiga je podijeljena u 20 dijelova, a svaki dio sastoji se od nekoliko anagrama. Uz to su otisnute i posvete viđenijim ličnostima onoga vremena. Takve pohvalnice namijenjene su npr. zagrebačkom kanoniku Pavlu Češkoviću, ljubljanskom biskupu Sigismundu Herbersteinu, sidničko-platenskom biskupu Izaiji Popoviću, hrvatskom protonatoru Jurju Plemiću, dvorskom vijećniku Baltazaru Patačiću, barunu Stjepanu Čikulinu i drugima. Zbog opsega knjige, a vjerojatno i zbog njezine cijene, ona se teško raspačavala. Očito latinski pisane pjesme nisu u Zagrebu nailazile na širok krug čitalaca. Tako je Vitezoviću znatan dio naklade ostao na skladištu. Da je nekako raspača, odlučio je izmijeniti načinjene posvete i tako proširiti krug zainteresiranih nabavljača. Nove posvete bile su namijenjene članovima Ugarske dvorske kancelarije. Ispod napisanog uvoda stoji da je ovo izdanje priređeno »V Bechu 5 apr. 1699«. Raniji istraživači Vitezovićevih djela smatrali su da se tu radilo o drugom izdanju spomenutoga djela i da je ono objavljeno u Beču. Međutim, da nije tako, potvrđuje sam Vitezović u uvodu, gdje kaže da je isto djelo najprije posvetio kardinalu Cybiju, a sada to čini članovima Ugarske kancelarije. Nije objasnio zašto je to učinio. Prema tome, to je također Vitezovićev zagrebački tiskotvor, ali ne novo izdanje, već samo neznatno preinačena stara naklada.

U godini 1698. poznato nam je da su u Vitezovićevoj tiskari u Zagrebu objavljena još dva manja djela. Prvo od njih ima naslov: *Monita Politica ex Andr. Fredro editione in unam centuriam collecta. Ed. Balthasar Patachić. Anno MDCXCVIII* (12⁰). Pisac spomenutog djela, Baltazar Patačić (1663—1719), dobro je poznata ličnost svoga vremena. Pod kraj života postao je savjetnik Ugarske dvorske kancelarije u Beču. Po naravi bijaše veseljak i velik ljubitelj dobre vinske kapljice. U svome dvoru u Vidovcu kraj Varaždina osnovao je društvo hrvatskih vinskih veseljaka, tzv. pintu. Svaki izabrani član toga društva dobivao je prilikom promocije neko latinsko ime prema uzoru na slična društva u drugim zemljama. Član hrvatske pinte postao je i Vitezović. Tako su se obojica još više zbližila. Na poticaj Vitezovića počeo je Patačić pisati zanimljiv dnevnik *(Diarum vitae)*, iz kojega se može dosta toga

[63] *E. Laszowski,* Dvije dosad nepoznate Vitezovićeve knjige, Prosvjeta, br. 1, Zagreb 1905, str. 31—32. i 34.

doznati o onome vremenu.[64] Drugo tiskano djelo iz 1698. godine poznato nam je tek po naslovu, koji donosi A. Baričević. Naslov je glasio: *Koleczani Adam, Parnassi Sacratiscis etffectus pauculis miscellaneis Epigrammatibus expressi. Zagrabiae Anno virgineo 1698* (8⁰). Prema naslovu zaključujemo da je to manja zbirka prigodnih epigrama, vjerojatno sličnih pjesama kakve je sastavljao i Vitezović, ali to djelo sve do danas nije pronađeno u većim zagrebačkim knjižnicama.

Krajem 1698. godine objavio je Vitezović (pod pseudonimom kao Radovan Javorniković) novo izdanje svoga kalendara. Naslov mu je: *Zoroast hervacki aliti meszecznik i dnevnik goszpodski i goszpodarszki na vsze godische koje se pise od porojenja Goszpodna Nasega 1699. Pritiszkan u Zagrebu.* Spomenuti kalendar ima posvetu zagrebačkom biskupu Stjepanu Seliščeviću, »otzu domovine« i gorljivom rodoljubu. I u tom kalendaru susrećemo otisnuta priričja, ali nisu ista kao prethodne godine. Na kraju kalendara otisnut je poučan članak *Red i verszta kraljev hervatczkih pocsamssi od Osztivoja,* sastavljen prema *Ljetopisu popa Dukljanina* i djelu Mavra Orbinija. U tom popisu spomenuto je 20 hrvatskih kraljeva.[65]

Nakon sklopljenog primirja između Austrije i Turske, zaključenog u Srijemskim Karlovcima 1699. godine, dobio je Vitezović od strane hrvatskih staleža zadatak da sudjeluje u radu pogranične komisije, koja je pod vodstvom grofa Luigija Marsiglija imala nalog da na terenu utvrdi novu državnu granicu i o tome načini pregledne karte. Budući da je Vitezović bio vješt u kartografskim poslovima, marljivo je crtao topografsku situaciju na prostoru od ušća rijeke Une u Savu do tzv. Tromeđe blizu Knina, gdje su se doticale tadašnje granice Austrije, Turske i Venecije. Poznato je nekoliko Vitezovićevih karata iz toga vremena, koje pokazuju visok domet njegove vještine na području kartografije.[66] Sudjelujući u radu oko utvrđivanja nove granice Hrvatske na rijeci Uni, Vitezović je bio vrlo nezadovoljan novonastalom situacijom. Smatrao je da ta granica treba biti najmanje na rijeci Vrbasu. Nakon što je spomenuta komisija zaključila rad, Vitezović je iznio svoje ogorčenje u prigodnom spisu načinjenom u stihovima, koji je predao grofu Marsigliju. Kasnije je taj spis dao otisnuti na kraju svoga djela *Plorantis Croatiae saecula duo.*

Čim se vratio s terena u Zagreb, Vitezović se požurio da sastavi aktualnu povijesno-geografsku raspravu o Hrvatskoj, kakvu je on zamišljao da bi trebala biti. Tako je nastalo njegovo najglasovitije djelo: *Croatia rediviva; regnante LeopoLDo Magno Caesare, Deducta ab Eq. Pavlo Ritter. Zagrabiae.* Format edicije je četvrtinski, a opseg joj iznosi 8 stranica uvoda i 35 stranica rasprave. Tim djelom privukao je Vitezović veliku pažnju svojih suvremenika, a to je upravo i htio. Želio je da njegov spis dopre u sve zemlje austrijske carevine, a prije svega na najviša mjesta oko bečkoga dvora. Htio je da se posvuda čuje što misle Hrvati o svojoj zemlji. Da knjiga dobije što veću težinu, odlučio je da je posveti osobno caru Leopoldu I. U uvodnoj posveti, odmah na početku, iznosi Vitezović kako je odlučio da objasni svima što je zapravo Hrvatska i što se sve ima podrazumijevati pod hrvatskim zemljama. Zatim spominje svoj rad na pisanju *Stematografije* naglašavajući njegovo zna-

[64] *I. Kukuljević Sakcinski,* Zapisi barona Baltazara Patačića, Arkiv za poviestnicu jugoslavensku, knj. X, Zagreb 1869, str. 225—244.

[65] Usp. bilješku 63.

[66] *M. Marković,* Pavao Vitezović kao kartograf, Senjski zbornik, knj. I, Senj 1965, str. 160—164.

čenje. Zato ponovno moli hrvatske rodoljube da mu šalju povijesnu i arhivsku građu za taj rad. U uvodu je dao otisnuti i obznanu *Monitio ad Prodromum*, sastavljenu u stihovima. U njoj ističe kako priželjkuje da njegovo djelo dopre od obala Jadranskog sve do Ledenoga mora i od izvora Dunava do obale Pontusa. Želi da ono obreda sve veće dvorce i gradove i da svatko dozna pravu istinu te da čuje njegovu molbu da mu se pomogne u pripremanju historijske građe za pisanje *Stematografije*. Tekst objavljene obznane zaključuje riječima »da je car svijetu darovao mir, te kraljevstva treba da rastu«. Poslije tih riječi slijedi tekst Vitezovićeve rasprave *Prodromus in Croatiam redivivam*. Zadaća toga *Prodromusa* jest da pokaže kako je Hrvatska nekoć bila puno prostranija zemlja. Tekst je pisan s velikim rodoljubnim žarom, a kao dokaz za svoje navode poziva se Vitezović na mnoga djela ranijih pisaca. Osim već spominjanih autora iz 16. i 17. stoljeća obilno citira antičke pisce Herodota, Strabona, Ptolemeja i druge. Iznenađuje nas citiranje antičkih pisaca, koji su u njegovo doba bili sigurno izuzetno rijetki. Takva su npr. djela Prokopija, Curopalatesa. Nicetasa, Zonare, Cedrena, Einharda, Pavla đakona i druga. Od kasnijih autora najviše se poslužio *Ljetopisom popa Dukljanina*, zatim djelima Stjepana Brodarića, Jakova Lukarića i drugima. Raspravljajući u uvodu o Hrvatskoj i njezinim granicama, Vitezović ističe kako se u tom pogledu stalno griješi. Nazivi ilirski, slovinski ili hrvatski nisu ništa drugo nego obični sinonimi za istu zemlju. Prelazeći dalje na tumačenje opsega hrvatskih zemalja, Vitezović očito pretjeruje, ali to čini u žarkoj rodoljubnoj namjeri, sa željom da se sve južnoslavenske zemlje što prije oslobode turske i mletačke vlasti. Vitezović obećava da će napisati posebno djelo o zemljama koje zajedno čine Hrvatsku. Što se tiče jezičnih razlika među Hrvatima, misli da one nisu tako velike kao što se čini. Vitezović je bio protivnik podjele Hrvatske na Dalmaciju, Slavoniju i ostale manje regije jer je držao da takva podjela zemlji više šteti nego koristi.

Vitezovićevo djelo *Croatia rediviva* učinilo je jak dojam na njegove suvremenike. Svi su osjećali da je napisano poticajno, programatski, rodoljubno, s ciljem da se uvažava ili pobija. Zbog toga je dugo privlačilo pažnju javnosti. U pogledu njegovih molbi da mu se pomogne u sastavljanju *Stematografije*, čini se da odaziv nije bio previše velik. Poznato je da su mu se s tim u vezi obratili samo poneki domaći feudalci. Zna se da je radio u kući grofa Petra Keglevića u Loboru, zatim u kući baruna Baltazara Patačića, a možda i još ponegdje.

Nakon objavljivanja *Croatiae redivivae* došlo je i u političkom životu zemlje do značajnijih reakcija. Osobito su se zaoštrili odnosi između bečkog dvora i Venecije. Naime, između tih strana došlo je do krupnih nesuglasica zbog pitanja pripadnosti Dalmacije. Car Leopold kao hrvatski kralj bio je ponukan da od tada i Dalmaciju treba smatrati za čest svoga kraljevstva. U tome pogledu postala je Vitezovićeva knjiga bečkom dvoru novi dokument kojim se počelo dokazivati da je Dalmacija dio Hrvatske. Dakako da Venecija o tome nije htjela ni čuti. Ipak je bečki dvor tom knjigom dobio trajan poticaj za priključenje Dalmacije hrvatskim zemljama. To je ujedno i razlog da je bečki dvor počeo smatrati Vitezovića za svog dvorskog povjesničara. Da je doista bilo tako, potvrđuje i službeni poziv iz Beča da Vitezović dođe na dvor i da sa sobom ponese sve svoje isprave i rukopise koji mogu biti na korist kraljevini. Vitezovićevim odlaskom u Beč, njegova tiskara u Zagrebu ostala je privremeno zatvorena.

bao imati zajednički pravopis. U tu svrhu, kaže dalje, važno je da se pisci dogovore kako će pisati naše glasove kao što su č, ć, lj, nj. š ili ž. Dalje govori upravo zanosno o ljepoti i vrijednosti narodnoga govora, koji je kod nas pun lijepih životnih izreka i sav ispunjen priričjima. Objavljena priričja trebaju to najbolje potvrditi. To narodno blago i cvijeće preporučuje svojim čitaocima da u njemu uživaju i da se u punoj mjeri uvjere koliko u našem narodnom govoru ima istine i životnog iskustva. Zatim slijedi nizanje priričja na način kako je to činio ranije. Ova Vitezovićeva knjiga predstavlja doista vrijedno folklorističko djelo, jer je prvenac te vrste u nas i predstavlja pravu riznicu mnogih naših narodnih izreka, od kojih su poneke sigurno danas već pale u zaborav. Bilo bi korisno da se danas pobliže istraži odakle je sve Vitezović crpio građu prilikom prikupljanja svojih priričja. Očito ih je brižljivo bilježio i za njima u narodu stalno tragao.

Godine 1702. izašlo je drugo izdanje Vitezovićeve *Stematografije*. To izdanje imalo je naslov: *Stematographiae Illyricanae liber primus. Authore Equite Paulo Ritter, Sac. Caes. Reg. Maiestatis Consiliario: Editio nova, priore corrector et auctor. Zagrabiae MDCII* (8⁰, IV + 81 str.). Djelo je posvećeno »slavnim staležima i redovima čitave Hrvatske«. U posveti datiranoj u Zagrebu 27. travnja 1702. kaže se da je prvo izdanje *Stematografije* brzo razgrabljeno i stoga su mnogi hrvatski rodoljubi ostali bez njega. Da takvima pomogne, odlučio je izdati ovo drugo izdanje. Njime želi još jednom potvrditi svoju veliku ljubav prema »slatkoj domovini«. Na kraju toga izdanja *Stematografije* otisnuta je elegija Ivana Zakmardija koju je on ispjevao ostacima Hrvatske 1653. godine. Naslov te elegije glasi: *Illa ego Slavonia ac iam dicta Croatia tellus.* Iz svega proizlazi da drugo izdanje *Stematografije* nije ni prošireno ni ispravljeno.[76]

Poznato je da je Vitezović 1702. godine tiskao u Zagrebu djelo *Articuli regni Sclavoniae.* Za taj tiskarski rad primio je iste godine od Hrvatskog sabora veći honorar, pa stoga treba pomišljati da je to bilo poveće djelo. Međutim, od toga tiskotvora nije nam poznat ni jedan jedini primjerak. Gotovo je nevjerojatno da se jedno takvo veće i važno djelo za našu kulturnu prošlost moglo izgubiti. Ali među Vitezovićevim djelima ili među djelima nastalim u njegovoj tiskari ima više takvih slučajeva. U Zagrebu je u većim bibliotekama lakše pronaći neku staru inkunabulu nego tiskotvor iz početka 18. stoljeća. Veliku rijetkost predstavlja i Vitezovićeva edicija iz istoga vremena *Natales D. Ladislavo R. Slavoniae Apostolo Restituti, Ab Equite Pavlo Ritter, S. C. R. Maj. Consiliario.*[77] A. Baričević spominje još jedno djelo iz 1702. godine tiskano kod Vitezovića, koje je također vjerojatno izgubljeno. To je *Tribanacz Nicol, Quistidianum Christianae Pietatis Exercitium, Zagrabiae 1702* (16⁰). Koliko mi je poznato, ni njega nema ni u jednoj većoj zagrebačkoj biblioteci.

Početkom godine 1703. otisnuo je Vitezović svoje povijesno-pjesničko djelo *Plorantis Croatiae secula Duo, CarMine DesCrIpta ab Equite Paulo Ritter, S. C. R. Maj. Consiliario.* Na naslovnoj stranici nema oznake godine ni mjesta izdanja, ali se prema tipu slova prepoznaje njegova zagrebačka slagarnica. Vitezović je to djelo zamislio već u toku 1700. godine, nakon što je razočaran

[76] *A. Bacotich,* Della stemmatografia del »sedicente« Dalmata Paolo Ritter, Archivio storico per la Dalmazia, vol. 29. fasc. 173, Roma 1940, str. 130—141.

[77] *A. Schneider,* Prilozi bibliografiji Vitezovićevih djela, str. 8.

napustio Marsiglijevu pograničnu komisiju. Nezadovoljan njezinim radom, a posebno činjenicom da je velik dio bosanske Hrvatske ostao pod vlašću Turaka, želio je to svakom otvoreno kazati. Pjesma obuhvaća 96 tiskanih stranica. Posveta djela, datirana s »Graecomonti Id. Jan. 1703«, upućena je grofu Ivanu Herbersteinu. Plač Hrvatske podijeljen je u dva »vijeka«, a na samom kraju knjige otisnuta je već ranije spomenuta elegija koju je Vitezović namijenio grofu Marsigliju. Plač Hrvatske je doista rodoljubno i vrlo osjećajno napisana tužaljka u kojoj autor na usta rasplakane Hrvatske govori kako je ona nekoć izgledala, a kakva je danas. Ipak na kraju prevladava kod pjesnika optimizam, tj. vjera da će se u budućnosti sve hrvatske zemlje ujediniti i tako sjedinjene biti na čast svome kralju.

U Vitezovićevoj tiskari objavljene su tijekom 1703. godine i dvije publikacije grofa Ivana Franje Čikulina. Prva od njih tiskana je na našem jeziku i ima naslov: *Chykulini Franc: Xalost ı javkanje turskih, a radost kerstjanskih dusa, koje se letto 1697 na Ivanyie pod Bisstjem z teli razlucsisse. Zagreb 1703.* Druga edicija pisana je na latinskom jeziku: *Chykulini Ioannis Francisci L. D., Ideae Magnanimitatis Illyricae et Pannonicae viginti quatuor. Zagrabiae 1703* (4⁰). U prvospomenutom djelu opjevana je vojna hrvatskoga bana Adama Batthyanija za Bihać, kojom prilikom su Turci pretrpjeli velike gubitke. U drugom spisu veličaju se zaslužni hrvatski i ugarski junaci u borbama s Turcima. Ivan Čikulin, autor oba spomenuta djela, dobro je poznata ličnost iz našega javnog i književnog života. Čikulini su u Hrvatsku doselili iz Italije i zatim stekli u Zagorju velike posjede. Ivan Čikulin bio je i gospodar Susedgrada, Konjščine, Oroslavlja i drugih zagorskih vlastelinstava. Vršio je i mnoge javne i vojničke službe, pa je pod kraj života bio i kapetan grada Kostajnice. Uz svoje javne poslove zanimao se povremeno i književnošću. Bio je vješt crtač i bakrorezac, pa je i u tom pogledu surađivao s Vitezovićem.[78]

Iako se Vitezović, živeći u Zagrebu duži niz godina, sasvim saživio sa svojom okolinom, ipak je održavao stalnu vezu sa svojim rodnim gradom Senjom. Sve vijesti ili novosti iz toga grada uvijek su ga zanimale. Uz to je obnašao častan naslov senjskoga poklisara u Hrvatskom saboru. Ljubav prema Senju pokazao je Vitezović 1703. godine, kada je tome gradu zaprijetila opasnost od francuskog brodovlja. Na vijest o junaštvu hrabrih Senjana koji su odbili Francuze zarobivši im pritom dva njihova broda, Vitezović je odmah požurio da o tom događaju ispjeva prigodnu pjesmu. Taj mali Vitezovićev sastavak poznat je pod naslovom *Szejncsica. Aliti Djacska od Szejnskoga na moru junastva ucsinjenoga v' Missecu Szicsnju. Letta tekuchega 1704. Spravljena po G.P.V.Z.V.C.S.V.* Djelce se sastoji od 4 lista s ukupno 144 stiha. Primjerci su poznati iz Metropolitanske biblioteke i knjižnice Jugoslavenske akademije u Zagrebu.[79]

Poznato je da je tih godina Vitezović redovito o Novoj godini tiskao kalendar za tekuću godinu. Nažalost, i od tih kalendara nisu nam se sačuvali svi tiskani primjerci. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu čuva se primjerak Vitezovićeva kalendara za 1705. godinu. Naslov mu je: *Miszecznik hervacki goszpodi, goszpodarom i vsakem verszti lyudem obojega sztrana i szpola, za vsako vreme, priliku i shelu kruto hasnovit i potriban. Za letto*

[78] *E. Laszowski*, Porodica Čikulin. Rukopis u arhivu JAZU u Zagrebu.

[79] *A. Musić*, Vitezovićeva Senjčica, Nastavni vjesnik, X, Zagreb 1902, str. 258—262. — Usp. *B. Krmpotić*, Grad Senj u Vitezovićevom pjesništvu, Senjski zbornik, knj. IV, Senj 1970, str. 301—307.

Gospodna Nassega MDCCV. To jest Jezero Szedem sto i Peto. K-poldnevju Okicskomu 46 Ztûb, pomnyivo zracsunan. V' Zagrebu. Spomenuto godište kalendara ima posvetu zagrebačkom biskupu Martinu Brajkoviću, a Vitezović se ponovno kao autor krije pod pseudonimom Radovana Zelenlugovića. Kalendar ima 24 tiskane stranice s uobičajenim pregledom po mjesecima i danima. Na kraju su otisnute neke praktične upute o životu i radu. U kalendaru se opet pojavljuju priričja, i to nova, kakva ranije nisu tiskana. To nam kazuje da se on i dalje zanimao njihovim prikupljanjem.

Za godinu 1704. pribilježio je A. Baričević da je u Vitezovićevoj tiskari objavljeno još jedno njegovo djelo.[80] To je spis: *Joanneis Zagrabina: sive qvinque Sÿdera Ecclesiae Zagrabiensis, Joannis nomine insignata et a Vate laborioso. Anno ChrIsti DoMIno Coronata. Zagrabiae 1704* (4⁰). Vjerojatno ga je Baričević imao u rukama, ali ga danas u zagrebačkim bibliotekama nema.

Vitezovićeva tiskara radila je i tijekom 1705. godine. Spomenute godine tiskana je u njoj njegova historija o dukljanskom kralju Vladimiru, koga je dao pogubiti bugarski car Vladislav. Dopadljivu legendu o dobrome kralju Vladimiru i njegovoj ženi Kosari našao je u *Ljetopisu popa Dukljanina.* Njegovo pripovijedanje Vitezović je nešto preradio i svemu tome pridodao svoju pjesmu s molitvom za dobroga kralja mučenika. Tako sastavljen spis tiskao je na 16 stranica pod naslovom *Vita et martyrium B. Vladimiri, Croatiae Regis, FIDo CaLamo pIIs patrIotIs reLata, ab Eq. Pau. Ritter, S.C.R.M.C. Ex ea quam fide optima ex vetustissimo Regum Slavorum Commentariolo latinam fecit Presbyter Diocleas: cujis adhuc temporibus D. Regis sepulchrum miraculorum frequentia coruscabat.* Djelo nosi posvetu zagrebačkom kanoniku Pavlu Antunu Češkoviću s datumom »Graecomonti die 25 Jan. 1705«. U uvodu u to djelo ističe Vitezović kako je šteta što je divna priča o sv. Vladimiru, kralju Crvene Hrvatske, ostala narodu Bijele Hrvatske gotovo nepoznata. To ga je i potaklo da tu legendu ponovno oživi u narodu. Na kraju uvoda moli svoga zaštitnika kanonika Češkovića da ovaj spis primi na poklon kao znak njegove pažnje i zahvalnosti.

A. Baričević u svom katalogu starih zagrebačkih djela spominje[81] da je Vitezović napisao i tiskao tijekom 1705. godine još jedan pjesnički spis. Naslov mu je: *Fata et Vota, Sive opera Anagrammaton. Partes duae, Libri IX. Zagrabiae* (8⁰). Iz naslova se može zaključiti da je to drugi dio djela iz 1698. godine, ali i o njemu možemo reći da je nepoznato u našim knjižnicama. Schneider[82] i Klaić[83] to izdanje uopće ne spominju jer su ga očito previdjeli u Baričevićevu katalogu. Prema Klaiću nam je poznato da je Vitezović iste godine ispjevao i tiskao latinski pisanu tužaljku u povodu smrti kralja Leopolda.[84] Tom prilikom je iz Zagreba odaslana u Beč posebna saborska delegacija s molbom da dvoru izrazi duboko saučešće, te da ujedno mladome kralju Josipu I. zaželi uspješnu vladavinu. Klaić misli da je ta saborska delegacija ponijela sa sobom spomenutu Vitezovićevu prigodnicu, ali za to nemamo dokaza. Bit će da je tijekom 1705. godine u Vitezovićevoj tiskari otisnuto još poneko djelo, možda kakva školska knjiga, ali se od toga ništa nije sačuvalo.

---

[80] *A. Barichevich,* Catalogus librorum, op. cit., str. 10.
[81] *A. Barichevich,* Catalogus librorum, op. cit., str. 11.
[82] *A. Schneider,* Prilozi bibliografiji Vitezovićevih djela, op. cit., str. 10.
[83] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 198. i dalje.
[84] *Vj. Klaić,* Život i djela P. R. Vitezovića, str. 197.

Godine 1706. na dan 14. lipnja zadesio je Zagreb katastrofalan požar, koji je uništio gotovo čitav grad. Tom prilikom požar je teško oštetio i Vitezovićev dom i njegovu tiskaru.[85] Jedva je nekako uspio spasiti tiskarski stroj, ali su mu stradale sve njegove knjige i zalihe papira. Postradalu tiskaru Vitezović nije mogao sam obnoviti. Vjerojatno je u požaru i imovinski teško stradao. Ali u to doba počinje se sve više primjećivati i njegovo nezadovoljstvo prema Zagrepčanima, koji prema njegovu mišljenju kao da nisu pokazivali dovoljno razumijevanja za njegove potrebe i zasluge. Upravo u to vrijeme stekao je on u gradu priličan krug neprijatelja, koji su ga u svim njegovim inicijativama onemogućavali. To ga je i udaljilo od rada na tiskari. Nije htio da svojim protivnicima daruje plodove svoga rada i razmišljanja. Umjesto da se pribere i postavi realno prema vlastitoj sredini, on se zatvorio u sebe i počeo pisati i raditi samo za svoje zadovoljstvo. Poznato je da je u to vrijeme pisao svoje *Ofuciae Joannis Lucii*, zatim *Indigetes Illyricani* i konačno svoj veliki *Lexicon latino-illyricum*.[86] Krajem 1708. godine Vitezović je ponovno osposobio svoju tiskaru za rad. Unajmio je slagara da u njoj radi. Tako je nastalo posljednje poznato djelo koje je složeno u njegovoj tiskari. Bio je to spis zagrebačkoga kanonika Đure Funteka *Instructio pro deducendis condemnatio ad mortem, Zagrabiae 1708* (8⁰). Nakon toga izdanja Vitezovićeva tiskara obustavila je svaki dalji rad.

Što se zapravo dogodilo s Vitezovićevom tiskarom nakon 1708. godine, zaslužuje također da se ovdje spomene. Vitezović je tijekom 1709. godine upao u velike sporove sa svojim suparnicima. Neobjašnjivo je sve do danas njegovo ponašanje prema svojoj najbližoj okolici i prema ljudima s kojima je ranije drugovao i gajio lijepo prijateljstvo. U njemu kao da se nešto prelomilo. Možda je do tog prijeloma došlo iz obiteljskih razloga. Naime, u to vrijeme umrla mu je žena, a sina jedinca izgubio je još ranije. Njegovi protivnici kao da nisu htjeli shvatiti njegov položaj i tragediju. Kada je 16. prosinca 1709. godine održan u Zagrebu Hrvatski sabor, većinom glasova donijet je zaključak da se Vitezoviću oduzima uprava nad tiskarom i da se ona ima zapečatiti.[87] Kao razlog za takvu odluku kaže se da on od 1706. godine nije poduzeo gotovo ništa da se tiskara osposobi za rad. Zato se u 9. članu istoga saborskog zaključka naređuje da se Zemaljska tiskara ima do daljega spremiti u sanduke, koje će zagrebački podžupan Jakov Ilijašević zapečatiti i zatim pospremiti u biskupov dvor. Nakon toga obavezuju se Ilijašević i Vitezović da izvrše obračun o radu tiskare, te ukoliko Sabor što duguje, treba to Vitezoviću podmiriti. Vitezović je bio ogorčen spomenutom saborskom odlukom. Njegov gnjev vidi se iz poznatoga pisma koje je 16. siječnja 1710. godine uputio svome prijatelju banskom namjesniku Petru Kegleviću. U tom pismu piše on o sebi i tiskari ovako: »Ova tiskara bijaše tijekom više od 30 godina zametnuta i bila bi i propala da je ja nisam svojom brigom i trudom sa znatnim troškom obnovio, te za nedavnoga požara uz velike gubitke uspješno spasio. Ovako je prema mojem žarkom nastojanju ostala na čast i korist kraljevstva. U njoj su se tiskale knjige za školsku mladež našega naroda, sve

[85] *Vj. Klaić*, Savremeni opis zagrebačkoga požara od godine 1706, Vjesnik Zemaljskog arkiva, knj. XII, Zagreb 1910, str. 236—238. — Usp. *Lj. Ivančan*, Zagrebački požari u 17. i 18. stoljeću, Stari i novi Zagreb, I, Zagreb 1925.

[86] Spomenuta Vitezovićeva rukopisna djela nalaze se u Nacionalnoj i sveuč. knjižnici u Zagrebu.

[87] *Vj. Klaić*, Život i djela P. R. Vitezovića, str. 231.

korisne i potrebne, zatim Kronika hrvatska, onda latinska kronika pod naslovom Plorantis Croatiae, nadalje Prodromus in Croatiam redivivam, razne molitvene knjižice, hrvatski kalendari za više godišta, Priručnik, dalje Articuli Regni Slavoniae, Stematographia, Šimunićeve propovijedi i još poneke stvari koje su ranije nepoznate dovoljno osvjetljavale domovinu. A sada se pojavio zlobnik, nepoznat po svojim vrlinama, koji viče da je tiskara bila beskorisna, a ja da sam nevrijedan svoje domovine.«[88] Duboko povrijeđeni Vitezović očito je pomiješao svoje tiskarsko zvanje i svoju znanstvenu i književnu erudiciju. On je očekivao da će uvijek i svuda nailaziti samo na priznanje i nije se mogao pomiriti s kritikama. Poznato je da je Keglević navedeno Vitezovićevo pismo priopćio hrvatskim staležima. Ali sve to nije mu ništa pomoglo. Kada se 31. siječnja 1711. godine Hrvatski sabor ponovno sastao, bio je Vitezović žestoko napadnut. Iako se branio da je nevin, njegovi protivnici sasuše na njega nove pogrde. Na toj saborskoj sjednici zastupnici su se složili da se Zemaljska tiskara ubuduće ima prepustiti novoizabranom zagrebačkom tiskaru. Neki su odmah intervenirali da to bude Ivan Ignjat Strika, za koga su jamčili da će raditi dobro i solidno. Međutim, kako spomenuti Strika nije imao sredstava da postradalu tiskaru obnovi za rad, njegovo imenovanje je odloženo.

Ojađeni Vitezović poslije svih tih događaja nije više želio da ostane u Zagrebu. Duboko razočaran i nesretan, napustio je u proljeće 1711. godine Zagreb i otišao u Beč. Tamo je proživio svega dvije godine, jer je već 20. siječnja 1713. godine umro.

Pod kraj života, u Beču, izradio je Vitezović još nekoliko svojih djela, od kojih su neka i tiskana, ali ne u Zagrebu. Tako je 20. travnja 1711. godine tiskao dvije tužaljke u povodu smrti cara Josipa I.[89] U Beču se s puno žara dao na izučavanje povijesti Srbije. Ta tema bila je onda prilično aktualna jer se u Austriji o Srbima često govorilo. To je bilo zbog toga što je 1690. godine doselila pod patrijarhom Arsenijem Čarnojevićem na austrijski teritorij velika množina Srba, koji su tako postali novi carski podanici. Zato je Vitezović priredio za tisak zanimljivo djelo *Serbia illustrata*, ali ga je smrt pretekla da ga objavi.[90] Od tiskanih stvari u bečkim tiskarama poznate su dvije njegove pjesme prigodnice[91] i malo povijesno djelo o Bosni, koje je objavljeno u Trnavi.[92] Kao zadnji njegov tiskani spis treba spomenuti pjesničke ode koje je namijenio carskim dostojanstvenicima prilikom krunidbe novoga kralja Karla III.[93] To bi bila čitava književna i tiskarska produkcija Pavla Rittera Vitezovića nastala u njegovu tako burnom i nemirnom životu.

---

[88] *Vj. Klaić*, Život i djela P. R. Vitezovića, str. 236.

[89] Prva ima naslov: »Ungaria pullata ad manes Josephi I regis sui occinens«. Drugi naslov glasi: »Austria pullata, Josepho I. imperatori archiduci parentans«.

[90] Rukopis »Serbiae Illustrate libri octo« nalazi se u Nacionalnoj i sveuč. knjižnici u Zagrebu (Sign. R-3452).

[91] Naslov prve prigodnice je: Virtutes coronatae: sive XIV heroes, a d. Carolo VI. Romanorum imperatore, Hisp. rege aureo vellere coronati, Viennae Austriae die 29. Martii Parnassi applausu celebrati. Quas eisdem heroibus consecrabat Eques Paulus Ritter. Druga prigodnica ima naslov: Virtutes coronatae; sive VIII heroes vellere aureo decorati, ad Parnassi applausum lecti. Referenti equite Paulo Ritter.

[92] Bosna captiva sive regnum et interitus Stephani ultimi Bossnae regis. Opera Eq. Pav. Ritter, Tyrnaviae, typis academicis per Ioannem Henricum Geich, Anno MDCCXII.

[93] Ungaris toga et sago conspicua, regnante Carolo III, fato educta, votis comitata ab Equite Paulo Ritter.

Zaključujući tako razmatranje jednog vrlo značajnog razdoblja u našem kulturnom životu i u povijesti hrvatske knjige, mislim da se nameće čitav niz otvorenih pitanja. Mnogi problemi s tim u vezi u najužoj su vezi s Vitezovićevom ličnošću. Vidjesmo kako je mladi Vitezović pun poleta i želje za radom došao u Zagreb. Tu je susreo nove ljude, nove običaje, kulturnu sredinu, pa čak i jezik. Ali to ga nimalo nije smetalo. Ta on je već ranije u Kranjskoj kod Valvasora imao priliku vidjeti i upoznati se sa sličnom kulturnom sredinom. Od Valvasora je naučio kako se pišu znanstvena djela, kako treba izučavati stare isprave i dokumente, kako se radi na terenu, kako se sastavljaju i crtaju karte te kako se slažu i tiskaju knjige. Dobio je dakle solidnu, gotovo najbolju školu za sve što je kasnije u životu radio. Pa ipak, i pored tako dobre škole očito je da nije uspio ostvariti jednako uspješne rezultate. Nije uspio postati ni vrhunski pjesnik, ni povjesničar ni tiskar. Uvijek se zadržavao na osrednjem uspjehu. To napose vrijedi za Vitezovića kao tiskara. Iako je u Wagenspergu, Ljubljani i Beču imao priliku da se upozna s najkvalitetnijim tiskom svoga doba, ipak nikada nije poželio da takvu tiskarsku kvalitetu prenese u Zagreb. Njegova zagrebačka tiskara bila je u evropskim razmjerima vrlo skromna i, što je osobito bitno, to ga nikada nije zasmetalo. Njemu kao da je bilo najvažnije da ima nekakav tiskarski stroj i da njime može tiskati prvenstveno svoje spise, a istom onda djela ostalih hrvatskih pisaca. Za visoku kvalitetu i ljepotu svojih tiskotvora kao da nije dovoljno mario.

Što se tiče Vitezovićeve tiskarske produkcije, o njoj smo dužni još uvijek govoriti oprezno jer je zapravo još uvijek potpuno ne poznajemo. Zato je teško dati o njoj konačan sud. Ipak nam se čini da u njegovo doba nije bilo u Zagrebu nikakve organizirane izdavačke politike. Tiskalo se uglavnom spontano, kako je što nadolazilo. Od oko 40 djela za koja danas znamo da su potekla iz Vitezovićeve tiskare, više od polovine otpada na djela kojima je on ujedno i autor. Svakako je to vrlo indikativno i u usporedbi s mnogim onovremenim tiskarama gotovo jedinstveno. Doista je Vitezović kao prvi zagrebački tiskar tiskao prvenstveno svoja djela. Sve to nije nimalo nevažno kad znamo da su mnoge suvremene tiskare u većim evropskim gradovima radile sasvim drukčije i da tamošnji tiskari nisu imali gotovo nikakvog udjela u izdavačkim poslovima. Vrlo je čudno da u tome pogledu nisu ni općina na Gradecu ni zagrebački kaptol uspjeli skrenuti Vitezovića na ispravniji put, naročito u pogledu tiskarske kvalitete. Prepušten sebi i svojim osobenjačkim sklonostima, on se doista za tiskaru premalo brinuo. Koliko se zna, u tiskari dugo nije imao ni tiskarskog pomoćnika koji bi kraj njega izučio taj zanat. Dakako da ga je u radu na tiskari ometao njegov široki interes u životu, a prije svega velika sklonost prema znanstvenom i književnom radu. Tiskara mu je stoga često padala kao teško breme, kojega se ipak nije htio riješiti.

Iako nam u ovom radu nije bio cilj da prikažemo Vitezovića kao svestranu i cjelokupnu ličnost, ipak se iz svega vidi da je on bio sve više nego tiskar. Tiskara ga je prije svega zanimala kao književnika i pisca da u njoj tiska i umnožava svoje sastavke. Međutim ni na književnom polju nije se Vitezović trudio da dosegne kvalitetu svojih čuvenijih prethodnika ili suvremenika. Kao pjesnik sastavljao je većinom sladorječive prigodnice svojim mecenama, i te pjesme nemaju danas gotovo nikakvo veće značenje. Možda je dosegao nešto veću vještinu u sastavljanju zagonetnih anagrama, a to mu i današnji istra-

živači iskreno priznaju.[94] Kao povjesničar nije ni približno dosegao razinu Luciusa ili Rattkaya, pa čak ni kasnijeg Zdelara.[95] Kao povjesničar ostao je na razini kroničara. U svome djelu *Croatia rediviva* više se doimlje svojim nacionalnim idealizmom i iskrenim rodoljubljem nego objektivnom znanstvenom ozbiljnošću. Velik nacionalni zanos ne može mu se zamjeriti, jer su to često činili i ostali pisci njegova doba. Spominjali smo kako se često služio ponajboljim djelima naših i stranih povjesničara, a da pritom nikada nije poželio da i on postane isto takav kvalitetan pisac. Tu se najbolje ogleda Vitezovićeva ličnost sa svim svojim dometima. On je doista puno toga znao i umio, ali kada je trebalo da to svoje znanje i umijeće prenese na papir, onda je zakazivao. To se najbolje očituje u nastajanju njegove *Stematografije*, na kojoj je radio godinama, a kada se konačno pojavila iz tiska, nije mogla zadovoljiti njegove suvremenike. Uspješniji je bio kao popularni narodni kroničar i u toj književnoj domeni našao je doista široku čitalačku publiku. Tome je išao u prilog njegov žarki patriotizam, jer je svakom prilikom nastojao pokazati kako želi ujedinjenu, slobodnu i moćnu Hrvatsku u njenim najširim granicama. Pri tome je uvijek želio da tu Hrvatsku vidi pod krunom bečkoga dvora i u nadi da će ga car za njegovu vjernost i rodoljublje nagraditi ili imenovati za dvorskog pjesnika, povjesničara ili savjetnika. Zamišljao je da će tako osigurati uvjete za ugodan i bezbrižan život. Sve je to, kako vidjesmo, bilo daleko od ambicija običnog tiskara.

U svom književnom radu Vitezović se često navraćao na problematiku jedinstvenog hrvatskog književnog jezika. Tu su njegove ideje i zasluge neosporne. Stalno je razmišljao kako da usavrši naš književni jezik kako bi svima bio razumljiv. Kao Senjanin i Zagrepčanin lomio se između štokavskog, kajkavskog i čakavskog narječja. Veliku teškoću osjećao je prilikom pisanja naših riječi latinskim slovima. Bio je prvi naš hrvatski pisac koji je počeo upotrebljavati slova č, nj, lj, š i ž onako kako ih danas pišemo. Ovdje nema potrebe da se o tome govori opširnije, no valja istaći da upravo u pitanjima razvitka hrvatskog književnog jezika pripada Vitezoviću jedno od prvih mjesta. Nadalje, Vitezović ima zasluga i kao sastavljač naših kalendara i kao sakupljač narodnih poslovica. Tu je on u našoj sredini zaoravao prve brazde, pokazujući generacijama ispred sebe kako se u tom poslu može upotrebljavati domaća terminologija. Njegova *Priričja* imaju i danas veliku vrijednost i upravo tim radom stekao je Vitezović pravo da ga možemo smatrati prvakom na području prikupljanja narodnoga blaga.

Na kraju možemo doista reći da je Vitezović bio svestrana, nemirna i osjetljiva ličnost. U životu se nije znao dovoljno srediti i pronaći pravo zanimanje. Lomio se između pjesnika, povjesničara, političara, tisakra i slobodnoga viteza. Kao povjesničar i pjesnik nije dosegao evropsku razinu, a za tiskarstvo nije bio previše zainteresiran. Zbog toga se kao tiskar nije ni isticao. Tiskara mu je bila kao pastorče koje mu je palo za vrat, a nije htio da ga odbaci. Ranije smo govorili kako su u Zagrebu bile teške prilike za naše pisce, a naročito u vremenu prije osnutka Vitezovićeve tiskare. Dolaskom i pojavom Vitezovića ta praznina se naoko popunila, ali sigurno ne najsretnije. Zagreb

[94] *S. Pehel*, Vitezovićev prilog zagonetaštvu, Senjski zbornik, knj. V, Senj 1973, str. 402—413.

[95] Mislim na Zdelarovo djelo: Series Banorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae sub Regibus Croatiae, Ungariae et Ungariae-Austriacis, Tyrnaviae, Typis Academicis, per Leop. Berger, Anno 1737.

je doduše dobio svoga tiskara, koji je čak imao bolje kvalifikacije nego što je bilo potrebno za tadašnjeg tiskara. Ali Vitezović se nije dao zaokupiti poslovima oko slaganja i tiskanja knjiga. On je želio biti slobodan pisac, slobodan vitez i vizionarski erudit. Zato je bio u ondašnjem Zagrebu neshvaćena ličnost. Bio je ponosan na svoj rad i zasluge za domovinu i to je stalno isticao. Želio je živjeti ne od svoga rada u tiskari, već od stečenih zasluga, očekujući stalno kraljevske nagrade ili priponoć svojih mecena. Njemu je više odgovarala pjesnička sloboda, pisanje prigodnih posvetnica s dovitljivim anagramima, nego da sjedi u tiskari i slaže slovo po slovo i na taj način zarađuje svagdašnji kruh. I upravo zbog toga došao je u sukob sa svojom zagrebačkom sredinom i samim sobom.

Vitezović je bio možda jedinstven tiskar u čitavoj Evropi. Vodio je dvadesetak godina zagrebačku tiskaru, a ipak se s njom nije uspio istinski saživjeti. Tiskaru je želio, ali mu je ona u životu više smetala nego pomagala. Tiskaru je trebao, jer da je nije imao nikada ne bi uspio otisnuti sve ono što je napisao. Osjećaj da tu svoju tiskaru razvije, unaprijedi ili usavrši nije imao. A kada su mu Zagrepčani sve to otvoreno zamjerili, nije htio za to čuti jer je bio pun uvjerenja da je dao sve od sebe za domovinu. A njegove zasluge za domovinu mogu se doista promatrati različito. Iz jednoga aspekta mogu nam se pričinjati kao doista velike, no iz drugoga mogu im se naći i zamjerke. Činjenica je da je u Vitezovićevim zaslugama za domovinu bilo neosporno pozitivnih priloga, no bilo je i suviše prigodnih pjesmica, upućenih tadašnjim velikašima koji često takve pohvale nisu zasluživali. Sve je to i tada realnim Zagrepčanima bilo jasno, no Vitezović je bio pjesnik svoga kova, koji se čvrsto držao svoga životnog stila. Zato je morao primati i udarce, ma koliko oni bili bolni i njemu neshvatljivi. Čini se da on nije bio toga svjestan. Ostao je do kraja života neshvaćen pjesnik i nesretan tiskar. Konačno smo ipak dužni odati mu veliko priznanje. Bio je doista neponovljiv hrvatski erudit, koji je i gradu Zagrebu kao i čitavoj Hrvatskoj otvorio novu eru u njihovoj tiskarskoj, književnoj i kulturnoj prošlosti.

Mirko Marković

A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF PUBLISHED WORKS IN THE ZAGREB PRINTING FIRM OF PAVAO RITTER VITEZOVIĆ

Summary

The first printing machine in Zagreb was installed in 1664 and then in Gradec in a Jesuit monastery. However, as far as it is known, that machine was never put into operation. Later it was dismantled and transfered to the custody of a bishop's court. There in 1690 Pavle Ritter Vitezović noticed it and, as the personal friend of the Zagreb bishop Aleksandar Mikulić, he obtained Mikulić's permission to take the machine and get it to work. Thus, in 1690 the first Zagreb printing firm began working. In this memorable year

it was announced that the first booklet in Croatian, in the Kajkavian dialect, was printed in this firm. The author of this work was the Zagreb canon, Pavao Češković, and the booklet was released for the occasion of Prince Emerik Erdödy's death. After this Vitezović continued to work with the printing machine until 1708, when at that time his publishing firm had released about 40 well-known titles. The author recorded all these works and made needed annotations. Until then some of these works were unknown in our literary history.

The author accompanied Vitezović in his work around the Zagreb printing firm from the very beginning until the time when he met with an inglorious ending in Zagreb. When the work concluded, Vitezović was appraised as the first Zagreb printer. The evaluation was undoubtedly positive, but the fact is that Vitezović was much more successful as a poet, chronicler, reformer of the language and historian than as a printer. The author points out that he was not greatly concerned about his printing firm in Zagreb. When the old Zagreb citizens openly criticized this at the end of Vitezović's career, he didn't want to listen, since he sincerely believed that he gave his all for his homeland. It seemed that until the end of his life he remained a misunderstood poet and unhappy printer. But in spite of these circumstances, today we are obliged to give Vitezović much credit. He was a unique Croatian erudite of his time, who opened a new era in Zagreb's and all of Croatia's printing, literary and cultural past.

GRAĐA

UDK 352 (497.13 Trogir) "15" (094)

Ivan Pederin

ACTA POLITICA ET OECONOMICA CANCELLARIE COMMUNIS TRAGURIJ IN SAECULO XV.

UVOD

Ovaj prilog sadrži provizorni inventar spisa »Fonda Trogir« u Historijskom arhivu u Zadru do 1526, shemu tog fonda i tekst nekih vrednijih ulomaka.

Počev od XV. st. znamo da se knjige kneževe kancelarije čuvaju u općinskim uredima dalmatinskih gradova. Knjige mletačkog kneza u Zadru stavljaju se s bilježničkim knjigama pod ključ 1450.[1] No spisi su se u zadarskoj, a i u trogirskoj kancelariji čuvali i ranije, najkasnije od XIII. st., odkad imamo sačuvane bilježničke knjige.[2] Zasad nemamo izravnih vijesti o čuvanju spisâ trogirske općinske kancelarije do 8. kolovoza 1635, kad je generalni providur u Zadru Francesco Zen pisao trogirskom knezu da se dragomanski spisi nalaze u neredu pa ih valja srediti, složiti u škrinju, sastaviti inventar i staviti pod ključ, koji će čuvati knez.[3] Dragomanski spisi nastali u trogirskoj općinskoj kancelariji — cancellaria pretoria — danas su dio dragomanskih spisa što se čuvaju u Hist. arhivu u Zadru. Tako su spisi trogirske općine dočekali sa spisima ostalih mletačkih organa vlasti u Dalmaciji francusku okupaciju 1797. Kad je providur Vicenzo Dandolo 1808. reorganizirao arhive u Dalmaciji, on je odredio da se općinski spisi bivših kneževih kancelarija čuvaju u

[1] Ivan Pederin, Otkrića u Historijskom arhivu u Zadru, Dužd Frane Foscari — osnivač zadarskog arhiva 1450. godine, Narodni list, XXXII(XX) (1983), br. 1628 (7428) od 12. ožujka, str. 7.

[2] Statut i reformacije grada Trogira priredio za tisak, uvodom i tumačem popratio Ivan Strohal, Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium, vol. X (1915), str. IX.

[3] Historijski arhiv u Zadru, Fond Trogira (ubuduće kratko FT), kut. 15. XVIII. 81.L.1. Dragomanski spisi Trogira danas su sastavni dio dragomanskih spisa što se čuvaju u Hist. arhivu u Zadru. To je svežanj »Trogir i Turci«.

općinama ili sudovima, imenovavši i plaćene arhiviste što su se zvali kustosi da se o tim spisima brinu.[4]

Tako se dogodilo da je arhivska građa što je nastala u spisima kancelarije slobodne komune i kasnijoj mletačkoj kancelariji smještena u kotarski sud u Trogiru, u zgradu općine, a dijelom i kod obitelji Fanfogna, i nije se čuvala jer za Trogir nije bio imenovan kustos. Neki sveščići iz druge polovice XIII. st. čuvaju se u Arhivu JAZU u Zagrebu (njih je izdao Miho Barada), a neki, to jest građa koju je skupio Ivan Lucius-Lucić čuva se u arhivu stolne crkve u Splitu. Mletačka vlast skrupulozno je čuvala arhivsku građu jer je u njoj vidjela oslonac i orijentaciju. Kad je npr. 1749. izbio spor između zadarskog i šibenskog kneza zbog jurisdikcije nad Kornatima, sindici i inkvizitori dosudili su 13. lipnja te godine Kornate zadarskom knezu pošto su pregledali katastik od 18. listopada 1420. i zakup poreza iz 1433.[4a]

Međutim, u XIX, a još više u XX. st., nebriga u odnosu na tu građu bila je povremeno vrlo velika. Još davno prije 1904. mnogo je građe uništeno jer je ona smatrana suvišnom i beskorisnom.[5] Na proljeće 1943. planula je zgrada općine i u tom požaru izgorjele su skoro sve arhivalije starije od 1420. Preostali ulomci čuvaju se u kutiji 1. i 71. »Fonda Trogira« (Ubuduće kratko FT), što se nalazi u Historijskom arhivu u Zadru. Iza tog požara, pobliže u kolovozu 1943, stigla su iz Rima dva profesora, Cencetti i Gabizza, s punomoći talijanskog ministarstva unutrašnjih poslova.[6] Oni su uzeli ono što je ostalo i otpremili u Zadar, gdje su na brzinu sastavili inventar tog fonda, a potom su ga zajedno s drugim fondovima dali ukrcati na jedan jedrenjak i otpremiti u Mletke. Ti i ostali spisi vraćeni su nam polovicom 1949. i pohranjeni su u Historijskom arhivu u Zadru, gdje se nalaze i danas. Ono što je ostalo u Trogiru prikazala je Danica Božić-Bužančić. Ona je također prikazala i trogirske spise što se čuvaju drugdje.[7]

FT sastoji se od 226 kutija, koje su uz neke iznimke nastale u kancelariji mletačkog kneza u Trogiru. Taj fond je danas uz fond zadarskih knezova od do sada istraženih među bolje očuvanim općinskim fondovima, bolje je očuvan od korčulanskog i šibenskog, a bogatiji je od inače značajnog fonda rapskih knezova. Fond, a osobito njegov stariji dio, ipak nije u dobrom stanju jer je uslijed nebrige i nestručnog prenošenja narušeno njegovo organsko jedinstvo. To jedinstvo pokušao sam rekonstruirati tijekom 1982, kad

---

[4] Pobliži podaci o povijesti dalmatinskih arhiva i njihovoj reorganizaciji za francuske vladavine u Dalmaciji naći će se u mom radu Fond rapskih knezova i bilježnika, Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, XXV (1982), str. 10—11; zatim: Josip Kolanović, Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odjelima u SR Hrvatskoj, Beograd 1984, str. 321—324. Kolanović piše: »... nije poznato da li su u vrijeme francuske uprave (1806—1813) u arhivu koncentrirani svi spisi i da li je arhiv u Zadru dobio značaj pokrajinskog arhiva u smislu francuskih zakona.« Spisi kneževih kancelarija što su ostali u sudovima i općinama propadali su. Najgore je prošao knežev arhiv u Šibeniku, pa na Korčuli.

[4a] Hist. arhiv u Zadru, Dukale i terminacije, V. br. 2116. L. 257—58.

[5] Trogirski spomenici, Dio I. Zapisci pisarne općine trogirske, svezak I. od 21. X. 1263. do 22. V. 1273. Prepisao i uredio dr. Miho Barada, Zagreb 1948. Ovo M Barada u predgovoru tom izdanju.

[6] Dinko Foretić, Kratak historijat i opći inventar Državnog arhiva u Zadru, Arhivist, 1955, br. 1, str. XXX.

[7] Arhivsko spomeničko blago Trogira, Mogućnosti, XXVII (1980), br. 10. II, str, 1147—1155.

sam taj fond sređivao i izradio provizoran inventar. Evo provizornog inventara ulomaka spisa srednjovjekovne trogirske kancelarije do 1526, dakle ulomaka koji su preostali nakon požara:[8]

Kutija I.

— sv. 1. 1312. ulomci sudbenih spisa. Ime kneza nije poznato. Vrlo loše očuvano. L. 1 — 3.
— sv. 2. 1319. 13. veljače do 17. travnja. Ulomci sudbenih spisa. Ime kneza nije poznato, loše očuvano. L. 1 — 5.
— sv. 3. 1337. 14. travnja do 12. listopada. Bilježnik Superantius Rinaldutti. Citacije. L. 1—16.
— sv. 4. 1344. 15. ožujka do 18. listopada. Citacije nepoznatog bilježnika. L. 1—28.
— sv. 5. 1347. 7. svibnja do 22. srpnja. Citacije nepoznatog bilježnika.
— sv. 6. 1378. 22. veljače do 31. svibnja. Knjiga bilježnika i kancelara Dobrolija, pozivi na rasprave i zapisnici s nekih rasprava, L. 1—41. Na kraju još i tri instrumenta iz 1381.
— sv. 7. 1378/79. 20. prosinca do 5. svibnja. Citacije i rasprave. Suci su Marko Acelini, Luka Mikačić i Marin Kažotić. L. 1—16.
— sv. 8. 1380. Vrlo loše sačuvani i gotovo posve nečitljivi ulomci. L. 1—22.
— sv. 9. 1380. Vrlo loše sačuvani i gotovo posve nečitljivi ulomci. L. 1—6.
— sv. 10. 1401/2. Ulomak raspe nepoznata kneza. L. 1—11.
— sv. 11. 1402. 28. srpnja do 14. rujna. Ulomak raspe nepoznata kneza. L. 1—47.
— sv. 12. 1414. 13. veljače do 29. ožujka. Ulomci građanskih parnica. Ime kneza odnosno suca nije poznato. L. 1—23.
— sv. 13. 1414. 20. srpnja do 6. kolovoza. Ulomci građanskih parnica. Ime kneza nije poznato. L. 1—18.
— sv. 14. 1416. 26. svibnja do 1. rujna. Ulomci građanskih parnica. Ime kneza odnosno sudaca nije poznato. L. 1—14.
— sv. 15. 1417. 20. rujna do 18. prosinca. Ulomci građanskih parnica. Ime kneza odnosno sudaca nije poznato. L. 1—44.

Kutija II.

— sv. 1. 1421. 23. siječnja do 16. ožujka. Građanske parnice mletačkog kneza Lucasa Truna i njegovih savjetnika »in sala palatii communis«, pa »in platea communis«. L. 1—7.
— sv. 2. 1422. nadnevak nije čitljiv. Jedan list — ulomak iz neke građanske parnice, ime kneza odnosno sudaca nije poznato.
— sv. 3. 1425. 15. listopada. Ulomak sudbenog spisa nepoznatog kneza. L. 1—2.
— sv. 4. 1430. 16. travnja do 8. svibnja Citacije nepoznatog kancelara. L. 1—66.

[8] Vidi još Trogirski spomenici, Dio I. Zaposnici pisarne općine trogirske, svezak II. od 31. I. 1274. do 1. IV. 1294. Prepisao i uredio dr. Miho Barada, Zagreb 1950. Doznajem od Danice Božić-Bužančić da se Zavičajni muzej Trogira sprema izdati i treći svezak iz Baradine ostavštine.

— sv. 5. 1431. 14. travnja do 1495. 22. travnja. Parnica Vitturi — Capogrosso, prijepis iz kraja XVII. st. L. 1—66.
— sv. 6. 1432. 1. svibnja. Jedan list — ulomak sudbenog spisa kneza ili sudaca čije ime nije moguće pročitati.
— sv. 8. 1436. 16. ožujka do 1437. 4. siječnja. Ulomak sudbene knjige. Ime kneza odnosno sudaca nije moguće pročitati, Iz ulomka su iščupani brojni listovi. L. 1—23.
— sv. 9. 1436. 27. srpnja. Ulomak iz inventara nepoznatog bilježnika ili kancelara. L. 1—2.
— sv. 10. 1439. 21. ožujka do 1. travnja. Ulomak sudbenog spisa, ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—4.
— sv. 11. 1433. 14. travnja do 16. lipnja. Ulomak sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—6.
— sv. 12. 1446. 26. svibnja. Ulomak građanske parnice. Ime kneza ili suca nije poznato. L. 1.
— sv. 13. 1449. 5. svibnja. Ulomak građanske parnice. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 14. 1451. Nadnevak je nečitljiv. Ulomak građanske parnice. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—2.
— sv. 15. 1452. 24. ožujka. Ulomak građanske parnice. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—4.
— sv. 16. 1452—53. Bastardelle sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—24.
— sv. 17. 1453. 12. prosinca do 1454. 5. siječnja. Ulomci sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—8.
— sv. 18. 1460. 22. ožujka do 1461. 16. srpnja. Sudbeni spisi kneza Giovannija Maura. L. 1—30.
— sv. 19. 1462. 30. studenog do 1463. 26. travnja. Ulomak nekog zemljišnog katastra nepoznatog autora. Talijanski. L. 1—6.
— sv. 20. 1469. 27. svibnja do 5. kolovoza. Bračna parnica pred biskupskim sudom u nazočnosti apostolskog delegata čije ime nije poznato. L. 1—20.
— sv. 21. 1470. 11. siječnja do 18. veljače. Sudbeni spisi. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—10.
— sv. 22. 1470. 7. svibnja do 21. listopada. Sudbeni spisi. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—46.
— sv. 23. 1470. 20. svibnja do 1471. 14. siječnja. Sudbeni spisi. Ime kneza ili sudaca nije poznato. Mnogi listovi su iščupani. L. 1—12.
— sv. 24. 1470. 22. listopada do 1471. 21. svibnja. Sudbeni spisi. Ime kneza ili sudaca nije poznato. Mnogi listovi su iščupani. L. 1—20.
— sv. 25. 1471. 28. travnja. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 26. 1471. 15. srpnja. Građanske parnice kneza Aloisiusa Lauda, ulomci. L. 1—5.
— sv. 27. 1472. 8. siječnja do 4. studenoga. Sudbeni spisi. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—20.
— sv. 28. 1472. 27. studenoga do 1474. 9. svibnja. Sudbeni spisi knezova Francesca Lippomana i Alvisa Barbariga.

Kutija III.

— sv. 1. 1474. 5. ožujka do 23. travnja. Ulomci sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. Talijanski. L. 1—12.
— sv. 2. 1474. 27. srpnja do 27. kolovoza. Ulomci sudbenih spisa. Ime kneza i sudaca nije poznato. L. 1—12.
— sv. 3. 1474. 14. kolovoza. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—2.
— sv. 4. 1474. 17. listopada. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 5. 1475. 16. ožujka do 12. srpnja. Ulomak iz neke bilježničke knjige s kupoprodajnim ugovorima. Ime bilježnika nije poznato. L. 1—4.
— sv. 6. 1475. 24. kolovoza. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 7. 1475. 12. rujna. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 8. 1475. 14. listopada. Ulomak sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 9. 1475. 24. studenoga. Ulomak sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 10. 1476. 15. siječnja. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 11. 1476. 11. veljače. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 12. 1476. 14. listopada. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 13. 1481. 15. listopada. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1.
— sv. 14. 1484. 22. veljače do 26. rujna. Ulomci sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—8.
— sv. 15. 1484. 23. ožujka do 1485. 9. srpnja. Ulomak raspe. Ime kneza nije poznato. L. 1—5.
— sv. 16. 1489. 2. siječnja do 13. svibnja. Ulomak sudbenih spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—12.
— sv. 17. 1489. 27. ožujka do 11. lipnja. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—12.

Kutija IV.

— sv. 1. 1503. 20. veljače. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—2.
— sv. 2. 1516. 8—28. travnja. Ulomak sudbenog spisa. Ime kneza ili sudaca nije poznato. L. 1—2.

Slijede spisi poslije 1526. Što se tiče tih spisa upućujem na moj inventar Fonda Trogir što se nalazi u Historijskom arhivu u Zadru. Kako naprijed istakosmo, inventar ima provizorni karakter.

Stariji dio spisa nastalih u trogirskoj kancelariji dao je u povodu Baradina izdanja podstreka za nastavak proučavanja dalmatinskog bilježništva,

koje je otpočeo Milan Šufflay poslije općih radova o bilježništvu Vladimira Pappafave.[9]

Dok su ovi pisci, a također i Marko Kostrenčić, razmatrali pitanje podrijetla pravne prirode bilježničke isprave, Heinrich Felix Schmidt se u radu »Dalmatinische Stadtbücher«[10] pozabavio poglavito analizom trogirskog bilježništva, odnosno knjiga koje je izdao M. Barada, ali tako da je obratio pažnju na vrijednost bilježničkih knjiga kao izvora za gospodarsku povijest našega grada u srednjem vijeku, a pozabavio se i ulogom bilježnika u gospodarskom i upravnom životu grada, osobito u razvoju gradske samouprave kojoj su bilježnici dali prve činovnike od zanata, pa se bilježništvo bujno razvijalo ondje gdje su i gradovi bili znatni, a to je prije svega Italija i Dalmacija, kamo su bilježnici stizali iz Italije. Nadalje je pisac objasnio pravu prirodu nekih »zamjena« nekretnina iza kojih se krila lihva: dužnik bi neku nekretninu prepustio vjerovniku na plodouživanje do vraćanja duga, ako bi ga vratio i sl. Tim prilogom pisac je dao podstreka prilično plodnoj diskusiji o bilježništvu u Dalmaciji nastavivši pitanje proučavanja gradske samouprave.[11]

Svi ti radovi bave se bilježništvom u ranom i razvijenom srednjem vijeku. Međutim, FT sadrži spise od početka XIV. st. nadalje, a time, slično kao i Fond rapskih knezova i bilježnika, također u Historijskom arhivu u Zadru, pitanja našeg bilježništva u doba razvitka činovništva od kasnog srednjeg vijeka pa do jačanja apsolutističke države.

Karakteristično je za FT da u njemu nisu odvojeni spisi bilježnika od kneževih, što je značajka pisarne mletačkog kneza u Trogiru i kancelarije slobodne komune. Mi znamo da su bilježnici u našim gradovima bili samostalni i nezavisni, te da su obavljali svoje zanimanje kao slobodno. Znamo međutim i da su biskupske kurije imale svoje bilježnike, a svoje bilježnike imali su i knezovi. Oni su se zvali kancelarima. Znamo da su osorski kancelari išli za tim da za sebe monopoliziraju obavljanje bilježničke službe.[12] Slično je bilo i u Trogiru. Znamo da je Vijeće 22. studenoga 1472. izglasalo

---

[9] O Pappafavi Vjekoslav Maštrović, Istaknuti hrvatski pravni znanstvenik napose iz bilježničkog prava — Vladimir Pappafava (1850—1927), Radovi Zavoda JAZU u Zadru, sv. XXVII—XXVIII (1981), str. 71—106. Milan von Šufflay, Die dalmatinische Privaturkunde, Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, CXLII. Bd., Jahrg. 1903. Wien 1904, str. 1—160. O pravnoj prirodi isprave pisao je još Marko Kostrenčić, Fides publica (javna vera) u pravnoj istoriji Srba i Hrvata do kraja XV. veka, Beograd 1930.

[10] Zgodovinski časopis (Kosov zbornik), sv. VI—VII (1952—1953), str. 330—387. i djelo iz bilj. 2.

[11] Jakov Stipišić, Razvoj splitske notarske kancelarije, Zbornik Historijskog instituta JAZU, sv. 1 (Zagreb, 1954), str. 111—123. Ivan Beuc, Osorska komuna u pravnopovijesnom svjetlu, Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci, sv. I (1953), str. 122—123; isti, Statut zadarske komune iz 1305. godine, ibid., sv. II (1954), str. 498—753; Antun Cvitanić, Pravno uređenje splitske komune po statutu iz 1312. god. (Srednjovjekovno pravo Splita), Split 1964, str. 4, 90, 94—99; Lujo Margetić, Funkcija i porijeklo službe egzaminatora u srednjovjekovnim komunama Hrvatskog primorja i Dalmacije, Starine JAZU, knj. 55 (1971), str. 191—210; isti, O javnoj vjeri i dispozitivnosti srednjovjekovnih notarskih isprava s osobitim obzirom na hrvatske primorske krajeve, Radovi Instituta za hrvatsku povijest, 4 (1973), str. 5—79; Nada Klaić i Ivo Petricioli, Zadar u srednjem vijeku do 1409, Zadar 1976, str. 197—201.

[12] I. Beuc, Osorska komuna u pravnopovijesnom svjetlu, str. 122. Citiramo ovaj rad jer on predstavlja vrlo iscrpan prikaz strukture mletačke osorske kancelarije i njezina osoblja. Ta kancelarija bila je slična trogirskoj.

odluku prema kojoj bilježničku službu u Trogiru obavlja kancelar.[13] U trogirskom statutu iz XVIII. st. stoji odluka iz 1330. da će knez dovesti iz Mletaka dobrog ovlaštenog (legalem) bilježnika za rad u trogirskoj pisarni, te da će on morati stanovati u kneževu dvoru — »in familia domini comitis«, iako je kancelara biralo Veliko vijeće, a ne knez.[14] Ta mjera obrazlagala se potrebom rada i reda i potrebom da se bilježničke knjige vode u kneževoj kancelariji, gdje će se i čuvati. Čl. 71. druge knjige Reformationes ovog statuta odredio je kancelarima i honorar za spise koje će pisati. Iz zapisnika Velikog vijeća u Trogiru, koji u nastavku reproduciramo, vidi se da je knez usmeno odmjeravao pristojbe koje će stranka plaćati kancelaru za sastav isprave, a one nisu smjele biti veće od 20 novčića, no bilo je i sitnih podmićivanja kancelara i drugih izvršnih organa, koja se na tom mjestu spominju. Takva priroda i položaj trogirskog bilježnika objašnjava nam zašto u FT bilježnički i kneževi spisi nisu odvojeni kao u fondovima paške, splitske, zadarske, šibenske i rapske komune, već se nalaze skupa kao u fondovima makarske i hvarske komune.

Svi su spisi dakle nastali u *jednoj* pisarni, a ona je bila kneževa. Knjige su nazvane prema »reggimentu« odnosnog kneza, a ne prema kancelaru koji bi napisao svoje ime na nekom neuglednom mjestu knjige; mi smo ih sredili tako da smo spise rasporedili kronološki prema knezovima, a kancelare smo spomenuli ako smo našli neku vijest o njima, što se nije uvijek moglo, kao što se nije, osobito u starijim i oštećenim sveščićima, uvijek moglo utvrditi iz čijeg su »reggimenta« jer sve knjige obično navode ime kneza i kancelara samo u uvodu, i ako se prvi uvodni dio izgubi ili ako imamo ulomke, pripisivanje postaje hipotetično.

Ako je knez dovodio kancelara i bilježnika iz Mletaka, on je u pravilu bio čovjek koji nije znao hrvatski. To je stvaralo stanovite teškoće jer veći dio građana Trogira i Kaštela nije znao drugi jezik osim hrvatskoga. Ivan Lucius-Lucić zna za dukalu iz 1325. sastavljenu na latinskom i hrvatskom, prema kojoj je glasnik — preco, kasnije commendator — koji je glasno izvikivao kneževe naredbe i upoznavao stranke s odlukama suda, morao znati hrvatski.[15] Osorski knez je pokušao savladati teškoće tako da je 1675. zabranio upotrebu hrvatskog jezika u Vijeću u kojem su mnogi članovi znali samo hrvatski, a s knezom su razgovarali preko tumača.[16] Nije to bila točka nekog programa potalijančivanja. Tada država nije smatrala jezik pitanjem svoje nadležnosti, a pojam državnog jezika i državnog normiranja jezika još nije bio poznat.[17] U Trogiru je pisarna imala svoga tumača. Tako je 21. travnja 1557. splitski plemić Silvestar Albertis sastavio oporuku na hrvatskom pred egzaminatorom i tumačem Matom Tragaricom, koji je oporuku preveo, pa ju je bilježnik i kancelar Bartholomeus Sfortius ovjerio. Slično je 18.

[13] Vidi tekst »Odluke Velikog vijeća trogirskog 1470—1481«, koji reproduciramo. Inače Kutija 71. sv. 8. L.9. pa opet L.21. Ovdje je odlučeno da bilježničku službu u Zadru obavlja kancelar i njegov sin.

[14] Statuta et reformationes civ. Tragurii, Venetiis MDCCVIII, Ref. sec. cap. 32, str. 119—120. Stat. liber primus čl. 58 i 87. Odluka je od 4. svibnja 1330.

[15] Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù, in Venetia MDCLXXIV, str. 203.

[16] I. Beuc, Osorska komuna u pravnopovijesnom svjetlu, str. 90.

[17] Ivan Pederin, Strani i uredovni jezik u Hrvatskoj, Jezik, XXIX (1982), br. 3; isti, Mjesto i uloga hrvatskog jezika u mletačkom Zadru i mletačkoj diplomaciji, Jezik, XXX (1984), br. 3, str. 73—79.

lipnja 1558. postupio i trogirski plemić Ivan Victuri, koji je sastavio oporuku »in lingua illirica«.[18] Nadribilježnik Marin Zaninović, župnik, sastavio je oporuku na talijanskom, pa ju je stranci preveo 30. travnja 1765.[19]

Inače, bilježnike su u srednjem vijeku imenovali palatinski grofovi. Kod nas je, koliko danas znamo,[20] kralj Sigismund imenovao prvog palatinskog grofa 1437. Oni su kao delegati carske vlasti imenovali bilježnike »imperiali auctoritate«. Ti bilježnici imali su pravo obavljanja bilježničke službe u svom Rimskom Carstvu, ali su od mjesne vlasti, u našim prilikama od Velikog vijeća morali tražiti aprobaciju. Od 1612. kod nas bilježnike više ne imenuju palatinski grofovi, već mletački knezovi i providuri, i to ne više za čitavo Rimsko Carstvo, već za »Dominij«, dakle područje mletačke države. No bilježnici koje je za kancelare sa sobom dovodio knez nisu bili »imepriali auctoritate«, kao Iseppo Pavia, što je sastavio »Libro de testamenti« oko 1590. u kutiji 49. Ottavio Rimancini zvao se samo »cancellier del comun«,[21] a Petrus Bomasco bio je »notarius publicus«,[22] Antonius de Franceschi iz Kopra je samo kancelar i tako se potpisuje pod isprave u sveščićima XLII. 2. kutije 47. 1558/59. Međutim, Franciscus de Claudis potpisuje se kao »publicus auctoritate cesarea notarius et ad presens cancellarius clarissimi regiminis Tragurij« 1567.[23] Trogirsko bilježništvo nije bilo na onoj visini kao splitsko, zadarsko, paško, rapsko, kotorsko ili dubrovačko. Zahvaljujući upravo nadzoru kneza, kancelar — bilježnik nije imao one samostalnosti koju je uživao u drugim gradovima. K tome knez često nije mnogo birao kad je sa sobom dovodio bilježnika, a kancelar sebe gotovo uvijek drugačije naziva, pa smo te nazive u inventaru i naveli koliko smo do njih mogli doći.

Dalja karakteristika trogirskog bilježništva bila je što su kancelari (bilježnici) djelovali uz suce (judices), dakle one koji su s knezom ili i bez kneza sudili, a ne »judices examinatores«. Tako bilježnik i kancelar Jacobus de Viviano sa svojim sinom i koadjutorom Franciscusom bilježi i »mutatio judicum« i »mutatio curie«.[24] I inače je postojala želja kneza da službu kancelara i bilježnika veže sa službom suca i podloži je izravno sebi.

Tako je krčki bilježnik »imperiali auctoritate« iz 1412. Bartul, sin Andrije vicecomesa, ujedno i kancelar krčke komune.[24a]

Nije bilo dobro što je kancelar bio vezan uz kneza i njegovu kuriju, pa je često bio odsutan zbog raznih poslova, a nije mogao odlaziti u udaljenija mjesta, Kaštela, ili se nije želio izlagati neudobnostima puta. Zbog toga bi oporuku sastavio neki svećenik ili nadribilježnik, a stranka bi onda došla u pisarnu — »cancellaria regiminis«, gdje bi bilježnik, ili nažalost i netko drugi, ispravu ovjerio i pohranio. Tako 16. travnja 1559. u općinsku pisarnu donosi ispravu Magdalena, udova Stjepana Rudića, koju je sastavio svećenik Ivan Frontitio iz Kaštel-Novoga. Ispravu je ovjerio egzaminator Mate Kažotić. Dana 22. studenoga 1556. druga stranka tako donosi ispravu knezu Sigismundu Molinu. Dana 12. rujna 1664. neki svećenik piše oporuku opravdava-

[18] FT. kutija 47.L.166. r. i v.
[19] FT. kut. 62.LVII.1. L. 29.
[20] Pobliže u mom radu iz bilj. 4.
[21] FT. kut. 51. XLVI.10.L.14. v. 16. 16. veljače 1621.
[22] FT. kut. 47. XLII. 6.L.2.
[23] Ibid., sveščić 8. L. 54 v.
[24] FT. kut. 46. L. 1882. r. L. 22. v. L. 229, L. 735. v. L. 262. v. L. 274. v. itd.
[24a] Hist. arhiv u Zadru, Fond sv. Kuzme i Damjana, perg. 143.

jući se u uvodu riječima »Budući da nema javnog bilježnika« — »In mancanza di pubblico nodaro«. Dana 26. kolovoza 1680. trogirski plemić Ivan Krstitelj Buffalis piše oporuku s iznimnim dopuštenjem generalnog providura Cornara jer je kancelar Luca Gaudenzio odsutan. I dana 5. studenog 1691. knez Michel Venier opet je iznimno dopustio plemiću Luki Dragiću da sastavi oporuku jer kancelara Pietra Gaudenzija nije bilo. Dana 8. kolovoza 1590. neku oporuku otvorio je blagajnik — »camerarius phiscalis«, a ne bilježnik.[25]

Slična praksa može se, iako u manjoj mjeri, opaziti i drugdje. Tako 14. ožujka 1405. stiže s Pašmana zadarskim rektorima Kolanu Matafaru i Gabrijelu Nozdronji Rada, udovica Dragoja Ušinca, i izjavljuje da je njezin muž umro na Pašmanu, gdje nema bilježnika, i o svojoj imovini dao izjavu pred svjedocima. Na temelju te izjave svjedoka ispravu je sastavio zadarski bilježnik Theodorus de Prandino.[26]

Ukratko rečeno — od kraja XVI. st. u Trogiru i Kaštelima oporuke sastavljaju brojni nadribilježnici ili bilježnici ad hoc, a stranke ih nose u kneževu pisarnu, gdje se isprave prepisuju i ovjeravaju. Kancelari pak sve češće ostavljaju isprave u konceptu — minuti. U XVII. st. počinju neredovitosti u bilježništvu drugih dalmatinskih gradova, pa je generalni providur u Zadru Cattarino Cornaro 12. rujna 1667. izdao terminaciju kojom je naredio bilježnicima da prepisuju minute i svojim knjigama naprave indekse.[27]

U Šibeniku je 11. veljače 1742. savjet egzaminatora pregledao spise preminulog bilježnika Jurja Morellija i utvrdio da se oni nalaze u velikom neredu. Mnoge minute nisu bile prepisane učisto, a bile su i pisane rukom koja nije bila bilježnikova, pa je sve valjalo učisto prepisati. Naglašeno je da egzaminatori moraju bolje nadzirati rad bilježnika, a quaternusi da moraju biti pohranjeni u posebnim pretincima kneževe građanske kancelarije (cancellaria civile) i biti pod ključem koji će držati knez. Ustanovljene su i novčane kazne za prekršitelje, zapisnike o predaji spisa pokojnih bilježnika pregledao bi i potpisao knez.[28] Trogirska kancelarija nije bila iznimka među dalmatinskim, no takve i slične neurednosti i nepravilnosti počele su najprije u trogirskoj kancelariji.

Slično kao u općinskim fondovima ostalih dalmatinskih gradova, u FT se nalaze osim bilježničkih knjiga, koje nisu razdvojene od općinskih, još knjige o sudovanju i upravi, koje također nisu razdvojene; sudbena i upravna vlast nisu bile odvojene i nalazile su se u rukama kneza. Knez je sudovao prema postupku što je potjecao od rimsko-bizantskog postupka, ne barbarskog, a to će reći da je sudio na čelu vijeća sudaca koje je sam imenovao na temelju pismeno (statutom) utvrđenih pravnih normi, a stranke su imale pravo žalbe Vijeću četrdesetorice, sindicima i inkvizitorima, kasnije i generalnom providuru. Takve žalbe pučana sindicima i inkvizitorima nalaze se u kutiji 71. i mi ćemo ih reproducirati. One su sastavljene na talijanskom jer pučani nisu znali latinski, a k tome je građanstvo, dakle pučani, bilo u dal-

[25] FT. kut. 47. XLII. 1. L. 182 i 157 r., sv. 8, XLIII. 3, XLIII. 3. L. 37. kut. 49. XLIV. 6. v. L. 21. v.

[26] Hist. arhiv u Zadru, Fond sv. Kuzme i Damjana, perg. 139.

[27] Ibid., spis br. 417.

[28] Hist. arhiv u Zadru, Fond Šibenskih bilježnika, 87/XIV. L. 528. v. — 530 r., isto, 97 c. L. 57.

matinskim gradovima sloj s nešto većim postotkom doseljenika iz Italije.[29] U barbarskom postupku sudbenu vlast načelno je u rukama imala zajednica, a kralj ili knez samo upravlja postupkom i izvršenjem presude donesene na temelju općepriznatih nepisanih običaja i pravila. Sudbeni postupak je usmen i žalba nije dopuštena. Takav postupak rijedak je u razvijenom srednjem vijeku.[30]

Građanske parnice nalaze se u knjigama što se nazivaju »Civil«. U Trogiru se te knjige dijele u »Civil della città« i »Civil del territorio« — dakle za grad i za Kaštela, kasnije i za Zagoru. Ta knjiga često sadrži pozive onima koji su bili dužni tlaku. Ti pozivi naći će se i u knjizi »Notarella«. »Cogniti« su procjene štetâ, obično poljskih.

Knjige »Extraordinariorum« sadrže upravne odluke, dakle sve kneževe odluke koje nisu donesene na temelju parničkog postupka. No granica prema knjigama »Civil« s obzirom na karakter kneževe vlasti nije uvijek jasna i lako utvrdiva, ako se prethodno rasute i dekomponirane knjige rekonstruiraju, kao što smo mi morali u ovom slučaju. Od XVIII. st., kad je vlast kneza proširena na veće područje Zagore, srećemo knjige »Mandatorum«, što sadrže upute i naredbe mjesnim sucima i harambašama. Vrlo su rijetke knjige »Bullettarum«, dakle izvozne dozvole, koje se nisu čuvale jer su bile samo sredstvo suzbijanja krijumčarenja, pa se smatralo da je »bulletta« izvršila svoju funkciju onda kad je roba stigla na odredište i kad se to uz pomoć »bullette« utvrdilo i provjerilo. »Intromissiones« su knjige kojima dužnici daju vjerovnicima svoje zemlje na plodouživanje do vraćanja duga, dakle prikriveni oblik lihve. »Pignora« su popisi dužničkih zaloga. Bliži podaci o pravnoj prirodi tih knjiga naći će se u naprijed navedenom Beucovu radu.

Rijetke su knjige »Proclamationes«. To su knjige u kojima su upisane kneževe naredbe što ih je glasnik javno obznanjivao na trgu ili su se obznanjivale pismeno u kancelariji. Poslije statuta ove knjige najviše govore o ulozi kneza, osobito u gospodarskom životu grada, govore i o njegovu ne uvijek korektnom odnosu prema statutu i gradskoj samoupravi, sadrže odredbe o trgovini, porezima i sl.

Krivične parnice upisivale su se u knjige što su se zvale »Raspa«. No te će se knjige samo iznimno naći u općinskim fondovima jer su ih kancelari po isteku kneževa i svog mandata (kneževo razrješenje dužnosti zvalo se andar a capello) morali odnijeti u Mletke i predati Vijeću desetorice.[31] U Trogiru je 1642. osnovana kreditna banka i zalagaonica kao milosrdna ustanova, a zvala se punim nazivom »Special Collegetto et piezaria dei cassieri e massari del Sacro Monte di Pietà«. Knjiga te ustanove čuva se u kutiji 144. Bila je to u prvom redu socijalna ustanova nastala inicijativom kneza po uzoru na odgovarajuće ustanove posvuda u katoličkom svijetu. U kutiji 100 nalaze se i zapisnici sa sjednica Collegietta, u kojem su sjedili predstavnici plemstva i puka i raspravljali o pitanjima upravljanja polozima.

---

[29] Rad Romana Jelića o demografskim prilikama i etničkom sustavu pučanstva u Zadru u renesansi spreman je za tisak u Radovima Zavoda JAZU u Zadru.

[30] Lujo Margetić, Neki aspekti organa suđenja u hrvatskim primorskim krajevima u XII. i XIII. stoljeću, Historijski zbornik, Šidakov zbornik, XXIX—XXX (1976—77), str. 87—100.

[31] Hist. arhiv u Zadru, Dukale i terminacije, VI, Zadar 16. veljače 1777., br. 2359. L. 96—98.

Osobita dragocjenost FT je kopijalna knjiga — Kodeks s prijepisima vladarskih isprava, dukala i terminacija, te odluka Velikog vijeća u kutiji 220. Tu se također nalaze i zaključci pučkih skupština — Universitasa. Jedan svežanj s prijepisima vladarskih isprava nalazi se i u kutiji 11 (XII. 9).

Ovaj fond napokon sadrži spise koji nam govore o vojnim pitanjima. To su izvješća o kretanjima uskoka u kutiji 25 (XXVII. 11), pa izvješća sudionika i očevidaca o sukobima s Turcima na moru 1574. u kutiji 28 (XX. 2). Za povijest ribarstva važne su parnice ribara i vlasnika mreža i brodova u kutiji 33 (XXXV. 42).

Šest posljednjih svežanja nastalo je u doba francuske uprave i oni sadrže vrlo podrobne podatke o reorganizaciji školstva i stvaranju suvremenog tipa državne i laičke škole u Trogiru.

Ti spisi pisani su u početku na latinskom. Prvi spisi na talijanskom javljaju se u XV. st. Tijekom XI. st. talijanski je postupno zamijenio latinski kao jezik kneževe kancelarije.

Reproduciramo neke zanimljive ulomke, od kojih je svaki dio uništene cjeline. Vrlo rijetka i plemenita građa su »Odluke Velikog vijeća trogirskog 1470—1481.«, koje govore o funkcioniranju gradske samouprave i do sada nisu bile poznate i znanstveno iskorištavane. Takvi zapisnici rijetkost su i inače u općinskim fondovima dalmatinskih gradova. Ovi trogirski vrijedni su jer sadrže postupak oko donošenja odluka (reformationes) kojima je dopunjavan gradski statut.

Knjige o prihodima i rashodima komune zanimljive su jer govore o poreznom sustavu slobodne komune, koji je bio u načelu isti kao i kasniji mletački porezni sustav — bio je u biti porez na promet. Takve knjige rijetkost su u općinskim fondovima dalmatinskih gradova pa reproduciramo »Knjigu prihoda komune« (Introitus) i »Knjigu rashoda komune« (Exitus) (sv. 2 i 3) od 11. prosinca 1415. do 25. kolovoza 1416. i napokon »Odluke o porezima i carinama« (Deliberationes datiorum) od 24. kolovoza 1434. do 1435. (nadnevak zaključenja knjige nije bilo moguće pročitati), sve u kutiji 71. Fonda Trogira. U ovoj knjizi upisani su podaci o uplatama poreza i davanju poreza u zakup.

Pri izdavanju ovog teksta, koji se tiska u jednom akademskom izdanju, držali smo se uglavnom diplomatičke metode, želeći dati donekle imitativnu kopiju, ne držeći se ipak redaka iz predloška, a ni ortografskih grešaka i upotrebe malih i velikih slova kao u originalu. Kratice smo razjasnili, pa smo tekst prema tome umjereno modernizirali jer se nije pokazala potreba tipografskih znakova koji bi otežali čitanje. Uveli smo suvremenu interpunkciju, koju predložak nema, i pisali velika i mala slova prema suvremenim načelima.[32] Tekst je blizak imitativnom tekstu diplomatičke metode uglavnom po tome što nismo transkribirali slova i, y, j, u i v,[33] već prema tome da li stoje za vokale ili ne, jer to ostavlja svježinu i neposrednost tekstu, a ne otežava čitanje. U nastavku donosimo tekst izvorâ.

[32] Jakov Stipišić, Egdotika diplomatičkih izvora u prošlosti i danas, Arhivski vjesnik, Zagreb, XV (1972), sv. 15, str. 91—92, 119—120.

[33] Tako to preporučuje Gianpaolo Tognetti, Criteri per la trascrizione di testi medievali latini e italiani, Roma 1982, str. 15—23.

1470. MCCCCLXX, indictione III[a], die XXII, mensis nouembris. In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandati magnifici et generosi domini Andree Laudo, honorabilis comitis Tragurij voce preconia[34] et ad sonum campane secundum consuetudinem in sala inferiori pallatij prefati domini comitis conuocato et congregato acta feurunt infrascripta videlicet:

Acceptatio unius nobilis: Joannes, filius condam ser Biue de Dmine de Lucijs fuit acceptus in consilio, qui jurauit et...

Electores judicum: ser Jacobus condam ser Andree de Cegis, ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Lucianus condam ser Joannis de Cegis, ser Nicolaj Mihaelis, ser Joannes condam ser Christoforj de Andreis, ser Andreas condam ser Michaelis de Cipco, ser Petrus ser Joannis de Chiudis.

Tres judices:[35] ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Mihael condam ser Nicole Victurj, ser Paulus condam ser Petri de Andreis, pro tribus mensibus a die primo decembris futurj proximi.

Tres consiliarij: ser Joannes ser Jacobi Doymi Desse, ser Andreas filius ser Mihaelis de Cipco, ser Joannes condam ser Biue de Lucijs pro tribus mensibus a primo decembris proxime futurj.

Seis aduocati: ser Lucianus condam ser Joannis de Cegis, ser Jacobus condam ser Doymi, ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Steffanus condam ser Andree de Cegis, ser Doctrina Victurj condam ser Steffanj, ser Petrus ser Coriolanj de Cipco pro tribus mensibus a primo decembris proxime futurj.

Octo examinatores:[35a] ser Jacobus condam ser Andree de Cegis, ser Mihael condam ser Nicole Victurj, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Marcus condam ser Michaelis de Cipco. ser Martellus condam ser Donati, ser Paulus condam ser Petri de Andreis, ser Joannes condam ser Christofori de Andreis, ser Donatus condam ser Casoti de Casotis pro vno anno a die primo decembris proxime futurj .....
1470. indictione 3, die vltrascripto.

Seis extimatores:[36] ser Jacobus condam ser Andree de Cegis, ser Jacobus condam ser Doymi Desse, ser Lucas de Casotis condam ser Donati, ser Matheus condam ser Michaelis de Chiudis, ser Doymus condam ser Jacobi de Buffalis, ser Joannes condam ser Christofori de Andreis pro vno anno a die primo decembris proxime futuri loco eius qui est judex ser Franciscus condam ser Nicole, 4. martij 1471. loco eius qui est uentus ser Mihael Victurj 4. martij 1471.

Tres mensuratores:[37] ser Coriolanus condam ser Petri de Cipco, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, ser Doctrina condam ser Steffanj Victurj, ser Petrus ser Joannis de Cgiudis, loco in quo vadit supracomes ser Petrus et filius, die

[34] Preco je bio općinski glasnik koji je iznimno za razliku od ostalih mletačkih oficijala i vojnika smio biti Hrvat jer inače ne bi mogao obavljati posao u gradovima što nisu znali talijanski. Usp. rad iz bilj 17.

[35] To su bili suci što su sudili uz kneza.

[35a] Egzaminatori su ovjeravali bilj. isprave. Usp. Lujo Margetić, rad iz bilj. 11.

[36] To su službeni procjenitelji što se biraju od 1423. pri izvršivanju presuda i dr. Vidi I. Strohal, S. I, 39.

[37] Mjernici zemljišta. I. Strohal, R. 25 i 26.

4. martij 1471., loco in quo est ventus ser Petrus de Cegis condam ser Andree, die dicto pro vno anno a die primo decembris proxime futuri, loco in quo est ventus ser Joannes et pater 4. martij 1471.

Magistri Simonis medici cyrugici

Vltrascriptum magnificum dominum comitem cum suprascriptis egregijs nobilibus judicibus suis lecta per me cancellarium tragurinum supplicatione magistri Symonis condam Luce olim cyrugici huius ciuitatis posita fuit pars. Et dictus magister Symon assumatur in medicum cyrugicum salariatum comunis Tragurii per vnum annum proxime futurum incepturum die primo mensis decembris proxime futuris cum salario consueto et conditionibus et obligatus sit mediri et flobotonizare infermos ex peste, a quibus quit requisitus et tempore pestis non possit descendere. Et ballotate ipse parte fuit capta per quatordecim consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas in bussula alba de sit, non obstante ballotas tresdecim repertas in bussola rubea de non.

Magistri Francisci de Feltro, rectoris scollarum[38]

Et ad instantiam et requisitionem nobilium ciuitatis Tragurii suprascriptorum requirentium et patentium ac supplicantium et respectu deficientie rectoris scollarum ne pueri ciuium et ciuitatis Tragurii vagabundi tempus ammettant et virtutem acquirunt. Considerata sufficientia et probitate egregij ser Francisci ab Aqua de Feltro, quod ipse ser Franciscus elligeretur et conduceretur in rectorem scollarum cum salario, domo et alijs consuetis ordinibus et consuetudinibus in similibus obseruatis. Posita fuit pars, quod ipse ser Franciscus elligatur in rectorem scollarum cum salario, domo et alijs consuetudinibus in similibus obseruatis pro vno anno proxime venturo incepturo die primo mensis decembris proxime futuri. Que pars ballottata ad bussulos et ballotas capta et obtenta fuit per omnes consiliarios, qui fuerunt inter XXVI. nulla reperta in contrarium.

Preterea ad obseruandum inconuenientijs et scandalis, qui oririet instigare possint prefatus dominus comes mandauit... quod sub debito juramenti et sub pena perjurij ac pena librarum quinquamginta paruorum utens priuationis perpetue huius consilij Tragurinij nullus nobilis de consilio audeat, uel presumat alioque quesito colore, uel ingenio praticare, seu loqui inter se, uel cum aliqua persona extra consilium super eo, quod actum est pro ellectione magistri Symonis cyrugici... nec dicere, uel notificare, quot ballotas habuit in contrarium, seu fauorem. Quo pecunia pecunario diuidatur inter accusatione et commune et quod accusatur... de credentia, quod mandatum. Ego Constantinus publicaui et legi... et omnibus pateat.

Infrascripti partes scripte copie, quas magnificus et generosus dominus Ludouicus Laudo, dignissimus comes ciuitatis Tragurij fecit venire ex Venetiis ac mandauit regestari debre ad futurorum memoriam et sic sequuntur videlicet:

De pena falsantium monetas etc.:[39]

MCCCL[ta] die XIIII mensis septembris vadit pars et cridetur publici in locis solitis et saluo ordine et pena data illis, qui stronzant aut ad aquam accipiunt aut

[38] Učitelja bira Veliko vijeće, no prema terminaciji generalnog providura Marc' Antonija Dieda od 5. kolovoza 1722. potvrđuje ga biskup. Hist. arhiv u Zadru, Dukale i terminacije, V, br. 1797. L. 84.

[39] O krivotvoriteljima novca I. Strohal, S. II. 27 i 28. U daljem tekstu navode se ranije odredbe o krivotvoriteljima novca i onima koji smanjuju njegovu težinu i vrijednost. Tekst tih zaključaka instruktivniji je i opširniji od teksta koji je preuzet u Statut na temelju tih odluka.

alio malo modo viciant monetam cunei nostri ex nunc additum est et quicumque erit particeps, uel sotius talis vitiationis monete aut dederit monetam pro tali causa aut in aliquo fuerit fautor, uel minister aut aliquo modo fuerit causa, qua id fiat intelligatur incurisse penam legis, videlicet perdendi manum dextram et ambos oculos et vltra hoc soluat ducatos mille et siquis sciuerit, quod hoc fiat et non accusauerit soluat libras mille et stet uno anno in carcere aspro et quicumque accusabit habeat medietatem pene pecuniarie. Et si ipse accusans fuerit in culpa sit absolutus a pena et tamen habeat medietatem pene pecuniarie sociorum. Rectoris autem terrarum nostrarum huiusmodi ordinem debeant in suis regimentibus obseruare et punire pena predicta suprascriptos omnes. Et aduocatores priuent rectores, quod aliquot annos est et in pecunia si darent, uel exigerent minorem penam suprascriptis. Et rectores terrarum faciant publicare effectum huius partis prima die decembris, prima die martij, prima die junii et prima die septembris, illo videlicet die, quo non sit festum.

MCCCCLIIII die XV. decembris vadit pars, qua addatur alijs ordinibus super hoc loquentibus, quod quicumque decetero ibit, uel mittet ad aliena loca ad accipiendum monetas falsas et illas scienter portabunt aut portari facient ad loca nostri dominij, aut aliquo erit modo causa talis delicti intelligatur incurrisse penam legis, videlicet perdendi manum dexteram et ambos oculos et vltra hoc ducatos mille. Et si quis sciuerit hoc et non accusauerit soluat libras mille et stet vno anno in carcere forti. Et quicumque accusabit habeat medietatem pene pecuniarie. Et si ipse accusans erit particeps, uel in culpa sit absolutus a pena et tamen habeat medietatem pene pecuniarie sociorum. Rectores autem locorum debeant in suis regiminibus facere, publicare et obseruare et punire contrafacientes pena predicta etc. Et aduocati debeant priuare rectores, qui non obseruauerint etc.

Copia ex commissionibus dominorum rectorum terrarum de nouo acquistarum:

Quicumque auro stronzauerit aut ad aquam acceperit, seu alio quocumque malo modo maliciauerit ducatos, grossos venetos, mezaninos et soldinos, tam in Venetia, quam extra, debeat duci ad locum justitie, vbi sibi amputetur manus dextra et erruantur ambo oculi et clametur eius culpa et banniatur de Venetijs et districtu. Et si post bannum venerit Venetiis aut districtum stare debeat vno anno in carcere forti et iterum bannatur. Et ad dictam penam cadant femine, in loco manus et oculorum debet finire vitam suam in carceribus.

Sub die XVIII. mensis nouembris publicatum fuerit effectum suprascriptarum partium per Andream Vucoslaulis, preconem publicum ciuitatis Tragurii sub lobia magna astante multitudine populis.

Cum in statutis volumine huius ciuitatis non sit aliqua lex, neque ordo, neque sit mentio de postumis et in alma ciuitate Venetiarum optime prouisum sit superinde vadit pars, quod ipsa lex siue statutum interponatur, registretur et obseruetur pro statuto et exempletur in voluminibus statutorum siue reformationum huius ciuitatis proprio durantur non obstante aliquo statuto, seu reformatione in contrarium loquentes. Que quidem lex fuit excerpta ex statutis alme ciuitatis Venetiarum et est huius tenoris videlicet:

MCCCCXVIII. die XXVIIII. martij, indictione XI. In maiori consilio in libro vocato vrsa.

De postumis

Cum[40] multotrenes in elapsum occurent et multi rogauerunt et fecerunt testamenta sua, non habentes filios, uel filias, in quibus testamentis nullam fecerunt mantionem de postumis, aut filijs, uel filiabus, qui orirentur post condita testamenta

[40] Pisar je ove riječi ispisao majuskulom. Radi se o ranijoj odluci Velikog vijeća iz 1418, koja se ovdje registrira da bi se napomenula.

predicta. Et acciderit, quod factis et rogatis testamentis predictis testatores ipsi habuerint tam filios, quam filias et mortui sunt nullo alio condito testamento et nulla facta mentione de filijs aut filiabus suis predictis et ipsis testatoribus mortuis dicta eorum testamenta releuentur in publicam formam vigore statuti nostri continentis, quod vultima orinatione semper tenenda est. Et releuatis dictis testamentis in publicam formam filij et filie predicti remanent exclusi ab hereditate paterna, quod est inhumanum et contra omnia jura mundi. Et ob hoc multe lites et differentie orte sunt et quotidie oriuntur. Et justum et pium sit supra hoc prouidere. Vadit pars, quod si de cetero aliquis fecerunt, uel rogauerunt testamentum suum tempore, quo non haberet filios, uel filias et post conditum testamentum suum habebit filios, uel filias ortos et ortas post testamentum predictum, in quo testamento de dictis filijs, uel filiabus postea natis et inuenientibus tempore mortis dicti testatoris, uel posthumis, nullam fecerunt mentionem, quod dictum, tale testamentum nullus esse debeat efficacie, uel vigoris et semper pro nullo habeatur, et reputetur. Et bona talis testatoris deuenerant in illum, uel illos ad quem, uel ad quos de jure spectabunt. Et istud idem obseruet de testamentis mulierum, que haberent filios, uel filias post condita testamenta sua, et in ipsis de dotis filijs, uel filiabus nullam facerit mentionem prout supra continetur. Et debeat presens pars esse.

Que quidem pars lecta in dicto generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij et posita ad bussulos et ballotas capta et obtenta fuit per consiliarios XXIII. repertis in bussola alba de sit, non obstante vna reperta in contrarium.

Die XXII. mensis februarij veneris [1471]
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti domini comitis voce preconia ad sonum campane ut moris est conuocato ac in sala Pallatij secundum consuetudines congregato acta fuerunt infrascripta vicelicet:

Electores judicum: ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Coriolanus condam ser Petri de Cipco, ser Jacobus condam ser Doymi, ser Mihael condam ser Nicole Victurij, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Andreas condam ser Petri de Andreis, ser Joannes condam ser Biue de Lucijs

Tres judices: ser Joannes condam ser Blasij Victurij, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Marcus condam ser Mihaelis de Cipco. Loco ser Luciani de Cegis, quia ser Johannes non uenit ad tempus, pro tribus mensibus a primo martij proxime futuri.

Consiliarij:[41] ser Marcellus condam ser Donati, ser Lucianus condam ser Nicolaj de Andries, ser Doctrina Victurj, pro tribus mensibus a primo martij proxima futurj.

Seis aduocati:[41a] ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Coriolanus condam ser Petri de Cipco, ser Mihael condam ser Nicole Victurj, ser Johannes condam ser Petrj de Chiudis, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Paulus condam ser Petri de Andreis. Loco quod est supracomitis ser Jeronimi de Cipco, pro tribus mensibus a primo martij proximi futurj loco est ser Johannis Victurj, quia ser Paulus Victurj ...

Operarius:[42] ser... condam ser Donati de Casotis, pro uno anno a primo martij proxime venturj.

[41] Consiliarii su članovi Velikog vijeća. Pobliže o njima: I. Strohal, S. I. 53, R. II. 61, 62. Njih je ranije bilo četiri, no od 1420. ih ima tri.

[41a] To su bili nešto kao službeni branitelji sirotinje, koji su se ove službe nerado prihvaćali jer nije bila unosna. Strohal, R. II. 5, 27, 44 i 66.

[42] Operarius, kasnije procurator, bio je staratelj neke crkve koji se brinuo o njezinoj imovini. Birao ga je kaptol od četvorice kandidata koje bi predložili knez i Tajno vijeće. Strohal, S. I. 71, R. II. 3.

Thesaurarius:[43] ser Steffanus condam ser Andree de Cegis pro primo anno proxime futuro a primo martij.

Sindici comunis: ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Coriolanus de Cipco condam ser Petri pro vno anno proximo a die primo martij proxime futuri loco quod est supracomitis ser Francisci Nicole. 8. martij 1471.

Georgij medici refirma II. annorum.
Insuper per prefatum magnificum dominum comitem cum nobilibus judicibus suis suprascriptis in eodem consilio, quia egregius artium et medicine doctor dominus magister Georgius Marino, medicus fisicus huius ciuitatis Tragurij finit tempus suum de mense aprilis proxime futurj posita fuit pars, quod dictus magister Georgius refirmetur per duos annos proxime futuros incepturos XII. mensis aprilis proxime futurj cum salario modis et conditionibus consuetis. Qua pars fuit capta per ballotas viginti unam repertas in bussulo albo de sit non obstantibus quatuor ballotis repertis in bussolo rubeo de non.

Magistri Petri ab Angelo aromatarij.[44]
Insuper per prefatum dominum comitem et suos judices posita fuit pars, quia magister Petrus ab Angelo, aromatarius ciuitatis Tragurij refirmetur per alios duos annos incepturos post finem precedentis refirme, que fuit XI. mensis aprilis proxime futurj cum salario modis et conditionibus in alijs refirmis contentis videlicet, quod teneatur et debeat bene et sufficienter tenere fulcitam aromatariam medicinis ac alijs necessarijs et aptis ad medicandum. Que parts balotata capta fuit per consiliarios vigintitres ponentes eorum ballotas in bussola alba de sit, non obstantibus duabus repertis in bussola rubea de non.

Die XXII. mensis maij mercurij [1471]
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane ut moris est conuocato ac in sala Pallatij inferiori ipsius domini comitis congregato acta fuerunt infrascripta videlicet et que sequuntur:

Electores judicum:[45]
ser Lucas de Casotis condam ser Donati, ser Jacobus condam ser Doymi, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Bartolus de Buffalis, ser Andreas ser Petri de Cegis, ser Jeronimus condam ser Biue de Lucijs.

Duo judices: ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Paulus condam ser Petri de Andreis, ser Doymus condam ser Jacobi de Buffalis pro tribus mensibus a primo junij proxime futuri.

Tres consiliarij: ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Petrus ser Joannis de Chiudis, ser Jeronimus condam ser Biue de Lucijs pro tribus mensibus a primo mensis junij proxime futurij.

Seis aduocati: ser Lucianus condam ser Joannis de Cegis, ser Jacobus condam ser Doymi, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Steffanus condam ser Andree de Cegis, ser Leo condam ser Nicolaj de Andreis, ser Doctrina Victurj pro tribus mensibus a primo junij proxime futurj.

Duo supra vijs camporum: ser Steffanus condam Andree de Cegis, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis pro vno anno futuro.

1471. indictione 4. die XXII. mensis augusti.

---

[43] Blagajnik neke crkve, kojeg biraju knez i kurija. Strohal, R. II. 4, 45, 74.

[44] To je bio ljekarnik, koji je kao i učitelj bio official extrinsecus, dakle, stranac. Birao se na određeno vrijeme i podlijegao je reizboru.

[45] Dok se ranije biralo po 15 izbornika da bi se od njih izabralo 7, poslije 1428. bira ih se samo 7 i oni biraju suce i vijećnike. Strohal, S.I. 22 i 23, R.II. 21.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato vltrascripti magnifici domini comitis, voce preconia et ad sonum campane ut moris est conuocato ac in sala Pallatij inferiori ipsius domini comitis congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Electores judicum:
ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Marcellus condam ser Donati de Casotis, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, ser Bartolus condam ser Jacobi de Buffalis, ser Donatus condam ser Casoti de Casotis, ser Andreas ser Petri de Cegis, ser Joannes condam ser Biue de Lucijs.

Tres judices: ser Lucas condam ser Casotti Donati de Casotis, ser Lucianus condam ser Joannis de Cegis, ser Franciscus condam ser Nicolaj de Mihaelis, protribus mensibus a primo septembris prope venturi, loco est ser Blasij de Andree condam ser Nicolaj: primo septembris.

Consiliarij: ser Leo condam ser Nicolaj de Andreis, ser Doctrinas condam ser Stefani Victurij, ser Joannes condam ser Biue de Lucijs pro tribus mensibus a primo aprilis prope futurj.

Seis aduocati: ser Joannes condam ser Petri de Chiudis, ser Marcellus condam ser Donati, ser Bartholus de Buffalis, ser Joannes de Andreis, ser Andreas de Andreis, ser Nicolaus de Cegis, pro tribus mensibus a primo septembris proxime venturi.

Magistri Symonis cyruigici refirma 1. annum.
Per vltrascriptum magnificum dominum comitem cum nobilibus judicibus suis ser Paulo de Andreis condam ser Petri et ser Doymo condam ser Jacobi de Buffalis. Lecta per me, Constantium cancellarium Traguriensem pubblice supplicatione magistri Symonis condam Luce cyruici salariati in Tragurio supplicantes confirmari debere per annos tres posita fuit pars, quia dictus magister Symon cyroicus salariatus in Tragurio refirmetur pro vno anno proximo venturo, incepturo post complementum sue vltime reforme, videlicet die primo decembris proximi futuri cum salario consueto et alijs conditionibus consuetis et quibus alias fuit ellectus et assumptus et presertim, quod teneatur et sit obligatus mediri et flobotonizare et infirmos ex peste, a quibus fuerit requisitus et quod tempore pestis non possit desidere. Et ballotata ipsa parte ad bussolos 2 ballotas. Fuit capta per consiliarios viginti ponentes eorum ballotas bussolo albo de sit, non obstantibus ballotis quinque, repertis in bussulo rubeo de non.
1471. indicitone III[a]., die dominico XX. mensis octobris.

Nobiles tragurienses, qui vsque hunc diem reperiuntur de consillio Tragurij:
ser Iacobus condam ser Andree de Cegis, ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Lucianus condam ser Joannis de Cegis, ser Joannes condam ser Blasij Victurj, ser Jacobus condam ser Doymi Desse, ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Ioannes condam ser Petri de Chiudis, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Steffanus condam ser Andree de Cegis, ser Coriolanus condam ser Petri de Cipco, ser Nicolaus condam ser Andree de Cegis, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Doymus condam ser Iacobi de Buffalis, ser Ludouicus condam ser Iacobi de Cegis, ser Marinus condam ser Steffanj Victurj, ser Ioannes condam ser Christoforj de Andreis, dominus Jacobus condam ser Petri de Andreis, legum doctor, ser Bartholus condam ser Iacobi de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati Mihaelis, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, ser Jacobus condam ser Andree de Andreis, ser Paulus condam ser Petri de Andreis (Sibenici), ser Donatus condam ser Casoti de Casotis, ser Marcus condam ser Mihaelis de Cipcho, ser Doctrina condam ser Steffanj Victurj, ser Leo condam ser Nicolaj de Andreis, ser Ieronimus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Ioannes

condam ser Petri de Andreis, ser Ioannes ser Iacobi (Doymi (+ obijt), ser Andreas, ser Petri de Cegis, ser Andreas condam ser Mihaelis de Cipco, ser Andreas condam ser Petrj de Andreis, ser Petrus ser Coriolanj di Cipco, ser Hector condam ser Mihaelis de Cipco, ser Petrus ser Ioannis de Chiudis, ser Symeon condam ser Nicolaj de Andreis, ser Ieronimus condam ser Biue offelinus siue de Dmine de Lucijs, ser Petrus condam ser Steffani de Cegis, ser Raphael condam ser Nicolaj de Andreis, ser Ioannes condam ser Biue de Dmine de Lucijs.
Accepti in consilio nobilium Tragurij die sabbati XXIII. nouembris 1471.: ser Nicolaus ser Francisci Michaelis, ser Ioannes condam ser Jacobi Nicolaj de Quarchis.

Accepti in consilio nobilium Tragurij die lune I° mensis nouembris 1471.:
ser Petrus ser Pauli de Andreis, ser Ciga ser Petri de Cegis
Acceptus die quinto aprilis 1473.: ser Andreas fillius condam ser Nicole de Andreis, acceptus die XXII julij 1474. ser Franciscus ser Joannis de Chiudis, acceptus die XXIII augusti 1474. : ser Hieronimus ser Joannis Victurij, acceptus in consilio et de consilio 29. octobris 1474. ser Jacobus ser Pauli de Andreis, acceptus de consilio nobilium 19. februarij 1574. ser Christoforus ser Coriolani Cipco. 6. januarij 1475. ser Petrus condam ser Andree de Andreis, Joannes ser Jacobi de Cegis.

MCCCCLXXI. indictione III[a], die sabbati XXIII. mensis nouembris.
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Ludouici Laudo, honorabilis comitis Tragurij, voce preconia et ad sonum campane vt moris est conuocato et in sala inferiori eius Pallatij congregatio acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Steffanus de Cegis, ser Matheus de Chiudis, ser Franciscus Mihaelis pro tribus mensibus a primo mensis decembris futurj.

Tres consiliarj: ser Ioannes de Quarchis, ser Symon de Andreis, ser Petrus de Chiudis, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Seis aduocati: ser Lucianus de Cegis, ser Petrus de Cipcho, ser Lucas de Casotis, ser Paulus de Andreis, ser Doymus de Buffalis, ser Andreas de Cegis pro tribus mensibus a primo decembris futurj

Octo examinatores: ser Lucas de Casotis, ser Franciscus Mihaelis, ser Steffanus de Cegis, ser Doymus de Buffalis, ser Lucas de Cegis, ser Joannes de Chiudis, ser Joannes de Quarchis, ser Joannes condam ser Biue, provno anno a primo decembris futurj.

Seis extimatores: ser Paulus de Andreis, ser Joannes de Chiudis, ser Lucianus de Cegis, ser Bartholus de Buffalis, ser Doctrina Victurj, ser Andreas de Cegis, pro vno anno a primo mensis decembris futurj. Loco est ser Petrus ser Coriolani Cipco 27. januari 1472. loco est ser Leo de Andreis 27. Januarij 1472.

Quatuor mensuratores: ser Jacobus de Cegis, ser Paulus de Andreis, ser Lucas de Casotis, ser Joannes condam ser Biue, pro vno anno a primo mensis decembris futurj.

Magistri Francisci ab Aqua, rectoris scollarum referma.
Submittit per suprascriptum magnificum dominum comitem cum suis judicibus posita fuit pars, quod doctus vir, magister Franciscus ab Aqua de Feltro, rector scollarum confirmetur in ea rectoria et offitio per totum tempus prefati domini comitis regiminis cum salario modis et conditionibus solitis et ad bussulos et ballotas fuit capta pro viginti consiliarios, qui posuerunt suas ballotas in bussulo albo de sit, vna non obstante reperta in bussulo rubeo de non.
1472. indictione IIII[a], die ...

Exemplum:
... Ducales mutationis ducatis ob morten bone memorie domini Christoforj Mauro.
NICOLAUS[46] Truno, Dei gratia dux Venetiarum: Nobilj et sapienti viro Aloysio Laudo, de suo mandato comiti Tragurj ac spectabilibus et egregijs ciuibus et comunitati ciuitatis eiusdem fidelibus dilectis salutem et delectionis effectum. Placuit summo Creatorj nostro ex cuius infinita clementia bona cuncta proueniunt, vt oneri ducatis Venetiarum vacantis ob mortem illustrissima predecessoris nostri bone memorie domini Christophorj Mauro succederemus, quam rem concordibus omnium votis, quibus refragari in hoc regimine, ne curam gerende huius dignitatis fugere uideremur summis omnium plausibus et letitia acceptamus fundantes spem nostram in presidio Redemptoris nostri, qui non patietur, nos tali ac tanto ponderj succumbere, quod ei libuit nos subire. Hec autem ad gaudium vobis et suprascriptis fidelissimis ciuibus nostris nuntianda diximus tenentes indubie exinde singularem consolationem ac animi jocunditatem nos suscepturos esse.
Datum in nostro ducali Palatio, die XXVI. nouembris, indicatione V^ta^ MCCCCLXXI.[46a]
A tergo: Nobili et sapienti viro Aloysio Laudo, comiti Tragurj, ac spectabilibus et egregijs ciuibus et communitati ciuitatis eiusdem:
Die 22. mensis decembris 1471.

MCCCCLXXII. indictione V^ta^ et die sabbati XXV. mensis Januarij
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Ludouici Laudo, honorabilis comitis Tragurij. Ad instantiam sibi factam parte ipsorum nobilium: voce preconia et ad sonum campane: vt moris est congregato et in sala inferiori eius Pallatij acta fuerunt infrascripta videlicet;
Per prefatum magnificum dominum comitem et ser Steffanum Cega ac ser Franciscum condam Nicolaj Mihaelis eius judices posita fuit pars infrascripti tenoris videlicet:
Pro duobus oratoribus eligendis ad illustrissimum dominum dominum nostrum pro congratulatione creationis noui principis.
In parte nobilium ciuium Tragurij fuit magnificus dominus comes suprascriptus requisitus congregandi consilium ipsorum nobilium pro eligendo oratores mittendos ad illustrissimum dominum nostrum ad congratulandum de creatione noui principis. Prefatus dominus comes prospecta honestissima requisitione mandauit ipsum consilium congregarj, in quo ad instantiam ipsorum nobilium per prefatum dominum comitem et suprascriptos judices fuit posita pars infrascripta videlicet: quod in hoc consilio eligantur duo honorabiles oratores perfecturj ad nostrum illustrissimum dominum habentes per eorum expensa trium mensium ducatorum triginta videlicet ducatorum quinque in mense pro quoque exbursandos per dictos nobiles secundum consuetudines. Et discedant quod eis mandabitur per dictum dominum comitem et eius judices, quod habeant in commissione se congratulandi de creatione principis. Et vltra hoc haberant facultatem si quis pretenderet petere, uel agere aliquid contra libertatem et priuilegia ipsorum nobilium rindendi et opponendi contra petita et preposita contra ipsam libertatem. Et insuper, quod taxa fienda fiat tam inter abeuntes quod inter partes secundum consuetudines. Que pars fuit obtenta per XXIII. consiliarios siue ballotas repertas in bussulo albo de sit, vna non obstante reperta in bussulo rubeo de non.
Duo oratores[47] electi per scrutinium:

[46] Pisar je ime ispisao majuskulom.
[46a] Ovo je pisareva greška, 1471. ima indikaciju III.
[47] Poklisar u Mlecima. Strohal, R. II. 49 i 76. Oni su primali dnevnice, oko kojih je bilo prepiranja. Visina dnevnice ušla je kasnije u statut. Usp. Statuta et reformationes civ. Tragurii, Venetiis 1708. Liber primus, čl. 78, str. 21.

ser Petrus condam Andree de Cegis, ser Paulus condam Petri de Andreis.
Electi per dominum comitem et suos judices in dicto consilio nobilium taxatores: Duo taxatores: ser Jacobus de Cegis, ser Doymus de Buffalis acceptauerunt et jurauerunt.

Die dominico XXIII. mensis februarij [1473]
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij. Voce preconia et ad sonum campane vt moris est mandato magnifici et generosi domini Ludouici Laudo, honorabilis comitis Tragurij conuocato et in sala eius Palatij juxta consuetudinem congregato acta fuerunt infrascripta:

Tres judices: ser Jacobus de Cegis, ser Hieronimus de Cipco, ser Blasius de Andreis pro tribus mensibus a primo martij proxime futurj.

Tres consiliarij: ser Petrus condam ser Steffani de Cegis, ser Hieronimus de Lucijs, ser Nicolaus ser Francisci pro tribus mensibus a primo mensis martij proxime futurj.

Seis aduocati: ser Steffanus de Cegis, ser Joannes de Chiudis, ser Franciscus Mihaelis, ser Bartolus de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati, ser Leo de Andreis pro tribus mensibus a primo mensis martij proxime futurj.

Operarius: ser Domnus de Buffalis, pro vno anno proxime futuro a primo mensis martij.

Thesaurarius: ser Petrus de Cipco pro vno anno a primo mensis martij proxime futurj.

Duo sindici comunis:[48] ser Lucianus de Cegis, ser Petrus de Cegis pro vno anno a primo mensis martij proxime futurj.

Commissio oratorum electorum ad congratulationem creationis illustrissimi domini nostri domini Nicolaj Truno in duce Venetiarum.
Nos Ludouicus Laudo, per illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Venetiarum etc. comes Tragurij et districtus committimus vobis, nobilibus tragurien-sibus Petro de Cegis et Paulo de Andreis, oratoribus electis per generale consilium nobilium ciuitatis Tragurij penes prefatum illustrissimum dominum nostrum ad se congratulandum nomine totius collegij nobilium dicte ciuitatis de creatione illustrissimi principis ac excellentissimi domini mei domini Nicolaj Truno in inclitum ducem Venetiarum etc. etc. quin Dei nomine curetis iter versum Venetias. Vbi quod primum studeatis comparere coram prefato illustrissimo principe et domino nostro et nos et vniuersum collegium nobilium ciues ac vrbem sub literis credentialibus, quas vobis exiberi fecerunt conmendare, reuerenter congratularj, que de creatione suprascripta illis conuenientibus et dignis verbis ad propositum pertinentibus, que prudentijs veris videbuntur. In qua congratulatione et conmemorabitis, quod primus comes Tragurij post acquisitionem ciuitatis per nostrum dominum prefatum fuit recolenda memoria domini Luce Truno, pater ipsius principis, qui dominus Lucas fuit principium et regula omnium bonorum morum et consuetudinum vrbis et ciuium, prope quod vniuerse ipsius inclite domus semper, ciues Tragurienses in quibus uis opportunitatibus fuerunt... et postquam sua generositas, Dei clementia et merito et sublimata ad ipsum principatum, in quo multo magis potest cum effectu et habundanter necessitatibus ciuitatis sue Tragurij prouidere enixe supplicabitis, vt sua generositas, his periculosis temporibus dignetur ciues et presertim vrbem ipsam conmendatam habere pro bono status suj cum menia presertim aperte orientis ita remanentur ruinam, ut in dies ipsa ruina

[48] Oni su bili zastupnici općine koji su se brinuli da poklisari ne potroše u Mlecima više od dopuštenog i globili ih ako su prekoračili troškove. Strohal, R. II. 17, 76. Dalji tekst pokazuje svu strogost uputa koje su poklisari primali.

expectetur fonteque a continenti ita sunt munite, qua nisi mundetur et fodiantur in omni casu ciuitas ipsa ab ea parte periculo subiaceret. Predicta omnia et singula relinquimus viris prudentijs explicanda quidem tempus et commoditas prestabitur et videbitur vobis.
Fuistis electi per tres menses cum salario quibus verum ducatorum quinque in mense pro expensis oris, nauibus, ac alijs vobis necessarijs et pro causis in electione vestra contentis. Ideo explicata relatione legationis vestre relinquimus, in vestra libertate et arbitrio illico repatriandi aut expectandi vsque ad ipsos tres menses prout videbitis opportunum fore et secundum necessitatem. Hoc ideo dicimus, quam, ut in consilio vestro propositum est suspicatur, ne illi de populo aliquid coram prefato illustrissimo domino, domino nostro premoueant contra libertatem nobilium et contra statuta propterea cum diligentia eritis attenti. Et si quid per ipsos de populo promoueretur, quod videtur vobis esse contra libertatem nobilium, in eo casu vobis facultatem cum libertate tribuimus, opponendi et perducendi de juribus vestris, inde quod non discedetis donec prius nos aduisabitis de singulis expectantes mandatum nostrum. Nam et interim hic stabunt attenti et si quid parte populi voluerit promoueri vobis scribens et vos secundum nostrum scribere gubernabitis res et nihil minus donec Venetijs moram traxertis de occurentibus diligenter et copiose nos vestris reddetis rationes. Ex Tragurio, die XXV. februarij 1473.

C. Rechanetus, ciuis Venetiarum, cancellarius Tragurij ad mandatum suprascriptum

Litere credentiales, me factas.

Conferunt se ad presentiam suprascriptis, nobiles ciues Tragurij, Petrus de Cegis et Paulus de Andreis, oratores parte collegij et consilij nobilium ciuium Traguriensium ad se congratulandum de creatione sub vestra diuina clementia ad ducatum Venetiarum ac alia juxta commissionem per me parte dominorum nobilium sibi traditam. Quaprope dignetur, uel eorum relationibus secundum eius mandatum fidem indubiam impetrj et conmendatos habere cum gratie me reuerenter conmendo.
Tragurij, die 25. februarj 1473.

Ludouicus Laudo, comes Tragurij

Alia commissio.
Nos Ludouicus Laudo, pro illustrissimo et excellentissimo domino, domino nostro Venetiarum etc., comes Tragurij et districtus committimus vobis, nobilibus ciuibus Tragurij, Petro de Cegis et Paulo de Andreis, oratoribus electis per generale consilium nobilium Tragurij penes prefatum illustrissimum dominum nostrum ad se congratulandum nomine totius collegij nobilium iste ciuitatis creatione generosissimj principis ac excellentissimi domini nostri domini Nicolaj Truno in inclitum ducem Venetiarum etc., quod postquam applicueritis Venetiis admoneatis ac parte nostra percipiatis sub illis penis, que vobis videbuntur omnibus nobilibus Traguriensibus, qui se reperientur Venetiarum, quatenus illa die, qua uos comparere uolueritis coram prefato illustrissimo domino nostro iuxta commissionem vobis traditam debeant simul vobiscum comparere ad congratulationem creationis excellentissimj domini nostri principis prefati in quorum fidem has fieri jussimus et nostri sigilli Sancti Marci impressione munerj. Datum Tragurij, die 27. februarij 1473.

Constantinus Rechanetus de Venettis,
cancellarius Tragurij mandato presentis

Perceptum firmum orationis.
Sabati. Die XXVI. februarij [1473]. Magnificus et generosus dominus Ludouicus Laudo, dignissimus comes Tragurij et districtus vltrascriptus sedens sub lobia magna platee Tragurij, presentibus egregio et sapiente viro, ser Andrea Regino, cancellario suo ac ser Matheo Stanosseuich de Tragurio, interprete curie Tragurij,

testibus ac alijs. Mandauit et percepit oratoribus, nobilibus ciuibus Tragurij, ser Petro de Cegis et ser Paulo de Andreis oratoribus ituris Ventiis ad congratulandum de creatione generosissimj principis Venetiarum etc., ut vltra patet, presentibus et audientibus, quatenus non audeant nec presumant aliquid facere, conmittere, uel tractare, nisi secundum quod conmissum et impositum est eis commissione eis tradita sub pena librarum centum paruorum ac reficiendum damnum, si fuerunt reficiendi. Et quod dicti ambassatores, seu oratores facta ambassata Tragurij reuertantur, nihil aliud faciendo sub dicta pena librarum centum paruorum. Et postquam redierunt Tragurij, se presentare debeant coram prefato domino comiti et eidem retrahere suam ambassatam sub eadem pena librarum contum paruorum juxta firma statuti, seu legis posite libro primo statutorum Tragurij, cap. 79. sub rubrica, quando ambassatores faciunt vltra sibi commissa.

Constantinus Rechanetus de Venetiis,
cancellarius Tragurij mandato.

Die martis II. mensis junij [1473]
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici comitis in sala inferiori eius Pallatij. Voce preconia et ad sonum campane conuocato et congregato, ut moris est. Acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Domnus de Buffalis, loco eius, qui refutauit — ser Lucas de Casotis, pro tribus mensibus a die primo mensis junij instantis, ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Iacobus condam ser Domnj.

Tres consiliarij: ser Petrus de Chiudis, ser Hector de Cipco, ser Nicolaus de Cegis, pro tribus mensibus a die primo mensis junij instantis.

Seis adoucati: ser Donatus de Casotis, ser Blasius de Andreis, ser Petrus condam Steffanij de Cegis, ser Marcus Cipco, ser Paulus de Andreis, ser Andreas de Cegis, pro tribus mensibus a die primo mensis junij instantis.

Duo super vijs camporum: ser Paulus de Andreis, ser Marcus de Cipco, pro vno anno proxime futuro.

Die sabbati XXII. mensis augusti.
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij, mandato magnifici et generali domini Ludouico Laudo... Venetiarum et etc. honorabilis comitis Tragurij, voce preconia et ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij conuocato, ut moris et congregato infrascripta acta fuerunt videlicet.

Tres judices: ser Jacobus condam ser Andree de Cegis, ser Donatus condam ser Casoti de Casotis, loco eius, qui iunt Venetiis, ser Joannes de Andreis condam ser Christophori..., ser Marcellus condam ser Donati pro tribus mensibus a primo septembri proxime futurj.

Tres consiliarij: ser Joannes condam ser Biualdi de Lucijs, ser Symon condam ser Nicolaj de Andreis, ser Joannes condam ser Jacobi de Quarchis, pro tribus mensibus a primo septembris proxime futurj.

Seis adoucati: ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Matheus condam ser Mihael de Chiudis, ser Petrus condam Coriolani de Cipco, ser Leo de Andreis condam ser Nicolaj, ser Hieronimus condam ser Biualdi de Lucijs, pro tribus mensibus a primo septembris proxime futurj.

Magistri Symonis, medici cyrugici duorum annorum refirma.
In eodem consilio die suprascripto, per prefatum dominum comitem et judices suos ad supplicationem magistri Symonis, medici cyrugici... et ipsi consilio lectam fuit posita pars ad bussulos et ballotas et ipse magister Symon refirmetur auctoritate predicti consilij per alios duos annos proximos futuros, incepturos die primo mensis decembris proximi futurj post complementum sue vltime refirme

cum salario, modis et conditionibus alijs, quibuscumque solitis et consuetis, que pars ballotata fuit capta per XXVI. consiliarios, qui posuerunt ballotas suas in bussulo albo de sit, non obstante vna reperta in bussulo rubeo de non.

Ser Petri ab Angello, aromatarij refirma duorum annorum non capta.

Et similiter posita fuit pars, quod ser Petrus ab Angelo, aromatarius refirmetur per alios duos annos incepturos die XII. aprilis proxime futuros 1473. post complementum vltime sue refirme cum salario modis et conditionibus consuetis. Que posita ad bussulos et ballotas fuit capta de non per ballotas sexdecim repertas in bussulo rubeo de non, non obstantibus ballotas vndecim repertis in bussulo albo de sit.

Die lune secundo mensis nouembris.

Egregij magistri Georgij Marino, medici phisici Tragurij duorum annorum refirma.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Ludouici Laudo, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane in sala inferiori pallatij conuocato et congregato secundum consuetudinem per prefatum dominum comitem cum nobilibus judicibus suis, ser Jacobo de Cegis et Marcello condam ser Donati posita fuit pars infrascripti tenoris videlicet, quod egregius artium et medicine doctor, magister Georgius Marino, medicus phisicus salariatus refirmetur per annos duos proximos secuturos, incepturos post complementum vltime sue refirme, videlicet XIII. mensis aprilis futurj cum salario modis et conditionibus consuetis et qui pro importantibus negotijs sujs in Padua concedatur sibi lunam duorum mensium eundi ad prouidendum negocijs sujs ardujs a die IIII. recessus, que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas vigintiquatuor repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotas VI. in bussulo rubeo de non.

1473. indictione 5. die dominico, XXII mensis nouembris.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Veneciarum et honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et in sala inferiorj eius Pallatij, vt moris est ad sonum campane congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Steffanus condam ser Andree de Cegis, ser Joannes condam ser Blasij Victurj, loco ser Joannis ser Blasij de Andree, quia ser Joannes fuit Venetiis 1473., die junij, ser Franciscus condam ser Nicolaj de Michaelis, pro tribus mensibus a die primo decembris proximj.

Tres consiliarij: ser Petrus ser Pauli de Andreis, ser Petrus condam ser Steffani de Cegis, ser Doctrina condam ser Steffani Victurj pro tribus mensibus a die primo decembris proximi.

Seis aduocati: ser Petrus de Cegis condam ser Andree, loco eis, qui iunt Venetiis — ser Joannes de Chiudis 14. januarij 1474., ser Paulus condam ser Petri de Andreis, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, loco eis, qui remansit judex ser Marcus de Cipco die 14. januarij 1474., ser Jacobus condam ser Domni, ser Domnius de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati pro tribus mensibus a die primo decembris proximi.

Seis examinatores: ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, ser Marcus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Domnus de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati, ser Hieronimus de Lucijs, ser Jacobus condam ser Andree de Cegis pro vno anno a die primo decembris proximi.

Quatour mensuratores: ser Iacobus condam ser Domni, ser Petrus condam ser Andree de Cegis, ser Joannes condam ser Christofori de Andreis, ser Joannes con-

dam ser Christofori de Andreis, ser Joannes condam ser Petrj de Chiudis pro vno anno a die primo decembris proximi.
In eodem consilio.

Pro vno rectore scollarum. Applicauit egregius magister Bartho de Notarijs pro rectore scollarum die 21. junij 1473.
Per prefatum magnificum dominum comitem cum suprascriptis judicibus sujs posita fuit pars infrascripti tenoris videlicet, quod auctoritate huius consilij suprascriptis dominus comes praticet et conduci faciat vnum rectorem scollarum sufficientem, qui habeat docere et regere scollares ciuium huius vrbis per totum tempus suj regiminis cum salario huius camere ac alijs modis et conditionibus consuetis. Que pars ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per omnes consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas repertas triginta duas in bussulo albo de sit.

Quod cancellarius et eius coadiutor possint conficere instrumenta etc.
Insuper posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet quod prudens vir, ser Franciscus de Arborstellis de Verona, cancellarius prefati magnifici domini comitis et Paulus de Marostica, eius coadiutor auctoritate eius consilij possint conficere instrumenta, testamenta et alios actus opportunos et necessarios. Ita, quod ea et eos, que et quos hactenus confecissent, et que et quos decetero conficerit per totum tempus regiminis prefati domini comitis habeant robur et vigorem ac valeant tanquam si confecta et confecti fuissent per notarium juratum et cancellarium comunis Tragurij. Et ballotata fuit capta per omnes consiliarios trigintaduos, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit nulla in contrarium reperta.

Demum posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet
Constantinus Rechaneti confirmatio auctoritatis
Quod Constantinus Rechanetis de Venetiis egregij ... pro Petri cancellarij nostre comunis, quod adiuinando patrem a pluribus annis citra exercuit officium cancellarie auctoritate huius consilij fideliter, se habendo obediens magnificis dominis rectoribus, reuerens suis maioribus ac vigilans et diligens ad quecumque concernentia bonum statum illustrissimi domini, domini nostri et huius urbis considerata eius optima natura pro comodo cancellarij predicti eius personis et vniuerse urbis et personarum confirmetur in auctoritate sibi alias concessa per totum ipsius presentis magnificis dominis rectoribus et ad beneplacitum suprascripti consilij. Itaque instrumenta, testamenta et alia acta per ipsum Constantinum confecta ab alijs autoritatibus sibi concessis usque presentem diem et qui aut quos deinceps conficiet, valeant et teneatur, tamquam si confecti fuissent per iuratum notarium cancellarium comunis aut ipsemet partem suam.
Que pars comunis ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per 28. consiliarios, qui posuerunt earum ballotas repertas in bussulo albo de sit, quatuor de non obstantibus, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo rubeo de non. de parte 28.[48a]

Die dominico XXVIIII. mensis nouembris. *Pro causa aromatarij.*
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij, mandato vltrascripti magnifici domini comitis, voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiorj eius Palatij, ut moris est congregato per prefatum dominum comitem cum ser Jacobo de Cegis et ser Marcello, nobilibus judicibus sujs posita fuit pars infrascripta videlicet, quod considerata varietate opinionum huius consilij in causa et occasione vnius aromatarij pro necessitatibus vrbis et personarum primo, quod ipsam causam aromatarij reperiendi pro nunc differatur ac interim comittamur pro ipsum dominum comitem illis nobilibus euntibus Venetias, quibus videbitur, quod cum attinentibus sue magistri et medicis Venetiarum praticent intelligere

[48a] Ovo pismo nije pisano rukom Constantinusa iz Rechanetija.

conditionem magistri Berthe de Bupro, habitatoris Venetiarum, cuius petitio lecta, perlecta fuit per ser Joannem de Chiudis hinc consilio aut alterij aromatarij sufficientis et apti pro hanc ciuitatem cum ea autoritate et commissione, qua dabitur prefatis nobilibus, quibus ea tam commissa fuerit per ipsum dominum comitem.

Secundo quod supplicatio ipsius magistri Barthi, ut supra perlecta hinc consilio legatur et ballotetur. Ita tam quam qui erit opinionis suprascripte prime partis ponat eius ballotam in bussulo albo. qui autem erit opinionis secunde partis ponat eius ballotam in bussulo rubeo. Et ballotas partes ipse ad inuicem de opinione prime partis fuerunt vndecim reperte in bussulo albo. Et de opinione secunde partis fuerunt XVI. reperte in bussulo rubeo.

1473. indictione quinta. Die 29. nouembris dominico ultrascripto

Barthi de Buxia, aromatarij conducta. Non venit.

Demum in eodem vltrascripto consilio per magnificum dominum comitem et eius judices suprascriptos fuit posita parsa, quod iste magister Bartholomeus, habitator Venetiarum conducetur pro aromatario ciuitatis Tragurij per annos duos proximos futuros incoandos a die aduentus terminum complementum vltime refirme Petri Abangelo, presentis aromatarij cum salario, modis et conditionibus consuetis ac obligatione tenendi bene fulcitam aromatariam medicinis et alijs necessarjs pro ciuitate, que pars ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas viginti repertas in bussulo albo de sit non obstante octo repertis in bussulo rubeo de non.

Pro macinando in mollendinis[49] *alienis etc. Pro palea ex insula Bue. Pro ortis. Pro officialibus, videlicet cancellarijs comitis. Pro sententijs fiendis a soldos 20. sujs. Pro intrando in monasterium. Pro magistro scollarum. Pro superstite. Pro preconibus. Pro custodijs. Pro adunatione fienda. Pro XII. elligendis*

NOS IVLIVS Contarenus et ANTONIVS[50] Venerius pro illustrissimo et excellentissimo ducali domino Venetiarum etc. ad partes Dalmatie et Albanie sindici et prouisores.[51] Parte popularium ciuitatis Tragurij nobis presentata fuerunt capitula infrascripta, ad que fecimus responsiones nostras prout in fine vnius cuius eorum continetur. Et primo ad primum huiusmodi videlicet. Avanti de VIII. magnifici et generosi signori miser Julio Contarini, miser Antonio Venier per la nostra illustrissima et amplissima ducal signoria de Veniexia prouedidori et sindici dignissimi ad partes Dalmatie et Albanie etc. Nui sex electi con la zonta per vniuersita di vostro fidelissimo populo de Tragura ad exponer a le magnificencie vostre quello che anoi est fato contra raxon, e quello che summa necessita che per vostro decreto sia terminato e dilucidato per bon e pacifico viuer de tuti fidel subditi e seruidori vostri et prima cum sit che la nostra illustrissima signoria per sua summa clementia ne habi terminato che non possendo masenar in questi molini per neccessita de que che nui liberi senza altro dato possamo masenar in altri molini dela signoria per uoler andar ai molini de Sibenico maxime de priuano per catiui tempi andar e tornar stentano zorni 15. e piu e per che anche mala e pericoloxa via per mar de la Piancha auanti che uegna de la lamita e molte uolte i pouer homini confirma tuto quello che hano porta a mastenar per tanta humilita supplicamo dicta termenation sit dillucidata che nui possiamo mazinar in molini

[49] Općinski mlinovi ostali su vlasništvo općine do 1637, kad se, 19. svibnja, prodaju na dražbi. Fond generalnih providura u Hist. arhivu u Zadru, 10. Alvise Mocenigo. L. 64. Inače, mlinovi su se smjeli graditi, ali uz dopuštenje dužda i uz uvjet da se brašno odnosno ulje iz tih mlinova neće izvoziti izvan distrikta. Dukale i terminacije, I. 1451. 2. travnja, br. 385. L. 116, pa ibid. 1456. 19. kolovoza, br. 446. L. 133 i dr.

[50] Pisar je ova imena ispisao majuskulom.

[51] Sindici i provizori šalju se u Dalmaciju od 1413. godine. Marko Šunjić, Dalmacija u XV. stoljeću, Sarajevo 1967, str. 162—164. Njihove odluke imaju snagu zakona, no oni ne mogu dokidati povlastice.

de Spalato li quali sono la diocesis vostra e secondo e la intention del nostro supplicar et la intention di magnifica excellentissima signoria respondemus, quod si qui deffectu a quorum mollendinorum Tragurij irent ad molendina Spaleti siue Sibenici pro macinando Tragurij nullum datium persoluere debeant iuxta continentiam ducalium literarum quinto aprilis 1458. datarum superinde disponentium.

Ad secundum huius tenoris videlicet item humilmente presemo la generosita vostra ve degnati redrezar lo capitolo di incanto de la vindetion di isola vestra di Bua fato per spectabile homo misser Zuan Moro cum sit nui habiamo impetrado la ditta isola e de concessa per excelso consiglio di X. in aquisto de la qual hauemo speso ducati 2000 comenzando dal 1420., uel circa per fina vltima termination, la qual ixola in primarie concession, quando primamente vignissimo alla obedientia vostra ne fo concessa per benignita e clementia vostra e per information del vostro dignissimo capitan misser Piero Loredan et per nostra fedelta obedientia et amor la qual sempre hauemo portato ala illustrissima signoria vostra al presente inaduertenter sopriscripto misser Zuan Moro ne habia intro altri capitoli introcluso che nui tuti culturadori de ditta yxola debiamo portar al Palazo de vostri Rectori tanta paglia che basti per suo vxo e di suo cauai de la qual cossa nuj summamente se grauamo per che questo vostro fidelissimo populo non fo ne fera mai homini di portar strame ali cauali ne mai per la signoria vostra forno exercitandi, ma sempre sono stadi primi Dalmatini in la armata vostra et in galie e galioni et in ogni fato darme per vostro honor e per vostro stado. E certamente, magnifici signori, piu tosto vossemo esser a le mani ogni zorno con li primisi vostri che esser chiamadi ragazi e portatori di paia ali cauali. La qual nome fina di dozi habiamo per tuti luoci de Dalmatia per tanto domandemo la S. V. ne uogliati trar de tal angaria inlicitare meterne in quello che dise la vostra ducal che dixi che ditta ixola possano i fedel subditi nostri dantibus ipsi nostro dominio quartum eorum, que recoligent e non altro e non che douimo portar ai cauali non per che non uossamo esser obedienti ai vostri Retori, ma per gran vergogna e gran manchamento di nostro honor. Respondemus, quod habitatores et laboratores insule Bue tantummodo conducere tenentur usque ad ripam marine ciuitatis Tragurij paleam quam vigore capituli incantus ipsius insule conducere tenebantur ad Palatium domini comitis et non possint aliter conipelli sub pena librarum L. cuilibet rectori contrafacienti et qualibet vice.

Ad tertium huius tenoris videlicet. Item humiliter exponemo, che son certi orti li quali sono in barbacan per intorno de le mure de la cita fati per certi compagni et per nostro cancelier ser Piero Recanati li qual orti impedisseno li andati de li muri di Barbachan per muodo che li animali li qualli possano de la non passar per tanto la Vostra signoria pora ueder che ditto orto de ser Piero sta ben e questo per che intrauegnando fuogo li pouri homini non porano hauer logo de logar la sua roba et proprie persone presertim puti, li qual no se po aiutar intrauegnando el caso e per quelli orti di barbacan intrauegnando algun bisogno, quod absit seruit uno grande impago per tanto humiliter dimandano socorso, che li ditti orti sia remossi.

Respondemus, quod hij, qui habent ortos in barbachano predicto, illos elongare a muris ciuitatis per duos pedes cum dimidio.

Ad quartum huiusmodi videlicet: item cum graue querella exponemo cum sit che li officiali, zoe cancelieri, caualierj, piacare i se pagano contra ogni debito de rasone ingurdimente. Cancelierj per le suo scripture, instrumentj e sententie, caualierj per le execution de le sententie e dele persone, piaceri per li suo comandanti per li qual ecedino ultra el modo in pagamenti per tanto humiliter pregano che per vostro decreto li sia limitado quello che e justo azo che sempre non siamo in lite et in contesa. Cancelier habia quello ha habuto el suo perscribere di instrumenti e dele sue copie de scriture et altri atti. Respondemus, quod seruentur eorum antique consuetudines approbate in facto solutionum predictarum et contra eas nullo modo grauentur.

Ad quintum huius tenor videlicet: Item excelsi signori intramen, che vno douea dar ad altro soldi XX. ouer X. ouer 6. e questo se troua spesse uolte e conuien far citar pagar la citatoria cancelier e pagar sententia per apontar e cauarla de libro e darla in man de caualier intrauino spesa molte uolte de 8. ouer X. soldi, 24 e 25 soldi in modo che poueri homini son diffati. Supplicamo per vostro decreto sia terminato che de debito liquido vostro retor possa far summaria rason per fina lire cinque azio poueri citadini non sia defatti pertante spese.

Respondemus, quod dominus comes Tragurij summarium administrare possit et ualeat sine strepitu et figura judicij usque ad summam soldorum XX.

Ad sextum huius tenoris videlicet: Item grauamo dauanti le magnificencie vostre cum sit che infinite fiole de citadini vostri honeste de vita et de parenta le quale per vodi e per deuotione e perseruar la sua vita honesta et per saluatione de anima sua con grande auidita verauen intrar in li monasterij ali sacri ordini serur ad omnipotente Dio fina di dozi niuna de quelle non e permessa de intrar in algun monastero, saluo vna che pochi zorni in qua so regeunda cum grandi affani e dure stente la quel per suasion et per certa inhonesta intrauere in monastir de San Piero anche quella fo absolta non possa puri star in monaster. Per tanto pregamo la signoria vostra ne degnate de proueder che nostre sit honeste e di bona fama possa intrar in li monasterij ali seruisij de summo Idio, come anche la nostra illustrissima signoria ha fato azara, e per che hui habiamo dala nostra excelsa signoria in la prima concession che ne promette de tratarne mantegnir come tratan e manteno li altri suo subditi Dalmatini per tanto humelmente pregemo la signoria vostra ve degnati per vostra termenation administrar la rason e questo summo beneficio el qual sie a laude et honor de altissimo Dio possa exeguir quelli li quali sono prompti ali seruixij de Dio per mezo de li S. V. como e justo possano essere receundi in ditti monasterij.

Respondemus, quod de monasterijs et monialibus prelectis nullo modo nos impedire uolumus.

Ad septimum huius tenoris videlicet: Item humiliter exponemo che per la benignita e clementia de la nostra inclita signoria vedando summo bisogno nostro e grandenissima opportunita ne concesse che per tuta vniuersita de questa vostra cita concesse che nui possamo hauer de li denari de la sua camera, libras 300, per uno modo de scola can el qual prexio hauemo stato molti, e molti anni habiando modo de scola cum el qual prexio za uno anno passado per sua auctorita propria e per suo decreto hano obligado questa vniuersita la qual cossa minime hano possuto far per che habiamo termenation de nostra excelsa signoria che i zentelhomini de questa terra non possa meter parte nel suo conseglio de la qual populo non se contenta e se se metesse non possa hauer execution fin tanto che quella tal parte non e aprouata per la nostra signoria vnde per nulla non possiamo assentirtal zonta ne esser obligati per loco la qual zunta sie libras 200. Se ditto maistro uol star con questo che de puti dicola e de quelli che impara salterio e Donato non die hauer zonta per fina tanto che comenza intrar in latini. E come ha intra in Latin, paga la zonta per la sua rata alter non uogliando domandamo humilmente la signoria vostra ve dignati de far termination che ognuno sia libero e che se troua uno maistro de scola per libras 300 come uol la nostra illustrissima signoria el qual fina mo se po hauer homo sufficiente per ditto prexio per che nui non possiamo pagar zunta per summa pouerta.

Respondemus, quod non uidetur nobis aliquid innouare, verum, si quis se grauatum sentiet, volumus et regressum habeant coram domino comite, qui sibi justiciam ministrabit.

Ad octauum huius tenoris videlicet: Item magnifici signorj apar come la nostra inclita signoria habia fato vno nostro citadin per nostro soprastante per suo conseglio illustrissimo de X. per anni tre, li qual ha compido postea la fato per anni dui. E finiti li tre anni primi ordina che de nostro retor debia far un altro per anni dui e cussi gradatim de anni dui in anni dui supplicamo alla signoria vostra che ditti anni, dui ditto Marin debia compar in ditto officio.

Compidi questi che per vostro decreto e per vigor de la termenation de la illustrissima signoria e vostro retor debia crear uno altro azio che ognuno participi de honori e de la utilita.

Respondemus che exequantur litere et mandata ducalia superinde disponentia.

Ad nonum huius tenoris videlicet: Item exponeno cum sit che la nostra illustrissima signoria conciede, se dieba tegner in questa vostra cita prazeri tre li qual debia exercitar et attender al suo officio e non inpacarsi un altro. Par che questi nostri li qual sono al presente in officio li se habia tanto dismentigato, che non cura si quasi piu de attender al suo officio ançi che piu, piu se inpaza di aduocar che de altro per tanto suplicamo a la signoria vostra dignatur far termination, che de anni dui in anni dui li ditti praceri se deba mudar azio che ognuno attendi meglio al suo officio e che cadaun citadin participi de utilita et honori.

Respondemus, quod precones comunis nullatenentur aduocare possint pro aliquo et si aduocabunt priuentur officio suo.

Ad decimum huius tenoris videlicat: Item che tuti semo e debiamo esser gualizati afar guardare in luogi deputadi ab anticho fuora quelli li qual sono exentadi per la nostra illustrissima signoria.

Respondemus, quod fiat ut petitur verum de his, qui habuissent exemptionem ab annis 12. ultra nullo modo nos impedire intendimus respectari comissionis nostre.

Ad vndecimum huius tenoris videlicet: Item humilmente pregamo che la magnificencia vostra debia far decreto per che le termination de la nostra clementissima signoria che nui, se possamo redir insembre cum licencia di vostri retori quando uossamo proponer algun fato per la vniuersita dauanti al retor ouer mandar ambassadorj dauanti la nostra illustrissima signoria che li retori non de possa suspender ne tegnir et ancora darne la lettera de credenza. E pur che i retori assai uolte me hano suspixi in modo che non podemo andar a la signoria per tanto pregamo che per vostra termenation fati comandamento come anche la intention de la illustrissima signoria che non possa, ne debia tegnir de redirse ne mandar ambassadorj a Venexia a la signoria e far letera de credenza etiam comandar al canzelier zenza algun altro strepito scriuer a la nostra illustrissima signoria quelle cosse, le qual uolemo auixar la prelibata nostra ducal signoria per che molte uolte cancellieri recusa per che temeno li retori e questo modo la nostra signoria non uien auixata de molte cosse mal fate.

Respondemus, quod steuentur et penitus exequantur mandata ducalia superinde disponentia.

Ad duodecimum huius tenoris videlicet: Item apar, che per ordini dati a noi per sapiente et generoso homo misser Zuan Moro, che quando uolemo far alguna cossa per vniuersita tra ellecti 12. sufficienti, li qual hauina liberta de tuti altrj de far e di proponer dauanti la nostra illustrissima signoria et dauanti retor quelli che ali ditti pareua meglio per utilita et honor di nostra illustrissima signoria et de tuta vniuersita e che questi dodisi, se mutassi ogni anno e questo per che e grandenissima faticha ogni uolta congregar tuto populo, el qual decreto suplicamo a la generosita vostra, ue dignati de confermar.

Respondemus, quod seruentur eorum consuetudines approbate et mandata ducalia superinde emanata.

Ad tertiumdecimum huius tenoris videlicet: item humelmente suplicemo cum sit, che per multi anni per auanti cognoscando i vostri retori grande bisogno de suo poueri subditi e citadini, quando intrauegniua, che bisognasse le le hoitre per lauori de vostra comunita de fabricar quelli tal era remunerati ouer 5. ouer 6. ouer quatro soldi al zorno per che i ditti retori cognosciua che quelli tal non se podiua mantegner per che lauoraua tuto el zorno quando uegniua a casa la sera non hauia

pur pan da manzar e doman sequente non podeua andar a tal fabriza per tanto li prouida el presio soprascripto. Per tanto humilmente suplichemo che la signoria vostra lu proueden che i poucreti possa sustentar la sua vita et essi sempre ali seruixi de quella vnde subuention che par e prase a la generosita vostra a la qual humilmente se recomendamo.

Respondemus, quod reliquimus illustrissime Signorie nostre eiusdem solutionibus huiusmodi prouidere. Sicuti eius excelentie uidebitur expedire. Volumus itaque et ex offitio nostro requirimus capitula suprascripta et responsiones nostras inuiolabiter obseruari et execuuoni muti debere. In quorum fidem presentes fierj jussimus sigilli nostri sancti Marci appensione muniri. Datum Tragurij V^ta^mensis maij 1461.

Franciscus Triuisanus, cancellarius

Die Lune XXII. februarij MCCCCLXXIIII indictione VI.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij. Mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane conuocato, ut moris est et in sala inferiori Pallatij dicte ciuitatis congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Lucianus de Cegis, ser Petrus de Cipco, ser Paulus de Andreis pro tribus mensibus proxime futuris a primo martij.

Tres consiliarij: ser Hieronimus de Cegis, ser Nicolaus Mihaelis, ser Raphael de Andreis pro tribus mensibus futuris a primo martij.

Aduocati: ser Franciscus Mihaelis, ser Steffanus de Cegis, ser Lucas de Casotis, ser Blasius de Andreis, ser Petrus condam ser Steffani de Cegis, ser Doctrina Victurj, pro tribus mensibus futuris a primo martij.

Operarius: ser Petrus de Cipco, ser Coriolanus, pro vno anno a primo martij.
Thesaurarius: ser Joannes de Lucijs, pro vno anno a primo martij.

Tres Sindici: ser Franciscus Mihaelis, ser Andreas de Cegis, ser Lucas de Casotis, (loco) pro vno anno a primo martij.

Die 2. Junij 1474.

Ser Marci condam ser Laurentij de Sibinico, nobilis ciuilitas

Demum in dicto consilio. Ad supplicationem in scriptis perlecta et lecta consilio parte nobilis ciuis Sibenici, ser Marca condam ser Laurentij. Per suprascriptum magnificum dominum comitem et suos judices positum fuit, quod dictus ser Marcus acceptetur auctoritate huius consilij in ciuis huius ciuitatis Tragurij prout alijs concessum est cum prominentijs, oneribus et honoribus similibus concessis. Et fuit captum per XXVII. consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, vna non obstante reperta in bussulo rubeo de non.

Die domenico XXIII. mensis maij.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato vltrascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane in sala inferiori Pallatij eius residentie, vt moris est conuocato et congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Matheus de Chiudis, ser Petrus Andree de Cegis, ser Marcus de Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis junij.

Tres consiliarij: ser Steffanus condam ser Mihacij Victurj, ser Symon condam ser Nicolaj de Andreis, ser Joannes de Quarchis, pro tribus mensibus a primo mensis junij.

Seis aduocati: ser Joannes de Chiudis, ser Donatus de Casotis, ser Nicolaus de Cegis, ser Leo de Andreis, ser Hyronimus de Lucijs, ser Marcellus pro tribus mensibus a primo mensis junij.

Duo super vijs camporum: ser Petrus condam ser Steffanj de Cegis, ser Leo de Andreis, pro vno anno a primo mensis junij.

1474. indictione 6. die dominice XXII. mensis augusti.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano, honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij vt moris est congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Franciscus Mihaelis, ser Lucas de Casotis, ser Steffanus de Cegis, pro tribus mensibus a die primo septembris futurj.

Tres consiliarij: ser Lucianus de Cegis, ser Jacobus Domni, ser Leo de Andreis, pro tribus mensibus a die primo septembris futurj.

Aduocati: ser Doctrina Victurj, ser Matheus de Chiudis, ser Hieronimus Cipcho, ser Domnus de Buffalis, ser Petrus de Cegis condam ser Steffanij, ser Petrus de Cegis condam ser Andree pro tribus mensibus a primo septembris futurj.

Exemplum. Mutatio ducatis Venetiarum

Nicolaus Marcellus, Dei gratia Venetiarum etc. etc. nobili et sapienti viro Francisco Lippomano de suo mandato comiti Tragurij ac egregijs ciuibus et comitati ciuitatis eiusdem, fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Placuit summo creatorj nostro ex eius infinita elementia bona cuncta proueniunt, ut oneri ducatis Venetiarum vacantis per obitum illustrissimi predecessoris nostri felicis recordationis domini Nicolaj Thronj succederemus. Quam rem concordibus omnium votis, quibus in hoc refragarij nequiuimus ne circa gerende huius dignitatis fugere videremus summis omnium plausibus et letitia acceptauimus fundantes spem nostram in presidio redemptoris nostri, qui non patietur, nos tali ac tanto ponderj succumbere, quod ei subire nos honit. Hec autem ad gaudium vobis et infrascriptis fidelissimis ciuibus nostris nuncianda duximus tenentes indubie singularem consolationem ac animj jocunditatem vos suscepturos esse.
Data in nostro ducali Palatio die XX. augusti, indictione VI. MCCCCLXXIIII. Recepta VI. mensis septembris 1474.

1474. Indictione VI.ta die Jouis XVI. mensis septembris.

Pro duobus oratoribus eligendis ad congratulandum de creatione illustrissimi domini Nicolaj Marcello, Dei gratia incliti Venetiarum ducis etc.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurj, mandato vltrascripti magnifici comitis, voce preconia et ad sonum campane conuocato et in sala inferiori eius Pallatij, ut moris est congregato per prefatum dominum comitem et nobiles judices suos, ser Lucam de Casotis, ser Steffanum de Cegis et ser Franciscum Mihaelis posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: Quod pro honore et debito huius comitatis eligantur de presenti consilio duo honorabiles oratores per scrutinium secundum consuetudines qui accedant, quod per ipsum magnificum dominum comitem et judices suos eis iniungetur presentiam illustrissimi domini Nicolaj Marcello, Dei gratia incliti Venetiarum ducis ad se congratulandum nomine huiusce comitatis de creatione sua ad Ducatum Venturum habentes pro hoc suo itinere eundi, standi et redendi ducatos quatuordecim in mense pro expensis oris, nabuliorum et alijs sibi necessarijs. Tenetaur ducere secum ad eorum expensa duos juuenes de collegio nobilium, videlicet vnum pro quoque, ac vnum famulum pro eorum quoque. Ita tam sit in libertate prefati domini comitis cum judicibus sujs per literas mandare illis nobilibus, qui reperientur Venetijs, quod duo ex ipsis sint pro oratoribus, vna cum oratoribus duobus suprascriptis qui hinc iturj sunt ad exequendum legationem eis imponendam. Quiquis eligantur de presenti consilio quatuor nobiles, qui vna cum prefato domino comite et iudicibus sujs habeant dare illam commissionem, qua sibi videbitur circa predictam legationem et alia oportuna. Qua pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per vigintitres ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotis vndecim repertis in bussulo rubeo de non.

Duo Oratores: ser Lucas de Casotis, loco eius, qui refutauit et dominus comes admisit eis refutationem sine pena prope honestissimas eius excusationes: ser Ma-

theus de Chiudis, die 24. septembris venturi 1474. ser Franciscus condam ser Nicolaj.

Quatuor per commissionem: ser Joannes Victurj, ser Matheus de Chiudis, loco eius, qui fuit electus orator, loco ser Luce de Casotis, qui refutauit, vt supra ser Marcus de Cipco, ser Blasius de Andreis, ser Paulus de Andreis.

Duo taxatores et exactores denariorum pro expensis: ser Iacobus de Cegis, ser Domnus de Buffalis.

Die XXIIII. septembris. *Veneris* [1474]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti domini comitis voce preconia conuocato et ad sonum campane more solito in sala inferiori eius Pallatij congregato acta fuerunt infrascripta videlicet per scrutinium:

Orator loco ser Lucede Casotis, qui refutauit. Orator loco ser Pertj de Cegis, quj refutauit, ut supra redijt 18. februarj 1474.

Ser Lucas de Casotis, qui eodem instanti refutauit et dominus comes admisit excusationes suas sine pena, ut supra. Subinde Petrus de Cegis condam ser Andree, qui ser Petrus in presentia prefati domini comitis cum eius judicibus in dicto consilio eodem instanti refutauit cum pena, quia magnificus dominus comes admisit. In eodum consilio.

Ser Matheus de Chiudis, qui vocatus ad dominum comitem cum sujs judicibus acceptauit legationem et jurauit. Ser Marcus de Cipcho, qui acceptauit et jurauit.

In ultrascripto consilio nobilium. Taxator loco ser Mathei de Chiudis ad commissionem oratorum. Vadit pars de oratorum et nunciorum computo consignando.

Per magnificum dominum comitem vltrascriptum in suprascripto consilio cum nobilibus judicibus sujs fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: quod ad obuiandum inconuenientijs, quas judices occurrunt et occurrere possent de cetero quolibet orator, seu nuncius, qui mitteretur Venetias, aut ad alium locum nomine et ad expensas nobilium huius consilij teneatur et debeat in reditu suo intra dies octo, postquam Tragurij applicuerit, consignare magnifico domino comiti et eius judicibus computum denariorum expenditorum in suo itinere pro expensis et alijs necessarijs juxta formam electionis et commissionis sue sub pena librarum vigintiquinque paruorum infallibiliter a contrafaciente aufferenda, que pena postea dispendiarum debent in occurrentibus necessitatibus suprascripti nobilium consilij.

De taxatorum computo consignando

Et similiter de cetero ad eandem penam incurrant taxatores, quj sint ad presentem et tempore fuerint: si in ipsum terminum octo dierum postquam pecuniam exactam de taxis exbursauerint secundum ordinem sibi datum non consignauerunt ordinatum computum ipsius taxe prefato domino comiti cum judicibus sujs, que pena irremisibiliter auferenda dispendarj debeat, ut de supra. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per omnes trigintatres consiliarios, qui fuerunt in consilio de sit, nulla reperta de non.

Die dominico XXIIII. mensis octobris. Die Lune XXII. mensis nouembris [1474].

Ser Hieronimi Venturinich de Jadra ciuis Tragurij creatio.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato vltrascripti magnifici domini comitis voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiorj eius Palatij secundum consuetudines congregato acta fuerunt infrascripta:

Primo lecta fuit quedam supplicatio porrecta parte infrascripti supplicanti huiusmodi sub tenore videlicet: Coram vobis, magnifico et generoso domino Francisco Lippomano, illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Venetiarum etc. etc. dignissimo comite ciuitatis Tragurij et districtus vobisque dominis consiliarijs ac nobilibus consilij Tragurij comparet Hieronimus, filius ser Gregorij Venturinj de Jadra et humiliter exponit, quod cum ex parte materna sit ciuis vester tragurinus, cupiat quod et ex toto creari et esse ciuis Tragurij propterea humi-

liter supplicat vt dignetur magnificiencia vestra cum dictis nobilibus ipsum Hieronimum acceptare in ciuem vestrum Tragurij jure, morem et consuetudinem ciuitatis Tragurij hactenus obseruans, offerens es etc. Et posita parte per dictum dominum comitem et judices suos, quod sibi concedatur prout supplicauit ac ballotata fuit capta per ballotas triginta repertas in bussulo albo de sit non obstantibus septem repertis in bussulo rubeo de non.

Tres judices: ser Joannes de Chiudis, ser Petrus de Cipco, ser Paulus de Andreis, pro tribus mensibus a primo mensis decembris.

Tres consiliarij: ser Blasius de Andreis, ser Domnus de Buffalis, ser Joannes de Quarchis, pro tribus mensibus a primo mensis decembris.

Seis aduocati: ser Franciscus Mihaelis, ser Leo de Andreis, ser Jacobus Domni, ser Ludouicus de Cegis, ser Lucas de Casotis, ser Marcus de Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis decembris.

Octo examinatores: ser Lucas de Casotis, ser Lucianus de Cegis, ser Ludouicus de Cegis, ser Paulus de Andreis, ser Joannes de Andreis, ser Doctrina Victurij, ser Joannes de Quarchis, ser Joannes de Lucijs pro vno anno a primo mensis decembris.

Seis extimatores: ser Steffanus de Cegis, ser Iacobus Domni, ser Matheus de Chiudis, ser Ludouicus de Cegis, ser Doctrina Victurj, ser Symon de Andreis, pro vno anno a primo mensis decembris.

Quatuor mensuratores: ser Joannes Victurj, ser Marcellus, ser Marcus Cipco, ser Leo de Andreis, pro vno anno a primo mensis decembris.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano, honorabilis comitis Tragurij proclamato et conuocato et ad sonum campane ut moris est in sala inferiori eius Pallatij congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Franciscus condam ser Nicolaj, ser Doctrina Victurj, ser Hieronimus de Cipco, pro tribus mensibus futuris a primo martij.

Tres consiliarij: ser Ludouicus de Cegis, ser Donatus de Casotis, ser Hieronimus de Lucijs, pro tribus mensibus futuris a primo martij.

Septem aduocati: ser Petrus de Cegis maior, ser Paulus de Andreis, ser Matheus de Chiudis, ser Petrus de Cipco, ser Petrus de Cegis minor, ser Domnus de Buffalis pro tribus mensibus futuris a primo martij.

Unus operarius ser Matheus de Chiudis, pro vno anno a primo mensis martij.

Unus thesaurarius: ser Domnus de Buffalis pro vno anno a primo martij.

Duo sindici: ser Petrus de Cega condam ser Andree maior, ser Ludouicus Cega pro primo anno a primo martij.

Die dominico XXII. mensis maij [1474].

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurj mandato magnifici et generosi domini comitis suprascripti voce preconia proclamato et ad sonum campane in sala inferiorj eius Pallatij ut moris est congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Matheus de Chiudis, ser Blasius de Andreis, ser Petrus de Cipco, pro tribus mensibus a primo junij.

Tres consiliarij: ser Paulus de Andreis, ser Domnus de Buffalis, ser Marcellus, pro tribus mensibus a primo junij.

Seis aduocati: ser Joannes condam ser Petri de Andreis, ser Steffanus de Cega, ser Franciscus Mihaelis, ser Joannes de Quarchis, ser Joannes de Chiudis, ser Doctrina Victurj, pro tribus mensibus a primo junij.

Duo super vijs camporum: ser Marcus Cipco, ser Symon de Andreis, pro vno anno a primo junij.

Magistri Symonis, medici cyrugici refirma duorum annorum.

In eodem consilio die suprascripto, per prefatum dominum comitem et judices suos ad supplicationem magistri Symonis medici cyrugici porrectam et ipsi consilio lectam fuit posita pars ad bussulos et ballotas, quod auctoritate dicti consilij ipse magister Symon refirmetur per alios duos annos incepturos a die perfectionis precedentis sue refirme, videlicet primo mensis decembris proximi futuri cum salario, modis, et alijs conditionibus, quibuscumque solitis et consuetis, que pars fuit ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios trigintaduos, qui posuerunt eorum ballotas in bussulo albo de sit repertas, non obstantibus ballotas quatuor repertas in bussulo rubeo de non.

Ser Nicolai de Albertis ciuilitas Tragurij.

Insuper per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos, quod instantiam et supplicationem porrectam parte nobilis ciuis Spalatensis, ser Nicolaj condam ser Mathei de Albertis in scriptis et in consilio lectam et publicatum. Fuit posita pars, quod dictus ser Nicolaus auctoritate huius consilij sit et habeatur pro ciue Tragurij cum modis, conditionibus, honoribus et oneribus aliorum ciuium ciuitatis. Que pars ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per vigintitres consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas, repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus quatuordecim, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo rubeo de non.

Die XXVI. maij, jouis [1474].

Vnius oratoris ad nostrum illustrissimum dominum, dominum Venetiarum electio

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij, mandato vltrascripti magnifici domini comitis voce preconia conuocato et ad sonum campane, ut moris est in sala inferiorj eius Pallatij congregato. Per ipsum dominum comitem et judices suos fuerunt posite partes infrascripte videlicet: Et prima, quod in presenti consilio pro occurentibus necessitatibus et periculis ciuitatis et comitatus respectu Turcorum et vicinorum ac aliorum inimicorum nostrorum partium superiorum eligantur in presenti consilio duo nobiles ipsius consilij in solemnes oratores ad nostrum illustrissimum dominum, dominum Venetiarum, qui teneatur decidere, quod eis mandabitur per ipsum dominum comitem et eius regimentum ad expensas huius consilij et ducendo secum vnum tamen famulum et cum commissione que eis dabitur per dictum dominum comitem eius regimentum et deputandos. Nec possit refutare pena ducatorum XXV. per quocumque eorum dispensanda in mittendo oratores Venetiarum. Et ballotata non fuit capta per 23. consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo rubeo de non, non obstantibus XIII. repertas in bussulo albo de sit.

Secunda pars fuit posita de mittendo vnum tamen oratorem cum vno famulo cum alijs in suprascripta prima parte contentis, que ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per XXV. consiliario, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus decem repertis in bussulo rubeo de non.

Tertia quod differatur et non fuit capta, quia reperta fuerunt ballote 25. in bussulo rubeo de non non obstantibus 10 repertis in bussulo albo de sit.

II. taxatores ad recuperandis pecuniis pro suprascripto oratore: ser Jacobus Domni, ser Blasius de Andreis.

IIII. deputati ad faciendum commissionem cum regimine: dominus Jacobus de Andreis, doctor, ser Lucas de Casotis, ser Petrus de Cegis maior, ser Ludouicus Cega.

Die XXII. Julij, veneris [1474]

Magistri Georgij marino, medici phisici Tragurij duorum annorum refirma.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia et ad sonum campane, vt moris est, conuocato ac in sala inferiori Pallatij comunis mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano, honorabilis comitis Tragurij congregato inter alia infrascripta acta fuerunt:

Per prefatum dominum comitem et judices suos posita fuit pars ad supplicationem

egregij artium et medicine doctoris, magistri Georgij Marino, medici phisici Tragurij videlicet, quod dictus magister Georgius confirmetur per alios duos annos proximos futuros, incepturos in fine presentis sue referme cum salario, modis et alijs consuetis conditionibus videlicet: XII. mensis aprilis futurij 1475. ac ballotata fuit capta per omnes de ipso consilio nostro trigintaocto, quo posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit.

Magistri Georgij suprascripti ciuilitas

Insuper, consideratis optimis conditionibus predicti magistri Georgij sic supplicantis per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos prefatos posita fuit pars infrascripti tenoris videlicet, quod dictus magister Georgius creetur et sit ciuis Tragurij et decetero gaudeat inmunitatibus, honoribus et oneribus, quibus gaudent reliqui ciues Tragurij creati per istud consilium. Que pars fuit capta per omnes de dicto consilio, qui vigintiocto posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit.

Die martis XXIII. mensis augusti [1474]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, vt moris est, conuocato et in sala inferiorj Pallatij suprascripti magnifici domini comitis congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Marcus Cipco, ser Doctrina Victurj, ser Joannes condam ser Christofori de Andreis pro tribus mensibus a primo septembris.

Tres consiliarij: ser Franciscus Mihaelis, ser Donatus de Casotis, ser Petrus de Cega junior, pro tribus mensibus primo septembris.

Seis aduocati: dominus Jacobus de Andreis, doctor, ser Petrus de Cega antiquior, ser Matheus de Chiudis, ser Lucas de Casotis, ser Blasius de Andreis, ser Marinus Victurj, pro tribus mensibus a primo septembris.

Die sabbati, XV. mensis octobris [1474]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, ut moris est, conuocato et congregato in sala inferiorj eius Pallatij ad hoc tamen ut tamen:

Magistri Georgij Marino huma

Per prefatum magnificum dominum comitem cum suis tribus judicibus ad requisitionem magnificorum dominorum Ludouici Laudo et Antonij Victurj, honorabilium sindicorum ex partibus leuantis cum sujs judicibus posita fuit pars, quod procura inualitudinis suprascripti magnifici domini Ludouici, qua graui detinetur febre concedatur huma egregio domino Georgio Marino, medico phisico Tragurij associandi ipsum dominum Aloysium Venetum solicitando reditum suum, non derogando propterea libertati prefati domini comitis cum eius regimine posse talem humam absque consilio concedere. Et fuit capta per eius consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas in bussulo albo de sit, non obstantibus duobus, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo rubeo de non.

1474. indictione 7. die 29. octobris, sabbati.

Quod mittetur vnus cum ser Paulo de Andreis inter diuersas opiniones

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij ad instantiam dictorum nobilium mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano, honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiorj eius Pallatij congregato, ut moris est, acta fuerunt infrascripta videlicet, quod pro nonullis negotijs tractandis, ut declaratum fuit in consilio coram illustrissimo domino, domino nostro mittatur cum nobili ciue Tragurij ser Paulo de Andreis, oratori electo de alijs nobilibus huius consilij et quia fuerunt varie opiniones. Preserti quatuor, videlicet vna, quod mittatur vnus tantummodo cum suprascripto ser Paulo, alia, quod mittantur tres cum ipso ser Paulo, tertia, quod mittatur vnus pro domo, quarta, quod mittatur vnus pro cognatione. Et per scrutinium fuit captum, quod vnus tamen mittatur.

Orator ser Petrus Cega, qui refutauit

Per scrutinium electus fuit subinde orator ser Petrus de Cegis, qui refutauit.

De salario oratoris eligendi

Deinde fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: Quod dictus orator eligendus loco suprascripti ser Petrj habeat ducatos quindecim ante suum discessum in ratione ducatos quinque in mense pro tribus mensibus pro expensis sujs et alijs sibi necessarijs tam eundi, quam redeundi. Ita tamen, quod si expedierit ea pro quibus mittetur ante dictos tres menses, nilminus non teneatur quicumque restituere ex ipsis quindecim ducatos. Si vltra dictos tres menses fuerit ad expediendum sibi commissa de eo, quod vltra tres menses fuerit sibi satisfiat pro rata in ratione ducatos quinque in mense. Et fuit capta pro omnibus tribus exceptionibus.

Orator per scrutinium: ser Marcus Cipco

Taxatores:

II. Taxatores: ser Franciscus Mihaelis, ser Jacobus Domni.

Pro commissione: dominus[52] Jacobus de Andreis, doctor, ser Lucas de Casotis, ser Petrus de Cega, ser Joannes Victurj, ser Matheus de Chiudis, ser Jacobus Domni.

Die XXII. mensis noumbris [1474]

In generali consilio nobilium siuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano, honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Franciscus ser Nicolaj Mihaelis, ser Domnus de Buffalis, ser Andreas de Cegis, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Tres consiliarij: ser Jacobus Domni, ser Petrus Cipco, ser Joannes condam ser Christofori de Andreis, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Seis aduocati: ser Petrus Cega junior, ser Coriolanus Cipco, ser Doctrina Victurj, ser Marcus Cipco, ser Steffanus de Cega, ser Ludouicus de Cega, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Octo examinatores: ser Blasius de Andreis loco eius ser Hieronimus de Lucijs, ser Jacobus Domni, ser Joannes Victurj, ser Nicolus ser Francisci pro vno anno a primo decembri futurj loco eius ser Joannes de Andreis die primo junij 1475., ser Petrus Cega junior, ser Matheus de Chiudis, ser Donatus de Casotis, ser Hieronimus Cega, loco eius ser Petrus Cipco primo junij 1475.

Seis examinatores: ser Lucianus de Cega, ser Joannes Victurj, ser Andreas condam ser Mihael Cipco, ser Joannes ser Jacobi Domni, ser Jacobus de Cega, ser Donatus de Casotis, pro vno anno a primo decembris futurj.

Quatuor mensuratores: ser Blasius de Andreis, loco eius absentis, ser Jacobus Domni 8. martij 1475.- ser Petrus Cega antiquor, ser Ludouicus Cega, ser Matheus de Chiudis, loco eius absentis ser Domnus de Buffalis 8. martij 1475., ser Lucianus Cega, loco ser Jacobi Domni, judicis 26. julij 1475. pro vno anno a primo decembri.

MCCCCLXXV. indictione VIII.ª, die VII. januarij.

Nobiles Tragurienses, qui vsque hanc diem reperiuntur de consilio.

ser Jacobus condam ser Andree de Cega (obijt XVI. maij 1480.) ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Lucianus condam ser Joannis de Cega, ser Joannes condam ser Blasij Victurj, ser Jacobus condam ser Domni Desse, ser Petrus condam ser Andree de Cega, ser Joannes condam ser Petrj de Chiudis, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Steffanus condam ser Andree Cega, ser Co-

[52] S »dominus« se oslovljavao jedino knez i, kako sad vidimo, Jakov Andreis jer je bio doktor. Plemići su se inače oslovljavali sa ser. Ugled znanosti u tadašnjem humanističkom Trogiru bio je dosta velik.

riolanus condam ser Petrj de Cipco, ser Nicolaus condam ser Andree de Cega, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Domnus condam ser Jacobj de Buffalis, ser Ludouicus condam ser Jacobi de Cega, ser Marinus condam ser Steffanij Victurj, ser Joannes condam ser Christoforj de Andreis, dominus Jacobus condam ser Petri de Andreis, legum doctor, ser Bartholus condam ser Jacobi de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati Mihaelis, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, ser Jacobus condam ser Andree de Andreis, Sibenici, ser Paulus condam ser Petri de Andreis, ser Donatus condam ser Donati de Casotis, ser Marcus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Doctrina condam ser Steffanj Victurj, ser Leo condam ser Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Joannes condam ser Petri de Andreis, ser Joannes ser Jacobij Domni (obijt in triremi 1475.), ser Andreas ser Petrj de Cega, ser Andreas condam ser Mihaelis de Cipco, ser Petrus ser Coriolani de Cipco, ser Hector condam ser Mihaelis de Cipco, ser Petrus ser Joannis de Chiudis, ser Symeon condam ser Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus condam ser Biualdi de Lucijs, ser Petrus condam ser Steffanj de Cega, ser Steffanus condam ser Mihacij Victurj, ser Raphael condam ser Nicolaj de Andreis, ser Joannes condam ser Biualdi de Lucijs, ser Nicolaus ser Francisci Mihaelis, ser Joannes condam ser Jacobi de Quarcho, ser Petrus ser Pauli de Andreis, ser Cega ser Petri de Cega, ser Andreas condam ser Nicolaj de Andreis (obijt), ser Franciscus ser Joannis de Chiudis, ser Hieronimus ser Joannis de Andreis, ser Christoforus, ser Coriolanj Cipco, ser Petrus condam ser Andree de Andreis, Sibenici, ser Joannes condam ser Jacobi de Cega, ser Ludouicus Coriolanj Cipco, ser Hieronimus ser Jacobi de Cegis, ser Domnus ser Jacobi Cega, 9. januarij 1475. ser Casotus ser Donati de Casotis, acceptatus 23. februarij 1477.
1479. die 28. martij, ser Ludouicus ser Petri de Cega. Religionem intrauit ser Nicolaus ser Donati de Casotis 29. maij acceptatus ser Mihael Marci de Cipco 22. augusti, dominico 1479. Joannes Mathei de Chiudis.

Pro testamento ser Nicolaj Victurj, hospitalis fabricandi

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia et ad sonu [m campane con]uocato mandato magnifici domini comitis vltrascripti et in sala inferiorj eius Pallatij ... congregato posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet, quia pro difficultate orta et (pro)posita hinc consilio circa fabricam vnius hospitalis iuxta ordinem testamenti condam Nicolaj Victuri, nobilis ciuis Tragurij presertim circa illa vltra contenta in eo testamento videlicet, quod per consilium generale etc. Eligantur per scrutinium in presenti consilio ad beneplacitum ipsius consilij duo nobiles ex ipso consilio, quj habeant omnimodam facultatem, quam haberet ipsum consilium circa testamentum dicti condam ser Nicolaj. Que pars ballotata ad bussulos et ballotas capta fuit per ballotas repertas trigintaocto in bussulo albo de sit, non obstantibus octo repertis in bussulo rubeo de non.

In eo consilio illico post predicta.

Electi fuerunt duo nobiles per scrutinium juxta tenorem suprascripte partis infrascripti videlicet:

Pro testamento suprascripto: ser Jacobus Domni, ser Petrus Cega antiquior.

Eodem die in ipso consilio.

Ser Joannes condam ser Petri de Andreis electus supracomitis triremis Tragurine

Vigore ducalium literarum per scrutinium fuit electus supracomitis vnius triremis armande Tragurij. Vltra secretum modum obseruatum per suprascriptum magnificum dominum comitem ad obseruandum inconuenientiis, qui oriri videbantur et sequi nobilis ciuis Tragurij ser Joannes condam ser Petri de Andreis, nobilis de ipso consilio.

Die dominico XXVIIII. mensis januari [1475]

Pro magistro Georgio Marini, medici phisici huma

In eodem generali conslio nobilium ciuitatis Tragurij conuocato et congregato, ut vltra per prefatum dominum comitem et dominos judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet, quod ad persuasionem magnifici et clarissimi domi-

ni Antonij Lauderadno, dignissimi capitanei generalis inuictissime classis maritime nostre christianissime, illustrissimeque domine, domine Venetiarum contra seuissimum Teucrum et ad requisitionem egregij artium et medicine doctoris, domini Georgij Marini, medici phisici, qui accedit medicus et ad necessitates occurentes ipsi magnifici capitanei et classis ipsius eius considerata importantia ac pratica et atutibus eiusdem magistri Georgij medici sibi huma auctoritate huius consilij concedatur eundi ad obedientiam et seruitium prefati magnifici domini capitanei reseruato tamen loco suo ipsi magistro Georgio quo ad usque dicto concedente redierit victor. Ita quod in reditu suo incipiat terminum residuj temporis, quo seruire tenetur juxta reformationem suam supremam. Et ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios trigintatres, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus nouem repertis in bussula rubea de non.

Magistri Antonij ab Angello assumpti medici fisici loco magistri Georgij Marini etc. Applicuit 22. aprilis 1475. sabbati

Insuper fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet, quod juxta requisitionem et commemorationem magistri Petri ab Angello, aromatarij huius comitatis auctoritate huius consilij loco suprascripti magistri Georgij, medici fisici conducatur magister Antonius ab Angello de Padua ad seruiendum hinc comitati per sufficientiam et antiquam optimam eius in dicta arte praticam per annum vnum proximum futurum incepturum, qui Tragurium applicabit cum salario et alijs consuetis conditionibus, quibus est prefatus magister Georgius. Que pars ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios vigintiocto, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotis quatordecim repertis in bussulo rubeo de non.

Die dominico XII. mensis februarij [1475]

Pro reparationibus meniorum et castri sancti Petri pars non capta

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij conuocato voce preconia et mandato ad sonum campane congregato in sala superiori Pallatij dicti domini comitis fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: Quod literis nobilis ciuis Tragurij ser Pauli de Andreis oratoris ad nostrum illustrissimum dominum, dominum Venetiarum etc., quibus notificat prelibatum illustrissimum dominum, dominum concessisse hinc comitati stratiotos pro securitate comitatus ab inuasionibus Teucrorum et aliorum inimicorum ac velle contribuere medietatem expensarum reparationis castri sancti Petri campi Magni Tragurij ac meniorum ciuitatis contribuentibus ciuibus ac reliquis districtualibus aliam medietatem rendatur, qui studet acceptare pretium et instare executionem. Que ballotata ad bussulos et ballotas fuit amissa per consiliarios vigintiquatuor, qui posuerunt eorum ballotas in bussulo rubeo de non non obstantibus vndecim, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit.

Die veneris, XXIIII. mensis februarij.

Aromatarij magistri Petri ab Angelo refirma duorum annorum

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici domini comitis vltrascripti voce preconia et ad sonum campane, ut moris est, conuocato, et in sala inferiorj suprascripti domini comitis congregato acta fuerunt videlicet:

Per prefatum magnificum dominum comitem ac judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: Quod Petrus ab Angelo, aromatarius comunis respectu conditionis nature sue bone confirmetur per alios duos annos proximos futuros, incepturos XI. aprilis proximi futuri cum salario, modis et consuetis conditionibus. Ita tamen, quod teneatur tenere fulcitam aromatariam necessariis medicinis pro cura infirmorum. Et ballotata fuit capta per trigintaquatuor consiliarios, qui posuerunt ballotas suas repertas in bussulo albo de sit, vna non obstante in contrarium reperta.

Tres judices: ser Lucianus de Cega, ser Lucas de Casotis, ser Marcus Cipco, pro tribus mensibus a primo marcij.

Tres consiliarij: ser Matheus de Chudis, ser Steffanus de Cega, ser Leo de Andreis, pro tribus mensibus a primo martij.

Seis aduocati: ser Francisco ser Nicolaj, ser Marinus Victurj, ser Hieronimus de Lucij, ser Petrus Cipco, ser Petrus Cega antiquior, ser Jacobus Domnj, pro tribus mensibus a primo martij.

1475. indictione VIII. die mercurj XVIII. octobris.

Octo nobiles electi tempore magnificorum dominorum sindicorum Venetorum

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano pro illustrissimo ac excellentissimo domino Venetiarum etc. honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane conuocato et congregatio in sala inferiorj eius Pallatij, ut moris est, per ipsum magnificum dominum comitem et judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: Quod in isto consilio eligantur octo ex prestantioribus nobilibus, quj habeant comparire coram dictis dominis sindicis secundum commissionem eis tradendam per ipsum dominum comitem et eius regimen. Que pars ballotata fuit capta per vigintiocto ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus septem repertis in bussulo rubeo de non.

Eodem consilio.

Reuocatio exactionis fundamentorum aparte maris

Item, quod exactio fundamentorum rippe aparte maris reuocetur et amplius non exigatur. Fuit ipsa capta per ballotas XVIIII. repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus quatuordecim repertis in bussulo rubeo de non.

In eodem consilio.

Octo electi per scrutinium secundum vsum fuerunt infrascripti videlicet:

Dominus Jacobus de Andreis, doctor legum, ser Lucas Casotis, ser Petrus de Cega antiquior, ser Matheus de Chiudis, ser Ludouicus Cega, ser Paulus de Andreis, ser Domnus de Buffalis, ser Joannes de Andreis antiquior.

Exatores collectarum pro expensis dictorum octo electorum

Die Veneris X. mensis decembris.

Duo oratores, qui ibunt Sibenici ad dominos sindicos

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato ut supra, voce preconia et ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij conuocato et congregato, ut moris est, fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet:

quod pro his, que praticata fuerunt et non conclusa penes magnificos dominos, Egidium Maurocenum et Dominicum Bollani, honorabiles sindicos et prouisores etc. eligantur in presenti consilio duo honorabiles nobiles in oratores, quj habeant ire Sibenici ad ipsos dominos sindicos expensas nobilium de consilio, cum commissione, que magnifico domino comiti et deputandis ad hoc videbitur discedendo compromissum eis mandabitur. Que pars ballotata fuit, capta per ballotas XXVI. repertas in bussula alba de sit, non obstantibus sex repertis in bussula rubea de non.

Inerunt:

ser Petrus Cega antiquior, ser Lucas de Casotis.

Duo exactores pro expensas legatorum:

ser Blasius de Andreis, ser Hieronimus de Lucijs.

Magnificorum dominorum sindicorum ad partes Dalmatie mandatum super extimatorum officio. exemplum

1475. indicatione VIII.ª Die mercurij XXII. mensis nouembris.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Francisci Lippomano pro illustrissimo ac excellentissimo domino Venetia-

rum etc. honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et congregato in sala inferiori eius Pallatij ad sonum campane ut morist est.

Exemplum mandati magnificorum dominorum Egidij Maurocenij et Dominici Bollanj, sindicorum et prouisorum ad partes Dalmatie et Albanie productum per nobiles ser Lucam de Casotis et ser Petrum Cega antiquiorem ut infra videlicet:

Mandato magnificorum dominorum Egidij Maurocenij et Dominici Bollanj honorabilium prouisorum, aduocatorum et sindicorum generalium et eius illustrissimi dominj, dominj nostri, Venetiarum, ad partes Dalmatie, Albanie. Auditis honorabilis et egregijs viris, domino Jacobo de Andreis, doctore et Coriolano Cipco nomine nobilium Tragurij querentibus, quod cum antiquitus hec ciuitas in exeguendis sententijs habuerint libertatem et hane per heminentiam per extimatores suos exigere et exigi facere a quibuscumque dare debentibus vigor suarum ad presens molestantur et priuantur dicto eorum officio contra juris debitum et in maximum damnum et periudicium ipsorum nobilium, quia nihil aliud habent in hac ciuitatem, quam eorum pauca officia et modice vtilitatis petentibusque suffragium prefatorum, magnificorum sindicorum et consideratis merito considerandis committentur vobis, domino Francisco Lippomano, honorabili comiti Tragurij et successoribus sujs, quantum supremum obseruare et obseruari facete inoiolabiter debentis leges et consuetudines ipsius ciuitatis et nobilium. Et si aliquis actus esset in contrarium non habeat periudicare legibus et consuetudinibus ipsorum nobilium.

Datum Tragurij, die octauo nouembris 1475. Facientes has registrarj ad futurorum memoriam registrans presentati restituj.

Et post predicta infrascripta acta fuerunt.

Jacobus de Argonibus, cancellarius, mandato

Tres judices: ser Ludouicus Cega, dominus Jacobus de Andreis, doctor, ser Joannes de Andreis antiquior, pro tribus mensibus a primo decembris.

Tres consiliarij: ser Jacobus de Cega, ser Donatus de Casotis, ser Lucianus de Cega, pro tribus mensibus a primo decembris.

Seis aduocati: ser Franciscus Nicolaj, ser Domnrs de Buffalis, ser Symon de Andreis, ser Petrus Cipco, ser Matheus de Chiudis, ser Joannes Quarcho, pro tribus mensibus a primo decembris.

1475. indictione VIII. die mercurij XXII. mensis nouembris.

Octo examinatores: ser Jacobus de Cegis ser Lucianus da Cega, ser Joannes de Chiudis, ser Marcellus Donati loco eius ser Marcus Cipco 23. februarij 1476. pro vno anno incepturo a primo decembris, ser Blasius de Andreis, loco eius ser Joannes de Andreis maior 23. februarij 1476., ser Hieronimus Cipco, loco eius ser Franciscus Nicolaj 23. februarij 1476. ser Joannes de Quarco, ser Hieronimus Victurj.

Seis extimatores: ser Lucas de Casotis, ser Jacobus Domnj, ser Steffanus Cega, ser Franciscus Nicolaj, ser Blasius de Andreis, loco eius ser Marcus Cipco 23. februarij 1476., ser Petrus Cega junior. Per vnum annum a primo decembris.

Quatuor mensuratores: ser Joannes Victurj, loco eius ser Jacobus Domni 27. aprilis 1476. sabbati, ser Joannes de Chiudis, ser Hieronimus Cipco, loco eius ser Doctrina Victurj 23. februarij 1476., loco eius ser Doctrine ser Franciscus Nicolaj 27. aprilis 1476. sabbati, ser Leo de Andreis, per vnum annum a primo decembris.

MCCCCLXXVI. indictione VIIII. die martis nono mensis januarij.
ser Hieronimij de Camicijs et Francisci eius filij auctoritas.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Venetiarum et eius honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et in sala inferiori eius Pallatij ad sonum campane secundum consuetudines congregato per prefatum dominum comitem et judices suos posita fuit pars, quod auctoritate huius consilij ser Hieronimus de Camicijs de Citadella, cancellarius prefati do-

mini comitis et Franciscus eius filius et coadiutor notarij publici possint conficere instrumenta, testamenta et alios actus oportunos et necessarios. Itaque ea et eos, quos hactenus confecissent et decetero conficient per totum tempus prefati domini comitis habeant robur et vigorem ac valeant tanquam si confecta et confecti fuissent per juratum notarium et cancellarium comunis Tragurij. Et ballotata fuit capta pro vigintiocto de dicto consilio de sit, vna de non tamen modo reperta non obstante.

Duorum oratorum electio ad illustrissimum dominum, dominum

Insuper posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod auctoritate huius consilij penes nobilem ciuem Tragurij, ser Coriolanum Cipcho, qui reperitur Venetijs et sit alter orator eligatur vnus nobilis consilij in oratorem penes ipsum ser Coriolanum, qui oratores comparere habeant coram illustrissimo domino nostro et agere juxta commissionem eis tradendam per magnificum dominum comitem et judices suos et IIII. deputandos. Que pars fuit capta per ballotas XXIIII. repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus IIII. repertis in bussulo rubeo de non.

Orator electus: ser Jacobus condam Domni.

Qui ser Jacobus habeat libras L^{ta} per expensas ad expeditionem mandatorum nec discedat sine huma.

Videlicet quod recuperitur et taxetur ducatos decem.

Taxatores: ser Matheus de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj.

Quatour deputati: ser Lucas de Casotis, ser Joannes Victurj, ser Matheus de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj.

Die veneris, XXIII. mensis februarij 1476. indictione 9.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro pro illustrissimo ac excellentissimo ducali domino Venetiarum etc. honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij, ut moris est, congregato acta fuerint infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Lucas de Casotis, ser Steffanus de Cega, ser Matheus de Chiudis, pro tribus mensibus a primo mensis martij.

Tres consiliarij: ser Franciscus Nicolaj, ser Doctrina Victurj, ser Leo de Andreis, pro tribus mensibus a primo mensis martij.

Seis aduocati: dominus Jacobus de Andreis, egregius legum doctor, ser Petrus de Cega maior, ser Joannes de Andreis maior, ser Ludouicus de Cega, ser Marcus de Cipco, ser Petrus Cega junior, pro tribus mensibus a primo mensis martij.

Operarius: Steffanus Cega, pro vno anno a primo mensis martij.

Thesaurarius: ser Leo de Andreis, pro vno anno a primo mensis martij.

Duo sindici comunis: ser Petrus de Cega maior, ser Marcus de Cipco pro vno a primo mensis martij.

1476. indictione 9. die lune XXII. mensis aprilis.

Electio ser Petri de Cega antiquiorem in oratorem magnificum dominum nostrum.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troyli Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane, ut moris est, conuocato, et in sala inferiorij eius Pallatij congregato per prefatum dominum comitem et judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod nobilis ciuis Tragurij, ser Petrus Cega major, auctoritate huius consilij mittatur ad nostrum illustrissimum dominum dominum Venetiarum, que pro sujs negotijs proficiscitur Venetias. Ita tamen, quod promittens expeditis proprijs negocijs demum compareat coram prelibato illustrissimo domino nostro pro occurentibus necessitatibus juxta commissionem sibi tradendam per prefatum dominum comitem et judices suos deputandos. Et a die, quo comparuerit, expeditis negocijs proprijs citra ipse ser Petrus incipiat hurare ducatos tres in mense pro

sujs expensis donec aliud sibi mandabitur. Et interim, quo dictus ser Petrus expedieret negocia propria, ser Coriolanus Cipco, qui Venetiis reperitur instet exequi commissionem consignandam ser Petro predicto donec ipse ser Coriolanus moram trahit Venetiis etc. Si ipse ser Coriolanus inde discederit, relinquat executionem commissionis ipsi ser Petro quam stabatur in oportuna forma dicto ser Coriolano. Que pars ballotata fuit capta per ballotas vigintiduas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus septem in bussulo rubeo de non.

Die XVI maij, jouis [1476]

In generali consilio suprascripto, conuocato et congregato mandato ut supra acta fuerunt infrascripta:

Tres judices: dominus Jacobus de Andreis, egregius legum doctor, ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Marcus Mihaelis de Cipco, pro tribus mensibus a primo junij futurj.

Tres consiliarij: ser Lucas de Casotis, ser Jacobus de Cega, ser Lucianus de Cega, pro tribus mensibus a primo junij futurj.

Seis aduocati: ser Jacobus Domni, ser Steffanus Cega, ser Matheus de Chiudis, ser Petrus Cipco, ser Hieronimus de Lucijs, ser Nicolau Francisci, pro tribus mensibus a primo junij futurj.

Duo super vijs camporum: ser Petrus Cega junior, ser Hieronimus de Lucijs, pro vno anno a die primo junij futurj.

Domini Gelimberti de Caloribus Ferrariensis, doctoris, rectoris scolarum conductio.

Per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos excepto ser Luca de Casotis, qui uoluit esse huius opinionis, fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: Quod egregius doctor, dominus Gelimbertus de Caloribus, rector scollarum auctoritate huius consilij conducatur per rectorem scollarum huius comitatis per annum vnum incepturum post complementum eius conducte specialium ciuium ciuitatis cum salario camere et scollis solitis cum additionibs ducatorum quadraginta et domo pro sua habitatione soluendos per eos scollares, quj ibunt ad scollas taxandos juxta gradum doctrine, quam ipsi scollares audietur. Et ballotata dicta parte fuit capta per ballotas vigintiunam, repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotis nouem repertis in bussulo rubeo de non.

1476. indictione VIIII. Die jouis XVI. maij vltrascriptis.

Pro fundamentis eleuandis a continenti et a parte terrefirma

In vltrascripto generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij conuocata et congregato, ut vltrascriptum magnificum dominum comitem et tres judices suos concorditer posita fuit pars tenoris infrascriptis videlicet: quod pro eleuando fundamentum a parte terrefirme prout declaratum est consilio auctoritate ipsi consilij tantummodo exigatur presenti anno de mercibus et alijs introitibus exarhendis parte maris quantum exigebatur temporibus magnificorum dominorum Aloysij Laudo et domini Francisco Lippomano, rectorum preteritorum. Ita tamen quam in alio pecunie exarhende et exigende expendi non possint. Et eligantur per regimen duo nobiles consilij ad exigendum et tenendum computum ordinatum et ad superstandum fabrice siue reparationi eleuationis fundamente predicte. Qua pars ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas decemnouem repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus tresdecim repertis in bussulo rubeo de non, quare prima vice ad ballotandum reperte fuerunt tot in bussulo albo de sit, quot in bussulo rubeo de non. Igitur fuit secunda vice ballotata et capta ut supra.

Duo nobiles electi ad exigendum fundamentum: ser Joannes de Andreis maior, ser Marcus Cipco.

Die XXX°. mensis junij [1476]

Vnius oratoris penes illustrissimum dominium dominum electionis pars non capta

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, vt moris est, conuocato

et in sala inferiorj Pallacij residencie sue congregato per prefatum dominum comitem et eius judices, qui presentes fuerunt posita fuit pars tenoris infrascripte videlicet: quod in presenti consilio eligatur vnus nobilis ipsius consilij pro oratore penes illustrissimum dominum, dominum Venetiarum, qui discedat, quam sibi per ipsum dominum comitem et eius judices mandabitur et habeat ducatos quinque in mense, de quibus habeat in eius discessu pro parte ducatom 10. pro duobus mensibus. Et vadat cum commissione sibi consignanda et fienda per ipsum magnificum dominum comitem et judices suos. Nec possit ipse orator dicedere postquam Venetiis applicuerit absque huma huius consilij pena restituendi quacumque recepisset dicta de causa. Et posita ipsa parte ad bussulos et ballotas fuit captum de non per ballotas 15. positas in bussulo rubeo de non, non obstantibus ballotis 14. repertis in bussulo albo de sit.

Die XXII. augusti, jouis [1476]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troyli Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane, ut moris est conuocato et congregato in sala inferiorj eius Pallatij acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Petrus Cega antiquior, ser Matheus de Chiudis, ser Coriolanus Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis septembris.

Tres consiliarij: ser Joannes de Lucijs, ser Steffanus Victurj, ser Hieronimus Victurj, pro tribus mensibus a primo septembris.

Seis aduocati: ser Franciscus Nicolaj, ser Domnus de Buffalis, ser Marcus de Cipco, ser Blasius de Andreis, ser Paulus de Andreis, ser Petrus Cega junior, pro tribus mensibus a primo septembris.

1476. indictione VIIII. die jouis, XXII. mensis augusti.

Magistri Symeonis, medici cyrugici vnius anni refirma

In eodem vltrascripto consilio post electionem judicum per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: quod ad supplicationem magistri Symeonis, medici cirugichi ad presens huius ciuitatis salariati in scriptis porrecta et lecte consilio consideratis multis et varijs experientijs eius artis in multos et presertim periculose vulneratos bene curatos et a vulneribus liberatos auctoritate huius consilij refirmetur per vnum alium annum proximum futurum incepturum post vltimum diem presentis sue refirme cum salario, modis et alijs conditionibus solitis et consuetis. Ita tamen, quod a ciuibus et alijs districtualibus casibus fortuitis vulneratis et ab illis, quj in bello et contra Theucros, aut alios inimicos vulnera accepissent, ut nullam solutionem habere debeat, nec ab alijs vulneratis, se ab illis tamen, quj vulnerassent. Et posita ipsa parte ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios XXV., qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, vna non obstante in contrarium reperta. Et nota, quod magnificus dominus ... porrexit et vnam supplicationem in scriptis, ut acceptaretur pro medico cirugico, quia illa magistri Symonis fuit capta. Pro ipso modo ... non fuit pars posita.

Die veneris, XXII. mensis nouembris [1476]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troil Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiorj eius Pallatij, ut moris est, congregata, acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Jacobus de Cega, ser Marcu de Cipco, ser Petrus de Cipco, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Tres consiliarij: ser Donatus de Casotis, ser Hieronimus de Cipco, ser Doctrina Victuri, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Seis aduocati: ser Jacobus Domni, ser Petrus Cega antiquior, ser Matheus de Chiudis, ser Marcellus, ser Leo de Andreis, ser Hieronimus de Cipco, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Octo examinatores: ser Jacobus Domnj, ser Steffanus Cega, ser Matheus de Chiudis, ser Blasius de Andreis, ser Marcellus, ser Petrus Cega junior, ser Hector de Cipco, ser Joannes de Lucijs, pro vno anno a primo decembris futurj.
Seis extimatores: ser Joannes Victurj, ser Jacobus Domni, ser Paulus de Andreis, ser Blasius de Andreis, ser Andreas de Cega, ser Franciscus de Chiudis, pro vno anno a primo decembris futurj.
Quatour mensuratores: ser Lucianus de Cega, ser Petrus Cega antiquior, ser Hieronimus Cipco, ser Symeon de Andreis, pro vno anno a primo decembris futurj.

MCCCCLXXVII. indictione X^a^, die dominice XXIII. mensis februarj.
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici domini Troil Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane conuocato in sala inferiorj Pallatij de more congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:
Tres judices: ser Matheus de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj, ser Andreas de Cega, judices pro tribus mensibus a primo martij.
Tres consiliarij: ser Joannes de Lucijs, ser Hieronimus Victurj, ser Casotus de Casotis, pro tribus mensibus a primo martij.
Seis aduocati: ser Lucianus de Cega, ser Doctrina Victurj, ser Marcus de Cipco, ser Hieronimus de Lucijs, ser Petrus Cega junior, ser Joannes de Quarco, pro tribus mensibus a primo martij.
Operarius: ser Coriolanus de Cipco, pro vno anno a primo martij.
Thesaurarius: ser Hector de Cipco, pro vno anno a primo martij.
Duo sindici: ser Hieronimus de Lucijs, ser Petrus de Chiudis, pro vno anno a primo martij.
Petri ab Angelo de Padua duorum annorum refirma pro aromatario.
Insuper per prefatum magnificum dominum comitem cum sujs judicibus posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod ad instantiam Petri ab Angelo de Padua, aromatarij comunis, qui sic requisiuit: Idem Petrus conformetur pro aromatario comunis Tragurij per annos duos proximos futuros a die finis presentis sue refirme, videlicet incepturos XII. aprilis proximi futurj cum salario, modis et conditionibus consuetis et prout vltimata fuit refirmatio. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per vigintiocto ballotas repertas in bussulo albo de sit non obstante vna reperta in bussulo rubeo de non.
1477. indictione X. die lune, XXII. mensis maij.
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troil Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane, vt moris est, conuocato atque in sala inferiori Pallatij congregato, ut moris est, acta fuerunt infrascripta videlicet:
Tres judices: ser Jacobus Domni, ser Petrus de Cega antiquior, ser Coriolanus de Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis junij.
Tres consiliarij: ser Nicolaus Francisci, ser Jacobus Pauli de Andreis, ser Marinus Luce de Casotis, pro tribus mensibus a primo mensis junij.
Seis aduocati: ser Steffanus Cega, ser Paulus de Andreis, ser Donatus de Casotis, ser Andreas de Cega, ser Hector de Cipco, ser Joannes de Lucijs, pro tribus mensibus a primo junij.
Duo super vijs camporum: ser Marcus de Cipco, ser Symeon de Andreis, pro vno anno a primo junij.
Die dominico VIII. Junij [1477]
Pro egregio doctore domino Gelimberto, scollarum rectore
In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, vt moris est, conuocato, atque in sala inferiorij Pallatij prefati magnifici domini comitis loco consueto con-

gregato per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod autoritate huius consilij confirmetur egregius artium doctor dominus Gelimbertus, rector scollarum pro scollarum rectore per vnum annum proximum futurum incepturum primo mensis augusti venturj cum salario camere et cum eo, quod obtulerunt hi, qui mittunt de sujs ad scollas prout continetur in quadam cedula lecta presenti consilio ac alijs consuetis conditionibus. Ita tamen, qui si quis alius ibit, uel mittel ad scollas, soluat ratam consuetam. Eo maxime, quod dictus rector vocato in ipso consilio prius remansit contentus et ad eius requisitionem consilium congregatum fuit. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas XXV. repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotas octo repertas in bussulo rubeo de non.

1477. indictione X. die jouis XXVIII. mensis augusti.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane, vt moris est, in sala inferiorj eius Pallatij congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Lucas de Casotis, ser Blasius de Andreis, ser Ludouicus de Cega, per tres menses a primo septembris.

Tres consiliarij: ser Lucianus Cega, ser Andreas Cega, ser Hieronimus Victurj per tres menses a primo septembris.

Seis aduocati: ser Petrus Cega antiquior, ser Francius Nicolaj Mihaelis, ser Marcus de Cipco, ser Hieronimus de Lucijs, ser Leo de Andreis, ser Petrus Cega junior, pro tribus mensibus a primo septembris.

Die XII. septembris, veneris [1477]

Duorum exactorum legatorum testamentorum ad pias causas pars capta

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane de more conuocato et in sala solita inferiori eius Pallatij congregato. Per prefatum magnificum dominum comitem et eius judices posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod auctoritate huius consilij eligantur per scrutinium in presenti consilio duo nobiles ex ipso consilio in exactores legati testamenti condam ser Nicolaj Victurj nobilis Tragurij in construendo vnum hospitalem, ut per testamentum predictum apparet ac omnium aliarum pecuniarum legatorum testamentorum ad pias causas non specificatorum, videlicet de quibus per testamenta non constat specialis ordinatio, quj exactores sint per vnum annum proximum futurum, in quo anno ipsi debeant exegisse omnis pecunias talis rationis debendas ab illis, qui tanentur exbursare a tempore nostri illustrissimi domini domini, citra quas pecunias teneantur distribuere et dispensare prout per testatores, uel aliter fuerit ordinatum et partim habere debeant ipsi exactores pro mercede tres per conto eius, quod exegerint. Et si negligentes fuerunt cadant ad penam trium pro conto eius, quod non exegerint. Que pecunie sic exacte, ut supra, ponantur in sacrestia ecclesie cathedralis in vna capsa trium clauium, quorum vna teneat prefatus dominus comes et reliquas duas dicti exactores videlicet, vnam pro quocumque. Teneatur ipsi exactores tenere bonum computum de exactis et expenditis, ut semper valeat viderj et intelligi. Nec possint ipsi electi refutare pena ducatorum decem pro quocumque dispensandorum ad suprascriptas pias causas. Que pars ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios trigintaunum, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, quatuor non obstantibus repertis in bussulo rubeo de non.

Duo exactores: ser Petrus Cega antiquior, ser Marcus de Cipco non potuit eligere, quia est procurator heredum condam ser Nicolaj Victurj, ser Hieronimus de Lucijs.

1477. indictione X. die sabbati XXVIIII. mensis nouembris.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia conuocato et ad

sonum campane, vt moris est, in sala inferiorj Pallatij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, honorabilis comitis Tragurij congregato, acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Petrus de Cega antiquior, ser Matheus de Chiudis, ser Coriolanus de Cipco, pro tribus mensibus a primo decembris proxime futurj.

Tres consiliarj: ser Casotus de Casotis, ser Petrus Cega junior, ser Petrus de Chiudis, pro tribus mensibus a primo decembris proxime futurj.

Octo examinatores: ser Lucianus de Cega, ser Franciscus Nicolaj, ser Joannes de Andreis, ser Donatus de Casotis, ser Marcus de Cipco, ser Ludouicus de Cega, ser Christophorus de Cipco, ser Franciscus de Chiudis, pro vno anno a primo decembris proximi futurj.

Seis aduocati: ser Ludouicus de Cega, ser Jacobus Domni, ser Joannes de Chiudis, ser Domnus de Buffalis, ser Petrus de Cipco, ser Andreas de Cipco, pro mensibus tribus a primo decembris proxime futurj.

Seis extimatores comunis: ser Lucianus Cega, ser Petrus Cega junior, ser Joannes de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj, ser Marcus Cipco, ser Joannes Quarco, pro vno anno a primo decembris proxime futurj.

Quatuor mensuratores: ser Jacobus Cega, ser Marcus Cipco, ser Leo de Andreis, ser Petrus Cega junior, pro vno anno a primo decembris proxime futurj.

MCCCCLXXVIII. indictione XI. die domnicio XXII. mensis februarij

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Venetiarum etc. honorabilis comitis Tragurj, more solito, voce preconia et ad sonum campane in sala inferiorj eius Pallati conuocato atque congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Lucianus de Cega, ser Joannes Christoforj de Andreis, ser Ludouicus de Cega, pro tribus mensibus a primo martij.

Tres consiliarij: ser Joannes de Lucijs, ser Steffanus Victurj, ser Franciscus de Chiudis, pro tribus mensibus a primo martij.

Seis aduocati: ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Marcellus, ser Jeronimus de Lucijs, ser Leo de Andreis, ser Joannes Quarco, ser Petrus de Chiudis, pro tribus mensibus a primo martij.

Unus operarius: ser Joannes de Andreis.

Unus thesaurarius: ser Joannes de Lucijs, pro vno anno a primo martij.

Duo sindici comunis: ser Marcus de Cipco, ser Petrus Cega junior.

Magistri Symonis, medici cirugici comunis refirma pro vno anno incepturo primo decembris 1477.

Per prefatum magnificum dominum comitem et judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: quod ad supplicationem magistri Symonis, medici cirugici, medici salariati comunis, auctoritate huius consilij refirmentur in dicto officio cum salario, modis et conditionibus, quibus vltimate fuit refirmatus pro vno anno proximo futuro, que incepit die primo decembris proximi preteriti et hactenus seruunt. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas 34. repertas in bussulos albo de sit, non obstante duabus repertis in bussulo rubeo de non.

Pro fundamentis

Insuper fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: Cum fundamenta a continenti dexus ponentem sunt expleta et dexus orientem sunt tot lapidem in ordine, quot expleri possint et a parte maris ipse fundamenta sint explete auctoritate huius consilij pro ipsis fundamentis quicumque exigi non possit, nisi captum fuit in presenti consilio per tres quartas partes ipsius consilij, que pars posita ad

bussulos et ballotas capta fuit per ballotas XXXII. repertas in bussulo albo de sit non obstante vna ballota in bussulo rubeo de non.

MCCCCLXXVIII, indictione XI. 24. maij.[53]

In generali consilio ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis, more solito preconia uoce ad sonum campane in sala inferiori eius Pallatij conuocato atque congregato edita fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: dominus Jacobus de Andreis, doctor, ser Matheus de Chiudis, ser Petrus de Cegis, senex, pro tribus mensibus a primo junij.

Tres consiliarij: ser Hieronymus Viturj, ser Christophorus Cippicus, ser Marinus de Casottis, pro tribus mensibus venturis.

Seis aduocati: ser Andreas Cippicus, ser Johannes de Lutijs, ser Nicolaus de Cegis, ser Iohannes de Chiudis, ser Petrus de Cegis junior, ser Blasius de Andreis, pro tribus mensibus venturis.

Duo super vijs: ser Leo de Andreis, ser Donatus de Casotis, pro vno anno incipienti venturo proxime.

Magistri Simonis cirugici confirmatio pro duo annis proxime futuris a primo decembris 1478.

Per antedictum magnificum dominum comitem et judices suos capta fuit pars tenoris infrascripti videlicet: juxta supplicationem magistri Simonis cirogici salariati comunis Tragurij auctoritate huius consilij confirmetur dictus magister Simon in dicto suo offitio cum salario, modis et conditionibus vt ante per duos annos proxime futuros incepturos a primo decembris proxime futurj vt hactenus seruiuit et capta per ballotas 37. repertas in busolo albo de sit non obstante quatuor repertis in busolo rubeo de non.

Die dominico XXIII. mensis augusti.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane in sala inferiorj eius Pallatij de more conuocato atque congregato acta fuerunt suprascripta videlicet:

Tres judices: ser Franciscus Nicolaj, ser Blasius de Andreis, ser Hieronimus de Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis septembri.

Tres consiliarij: ser Joannes de Lucijs, ser Steffanus Victurj, ser Jacobus de Andreis Paulj, pro tribus mensibus a primo septembris.

Seis aduocati: ser Petrus Cega antiquior, ser Ludouicus de Cega, ser Marcellus Donati, ser Hieronimus de Lucijs, ser Doctrina Victurj, ser Aloysius de Cipco, pro tribus mensibus a primo septembris.

Die XXX. augusti, dominico [1478]

Magistri Joannis Jacobi de Papia, aromatrij conducta, vnum annum

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato conuocato voce preconia et ad sonum campane ac congregato in sala inferiorj eius Pallatij, ut moris est, per prefatum dominum comitem, dominum Troilum Maripetro, posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: Quod ad humilem et deuotam supplicationem magistri Joannis Jacobi de Maletis de Papia, aromarij conducatur pro aromatario comunis Tragurij in hac ciuitate cum salario camere consueto et alijs modis conditionibus et consuetudinibus solitis per annum vnum proxime futurum, incepturum a die quo applicuerit Tragurium causa remanendi et fulcita reperetur aromataria medicinis et alijs necessarijs pro infirmitatibus et alijs ad laudem cuiuslibet sufficientis medici fisici. Ita tamen, quo non incipiat lucrare stipendium donec ipsa aromataria, ut supradictum est, non fuerit fulcita sufficienter ad laudem sufficientem fisici. Que pars posita et ballotata capta fuit per

[53] Zapisnik s ove sjednice pisan je drugom rukom, što može objasniti stanovite grafijske osobitosti.

XXXVI. consiliarios, qui posuerunt suas ballotas in bussulo albo repertas de sit, vna tantummodo reperta in bussulo de non.
1478. indictione XI. die primo octobris dictus aromatarius incepit lunarem tempus et salarium suum.

Die lune II. mensis nouembris [1478]

Pro conducendo vnum rectorem et magistrum scollarum pars non capta

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, honorabilis comitis Tragurj, voce preconia et ad sonum campane conuocato ac in sala inferiorj eius residentie Pallatij congregato, ut moris est, per prefatum magnificum dominum comitem et eius judices posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: Quod auctoritate huius consilij detur libertas Petro Cega antiquiorj, nobili huius consilij conducendi vnum rectorem, siue magistrum scollarum sufficientem et doctum ad eos docendum, qui voluerunt ire ad scollas, cui rectori ipse ser Petrus promittat et sit rector conducendus habere debeat salarium camere illustrissime domine, domnie nostre Venetiarum. Et insuper ipse ser Petrus nomine dicti consilij promittat et dictus conducendus habere debeat cum effectu vitra salarium camere predicte ducatos L^{ta}, aut minus, prout poterit conuenire soluendos per eos, qui juerint (!) ad scollas per ratam prout factum fuit tempore domini Gelimberti, preteriti rectoris scollarum per annos duos incepturos a die, quo applicuerit et inceperit docere. Et interim, quo rector scollarum applicuerit et docere inceperit ne pueri amittunt tempus. Quare quidam satis aptus ad docendum pueros nouitie perfectus Tragurj conducatur pro rectore scollarum ad docendum eos pueros cum salario in ratione ducatos decem in anno. Ita tamquam quicumque applicauerit rector conducendus per suprascriptum ser Petrum de Cega cesset salarium predicti primi rectoris et onus ac obligatio docendi. Que pars posita ad bussulos et ballotas non fuit capta per decemnouem ballotas repertas in bussulo rubeo de non, non obstantibus ballotas decemocto repertis in bussulo albo de sit.

Die mercurij XXV. mensis nouembris [1478]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurj mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino nostro Venetiarum et etc. honorabilis comitis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane in sala inferiorj Pallatij eius residente, ut moris est, congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: dominus Jacobus de Andreis, legum doctor, ser Lucas de Casotis, ser Ioannes Christoforj de Andreis pro tribus mensibus a primo decembris.

Tres consiliarij: ser Cega Petri de Cegis, ser Nicolaus Francisci, ser Petrus Joannis de Chiudis, pro tribus mensibus a primo decembris.

Seis aduocati: ser Joannes Petrj de Chiudis, ser Matheus Mihaelis de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Paulus Petri de Andreis, ser Petrus Coriolani de Cipco, ser Leo Nicolaj de Andreis, pro tribus mensibus a primo decembris.

Octo examinatores: ser Jacobus Domni, ser Blasius de Andreis, ser Marcellus Donati, ser Paulus Petri de Andreis, ser Joannes de Lucijs, ser Joannes Jacobi Qarco, ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Hieronimus Ioannis Victurj.

Seis extimatores: ser Steffanus de Cega, ser Donatus de Casotis, ser Leo de Andreis, ser Hieronimus de Lucijs, ser Andreas de Cipco, ser Franciscus de Chiudis, pro vno anno a primo mensis decembris.

Quatuor mensuratores: ser Joannes Victurj, ser Jacobus Domni, ser Franciscus Nicolaj, ser Paulus de Andreis, pro vno anno a primo mensis decembris.

Loco ser Joannis Victurj et ser Jacobi Domni judicum et ser Pauli de Andreis absentis electi per magnificum dominum comitem et judices: ser Petrus Cega antiquior, ser Domnus de Buffalis et ser Marci de Cipco, qui juraueruńt etc. Ita tamen que in proxime futuri muta possint eligi mensurator.

Magistri Joannis Jacobi de Papia, aromatarij refirma vnius annj

Insuper per prefatum magnificum dominum comitem cum supracriptis judicibus sujs in eodem consilio posita fuit pars tenoris suprascripti: Quod ad supplicationem porrectam huiusmodi sub tenore videlicet: magnifico et clarissimo domino Troilo Maripetro, pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino nostro Venetiarum etc. honorabili comiti Tragurij sujsque egregijs dominis judicibus et consilio nobilium ciuitatis Tragurij exponitur parte mihi, Jacobi de Papia ad presens aromatarij comunis vestrj, quod cum electus fuit tantummodo per annum pro aromatario et hactenus fulcruerit aromatariam non solum ad ea, qua pertinent ad remedia infirmorum, sed ad alia necessaria ad vsum et commodum ciuium at aliorum accedentium ciuitatem in quibus magis expendidit, qua sit pro tempore vnius anni, cupiatque pro honore et commode vniuersorum ad hunc de alijs pecunijs exponere ea propter supplicatur, quod magnificiencije vestris placeat cum supplicantem confirmare per alium annum proxime secuturum in dicto officio incepturum post eo complementum primum annum eius electionis, videlicet primo mensis octobris cum salario, modis et conditionibus electionis sue ponantur ad bussulos et ballotas in presenti consilio, que concedatur et confirmetur prout supra supplicatur. Et sic posita ipsa parte fuit capta per ballotas XXXVI. repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotis quatuor, repertis in bussulo rubeo de non.

1479. indictione XII. die lune XXII. mensis februarij.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Troili Maripetro, honorabilis comitis Tragurj voce preconia conuocato et ad sonum campane, ut moris est, in sala inferiori eius Pallatij congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Iacobus de Cega, ser Ludouicus de Cega, ser Hieronimus de Cipco, pro tribus mensibus a primo martij futurj.

Tres consiliarij: ser Casotus de Casotis Donati, ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Mihael Mathei de Chiudis, pro tribus mensibus a primo martij futurj.

Seis aduocati: ser Marcus Mihaelis de Cipco, ser Andreas Mihaelis de Cipco, ser Petrus Steffani de Cega, ser Hieronimus de Lucija, ser Doctrina Steffani Victurj, ser Petrus Joannis de Chiudis, pro tribus mensibus a primo martij proximo.

Operarius: ser Hieronimus de Cepco, pro anno vno a primo martij proximo.

Thesaurarius: ser Donatus de Casotis, pro vno anno a primo martij proximo.

Duo sindici comunis: ser Hieronimus de Lucijs, ser Petrus Andree de Cega, pro vno anno a primo martij proximo.

Die XXVIII. mensis martij [1479]

Pro rectore scollarum, prouisio.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini *Nicolaj Pisanj,* honorabilis comitis Tragurj voce preconia et ad sonum campane, ut moris est, conuocato et in sala inferiori Pallatij sue resedentie congregato per prefatum dominum comitem et egregios judices suos. Posita fuit pars tenoris infrascriptis videlicet: quod, ut notum est, presenti consilio jam pluribus exactis mensibus hec ciuitas caruit rectore scollarum non absque magno detrimento eorum, qui cupiunt perseuerare in doctrine iam iniciata ad adiscendum et orum, qui cupiunt ipsam doctrinam acquirere. Igitur, vt prouideatur opportune de sufficienti et ydoneo rectore scollarum auctoritate huius consilij conducatur vnus rector scollarum sufficiens doctus et aptus ad docendum eos scollares, qui ibunt ad scollas, pro adiscendo per annos duos continuos incepturos a die, quo inceperit docere et habeat dictus rector de salario salarium camere, videlicet libras trecentas paruorum vitra domum comunis conuetam et aliter trecentis suprasciptis vsque ad summam ducatos centum. Ipsi rectorj suppleatur per eos scollares, qui ibunt ad scollas per ratam suam doctrinam adiscendam, limitan-

dam et prout factum et obseruatum fuit tempore domini Gilimberti vltimj rectoris scollarum, quacumque suprascriptus magnificus dominus comes committat illi, qui sibi videbitur tam Venetiis, quam alibi practicandi, conducendi et concludendi juxta commissionem tradendam per ipsum cominum comitem. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta pro 37. consiliarios, qui posuerunt ballotas suas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus quinque repertis in bussulo rubeo de non.

Ser Guarienti de Tarsis, cancelarij magnifici domini comitis

Et insuper, quod auctoritate huius consilij ser Guarientus de Tarsis de Justinopoli, cancelarius prefati domini comitis possit conficere instrumenta et testamenta, codicillos et omnes alios actus, qui valeant tanquam dacti fuissent per cancellarium comunis Tragurij de hoc toto tempore regiminis prefati domini comitis, que pars capta fuit ad bussulos et ballotas per omnes de consilio et qua hactenus fecisset.

1479. indictione XII. et die sabbati XXII. mensis maij.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane mandato magnifici et generosi domini Nicolaj Pisani, honorabilis comitis Tragurij in sala inferiorj eius Pallatij more solito congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: dominus Jacobus de Andreis, egregius legum doctor, ser Lucas de Casotis, ser Blasius de Andreis, pro tribus mensibus a primo junij.

Tres consiliarij: ser Petrus Coriolani de Cipco, ser Petrus Joannis de Chiudis, ser Cega Petri de Cega, pro tribus mensibus a primo junij.

Seis aduocati: ser Matheus Mihaelis de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Ioannes Christophorj de Andreis, ser Ludouicus de Cega, ser Marcellus Donati, ser Ioannes de Quarco, pro tribus mensibus a primo junij.

Duo super camporum: ser Symeon Nicolaj de Andreis, ser Steffanus Mihacij Victurj, pro vno anno a primo junij.

Die lune XXIIII. mensis maij [1479]

In mittendo vnum oratorem ad nostrum illustrissimum dominum, dominum, pro fabricatione vnius turis ad Angulum Fabrorum

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia conuocato et ad sonum campane, ut moris est, mandato suprascripti magnifici domini comitis in sala inferiorj eius Pallatij congregato per prefatum dominum comitem et egregios judices suos fuit posita pars tenoris infrascripti videlicet: quod pro fabrica vnius turris ad angulum fabrorum ad securitatem et defensionem in omni casu huius ciuitatis Tragurij ab ea parte valde neccessarie auctoritte huius consilij in ipso consilio per scrutinium eligatur vnus nobilis de dicto consilio pro oratore, qui accedat presentiam illustrissimi domini, domini nostrj, quam sibi mandabitur per prefatum dominum comitem cum commissione sibi dicenda ad impetrandum subuentionem, uel aliter prout habuerit in mandatis. Quj orator sic electus habeat pro sujs expensis eundi, standi et redeundi ducatos decem pro primis duobus mensibus soluendos per nobiles de dicto consilio secundum consuetudinem. Ita tamen, quod si dictus electus steterit minus ducrum mensium, nil minus de ipsis ducatis decem nil restituat. Si uero plus steterit, habeat ducatos quinque in mense et ratione mensis. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per ballotas vigintiseptem repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus ballotis quinque repertis in bussulo rubeo de non.

Unus orator electus: ser Ludouicus Cega,

Taxatores: ser Marcus de Cipcho, ser Blasius de Andreis.

1479. indictione XII. die dominico XIIII. mensis ...

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato vltrascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane de more conuocato ac in sala inferiorj eius Pallatij congregato infrascripta acta fuerunt videlicet:

Tres judices: ser Ioannes Victurj, ser Ioannes Christophori de Andreis, ser Paulus Petri de Andreis, pro tribus mensibus a primo septembrj futurj 1429. die 22. octobri loco ser Joannis de Andreis et ser Pauli de Andreis absentium judicum per manificum dominum comitem fuerunt...[54] ser Jacobus de Cegis, et ser Jacobus Domni, qui jurauerunt etc.

Tres consiliarij: ser Symeon Nicolaj de Andreis, ser Mihael Mathei de Chiudis, ser Christophorus Coriolani de Cipcho, pro tribus mensibus a primo septembris futurj.

Seis aduocati: ser Petrus Cega antiquior Andree, ser Donatus Casoti de Casotis, ser Leo Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus Biualdi de Lucijs, ser Marcus Mihaelis de Cipco, ser Petrus Steffani Cega junior, pro tribus mensibus a primo septembris futurj.

1479. indictione XII. die martis XXXI. vltimo mensis augusti.

Ad infectionem pestis et prouisionis pars prima non capta

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce precconia et ad sonum campane de more conuocato et in sala inferiorj eius Pallatij congregato mandato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Cum mensibus proxime lapsis per contagionem incepit pestis vigere in ciuitate noua Tragurij et Dei gratia et ob necessarias prouisiones magnifici domini comitis nostri diligentissimj ad quecumque concernentia proficuum ciuitatis et comitatus infectio ipsa pestis cessauit. Ita qua prouisione inter cetera exposite fuerunt multe pecunie, partim sponte et voluntarie per nobiles, ac alios ciues et partim mutuate ad satisfaciendum expensis ipsis occursis et occurrentibus. Et ut restitui possint eis, qui pecunias ipsas mutuauerunt et in futurum, si quid occurerit, quod Deus auertat oportunis possit satisfieri. Per prefatum magnificum dominum comitem cum egregijs judicibus sujs posita fuit pars, quod ad recuperandum eas pecunias expositas et restituendas ac pro necessarijs in ipsa infectione ex peste tantummodo et non alio pro nunc, si taxatores iam electi inter se non fuerunt concordes, prefatus dominus comes cum eius regimine eligat et det illis electis tertium et quicquid per eos tres, seu maiorem partem eorum fuit taxatum ratum et firmum habeatur.

Ad infectionem pestis ac prouisiones pars secunda capta

Ex alio latere positum fuit, quod pro dicta causa examinetur cetule anni preteriti super exactione promilorum sex que quacumque cacia: sine mensura musti occasione fundamentorum aparte continentis. Et secundum eas cetulas ista vide tantumodo exigantur pomili sex pro quacumque cacia musti. Ita tamen, quod pecunie ipse sic exigende aliquo modo in alio non exponantur, quare in necessarijs pro ipsa pestis infectione. Et quam venerabilis clerus Tragurij sponte obtulit pro dicta causa libras quadraginta paruorum, que pecunie ipse acceptetur, nullo modo exponencij, quam causa predicta.

Quibus duabus partibus positis ad bussulos et ballotas vna penes aliam capta fuit pars secunda per viginti duos consiliarios, qui posuerunt ballotas suas repertas in bussulo rubeo, non obstantibus ballotis quatuordecim repertis in bussulo albo pro prima parte.

Electi ad exigendum pecunias: ser Petrus Andree Cega, ser Jacobus Domni et ser Franciscus Nicolaj.

1479. indictione XII. die XXXI. mensis augusti.

Ser Ludouici de Cega in domino rectore scollarum prouisionis pars non capta

In vltrascripto consilio generali nobilium ciuitatis Tragurij. Cum alias captum fuerit in hoc consilio prouidendi de vno rectore scollarum ad docendum eos, qui adiscere cupiebant doctrinam. Et prout constat hactenus minime prouisum est. Et ne illi, qui cupiunt aliquam doctrinam et scientia acqurirere tempus amittant, detur eis tam bonum propositum suum adiscendi exequj cum effectu. Per prefa-

[54] Jedna nečitljiva riječ.

tum magnificum dominum comitem cum nobilibus judicibus sujs posita fuit pars ad requisitionem et instantiam nobilis ciuis Tragurij ser Petri Andree de Cegis, quod auctoritate huius consilij eligatur et constituatur rector scollarum ser Ludouicus Cega, natus suprascripti ser Petri, juuenis peritus et sufficiens ad docendum scollares pro eorum scollarum rectore pro anno vno proxime futuro, incepturo a die quo inceperit docere scollares cum solito salario camere tantummodo. Ita tamen, que si ante annum rector scollarum futurus juxta prouisionem fiendam venerit tunc dictus ser Ludouicus cedat locum illi futuro rectori et per consequens cessit ex tunc salarium predictum camere. Que pars posita in eo consilio ad bussulos et ballotas non fuit capta per consiliarios quindecim, qui posuerunt eorum ballotas in bussulo rubeo de non, non obstantibus ballotis duodecim repertis in bussulo albo de sit.

MCCCCLXXVIIII. indictione XII. die XX. mensis nouembris.

Nobiles tragurienses, qui reperiuntur de consilio nobilium ser Jacobus, condam ser Andree de Cega, obijt 1480., ser Lucas condam ser Donati de Casotis, ser Lucianus condam ser Joannis de Cega, obijt 27. aprilis 1481. hora VI^{ta} noctis ex seranguria, siue retentionis vrine, ser Ioannes condam ser Blasij Victurj, obijt 14. septembris 1482. hora 5. noctis, ser Iacobus condam ser Domni Desse, ser Petrus condam ser Andree de Cega, ser Ioannes condam ser Petri de Chiudis, ser Matheus condam ser Mihaelis de Chiudis, ser Steffanus condam ser Andree de Cega, ser Coriolanus condam ser Petri de Cipcho, ser Nicolaus condam ser Andree de Cega, ser Franciscus condam ser Nicolaj Mihaelis, ser Domnus condam ser Jacobi de Buffalis, ser Ludouicus condam ser Jacobi de Cega, ser Marinus condam ser Steffani Victurj, ser Ioannes condam ser Christoforj de Andreis, dominus Iacobus condam ser Petri de Andreis, legum doctor egregius, ser Bartolus condam ser Jacobi de Buffalis, ser Marcellus condam ser Donati Mihaelis, ser Blasius condam ser Nicolaj de Andreis, die quinto julij 1480. indictione 13^{a} fuit sepultus, ser Iacobus condam ser Andree de Andreis de Sibinico, ser Paulus condam ser Petri de Andreis, ser Donatus condam ser Casoti de Casotis, ser Marcus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Doctrina condam ser Steffani Victurj, ser Leo condam ser Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus condam ser Mihaelis de Cipco, ser Ioannes condam ser Petri de Andreis, ser Andreas ser Petri de Cega, ser Andreas condam ser Mihaelis de Cipco, ser Petrus ser Coriolani de Cipco, ser Hector condam ser Mihaelis de Cipcho, ser Petrus ser Joannis de Chiudis, obijt julij 1481. ad turrim ser Coriolanj de Cipcho ex febre, venerat ex classe maritima desuper triremi tragurina supracomito ser Matheo de Chiudis, ser Symeon condam ser Nicolaj de Andreis, obijt ex peste in triremi supracomito ser Matheo de Chiudis, 1481, junij, ser Hieronimus condam ser Biualdi de Lucijs, ser Petrus condam ser Steffanj de Cega, ser Steffanus condam ser Mihacij Victurj, ser Raphael condam ser Nicolaj de Andreis, ser Ioannes condam ser Biualdi de Lucijs, ser Nicolaus ser Francisci Nicolaj, ser Ioannes condam ser Iacobi de Quarco, ser Petrus ser Pauli de Andreis, ser Cega ser Petri de Cega, ser Andreas condam ser Nicolaj de Andreis, obijt, ser Franciscus ser Joannis de Chiudis, ser Hieronimus ser Joannis Victurj, ser Iacobus ser Pauli de Andreis, ser Christoforus ser Coriolanj de Cipco, ser Petrus condam ser Andree de Andreis, Sibinici, ser Ioannes ser Jacobi de Cega, ser Ludouicus ser Coriolani de Cipco, ser Hironimus ser Jacobi de Cega, ser Dominicus ser Jacobi de Cega, ser Casotus ser Donati de Casotis, ser Ludouicus ser Petri de Cega, ser Mihael ser Marci de Cipco, ser Mihael ser Mathei de Chiudis, ser Ioannes ser Mathei de Chiudis, ser Nicolaus ser Joannis Victurj, die 9. octobris 1480., ser Petrus Luciani de Cega, die 22. Maij 1481. ser Ioannes Petri de Cega, die dicto, ser Nicolaus Joannis de Chiudis, die XXIIII. maij 1482. ser Jeronimus Donati de Casotis, die 24. maij 1482., ser Jeronimus Coriolani de Cipco, die 24. maij 1482., ser Jacobus Doymi de Buffalis die 27. maij 1482.

... .noumebris

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij voce preconia et ad sonum campane ....Pisanj, honorabilis comitis Tragurij de more conuocato... [in sala] superiorj eius Pallatij acta fuerunt infrascripta vidalicet:

Tres judices: ser Lucianuus Joannis de Cega, dominus Jacobus de Andreis, legum doctor, ser Blasius Nicolaj de Andreis, pro tribus mensibus a primo mensis decembris.

Tres consiliarij: ser Nicolaus Francisci Nicolaj, ser Joannes Mathei de Chiudis, ser Casotus Donati de Casotis, pro tribus mensibus a primo decembris.

Seis aduocati: ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Mihael Mathei de Chiudis, ser Symeon Nicolaj de Andreis, ser Steffanus Andree Cega, ser Matheus Mihaelis de Chiudis, ser Andreas Petri de Cega, pro tribus mensibus a primo decembris.

Octo examinatores: ser Iacobus Andree de Cega, obijt 1480. 18. junij, loco eius ser Marcellus Donati Mihaelis, ita tamen, qui possit eligi in futuris examinatoribus prius eligendis et jurauit, ser Symeon Nicolaj de Andreis, loco eius, qui iunt in triremi ser Cega Petri de Cegis cum dictis conditionibus, qui jurauit etc. ser Casotus Donati de Casotis, ser Nicolaus Francisci Nicolaj, loco eius, quia habitat Spalati ser Domnus de Buffalis ita tamen, que possit et eligi in futuris examinatoribus prius eligendis, die 18. junij 1480. et jurauit, ser Lucianus Joannis de Cega, ser Petrus Pauli de Andreis, ser Franciscus Joannis de Chiudis, ser Christoforus Coriolani de Cipco, pro vno anno a primo mensis decembris.

Seis extimatores: ser Ioannes Biualdi de Lucijs, ser Ieronimus Iacobi de Cegis, ser Iacobus Pauli de Andreis, ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Hieronimus Ioannis Victurj, ser Raphael Nicolaj de Andreis, pro vno anno a primo mensis decembris.

Quatuor mensuratores: ser Marcus Mihaelis de Cipco, ser Domnus de Buffalis, ser Donatus Casoti de Casotis, loco eius ser Marinus Victurj, 3° Januarij 1480., pro vno anno a primo mensis decembris.

Die martis XXII. mensis februarij. 1480. indictione 13.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, ut moris est, conuocato et congregato in sala inferiorj eius Pallatij consueta acta fuerunt contrascripta videlicet:

Tres judices: ser Steffanus Andree de Cega, ser Paulus de Andreis, ser Hieronimus Marci de Cipco, pro tribus mensibus a primo mensis martij proxime futurj.

Tres consiliarij: ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Symeon Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus Joannis Victurj, pro tribus mensibus a primo martij proxime futurj.

Seis aduocati: ser Domnus de Buffalis, ser Marcus Mihaelis de Cipco, ser Marcellus Donati Mihaelis, ser Andreas Mihaelis de Cipco, ser Petrus Steffani de Cega, ser Petrus Pauli de Andreis, pro tribus mensibus a primo martij proxime futurj.

Operarie pars

In eodem consilio per suprascriptum magnificum dominum comitem cum judicibus sujs fuit posita pars tenoris infrascriptis videlicet: quod vt bona et res pertinentes operarie ecclesie cathedralis traguriensis debite ac recte incedant, cum quibus necessarijs ipsius operarie prouideri valeat vadit pars, quod quecumque res, et bona pertinentia operarie predicte, que per operarium contingerint vendi, non possint per eum aliqualiter vendi ad aliguod tempus, siue ad aliquem terminum alicuj, sed ad pecuniam illico exbursandam. Ita que nullus operarius de cetero in consignatione suorum computorum administrationis facte tempore suo possit consignare aliquem debitorem bonorum et rerum, que et quas vendidisset aut administrasset tempore officij suj. Et si forte dictus operarius dedisset, aut vendidisset aliquid alicuj ad tempus, uel ad terminum in consignatione fienda non possit admitte, nec acceptarj aliquis debitor, nec admitti, nec acceptarj computa

sua nisi ipsemet exbursare pecuniam in contatis. Et ipsi debitores remaneant operario predicto et si predictus confecerit talis operarius contrafaciens cadat ad penam librarum ducentarum paruorum infallibiliter applicandarum operarie predicte. Et insuper, que reperiuntur multa debita antiqua ipsius operarie ad hoc, ut ea exigi possint, que de antiquis debitis de eo, quod ipse operarius exigit, si fuerint debita ab annis, decem vltra habere debeat de mercede quaqumque pro conto et de debitis ab annis decem citra habere debeat tria pro centenario. Que debita tam antiqua, quam noua ipse operarius exigere teneatur sub debito sacramenti reseruatis tamen dillationibus et terminis constitutis debitoribus predicte operarie soluendi debita sua. Que pars posita ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios trigintaquatuor in bussulo albo de sit repertis eorum ballotas, non obstantibus duabus ballotis repertis in bussulo rubeo de[55] non.

Unus operarius: operarius dominus Jacobus de Andreis pro vno anno a primo martij proxime futurj, qua nominatione per capitulum ex 4.^{or} renunciauit, dictam nominationem per capitulum ex tribus reliquis, ser Matheus de Chiudis, postmodum 27. februarij, dominico in ipso consilio electi 4.^{or}, ex quibus per nominatus fuit ser Domnus Buffalis, qui acceperit et jurauit.

Unus thesaurarius: ser Marcellus Donati Mihael pro anno vno a primo martij proxime futurj.

Duo sindici comunis: ser Marcus de Cipco, ser Petrus Steffanj de Cega, pro vno anno proximo a primo martij.

1480. indictione 13. die 20. Maij, mercurj

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et egregij domini Nicolaj Pisani pro illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Venetiarum etc. honorabilis comitis Trigurij voce preconia et ad sonum campane conuocato, ac in sala inferiorj eius Pallatij de more congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Magistri cirugici refirma 2.^{orum} annorum

Per prefatum magnificum dominum comitem et eius judices, qui fuerunt, posita fuit pars tenoris infrascriptis videlicet: quod magister Symon, medicus cirugicus salariatus ciuitatis ad eius supplicatione porrectam et hinc consilio lectam refirmetur per alios duos annos proxime futuros, incepturos a primo mensis decembris proxime futurj cum salario, modis et alijs conditionibus consuetis, quibus hactenus fuit refirmatus. Et ballotata ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios vigintiquinque, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus duabus ballotas repertis in bussulo rubeo de non.

Tres judices: ser Lucas Donati de Casotis, ser Blasius Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus de Lucijs, pro tribus mensibus a primo junij.

Tres consiliarij: ser Petrus Joannis de Chiudis, ser Petrus Pauli de Andreis, ser Casotus Donati de Casotis, pro tribus mensibus a primo junij.

Seis aduocati: ser Marinus Steffanj Victurj, ser Hieronimus Mihaelis de Cipco, ser Joannes de Lucijs, ser Joannes Iacobi Quarcho, ser Nicolaus Francisci Nicolaj, ser Franciscus Johannis de Chiudis, pro tribus mensibus a primo junij.

Duo super vijs camporum: ser Marinus Steffani Victurj, ser Petrus Steffani de Cega, pro vno anno a primo mensis junij.

MCCCCLXXX. indictione XIII. die XVIII. augusti, veneris.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti domini comitis voce preconia et ad sonum campane conuocato ac in sala inferiorj eius Pallatij de more congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

---

[55] Ova odluka ušla je s manjim izmjenama u reformacije statuta. I. Strohal, R. II. 70.

Tres judices: ser Ioannes Blasij Victurj, ser Ioannes Petrij de Chiudis, ser Andreas Marci de Cipco, pro tribus mensibus a primo septembrj.

Tres consiliarij: ser Nicolaus Francisci Nicolaj, ser Ioannes Jacobi de Cega, ser Christophorus Coriolani de Cipco, pro tribus mensibus a primo septembris.

Seis aduocati: ser Petrus de Cega, ser Paulus Petri de Andreis, ser Petrus Coriolani de Cipco, ser Donatus Casoti de Casotis, ser Hyeronimus de Lucijs, ser Steffanus Mihacij Victurj, pro tribus mensibus a primo septembris.

Die lune XXI. mensis augusti [1480]

vnius oratoris mittendi Venetiarum ad illustrissimum dominum, dominum nostrum electio

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato vltrascripti magnifici domini comitis voce preconia et ad sonum campane, ut moris est in sala suprascripta conuocato et congregato per prefatum dominum comitem cum judicibus sujs posita fuit pars tenoris huius videlicet: Quod auctoritate huius consilij eligantur in eo consilio duo nobiles de eodem consilio in oratores ad illustrissimum dominum, dominum nostrum Venetiarum contra populares, qui reperiuntur Venetiis ad defendendum jura nobilium. Qui oratores accedere debent Venetias cum ea prouisione et commissione, quando et cum qua videbitur ipsi domini comiti et eius regimine. Que pars posita fuit ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios XLI., qui posuerunt eorum ballotas in bussulo albo de sit, non obstantibs tribus repertis in bussulo rubeo de non.

Duo oratores ad illustrissimum dominum, dominum nostrum Venetiarum: dominus Jacobus de Andreis, agregius legum doctor, ser Coriolanus Petri de Cipcho.[56]

Duo taxatores pro prouisione et ex nunc creatorum: dominus Jacobus de Andreis suprascriptus et ser Coriolanus de Cipco suprascriptus.

Magistri Bramantini de Burgonouo, aromatarij comunis firma duorum annorum. 1480. X. decembris applicauit Tragurij

Insuper per dictum magnificum dominum comitem cum judicibus sujs fuit pars hec posita, quod Bramantinus de Burgonouo, aromatarius in Padua, auctoritate huius consilij conducatur pro aromatario comunis Tragurij per annos duos proxime futuros incoandos a die qua applicuerit Tragurij cum salario comunis et domo ac aromataria comunis ac alijs consuetis et solitis conditionibus et sit obligatus tenere aromatariam fulcitam medicinis sufficientibus et alijs oportunis pro infirmis secundum que videbitur magistro Georgio, egregio medico fisico comunis. Et posita dicta parte ad bussulos et ballotas fuit capta per consiliarios quadragintaduos, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus duabus repertis in bussula rubea de non.

Die mercurij XXVIIII. mensis nouembris [1480]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Nicolaj Pisanj, honorabilis comitis Tragurij voce preconia et ad sonum campane conuocato in sala inferiorj eius Pallatij de more congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Lucas Donati de Casotis, ser Petrus Andree Cega, ser Joannes Biualdi de Lucijs, loco ser Joannis de Lucijs, qui proficietur Venetiis ser Lucianus

---

[56] Kako naprijed vidjesmo, pučani ustaju pred sindicima i provizorima protiv vlastelina, a sada Veliko vijeće šalje u Mletke učenog dra Jakova Andreisa i Koriolana Cippica da se bore za prava vlastelina protiv pučana, čiji zahtjevi su dobro dolazili Mlecima da krnje autonomiju dalmatinskih gradova. Maja Novak, Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom, Zadar 1965, str. 63—110. O ulozi K. Cippica u borbi za tu autonomiju kratko u istom djelu na str. 81. i u mom radu što se dotiskava u Zborniku Historijskog instituta JAZU u Zagrebu.
Još: Grga Novak, Nobiles, populus i cives — komuna i universitas u Splitu 1525—1797, Rad JAZU, knj. 285 (1952), str. 3—40. Tu i o trvenjima plemstva s pučanima.

Joannis de Cega die 18. decembris 1480., pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Tres consiliarij: ser Lucianus de Cegis, ser Iacobus Domni, ser Paulus Petri de Andreis pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Seis aduocati: ser Ioannes Petri de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Doymus Jacobi de Buffalis, ser Leo Nicolaj de Andreis, ser Joannes Jacobi de Quarchis, ser Hieronimus Jacobi de Cega, pro tribus mensibus a primo decembris futurj.

Octo examinatores: ser Lucas de Casoti Donati, ser Iacobus Doymi, ser Petrus Andree Cega, ser Joannes Petri de Chiudis, ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Paulus Petri de Andreis, ser Leo Nicolaj de Andreis, ser Donatus Casoti de Casotis, pro anno vno futuro a primo decembris.

Quatuor mensuratores: ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Leo Nicolaj de Andreis, ser Hieronimus Biualdi de Lucijs, ser Ioannes Jacobi Quarcho, pro vno anno a die primo decembris proximi.

Seis examinatores: ser Lucianus Joannis de Cega, ser Steffanus Andree de Cega, ser Marcellus Donati, ser Paulus Petri de Andreis, ser Donatus Casoti de Casotis, ser Hieronimus Biualdi de Lucijs, pro vno anno a primo decembris futurj.

1481. indictione XIIII. die XXII. mensis februarj, jouis

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurj, mandato magnifici et generosi domini comitis vltrascripti voce preconia et ad sonum campane conuocato et in sala inferiorj eius Pallatij de more congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Seis judices: ser Iacobus Doymi, ser Nicolaus Francisci, ser Domnus de Buffalis, pro tribus mensibus a primo martij futurj.

Tres consiliarij: ser Petrus Pauli de Andreis, ser Dominicus Jacobi de Cega, ser Nicolaus Johannis Victurj, pro tribus mensibus a primo martij futurj.

Seis aduocati: ser Marinus Steffani Victurj, ser Marcus Mihaelis de Cipco, ser Andreas Mihaelis de Cipco, ser Hieronimus de Lucijs, ser Raphael Nicolaj de Andreis, ser Steffanus Mihacij Victurj, pro tribus mensibus a primo martij futurj.

Operarius: ser Petrus Coriolani de Cipcho, pro anno vno a primo martij futurj.

Thesaurarius: ser Donatus de Casotis, pro vno anno a primo martij futurj.

Duo sindici comunis: ser Franciscus Niholaj Mihaelis, ser Joannes Petri de Chiudis, pro vno an(n)o.

1481. indictione XIIII. XXII. maij, martis.

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato magnifici et generosi domini Nicolaj Pisanj, pro illustrissimo domino, domino nostro Veneciarum etc. etc. honorabilis comitis Tragurij voce precoia conuocato et in sala inferiori eius Pallatij ad sonum campane, vt moris est, congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: ser Franciscus Nicolaj Mihaelis, ser Joannes Quarcho Petri de Andreis, ser Joannes Nicolaj Quarco, pro tribus mensibus a primo junij.

Tres consiliarij: ser Steffanus Mihacij Victurj, ser Joannes de Lucijs, ser Christophorus Coriolani de Cipco, pro tribus mensibus a primo junij.

Seis aduocati: ser Doymus de Buffalis, ser Petrus Steffani de Cega, ser Jeronimus Jacobi de Cega, ser Petrus Pauli de Andreis, ser Ieronimus Joannis Victurj, ser Dominicus Jacobi de Cega, pro tribus mensibus a primo junij.

Duo super vijs camporum: ser Donatus de Casotis, ser Andreas de Cipco, pro vno anno a primo junij.

Dominj Georgij Marinj, famosi artium et medicine doctris, medici phisici duorum annorum refirma.

Subtum per magnificum dominum comitem et judices suos posita fuit pars tenoris infrascripti videlicet: magnifico et generoso domino Nicolao Pisanj, pro illustrissimo ac excellentissimo domino Venetiarum etc. honorabile comite Tragurij nobilibusque judicibus sujs et hinc generoso consilio nobilium dicte ciuitatis fideliter suplicatur parte famosi artium et medicine doctoris domini Georgij Marinj, medici vostri fisici, que consideratus fidelibus operibus sujs in hac vrbe vestra, iam annis pluribus, vt omnibus notum est magnificijs vestris libeat eum confirmare per annos duos proxime futuros, a die quo erit finis presentis eius conducte cum salario, modis et conditionibus solitis et consuetis, quibus hactenus seruuit. Que pars posita die XX. ad bussulos et ballotas fuit capti per vigintinouem consiliarios, qui posuerunt eorum ballotas repertas in bussulo albo de sit, non obstantibus duabus repertis in bussulo rubeo de non.

Dei XXI. mensis augusti, mercurij [1481]

In generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij mandato suprascripti magnifici domini comitis voce preconia conuocato et ad sonum campane, ut moris est, in Pallatio eius residentie congregato acta fuerunt infrascripta videlicet:

Tres judices: dominus Jacobus de Andreis, egregius legum doctor, ser Petrus Andree Cega, ser Hector de Cipcho, pro tribus mensibus futuris a primo septembris proximi.

Ovdje se tekst zapisnika Velikoga vijeća prekida.

KNJIGE PRIHODA KOMUNE

M^mo IIIICXV

Introitus: ser Johannis Stipe et ser Simonis Vrsi, camerariorum

In Christi nomine amen, anno a natiuitate eiusdem millesimo CIIIXV. indictione VIII. Regnante domino nostro, domino Sigismundo, dei gratia Romanorum Rege semper augusto, nec non Rege Hungarie, Dalmatie, Crouatie etc. Tempore quidem reuerendi in Christo patris dominj Simonis, dei et Appostolice Sedis gratia episcopi Traguriensi, decretorumque doctoris et nobilium ac sapientium virorum dominorum Bufalj Duymj et Andree Zige, Joseph, honorabilis rector ciuitatis Tragurj suorumque judicum nobilium virorum, dominorum Mladinj Nicole Michaelis, Siluestri, Michaelis, Lodouici et Jacomellj, dominj Luce Victurj, regij militis infrascripti sunt omnes et singuli introitus comunis, qui peruenerunt ad manus ser Johannis Stipe et ser Simonis Vrsi camerariorum comunis toto tempore trium mensium, quibus fuerunt camerarij[57] comunis incipiendo die primo decembris et finiendis, ut sequitur:

Imprimis die XI. decembris [1415]

— Receperunt dicti camerarij a Stephano Cocosich, qui non dedit iustum pondus carnium ad bechariam . . . . . libras 1 paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Marislaua, vxore olim Radoslauj Briuen pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Miltoso, famulo Antonij Andree Theorbj pro sua condemnatione . . . . . libras X. paruorum

[57] Dva camerariusa birali su knez i kurija na 6 mjeseci da vode knjige prihoda i rashoda. I. Strohal, S. I. 69, 70, R. I. 29, 72. Prihod od globâ kojima se bavi ovaj ulomak što ga izdajemo išao je u korist komune, kasnije u mletačko doba obično u korist arsenala ili bolnicâ. No dio globe dobio bi prijavitelj, a dio knez. Prihode na temelju statuta prikazao je Marko Kostrenčić, Slobode dalmatinskih gradova po tipu trogirskom, Rad JAZU, knj. 239 (1930), str. 79—92.

— Item receperunt dicti camerarij a Desmano calafato pro sua condemnatione . . . . . libras XXV. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Matheo Plisich pro sua condemnatione . . . . . libras V. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Martino Duymj pro sua condemnatione libras sex . . . . . libras VI. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Stephano Petri pro sua condemnatione . . . . . libras XX. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Marculo Zorj pro sua condemnatione . . . . . libras V. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Johanne Radelieuich, caligario pro sua condemnatione . . . . . libras XXV. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Dragichio lapicida, pro sua condemnatione . . . . . libras V. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Bogancio Brauario domine Margarite, vxoris ser Michaelis Victurj pro sua condemnatione . . . . libras XX. poruorm
— Item receperunt dicti camerarij a Marino protomagistro pro sua condemnatione . . . . . libras XI. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Leone Nicole pro sua condemnatione . . . . . libras X. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Donato de Casotis pro sua condemnatione . . . . . libras X. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Nicolao Paulj pro sua condemnatione . . . . . libras XX. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Michaele de Chiudis pro sua condemnatione . . . . . libras X. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Bogancio, famulo Goislauj arcerij pro sua condemnatione . . . . . libras X. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Marica, vxore olim Johannies Proiac pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Stipcho calegario, famulo Stephani Staphilie . . . . . libras X. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Nicolao, filio condam Dese Jeratouich pro sua condemnatione . . . . . libras XV. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a ser Michaele Lorbuicj, emptore introitus molendinorum comunis annj presentis pro tota et integra prima paga dicti introitus libras octuigentis vigintiquinque paruorum . libras VIIICXXV. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij ab Andreri Zecouich caligaria pro sua condemnatione . . . . . libras III. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Zuitcho Tarbatalouich libras 7. paruorum
— Receperunt dicti camerarij a Stephano lapicida pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Matheo Lucich in rationem sue condemnationis . . . . . libras V. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Bozano ortulano Bufalj Duymj pro sua condemnatione . . . . . libras VI. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Valcherio, famulo ser Michaelis Nicole Victurj pro sua condemnatione . . . . . libras III. paruorum
— Item receperunt ab Helia Descouich et a Valcoslauo pro condemnatione damnij pro Bouac in campe facti . . . . . soldos X.
— Item receperunt dicti camerarij a Matheo Dechotich pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Nicolao Garzanich pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Johanne Matiasich pro sua condemnatione . . . . . libras V. paruorum

— Item receperunt dicti camerarij a ser Andrea Zige pro fructibus victum annj presentis, que fuerunt habendum Ruschi positarum subtus Halinac libras quadraginta paruorum . . . . . libras XL. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Carste Stephani Garulich pro fructibus annj presentis que fuerunt habendum Ruschi positarum subtus Ueranchum iuxta ecclesiam sancti Juliani et in Carbuno . . . . . libras L. paruorum
— Item receperunt dicti camerarij a Jacobo, marito Maresse pro sua condemnatione libras tres paruorum . . . . . libras III. paruorum

Saline[58] *de medio, modia V. salis*

Die XVI. julij [1416]

Imprimis receperunt dicti massarij[59] a ser Nicolao Petri...
emptore salinarum comunis de Medio in rationem salis annj presentis modia quadringentavigintiquatuor salis . . . . . modia IIII°XXIIII...

Die VI. augusti [1416]

— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Nicolao emptore dictarum salinarum in rationem dicti salis modia salis quinquagintatria cum dimidio . . . . . modia LIII salis

Die primo septembris [1416]

— Item receperunt dicti massarij a ser Nicolao Ciprianj soluente nomine predicti ser Nicolai emptoris in rationem dicti salis modia quindecim cum dimidio salis . . . . . modia XV. salis

Die VI. augusti [1416]

...receperunt dicti massarij a ser Nicolao Pau...
emptore salinarum comunis de insula Bue in rationem salis annj presentis modia salis sexagintanouem . . . . . modia LXVIIII. salis

Die VIII. septembris [1416]

— Receperunt dicti massarij a dicto ser Nicolao, emptore dictorum salinarum in rationem salis annj presentis modia sexagintaseptem cum dimidio salis . . . . . modia LXVII. salis

Die XII. septembris [1416]

— Receperunt dicti massarij a dicto ser Nicolao, emptore dictarum salinarum in rationem salis presentis modia salis quinquagintanouem, que ipse ser Nicolaus per se recepit ad rationem librarum LXXX. pro centenario, que non fuerunt posita in magazino, nec debent habere cadiam . . . modia LVIIII. salis

Die VII. julij [1416]

— Imprimi receperunt dicti massarij a ser Nicola Ciprianj et a ser Johanne Stipe de Zegis, massarijs comunis annj proxime preteriti, que remensurata fuerunt et eis consignata in magazeno comunis de sale ueteri modia septingentasexagintaunum cum dimidio salis.

Die eodem ...

Saline de ponente modia VIC

Receperunt dicti massarij a ser Andrea Zige emptore salinarum comunis de ponente in rationem salis annj presentis modia trecenta vnum salis. ...

Die XXIII. julij [1416]

— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Andrea in rationem salis annj presentis modia ducentasexagintanouem salis . . . . . modia...

---

[58] Upućujemo na rad Tomislava Raukara, Zadarska trgovina solju u XIV. i XV. st., Radovi Filozofskog fakulteta, Odsjek za povijest, Zagreb, 7—8 (1969/70), str. 19—79. Trogirska općina imala je monopol soli. Ona je branila izvoz visokim carinama. I. Strohal, S. II. 90—91. Ovaj ulomak daje obilje podataka o cijenama soli i trgovini. Prema Raukaru Ladislav Napuljski oduzeo je dalmatinskim gradovima trgovinu solju u samom početku XV. st.

[59] Massariji su bili niži službenici komune.

Die VIII. augusti [1416]
— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Andrea emptore dictarum salinarum pro resto et complemento salis annj presentis modia salis triginta . . . . . modia XXX. salis

Die XIII. Julij [1416]
— Imprimis receperunt dicti massarij a ser Michaele Lodouici de Zegis, emptore salinarum comunis de sancto Clemente in rationem annj presentis modia quadragintaquinque . . . . . modia XLV. salis

Die XXVII. julij [1416]
— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Michaele, emptore dictarum salinarum in rationem dicti salis modia salis quadragintaquatuor . modia XLIIII. salis

Die VI. augusti [1416]
— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Michaele, emptore dictarum salinarum in rationem dicti salis modia quadragintatria . . modia XLIII. [salis]

Die XI. augusti [1416]
— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Michaele, emptore dictarum salinarum in rationem dicti salis annj presentis salis modia trigintasex . . . . . modia XXXVI. salis

Die XX. augusti [1416]
— Item receperunt dicti massarij a predicto ser Michaele, emptore dictarum salinarum pro resto et complemento salis annj presentis modia salis triginta-duo . . . . . modia XXXII. salis

Die penultimo augusti [1416]
— Item receperunt dicti massarij a ser Gregorio Stipe, emptore salinarum comunis de Blato in rationem salis annj presentis modia salis octuagintasex cum dimidio . . . . . modia LXX[XVI.÷salis]

Die VIII. septembris [1416]
— Receperunt dicti massarij a dicto ser Gregorio, emptore dictarum salinarum in rationem annj presentis modia ducentatrigintasex cum dimidio salis . . . modia IICXXXVI.÷[salis]

Die XII. septembris [1416]
— Receperunt dicti massarij a dicto ser Gregorio, emptore dictarum salinarum in rationem salis annj presentis modia salis triginta cum dimidio . . . . . modia XXX.÷salis

Die XVI. nouembris [1416]
— Receperunt dicti massarij a dicto ser Gregorio, emptore dictarum salinarum pro resto et complementum totius salis annj presentis, que non fuerunt posita in magazeno modia salis quadrigentaquinquaginta salis . . modia IIICL salis
Recepti habere a comuni modia tria cum dimidio, quare plus dedit ut apparet super, quia solutum est dicto ser Gregorio.
[Ova posljednja rečenica poništena je u tekstu]

Die VII Augusti [1416]
— Receperunt dicti massarij a ser Nicolao Ciprianj, tamqam massario . . . . annj proxime preteriti in rationem salis pro parte sua, quem ipse et ser Johannes Stipe de Zegis remanserunt dare comuni de administracione dicte massarie modia centum quatuor cum dimidio salis . . . modia CIIII÷salis

Die eodem
— Item receperunt dicti massarij a dicto ser Nicolao pro resto et complemento modiorum centumvigintiquinque, que ipse restabat dare comuni pro parte sua de administracione salis comunis annj proxime preteriti modia viginti cum dimidio salis . . . . . modia XX÷salis

Die VIII. augusti [1416]

— Item receperunt dicti massarij a ser Johanne Stipe de Zegis massario comunis annj proxime preteriti, que ipse restauit dare comuni pro parte sua modia salis centumuigintiquinque . . . . . modia CXXV. salis

— Item receperunt dicti camerarij a Radoio Stalo pro sua condemnatione libras duas paruorum . . . . . libras II. paruorum

— Item receperunt dicti camerarij a Gregorio, filio Dminoli marangonj pro sua condemnatione . . . . . libras III. paruorum

— Item receperunt dicti camerarij a Marana, vxore Johannis Nikich, caligarij pro sua condemnatione . . . . . libras II. paruorum

— Item receperunt dicti camerarij a Raducio becario pro sua condemnatione libras I. paruorum

M^mo IIIICXVII. die V. februarj [1417]

Facta ratione dictorum camerarium summa sum[m]arum omnium denariorum, qui prouenerunt ad manus dictorum camerariorum toto tempore trium mensium, quibus ipsi fuerunt camerarij in presentia dominorum comitis et judicum et aliorum nobilium, qui debuerunt interesse hinc rationj capit et est libras mille centumseptuagintaduas et soldos decem paruorum libras M^le CLXXII. soldos X. Summa summarum omnium expensum, quas dicti camerarij fecerunt toto tempore dictorum trium mensium prout ipsi prouiderunt dictis dominis comiti et judicibus et alijs nobilibus capit et est libras mille centum sexdecim soldos decemnouem . . . . . libras M^le CXVI. soldos XVIIII. Et que plus receperunt dicti camerarij restant dare comuni libras defalcato eorum salario . . . . . libras XXXV. soldos XI. 1426. die 14. junij ser Johannes suprascriptus debet dare pro suprascripto resto videlicet pro sua parte libras 33, soldos 15 pars eo, que ut in prima carta prout quaternum ipse accepit ad suam rationem, quosdam debitores. Et sic fuit reportatus pro debitore dicti resti ad quaternum magnum ad cartam 57 et soldos summa fuit debitor de libras 1 soldos 15 partis ut apparet in dicto quaterno. Et ideo fuit hic cassatus.

Zadnja rečenica i dodatak iz 1426. poništeni su.

KNJIGA RASHODA KOMUNE

(M^mo IIIICXVI)

Exitus: ser Donatj de Casotis, ser Nicolaj Michaelis, cameriariorum

In Christi nomine amen, anno a natiuitate eiusdem millesimo IIIICXVI., indictione VIIII^or. Regnantne domino nostro, domino Sigismundo Dei gratia Romanorum rege semper augusto nec non Rege Hungarie, Dalmatie, Crouatie etc. tempore quidem reuerendi in Christo patris, dominj Simonis, Dei et Apostolica Sedis gratia episcopi Traguriensi, decretorumque doctoris et egregij ac prudentis viri, domini Michaelis de Restis de Ragusio, honorabilis comitis ciuitatis Tragurij suorumque judicum nobilium virorum, dominorum ser Andree Zige Michaelis, Lodouicj de Cegis, Nicolaj Petri Michacij et Petri Mathi de Chiudis, infrascripte sunt expense facte per ser Donatum de Casotis et ser Nicolaum Michaelis Siluestri, camerariorum comunis toto tempore trium mensium, quibus ipsi fuerunt camerarij.

Die VI. Junij [1426]

— Publicis detis Marino Selmaij ad claudendum et aperiendum catenam deputato pro suo salario vnius mensis libras quatuor paruorum . libras IIII.^or paruorum

Die X. junij [1426]

— Publicis detis Gregorio Magno, custodij ad portas ciuitatis deputato pro suo salario vnius mensis libras sex paruorum . . . . libras VI. paruorum

Die eodem
— Publicis detis Desmano Supertantj pro eo, quod expendidit in aptamine caldare copulj et aliarum rerum zudeche libras XXI. soldos XVII. Item Dragicho et Darzmo lapicidis pro quatuor diebus, quibus steterunt ad Mezlinam et fecerunt metas et caices libras VIII. Item pro inferatura equorum et vni cursori destinato Almisium libras III. et soldos IIII. paruorum. Summa libras trigintatres paruorum. . . . . libras XXXIII. paruorum

Die XVI. junij [1426]
— Publicis detis Paulo Cole de Racaneto, salariato cumunis Tragurij, speciario pro prima paga suj salarij annj presentis, incepti die primo mensis predicti libras sexaginta sex soldos tresdecim et paruulos quatuor paruorum.
libras LXVI. soldos XIII. paruulos IIII.or

Die eodem
— Publicis detis magistro Antonio, ciuj Romano, notario salariato comunis Tragurij pro tercia et vltima paga suj salarij annj presentis, finiendi die XV. mensis octubris proxime uenturi, libras LXVI. soldos XIII. et paruulos IIII.or Item pro resto affictus domus habitationis dicti magistri Antonij libras XV. paruorum, summa libras octuagintavnam, soldos tresdecim ot paruulis quatuor.
libras LXXXI. soldos XIII. paruulos IIII.or

Die XVIII. junij [1426]
— Publicis detis ser Georgio Petri de Zegis pro affictu vnius sui pauimentj, quod comune dedit tenendum monialibus sancti Petri pro anno presenti quasi debet habere de quarta et vltima paga molendinorum comunis libras quindecim paruorum . . . . . libras XV. paruorum

Die eodem
— Publicis detis Tuardue, vxorj Lourinj Schitcouich pro affictu vnius sui pauimenti de anno presente, quod pauimentum comune accepit et concessit habitandum monialibus sancti Petri de Tragurio, quas habere debet de quarta et vltima paga molendinorum comunis libras quindecim paruorum. . . libras XV. paruorum

Die eodem
— Publicis detis egregio viro domino Michaelj de Restis, comitj in rationem prime page suj salarij annj presentis incepti die decimo mensis maij proxime preteriti libras tricentas paruorum. . . . . libras IIIC. paruorum

Die eodem
— Publicis detis ser Michaelj condam Stipci Dragoieuich de Sebenico pro affictu domus eius habitationis soldos 2, reformationem captam in generali consilio libras L. paruorum. Item pro expensis factis, quando comes cum alijs nobilibus iunt ad Mezlinam libras XIIII. paruorum. Item domino Blasco Andree pro vino crouatico ab ipso accepto quando dicti nobiles iuerunt ad Mezlinam libras XIII. soldos IIII. Item Darsino, Dragichio, lapicidis ante iuerunt cum nobilibus ad Mezlinam libras VIII. Item Marino Mirse Maurj, Radoslauo Barmecich, Stanco et Matheo Zuzdinich, qui fuerunt cum dictis nobilibus et quod fuit presentatum Petro Radach et in alijs expensis pro comuni factis libras XIIIVI, soldos VI. paruorum. Item pro aptamine lucheti LI. Summa libras centum et soldos decem paruorum. . . . . libras C, soldos X.

Die VIII. julij
— Publicis detis Gregorio Magno, custode ad portas ciuitatis deputato pro suo salario vnius mensis libras sex paruorum . . . . libras VI. paruorum

Die X. julij [1426]
— Publicis detis Marino Selmaij ad claudendum et aperiendum catenam palade deputato pro suo salario vnius mensis libras quatuor paruorum
libras IIII.or paruorum

Die eodem
— Publicis detis magistro Marco marangono de Scibenico pro auxilio domus sue habitationis libras decem paruorum. . . . . libras X. paruorum

Die XIII. julij [1426]
— Publicis detis Magistro Alegreto sartorj pro auxilio stationis in qua possit exercere suam artem, libras duodecim . . . . . libras XII. paruorum

Die XV. julij [1426]
— Publicis detis fratribus minoribus de Tragurio propter processionem, que fuit facta ob deuictionem Turcorum loco helimosine libras tres paruorum
libras III. paruorum

Die eodem
— Publicis detis fratribus predicatoribus de burgo Tragurij propter processionem, que fuit facta ob deuictionem Turcorum loco helymosine libras tres paruorum
libras III. paruorum

Die eodem
— Publicis detis Petro custodj ad pontem insule Bue deputato pro suo salario vnius mensis libras sex paruorum . . . . . libras VI. paruorum

Die XVIII. julij [1426]
— Publicis detis magistro Johannj, medico ciroico salariato comunis Tragurj pro tercia et vltima paga suj salarij annj presentis finiendis die decimo mensis octubris proxime uenturi libras centumsexagintasex, soldos tresdecim paruorum, paruurolum quatuor . . . . . libras CLXVI. soldos XIII. paruulos IIII.^{or}

Die III. augusti [1426]
— Publicis detis ser Simonj Nicole Jacobi, ambasiatori ad comitatem Spaletj destinato pro suo salario et suj famulj ac per expensas libras V. et soldos II. paruorum. Item quas soluit magistris, qui aptauerunt scalas et solarium turris, qua itur ad custodiam super portas marine libras II. soldos X. Summa libras septem et soldos duodecim paruorum. . . . libras VII. soldos XII. paruorum

Die VI. augusti [1426]
— Publicis detis Gregorio Magno, custodj ad portas ciuitatis deputato pro suo salario vnius mensis libras sex paruorum . . . . libras VI. paruorum

Die XI. augusti [1426]
— Publicis detis Marino Selmaij ad claudendum et apperiendum catenam palade deputato pro suo salario vnius mensis libras quatuor paruorum
libras IIII.^{or} paruorum

Die eodem
— Publicis detis Petro, custodj insule Bue et portus deputato pro suo salario vnius mensis libras sex paruorum. . . . . libras VI. paruorum

Die eodem
— Publicis detis egregio viro domino Michaelj de Restis, comitj pro resto et complemento prime page suj salarij annj presentis incepti die X. mensis maij proxime preteritij libras octuaginta sex soldos quatuor paruorum
libras LXXXVI. soldos IIII.^{or}

Die eodem
— Publicis detis Marino ser Mirse Mauri pro eo, que inuenit vnam feminam in nauigio Johannis Stipcouich libras XX. Item ser Jacobo Nicole ambasiatorj ad Clissum destinato L. V. paruorum. Item ser Nicolao Michaelis pro eo, que fuit cum nobilibus duabus uicibus ad Mezlinam et in alijs locis et seruit comunis L. X. Item duobus cursoribus destinatis ad Zuezac L. XIIII. Item Petro Zudac pro suo salario et Gregorio Magno, custodj portarum libras XII. Item uenture pro speciebus ab ipso acceptis L. VIIII. et pro candelis. Item Gregorio

Magno pro domo sua habitationis libras X. Item pro duobus remis fractis quando barche fuerunt extra et custodibus Ochruchi libras X. et Golubo Orbo L. III. Item cursorj, qui portauit litteras in Bosna, comiti Johannj libras VII. Item, qui conduxerit nauigium cum blado et alijs expensis minutis libras. Summa libras centum septem paruorum. . . . . libras CVII

Die XVII. augusti [1426]

— Publicis detis capitulo ecclesie Tragurij ob reuerentiam sancti Laurentij de Tragurio libras duas paruorum . . . . . libras II. paruorum

Die eodem

— Publicis detis conuentuj fratrum minorum de Tragurio ob reuerentiam festi sancti Laurentij loco helymosine secundum consuetudinem hactenus obseruatam libras tres paruorum. . . . . libras III. paruorum

Die eodem

— Publicis detis conuentui fratrum predicatorum de burgo Tragurj ob reuerentiam festi sancti Laurentij loco helimosine secundum consuetudinem alias obseruatam libras tres paruorum . . . . . libras III. paruorum

Die eodem

— Publicis detis conuentuj fratrum predicatorum de burgo Tragurij ob reuerentiam festi sancti Dominicij loco helymosine secundum consuetudinem hactenus obseruatam libras tres paruorum . . . . . libras III. paruorum

Die XXV. augusti [1426]

— Publicis detis fratri Martino, vicario monasterij sancti Johannis Baptiste de Tragurio pro affictu domorum, quas tenet ratione Tragurij positarum iuxta dictum monasterium pro anno presenti ducatos decem auri.

ducatos X. auri

Die eodem

— Publicis detis magistro Nicolao de Craina, rectorj scolarum gramatice, salariato comunis Tragurij pro sua paga suj salarij annj presentis, incepti die tercio mensis januarij proxime preteritj libras centumocto, soldos sex paruorum et paruulos octo. . . . . libras CVIII. soldos VI. paruulos VIII.

Die eodem

— Publicis detis Nicolao Grasso, riuario comunis pro quarta et vltima paga suj salarij annj presentis finiendi die XXIII. mensis septembris proxime uenturi libras quatuor et soldos decem paruorum. . . libras IIII. soldos X. paruorum

Die eodem

— Publicis detis Radoslauo, riuario comunis pro sua paga suj salarij annj presentis incepti die XV. mensis aprilis proxime preteritj libras quatuor et soldos decem paruorum . . . . . libras IIII^{or} et soldos X paruorum

Die eodem.

— Publicis detis Dobroslauo, riuario comunis pro prima paga suj salurij anni presentis incepti XXVIII. mensis julij proxime preteritj libras quatuor et soldos decem . . . . . libras IIII^{or} et soldos X paruorum

Die eodem

— Publicis detis Vlatcho, riuario comunis pro prima paga suj annj presentis incepti die septimo mensis presentis augusti libras quatuor et soldos decem paruorum. . . . . libras IIII.^{or} et soldos X. paruorum

Die XXV. augusti [1426]

— Publicis datis ser Jacobo Blasij et ser Desse Duymj, officialibus ad pondus bladj deputatis pro tertia paga suj salarij annj presentis incepti die penultimo mensis augusti proxime preteritj libras viginti paruorum. . . libras XX. paruorum

Die XXVII. augusti [1426]

— Publicis detis pro certis expensis in seruitium comunis factis ducatos auri sex.

ducatos VI. auri

Die eodem
— Publicis datis ser Jacobo Blasij et Desse Duymj, officialibus ad pondus bladij deputatis pro quarta et vltima paga eorum salarij annj presentis finiendi die penultimo mensis instantis libras viginti paruorum. . . libras XX. paruorum.
(Svi stavci poništeni su prigodom čina isplate)

ODREDBE O POREZIMA I CARINAMA

(Deliberationes datiorum)
... militis || ... publicum plus || ... introitus Thochiorum || ... comitem cum ||... videlicet. || ... debeat de partibus XV. || ... dominus Thochij || ... medietas habeat emptor || ... non debeat habere partem || ... lucro tantum cum hac || ... concedere emptori ||... suam oliarum tantum || ... et habebit. || ... accipere pro mensurando || ... paruorum pro quolibet modio || ... tenere debeat mensuras duas, videlicet || ... Staricelli et aliam paruam medij Staricelli || ... non posit dare ad mensurandum || ... dubaus mensuris sub penna librarum || ... dicti emptoris sit aptare et reparare || ... tam in ciuitate, quam in burgo suis expensis || ... dictus emptor teneatur et debeat soluere pretium pro que deliberabitur sibi in denarijs solum vsque ad festum Pascalis dominice Resurectionis proxime futuram sub penna soldorum duorum pro libra.

Item quod dictus emptor facta deliberatione teneatur et debeat dare fideiussorem idoneum de soluendo dictum pretium ad uoluntatem dicti domini comitis.

MCCCCXXXIIII.° die dominico ... mensis septembris ... Per spectabilem et generosum ... Marcum Zeno, honorabilem comitem ... spectabili et egregio viro ... comite Tragurij ... Jacobum ... || incantibus consuetis ... || Oliuarum domini Puti ... || hic, Tragurij tam ... || volenti cum ... || pro libris mille ...

Fideiussio[60]

Fideiussit ser Lazarus ... || et ... || Marianus de Pisis ... || obligante se ... || Tragurij ... || datij ... || Idem habuit ... || ut supra ... || Idem dominus comes ... || a suprascripto Johanne de Placentia ... || Idem dominus comes ... || Johanne de Placentia ... || de Pisis.

Item habuit item dominus comes ... || conductore ut super pro parte ... || Idem habuit die XV. mensis ... || Lazaro de Venetijs ... || Idem dominus comes habuit ... || a suprascripto Johanne conductori pro parte dicti datij ... || Idem dominus comes habuit et recepit ... || danti nomine Johannis de Placentia ... || datij olei suprascripti die 8. februarij pro resto ... || ... modis et conditionibus || ... in tres menses sub penna || ... fideiussore de soluendo dictum || ... forensis, qua vendere volet seu || ... videlicet castratorum omnium montonorum || ... in ciuitate Tragurij teneatur et || ... paruorum pro quolibet bestia predictarum et || ... soldos XII. paruorum. Et pro quolibet porcho uel porcha || ... pro quolibet boue, uel vacha si erit ponderis a libras centum supra soldos XV. Et si erit ponderis a libras centum supra soldos XX. paruorum pro quolibet. Et si ea die, qua vendiderit carnes non soluerit ... || carnium pro banno libras decem paruorum et ... || et quolibet possit accusare, contrafacere et habeat medietatem pene et alia medietas sit comunis.

Item que quolibet persona, tam ciuis, quam forensis, que velet conducere aut conduci facere aliquid genus carnium ad macellum per districtum Tragurij et

[60] To su jamci zakupnikâ poreza. Usp. I. Strohal, R. I. 76, 85. Ovdje napominjemo financijski skandal u Zadru kad je 1447. umro Jacobus de Gandonibus iz Bologne, koji je kao zakupnik (conductor) poreza u Vrani i Novigradu ostao dužan svoje obveze, pa su njegovi jamci morali niz godina plaćati njegove dugove. Hist. arhiv u Zadru, Dukale i terminacije, I, br. 288. L. 90, 1443. 4. siječnja, br. 348, L. 103. 1447. 26. lipnja, br. 350. L. 103. 1447. 22. lipnja i br. 367. L. 109. 1449. 22. prosinca. Iz ovog ulomka mnogo doznajemo o prodaji mesa, izvozu stoke i o poljoprivredi Trogira.

pascens herbam in districtu Tragurij causa transferendi et conducendi ipsa animalia ad alias partes extrahens, soluere teneatur damna emptori, videlicet pro quolibet castrato, oue et montono, irco ac capra soldos tres paruorum et pro quolibet boue et vacha soldos XII. paruorum. Et pro quolibet porco et porcha soldos VIII. paruorum sub pena predicta saluo, quo quolibet sclauus, qui conduxerit bestias ad ciuitatem Tragurij et districtum possit ipsas introducere absque aliqua doanna soluenda emptori.

Item pro quelibet persona tam ciuis, quam forensis, que occidet, uel vendet caprum, uel agnum ad bechariam soluere teneat emptor usque ad festum Sancte Marie de mense augusto proxime venturo inclusive soldos duos paruorum pro quolibet ... || usque ad festum Carnisprimj soldos quatuor usque ad festum Carnisprimj vsque exitum dicte doanne soldos ... || pro quolibet sub pena predicta tamen toto tempore dicte doanne durante quolibet possit occidere caprum, uel agnum a lacte pro suo vsu ... || ... vendendo aliquid de ipso et similiter agnum, uel caprium de herba anni presentis vsque ad festum Sancte Marie proxime venturum de mense augusto inclusiue aliqua doanna si venderet aliquam partem soluere teneat, vt supra dictum est.

Item pro quolibet videlicet ... || cum balancijs pena ... || Item pro quolibet, qui ... || salitarum ad ciuitatem ... || in Tragurium teneatur et ... || cumque conduxerint saluo ... || debeat solui doanna dicta ... || grosso, videlicet si ipsas carnes ... || soluere debeat emptori ... || porcha. Et si aliquis emerit ... || vendiderit ad mezenas siue ... || soluere teneatur dicto emptori, vt supra ... || quolibet, qui vendiderit, uel vendi ... || de quibus soluere debeat doana emptori alicui persone volenti conducere, aut conducenti, seu conducturo ipsas bestias ex districtu Tragurij debeat et teneatur denuntiare emptori dicti introitus ... || vendidisse et cui vendiderit et quot animalia vendiderit ... bestie moueantur de loco et conducatur extra districtum Tragurij debeat et teneatur denuntiare emptori. Et pro ipsis bestijs non fuisset soluta emptori, soluere teneatur ille, qui vendiderit dicta animalia emptori doanne duplam doannam et pennam, in quam incidisset si ipsemet conduxisset sine aliqua doanna soluenda, seu soluta absque presentatione bestiarum, que debeat presentari ad macellum in ratione quamquam bestiarum.

Item que quelibet, qui vendiderit aliquas bestias alicui forensi, quas habet extra portam Tragurij de quibus bestijs debeat solui doannam emproririndere debeat emptori doanne. Si ille, qui emerit bestias non soluerit emptori ante quam ipsas bestias conduxerit extra districtum Tragurij, que doannam solui debeat in ciuitate Tragurij et non alibi hac tamen conditione, que si aliqua tria esset inter emptorem doanne et merchatorem in numero bestiarum dictus emptor tunc mittere teneatur ad vendendum numerum dictarum bestiarum.

Item que si aliquis emerit aliquas bestias, tam minutas, quam grossas causa pascullandi, non teneatur nec debeat de ipsis bestijs soluere aliquam doannam, nisi eos occiderit ad macellum.

Item que omnes persone cuiuscumque conditionis existant, que conducent animalia vnde cumque in portum Tragurij intelligendo portum ab ecclesie sancti Ciprianj de insulla Bue, ipsa animalia deonerando ... || confinia debeant et teneatur soluere emptori de ipsis animalibus ... seu intra doannam.

Item pro quolibet possit emere vnum porcum, uel porcham in anno pro suo vsu et sue familie non vendendo aliquid de ipso, uel ipsa et si quis vendiderit soluere debeat doannam. || ... que conduceret || ... bestias minutas || ... ad alias partes et tangerent || ... occidi facere quinque bestias pro centenario || ... becharia, quas assignare debeat superstanti || ... soldos XX. paruorum pro qualibet becarium quinque bestiarum || ... et alia tercia emptoris doanne || ... forensis, que emerit aliquas || ... locum lepinj vocatum vsque ad vineas || ... supra campam de triginta bestijs || ... facere ad bechariam et vendere sub || ... ipsas teneatur assignare suprastanti.

... voluit aliquid genus carnium porciarum || ... doanna illa die, qua occiderit || ... nullus audeat interficere porcos, uel porchas || ... ad bechariam sub pena in statuto contenta. || ... forensis cuiuscumque conditione existat, qui emerit aliquid animal minutum, de quo soluere debeat doanam, soluere debeat soldos quatuor paruorum pro quolibet animali non vendendo aliquid de eo excepto, quod de animalibus, qui conducentur pro suo vsu non debeat solui doannam de animalibus vero grossis soluatur secundum consuetudinem. Item quod nullus possit conducere aliquid animal in ciuitatem Tragurij absque expressa licentia conuctoris dicti datij sub pena perdendi carnes et quasi in libertate dicti emptoris conductoris posse dare juramentum cuilibet conducenti, uel conducere facenti animalia in ciuitate Tragurij vtrum sint de suis proprijs animalibus, uel ne.

Item que carnes porcine intelligatur salite nec possint vandi ad minutum pro carnibus salitis nisi steterit primus in sale et si quj contrafecent ipsas carnes perdant. Et quolibet possit accusare et habeat medietatem pene et alia medietas sit comunis.

Item que aliquis non audeat, uel presumat extrahere aliquas bestias de pelles de becharia alicuis animalis nisi primo soluerent donanam sub penam domini comitis arbitrio aufferrenda.

Item que nullus ciuis Tragurij, habitator et districtualis possit nec debeat onerare, nec onerarj facere aliqua animalia alibi, que in Tragurio, uel eius districtu portando foras et si onerasset, uel onerarj fecisset alibi, quam in Tragurj et districtu teneatur soluere emptorj doanam becharie quantum soluisset si onerasset in Tragurio, uel districtu et quolibet, qui intendit onerare alibi quam in Tragurio teneatur et debeat id notificare emptori dicti introitus, quam onerare voluit. Et qui contrafecerit, soluat pro pena libras quinque paruorum aplicanda comunj. Et duplam doanam si dicta animalia tetigerint disstrictum Tragurij.

Item ... || ex eo ... || Item que dictus emptor ... || de animalibus tam minutis, quam ... || tempore dicte doanne et ... || seu custodie maris pro aliquo ... || Item que de animalibus silvestris ... || Item que de carnibus salitis ... || et simillo numero de animalibus ... || die euenit.

Item que nullus beccarius seu ... || uel grossum alibi quam ad ... || pro quolibet porcho, uel porcha ... || seu vendito alibi quam ad bechariam ... || et alia tercia ... || Item que quolibet becarius seu vendens ... || de mane, antequam ipsa animalia incipiant ... || festiuis intelligere debeat ... || paruorum, pro quolibet contrafacente cuius pene medietas ...

Item, quia inultotines contigit, que carnes deficiunt ... becaria ... maxime post festum Natiuitatis usque ad Carnispriviam et post Pasca usque ad Asensione Domini, que sit in libertate domini comitis prouidere de augendo pretium carnium, uel alio modo prout melius videbitur pro comodo ciuium declarando tamen, que in dicta prouisione fienda dominus comes non possit vltra medietatem doanne volentibus facere carnes.

Item que dictus emptor possit et valeat habere domunculam et eius becariam copertam et clausam circum circa et nullus alius possit habere, uel tenere domum copertam, uel clausam, nisi emptor ut supra.

Item, que quolibet possit vendere carnium castratorum paruulos nouem bouium autem et vacarum, seu animalium grossorum omnium ircorum et aliorum animalium paruulos sex capita XV. et interiora secundum consuetum ementibus carnibus bouis et sufficientibus.

MCCCCXXXIIII° indictione XII. die XXIIII° mensis augusti. Per magnificum et generosum militem, dominum Marcum Zeno, honorabilem comitem Tragurij exeuntem apud portam maris ciuitatis Tragurij factis primo tribus mutis per Jacobum Ducoieuich, riuarium[61] comunis procedentibus alijs solemnitatibus, ut est moris, deliberatum fuit datium becharie comunis Laurentio de Lanfranchis de Pisis

[61] Rivarij je bio glasnik i dostavljač sudbenih odluka. Strohal, R. II. 53 i 71.

tam, que persone plus offerenti pro libris millequadrigentis paruorum in anno cum pactis modis et condictionibus, quam supra. Et hoc pro duobus annis proxime futuris, inchoandis die octauo mensis septembris proxime futuris.

Ł. 1400

Fideiussio

Nobiles viri, ser Siluester Nicolai Zipriani et ser Jacobus Bufali Doymi constituerunt se fideiussores pro dicto conductore promittentem et obligantem etc. adimplentem.

libra vero porci, uel porche ... || libra carnium veri brustule ... parnulos VII. || libra capreti trium, uel quatuor ... paruulos VIII. || caput capreti cum ... || soldos II. || libra carnium capre ... || soldos II.

... Geno, honorabilis comes || ... et recepit a Laurentio || ... datij becharis pro parte || ... die 7. septembris. Ł 1400 S. || ... habuit et recepit ab || ... primis tribus mensibus || ... mensis presentis || ... Laurentij ... Ł 350 S ... || ... die 21. mensis maij || ... cunductor ut supra || ... completi, die 7. mensis || ... Nicolao de Pisis, eius nomine Ł. 350, S. ... || ... die 25. junij habuit et recepit || ... conductori ut supra pro tercijs tribus mensibus || ....completis die 7. mensis junij. || ... Nicolao de Pisis fratre dicti conductori Ł. 350, S. ...

Idem dominus comes, die XV. mensis septembris habuit et recepit a Laurentio de Pisis, conductore ut supra pro resto dicti datij duorum annorum completum die VIII. mensis septembris instantis quitationem ab eo.

Ł. 350 S. II.

MCCCCXXX ...

Mandato spectabilis ... || Tragurj. Incantatus et ... || et prouentus insule ... || omnibus et singulis ... || pertinentis excepta insula ... || (in)sula Zirone. Et in ... || inchoando die primo mensis ... || vt sequitur cum ...

Primo, que licitum sit conducere ... || facere blada cuiuslibet generis et ... || insula Zirone et suis ... || alia et singula exercere ... || dicti emptoris quomodolibet cadere ... || persona ciuitatis Tragurij possit et ... || et dictis suis scopullis incidere et ... || ipsa ligna et lapides inde extrahere et extrahi ... || carbones facere et fieri facere et non aliud ad suam voluntatem absque contradictione dicti emptoris, vel alterius persone faciendo id tamen cum licentijs domini comitis et eius curie.

Item, que dictus emptor teneatur et soluere debeat pretium deliberatum dicti introitus in fine quorumcumque sex mensium sub pennis contentis in quadam reformatione capta in generali consilio nobilium ciuitatis Tragurij sub 1403. die II.° februarij in quibus pennis incurrat et incurrere debeant tam emptor, quam eius fideiussor.

Item que dictus emptor statim facta deliberatione dictorum intoituum prestare debeat idoneam fideiussionem ad voluntatem domini comitis de soluendo pretium, pro quo dicti introitus deliberati fuerunt.

MCCCCXXXIIII°, indictione XII. die dominico VIII. mensis decembris. Per prefatum dominum comitem sedentem in logia noua comunis Tragurij factis pro tribus mutis per Iacobum Supenam, riuarium ... || moris cum cedula in manu ... solemnitatibus precedentibus deliberatus fuit introitus insule Zirone ... || cum suis scopullis suprascriptis pro annis quinque proxime futuris inchoandis ... || primo mensis septembris proxime futuris cum pactis, modis et conditionibus suprascriptis ... || ser Andree Zigo de Tragurio, tamquam persone plus offerenti pro libris trecentisquinquaginta paruorum in anno et quolibet anno dictorum quinque annorum.

Ł. 350

Fideiussio

Fideiussit pro eo nobilis ... || Lodouici de Zegis

MCCCCXXXV. die primo mensis februarij ... || comes habuit et recepit a prefato ser Andrea ... || datia affictus Zirone

Ł 87, S. 10 paruorum

Item dominus comes die 24 ... || habuit et recepit a dicto ser Ludouico ... || prouisione ... || ser Zige eius filij

Ł 49, S. 51.

... habuit et recepti a || ... datij insule Zirone ||

Ł 62. S. 5.

... habuit et accepit a || ... supradicti affictus pro resto sui

Ł 15. S. 10

... Georgius Valaresso hon(orabilis) || ... martij habuit et recepit || ... conductore ut supra || ... Michaele Johannis pro sua || ... in totum mensis septembris proxime

Ł 175 S. 10

... comes predictus habuit || ... Andreas Ziga quitatio a Michaele || ... a ser Cressole Christofori nomine ser Johannis Venturi L. 43 S. 15. et a ser Andrea Zige libras 87 S. 10 pro paga menses sex completim pro totum mensem septembrem proxime elapsi.

Ł 175 S. 10 paruorum

Idem dominus comes habuit a ser Andrea Ziga, die 7. aprilis 1438. quitatio ab eo et solue pro mensis sex dicti affictus completus per totum mensem martij proxime elapsi.

Ł 175 S. 10 paruorum

Idem dominus comes die 26. octobris habuit et suprascripto ser Andree Zige et sotiis ut videlicet in libro prefati domini comitis pro paga mensis sex dicte insule completo pro totum mense septembris proxime elapsi

Ł 175 S. ...

Tempore domini Antonij Contareno

Spectabilis et generosus vir, dominus Antonius Contareno, honorabilis comes Tragurij habuit et recepit ab heredum ser Andree Zige ... || martij ab eis Ł 43 S. 15 et || ... Victurj Ł 43 S. 15 Ł 87 S. 10 paruorum || ser Iacomello Victuri

Ł. 40 S. 10 paruorum

Idem dominus comes die X. mensis octobris habuit et recepit a ser Jacobo Andree Zige pro se et nomine aliorum heredum soluent pro pretio dicti affictus

Ł 43 S. 15. paruorum

Idem exigit ab eisdem ... die dominico mensis predicti a ser Johanne Victurj

Ł 43 S. 15. paruorum

Idem dominus comes habuit et recepit die 26. januarij a ser Jacomello Victurj pro parte ... pro resto duarum pagarum ... temporis completarum per totum mensem ... a Nicolai Venture

Ł 135 soldos 10 paruorum

Idem dominus comes habuit et recepit ... || a suprascripto conductore 1440 pro parte ut supra ... || Idem dominus comes habuit et ... || Idem die 8. junij habuit a ser Johanne Victurj pro parte ...

Ł 43 S. ...

Idem die 12. nouembris ...

Mandato spectabilis ... || comitis Tragurij ... || dabuntur et deliberabuntur ... || cum scopullo vocato ... || ipsius a mense augusti ... || et conditionibus infrascriptis videlicet ...

Primo, que licitum sit ... || dicta insulla et scopullo ... || et animalia cuiuslibet generis ... || singula exercere, que ad ... || cedere saluo semper et ... || et licitum sit libere de dictis ... || ligna et lapides inde extrahere et extrahi facere calcaria et carbones facere et fiere facere et non aliud ad omnem suam voluntatem absque contradictione dicti emptoris vel alterius persone faciendo id tamen cum licentia domini comitis et sue curie.

Item que dictus emptor teneatur et debeat soluere pretium pro quo deliberabuntur dicti introitus sub pennis in reformationibus contentis sub MCCCCIII. die XII. februarij in fine cuiuslibet anni.

Item que dictus emptor statim facta deliberatione dicti introitus debeat prestare ideoneum fideiussorem ad voluntatem domini comitis de soluendo pretium deliberationis introituum predictorum.

MCCCCXXXIIII°. die dominico mensis decembris. Per prefatum dominum comitem sedentem in logia comunis Tragurij per Supinam, riuarium comunis factis primo tribus mutis cum cedula... precedentibus alijs solemnitatibus ut est moris et consuetudo deliberatum fuit... ut affictus insule Planche comunis cum scopulo vocato El Figo pro annis quinque proxime futuris inchoandis die... anni proxime futuri cum pactis, modis et conditionibus suprascriptis Laurentio de Lanfranchis de Pisis tamquam persone plus offirenti et dare volenti pro libris centum quinquaginta in anno et quolibet doctorum quinque annorum.

Ł 150.

... spectabilis et || ... honorabilis comes Tragurij || ... Pisis nomine Laurentij || ... insule Planche pro || ... anni dicti affictus || ... quictati a domino Nicolao

Ł 75 S. ...

... comes habuit et || ... pro resto dicti primi affictus || ... die XVIII. mensis nouembris

Ł 75 S. ...

... spectabilis et generosus || ... honorabilis comes Tragurij habuit || ... a Laurentio de Pisis, conductorem || ... dicte insule mensis sex conplendorum die VIII. mensis maij proxime futurj quitati ab eo

Ł 75 S. ...

Die 12. nouembris, prefatus dominus comes habuit et recepit a dicto Laurentio pro affictu dicte insule menses sex completurorum die XVIII. mensis instantis quictati a dicto Nicolao, eiusdem fratre

Ł 75 S. ...

Die penultimo januarij pro affictu insule Planche menses sex completorum die XVIII. mensis maij proxime elapsi 1438.

Ł 75 S. O paruorum

Die X. mensis nouembris 1438. Idem dominus comes habuit et recepit a suprascripto Laurentio de Lanfranchis de Pisis pro affictu dicte insule Planche menses sex completurorum die 18. mensis nouembris instanti

Ł 75 S. O paruorum

Tempore domini Antonij Contareno

Spectabilis et generosus vir, dominus Antonius Contareno, honorabilis comes Tragurij 1439., die 18. maij habuit et recepit a Laurentio de Pisis pro affictu dicte Planche menses sex completurorum hac die

Ł 75 S. O paruorum

Idem dominus comes 1440. die 4. junij habuit et recepit ab eodem conductore pro vno anno completa die 18. maij 1439. quitati ab ipso ser Laurentio conductore

Ł 150 S. O paruorum

Idem dominus comes habuit a suprascripto Laurentio die 16. nouembris 1440. quitati ab eo pro resto annorum 5, die 18. instantis

Ł 75 S. O paruorum

MCCCC...

Mandato... || Geno, honorabilis comitis... || etc. etc. incantantur etc. etc. ... || offerenti deliberabitur... || comunis Venetiarum in Tragurio... || die prima mensis februarij... || infrascriptis videlicet...

Primo, que conductor dicti... || dare fideiussorem idoneum... || ad terminos infrascriptos ad beneplacite... || Item que dictus conductor soluere... || modum, videlicet medietatem... || aliam medietatem de tribus... || solum etc. non in alia re omni exceptione cessante.

Item que emptor dicti datij teneatur et debet exigi trigesimam, a qualibet persona, tam ciue, quam forense secundum consuetudinem ciuitatis Tragurij hactenus obseruatis et de illis rebus, de quibus ab antiquo consueuit exigi trigesimam et etiam tam secundum consuetudinem hactenus nuper introductam quamlibet et secundum ordines et literas ducales nostri excellentissimi domini, domini Venetiarum.

Item que omnes et singuli conducentes ad ciuitatem Tragurij alia ligna conburenda vndecumque ea conduxerint non teneatur soluere aliquid datium conductori predicto.

Item que quelibet persona, que conduxerit aliquos fractus virides et recentes ad ciuitatem Tragurij tam per mare, quam per terram, qui fructus nascentur in partibus Dalmatie et Croatie aut etiam aliunde aut fuerit ciuis, uel forensis non teneatur soluere trigesimam.

Item que nulla persona, ciuis, uel forensis teneatur nec debere soluere trigessimam de oleo, quod portabit extra ciuitatem Tragurij in uasis minutis siue çuchis.

Item que dictus conductor possit et valeat instituere, exigere trigessimam vini a quocumque soluere debente et extrahente ad rationem soldorum XV. pro qualibet galeta vini.

Item que dictus conductor possit et valeat exigere trigessimam olei a quolibet extrahere volente et soluere debente ad rationem soldorum XIIII. pro quolibet stario.

Item que dictus conductor possit exigere a quolibet et extragere volente et soluere debente trigessimam ficus ad rationem soldorum XIIII. pro quolibet starich.

... qui pro tempore fuerit cum sius officialibus || ... alicuius rei per eum et eos extrahende pro eorum || ... redibunt Venetias et similiter non || ... et que pro tempore fuerunt de hijs, que || ... ad largiendum Venetias suis attinentibus || ... nauigij possit extrahere libere et sine aliquo || ... seu pro eorum mensa vsque ad || ... viagium cum eorum nauigio. || ... forensis audeat, uel presumat caricare seu || ... trigessimam in aliquo nauigio nisi habita ... || ... seu etiam datiarum pro dicto.

... conductor possit et valeat instituere et deputare suis expensis vnum hominem ad libitum et voluntatem prefati domini comitis, que habeat ponderare caseum, picem, ficus et alia necessaria tam intra, quam extra ciuitatem Tragurij, cui ponderatori detur sacramentum per prefatum dominum comitem de ponderando et mensurando juste omnes mercantias, de quibus solui debebit trigessimam et comerechium. Qui mensurator et ponderator non possit habere partem in datio presenti. Et que ipse conductor possit exigere illam vtilitatem quam prius exigebant ponderator et mensurator a mercatoribus quomodocumque.

MCCCCXXXV. indictione XIII[a]., die XXIII°. mensis januarij per prefatum dominum comitem sedentem in logia noua comunis Tragurij a Jacobo Dutoievich, riuario comunis incantato pluribus diebus cum cedulla in manu et tandem facis tribus mutis procedentibus alijs solemnitatibus consuetis deliberatum fuit datium trigessime et commerchij comunis pro vno anno inchoando die primo mensis februarij proxime futurj et finiendi ut sequitur cum pactis, modis et conditionibus suprascriptis nobili viro ser Nicolao Michaelis Siluestri de Tragurio tam persone plus offerenti pro libris tribus mille parourum in dicto anno, videlicet

Ł 3000

Fideiussio

Fideiussio: nobilis vir ser Leo Nicole et ser Laurentius Stipe et vtquam insolidum. MCCCCXXXV. die X. mensis augusti prefatus dominus comes habuit et recepit a nobili viro ser Nicolao Leonis, conductore dicti datij pro parte dicti datij contato ab eo Ł 1100 S. O. paruorum nomine sotietatis dicti datij.

Die VIIII. mensis octobris idem dominus comes habuit et recept a suprascripto Nicolao Leonis pro parte dicti datij sibi contatis ab eodem ser Nicolao nomine dicte sotietatis Ł. 400 S. O.

Prefatus dominus comes ... || et recepit ab Andrea ... || Nicole fideiussoris et ... || anni proxime elapsi ... || S. 76 que ad rationem librarum ... || Idem dominus comes die ... || Nicolao filio dicti ser Leone ... || Idem dominus comes die ... || contatis a Johanne Salamon ... || trigessime et comerchij anni ... || Item idem dominus comes die VII ... || a suprascripto conductore sibi ... || fideiussore ut super libras trecentas ... || Antonio Andree Theodori libras ... || ser Leonis in summa

347 S. O paruorum

Idem ser Leo nomine quoniam die XI. maij soluit prefato domino comiti sibi contati a Philipo Jacobi Ł. 54 S. 4 paruorum

Idem ser Leo nomine quoniam die 4. julij soluit prefato domino comiti sibi contati a Marino Soboti seu a magistro Paulo ciroycho pro eo L 53 S. O paruorum

Idem ser Leo nomine predicto die 7. julij soluit magistro Paulo Zirocho de mandato domini comiti pro parte ut supra

Ł 93 S. O paruorum

Et die dicto, vult dicere die primo junij dictus ser Leo soluit pro parte ut supra contato eius nomine a Pribillo Britoieuich eius debitore, seu a Johanne Salamon eius nomine

Ł 100 S. O paruorum

Et die dicto, vult dicere die XI. junij dictus ser Leo soluit pro parte ut supra contratis a domino Blasio, milite, eius debitore eius nomine

Ł 11 S. O paruorum

Et die XI. septembri prefatus dominus comes habuit et recepit a suprascripto ser Nicolao Michaelis, conductore predicto pro parte dicti datij contatis ab ipso Nicolao

Ł 100 S. O paruorum

Et die 24. dicti mensis septembris prefatus dominus comes habuit et recepit a prefato ser Nicolao Michaelis, conductore, ut supra, pro resto dicti datij contatis ab ipso ser Nicolao

Ł. 162 S. 9 paruorum

... maij || ... generosi militis, domini Marco Geno, honorabilis || ... Tragurij incatantur et per incantum publicum || ... deliberabuntur introitus ville Bristize et || ... videlicet.

... teneatur et debeat dare fideiussorem idoneum || ... dictorum introitum ad terminos infrascriptos.

... teneatur et debeat soluere pretium deliberatum || ... in hunc modom videlicet, que teneatur et || ... comes recipere pro dando stipendiarijs galetas || ... et non maculati vltra mensem septembrem ad || ... soldorum X. pro qualibet galeta vini. Et residuum || ... in denarijs solum et non an alia re cum integritate et sine aliqua exceptione infra duos terminos, videlicet hinc ad festum Natiuitatis Domini proxime futuri sub pena soldorum duorum pro libra intelligendo pretium vini debere et computari in prima solutione medietatem et aliam medietatem ad festum dominice ...

Item que conductor dicti datij non possit petere, nec habere paleam segale ab aliquo vilico et laboratorij comunis contra voluntatem eorum.

Item que emptor predictus habere et recipere debeat pro fatico Bristize et Porte sextam partem bladi et leguminis cuiuscumque generis fuerit fatico vero Mezline, Jasuine, Opori, Vranchani et aliarum comunis quartam partem nec possit ipse emptor extrahere dictum bladum in totum, uel in partem de ciuitate et districtu Tragurij sub penna perdendi bladum, quod mitteret, seu valorem ipsius et tantumdem plus cuius penne medietas sit comunis et alia accusatoris excepto, que ipse emptor non debet habere terraticum de terris datis riuarijs.

Item que dictus emptor habere debeat pro terratico quartam partem de rapis et alijs fructibus quibuscumque arborum cuiuslibet generis prout solitum fuit haberi per alios emptores.

Item que dictus emptor de vitibus putatis quartam partem musti accipere possit non accipiendo zistum de vitibus vero non putatis habere et colligere possit totum mustum.

Item que dictus emptor non possit ponere pudarium de villis Bristize secundum licitum sit et tenere ad custodiam villanorum pro solutione ipsius emptoris et non alteri.

Item que villani villarum Bristize et Porte teneatur conducere quamlibet catiam musti quolibet ipsorum pro parte sua ad ciuitatem Tragurij pro soldos sex paruorum si emptor voluerit.

Item que quolibet villanis villarum Bristize et Porte et aliarum villarum comunis habentes porcos debeat ipsos tenere clausos et non dimittere eos ad paschua extra durante tempore messium et vindemiarum sub pena perdendi porchos.

Item que quolibet villanis dictarum villarum habens canem, uel canes in villis debeant tenere dictis canibus lignum buzatum appensum, uel alligatum collo dictorum canium toto tempore vindemiarum sub pena librarum quinque pro quolibet et qualibet vice.

Item que nullus, qui seminauit in terris comunis Tragurij aliquid genus bladi, uel leguminis audeat, uel presumat sine licentia et voluntate emptoris mettere bladum nec extirpare legum(ina) ... || mesuerit seu extirpauerit ... || bladum, uel legumen, uel ... || dictum bladum in quo ... || soluere teneatur comuni ...

Item que nullus habens vineas ... || mouere mustum, siue vuas ... || mustum in quo fraudem ... || pro penna libras quinque paruorum ...

Item quolibet, qui seminauerit ... || uel leguminis et non fuerit ... || teratico quartam partem ...

Item venditur cum dictis ... || vxoris Michatij Victuri ... || terrarum comunis, que sunt in dicto campo et districu Tragurij videlicet musti, ficuum, bladi et aliorum fructuum de quibus terris et possessionibus emptor habeat et recipiat partem terratici secundum que solet accipi de dictis terris et possessionibus, videlicet partem terciam omnium dictarum terrarum excepta terra sancti Petri, que concessa est Anthonio Decotich suprastanti.

Item que de terris comunis positis ad Mezlinam et alibi adiudicatis comuni, de quibus infrascripte persone appellauerunt, videlicet ser Blasius Victuri olim domina Pelegrina et monasterium sancti Nicolai monialium ac olim ser Johannes Stipe et ser Nicolaus Stipe, eius frater ac ser Stephanus Petri ipsorum fratrum nepos, dictus emptor non debeat se impedire videlicet dominus comes habeat exigere fructus ipsarum terrarum pro comuni.

Item declaratur, que dictus emptor habere debeat terraticum de terris comunis, ut supra recuperatis per ipsum comune et etiam de hijs, que recuperabuntur de anno presenti mediante ipso emptori, uel alia quacumque persona.

Item que ipse emptor possit tenere blada in magazeno superiori comunis absque aliquo afictu, ita tamen, que comune possit tenere res ipsius comunis in dicto magazeno.

Item que adueniente casu guerre, quod abscit omne damnum, quod ipse conductor pateretur exinde sibi defalcetur et de dicto pretio deliberato incanto. Ita tamen que dictus conductor teneatur eisdem domino comiti emendare damnum, quod propter hoc passus fuisset.

MCCCCXXXV. die dominico VIII. maij. Per prefatum dominum comitem sedentem ad pontem terre firme ciuitatis Tragurij per Jacobus riuarium comunis factis primo tribus mutis cum cedulla in manu precedentibus alijs solemnitatibus, ut est moris, et consuetudo, deliberatum fuit introitus et affictus ville Bristize et aliarum villarum communis anni presentis cum pactis, modis et conditionibus suprascriptis ser Nicolao Johannis Venturini, ciuis Tragurij tamquam persone plus offerenti et dare volenti pro libris duabus millibus trecentis quinquaginta paruorum.

Ł 2350

Fideiussio
Nobilis vir, ser Jacomellus domini Luce Victuri, militis fideiussit pro dicto Nicolao conductore, ut supra, se et sua bona principaliter obligando.
...mensis januarij spectabilis et || ... (Mar)cus Zeno, honorabilis comes Tragurij || ... Nicolao Venturini, conductore dicti || ... ab eo

Ł 319 S. O paruorum

... habuit et recepit ab ipso || ... (pro) parte dicti affictus computati in || ... distributi stipendiario || ... rationem S. X. pro galeti Ł 500 S || ... a ser Johanne Victurj nomine || ... 1436. Ł 400 S. O paruorum || ... habuit a ser Johanne || ... pro parte ut supra Ł 500 S ... || ... XI. mensis maij habuit et recepit a dicto Nicolao conductori ut supra pro parte Ł 200 S. O paruorum. Idem dominus comes die 14. mensis maij habuit et recepit a dicto Nicolao conductore ut supra contatis ab eo pro parte

Ł 200 S. O paruorum

Idem dominus comes die tercio mensis junij habuit et recepit a dicto Nicolao conductore ut supra contatis ab pro parte ut supra

Ł 173 S. 7 paruorum

Idem dominus comes die 12. dicti mensis junij habuit et recepit a suprascripto Nicolao Venturini conductore, ut supra, pro saldo et resto dicti affictus Bristize contantis ab eo

Ł 57 S. 13 paruorum

MCCCCXXXV. die ...
Mandato spectabilis et generosi m(ilitis) ... || et per incantum publicum plus dantem ... || comunis anni presentis incipientis die ...

Primo, que emptor dicti ... || videlicet de tribus in tres menses in ...

Et que debeat dare fideiussorem ... || Item que emptor dicti ... || et districtualibus Tragurij ... || que piscatores, qui habitant ... || teneatur et debeant sextam ... || Tragurium sub pena dupli ...

In casu que emptor dicti datij soluerit de tribus in tres menses, que datium possit denuo incan(tari) et vendi alteri et si minus de ... (offe) retur sit ad damnum dicti primi (emptori)s non soluentis ad damnum ut supra, que plus venderetur sit ad (ut)ilitatem comunis.

Hoc et addito ex pacto ... || petere, uel accipere partem sibi tangente ... || omnis pisces quamdo piscatores vendere voluerunt omnes suos pisces. Et emptor dicti intoitus tunc teneatur et debeat accipere partem suam in denarijs. Et si piscatores dare voluerunt emptori partem suam in pissibus et ipsam partem suam vendere secundum ordinem infrascriptum et etiam partem eius totam omnium pissium recentium vendere teneatur et nullam partem possit saluare, nec saluari facere in aliquo loco, aut domo, nec in alium locum portare, uel per aliquem mittere, uel mitti facere, nisi pro suo vsu et pro illa die, qua pisses portabunt. Et piscatores et pissium venditores donec vendent pisses stare debeant in pedibus nec aliquid teneant in capite. Et teneantur et debeant omnes pisses portare et discaricare in loco consueto vbi consueuerunt vendi pisses antequam incipiant vendere pisses. Et postea vendantur in loco vbi consueuerunt vendi pisses intelligendo, que dicti piscatores et pissium venditores cum applicuerunt Tragurium teneantur et debeant subito et absque mora deponere ipsos pisses, quos ceperint super marina ad locum vbi venduntur pisses sub pena soldorum quadraginta paruorum, cuius pene medietas sit comunis et reliqua accusatoris. Et debeant ipsos pisses deoneratos tenere in cestis suis et facere partes, quas vendiderint super storijs, uel assidibus, uel alio modo dummodo dicti pisses non ponantur in terra.

Item que emptor dicti introitus non possit aliquam partem accipere, uel damna ab aliquibus singularibus personis, que non sint piscatores de pissibus, quos conduxerint pro suo vsu nec de pisse quando donatus esset ab aliqua persona, que eset piscator, uel piscatrix et quelibet pesona, que conduxit quoquomodo pisses ad ciuitatem Tragurium teneatur soluere doanam dicti emptori duommodo pisses sint

capti alibi, que in Tragurio causa merchandarie qui piscatores non possint nec debeant aliquo modo pisses deonerare, uel vendere aut allienare de pissibus, quos conduxerint in Tragurio in periuicium dicti emptoris et est ipse, que est emptor dicti introitus non possit, nec debeat pisses emere ab aliqua persona vendentes pisces causa reuendendi ipsos pisses nec ab aliquo alio ... || ... predictorum soluere debeat pro quolibet capitulo contrafacto || ... qualibet vice et perdat pisses et quolibet possit esse ... si fuerit homo bone fame et teneatur de credentia || ... emptor possit tenere caput copertum cum capello, uel || ... et piscatores forenses portantes pisses || ... vendere ad eorum voluntatem soluendo emptori || ... que dicti piscatores forenses non possint vendere || ... uel burgi, seu districtualis, nec est ipsi ciues || ... libras quinque paruorum, pro quolibet forense, uel ciue || ... et credatur suo sacramento.

Tragurij, uel burgi, seu piscatores vendentes pisses debeant vendere pisses omnes ad occulum et non ad libra prout ipsis piscatoribus pro sua vtilitate et voluntate videbitur conuenire stantibus et manentibus omnibus et singulis in suo robore et vigore et que omnes et singuli piscatores et omnes alij venditores pissium debeant pisses vendere juxta duas turres, videlicet juxta turrim olim ser Nicole Simonis et Jadre Sausini et quolibet piscator, qui inceperit vendere pisses teneatur ipsos pisses vendere et ad vendendum stare quosque ipsi pisses venditi fuerunt a principio vsque ad finem non ponendo aliquam loco sui, nec pro vendendo, nec pro venditione pissium dictorum fienda sub pena librarum quinque paruorum, cuius medietas sit comunis et alia accusatoris. Et quolibet possit accusare, si erit homo bone fame et teneatur de credentia saluo si pisses vendere non possent eo die, quo conduxerit, que tunc dicti pisses restantes ad piscariam ad aliquem locum portari non debeant nisi sotius miles domini comitis predicti. Ipsos pisses restantes viderit, quibus visis dictus sotius miles debeat vnicuique pissium caudam incidire. Quibus incisis dicti pisses amplius portari non possit ad vendendum, nec aliquo modo dicti pisses vendi possint aut ad domum, aut in aliquo alio loco sub pena librarum trium paruorum pro quolibet et qualibet vice, cuius pene medietas sit comunis et alia accusatoris, videlicet si dicti habentes dictos pisses voluerunt dictos pisses salare, qui sibi restauerint, possint ipsos pisses salare et eos salitos licitum sit vendere ad locum consuetum sine aliqua pena.

Item aliqua persona, ciuis, uel habitator Tragurij et piscatores habitatores Tragurij teneatur et debeant omnes pisses quoscumque capient conducere ad ciuitatem Tragurij et si in totum, uel in parte conducerent alioque in ciuitate Tragurio, tunc contrafacentes cadant de libris quinquaginta paruorum, quarum medietas sit comunis, quartum accusatoris et alium quartum datiarij.

Item que dicti piscatores et vendentes pisses teneatur et debeant vendere pisses recentes, bonos et sufficientes. Et si repertum fuerit ipsos vendere pisses non recentes, dicti tales vendentes pisses huiusmodi non recentes cadant de soldis XL. paruorum pro quolibet contrafaciente et qualibet vice. Quarum medietas sit comunis et alia accusatoris. Et vltra hoc tales pisses non recentes prohiciantur in mare per viam pontis terre firme.[62]

MCCCCXXXV. die dominico XVII. julij per pre(fatum) ... || per Supinam, riuarium comunis factis ... || alijs solemnitatibus, ut es moris et ... || afficitus datij piscarie comunis ... || Tragurij pro vno anno proxime f(uturi) ... || septigentis viginti pro ... || pro quo fideiussit nobilis ...

MCCCCXXXV. die penultima mensis ... || miles, dominus Marcus ... || et recepit a suprascripto ... || pro parte dicti datij ... Ł 110 S. O paruorum

Die VIII. mensis decembris. Idem dominus comes habuit et recepit ab Antonello predicto pro parte dicti datij contato ab eo

Ł. 'O S. O paruorum

[62] Bitni dijelovi ovih odredbi naći će se u trogirskom statutu. I. Strohal, R. I. 11. Vidi još: Josip Basioli, Ribarski propisi u statutima dalmatinskih gradova, Adriatica maritima Zavoda JAZU u Zadru, sv. III (1979), str. 33—39.

Die primo mensis februarij. Idem dominus comes habuit et recepit a suprascripto Antonello, conductore ut supra pro arte dicti datij contatis ab eo

Ł. 100 S. O paruorum

Die mensis februarij secundum vult dicere die 29. mensis decembris contatis eisdem domino comiti ab ambobus socijs videlicet Antonello et a Pietro de Roma

Ł 36 S. O paruorum

Die 24. mensis aprilis suprascriptus dominus comes habuit et recepit a prefato Antonello conductore, ut supra pro parte suprascripti datij contatis ab eo.

Ł. 140 S. O. paruorum

Die 8. julij prefatus dominus comes habuit et recepit a suprascriptis Antonello et Petro eius Sotio pro resto dicti datij

Ł 294 S. O. paruorum

... militis domini Marci Zeno, honorabilis comitis Tragurij ... || ... plus danti et offerenti dabitur et deliberabitur || ... inchoandis die XXIIII. mensis augusti proxime futurj || ... videlicet.

... soluere debeat pretium deliberationis in quatuor pagis || ... sub pena soldorum duorum pro libra et in casu, que || ... in tres menses, que dictum possit denuo || ... deliberaretur sit ad damnum ipsi primi || ... et si plus venderetur, sit ad vtilitatem comunis || ... fideiussorem ydoneum de soluenda, ut dictum est ad voluntatem domini comitis suprascripti.

Item que dictus emptor habere debeat a comuni chalchariam, tinatia, et zopolum de calcinario et omnia, que sunt in domo dicte zudeche toto tempore dicti anni, que res in fine remanere debeat in comune.

Item que omnes habitatores et aptari facientes coramia in dicta zudecha teneatur soluere pro quolibet corio bouis, vace, asini, asine, equi, eque cerui et cerue antequam porteret extra zudecham, uel extra calciarinam soldos tres paruorum.

Item que quolibet calligarius debeat in presentia dicti emptoris, seu nuntij sui mittere pelles in calcinarijs et extrahere de ipsa pena libras X. paruorum pro quolibet et qualibet vice qua contrafecerit et fideiurent pelles alique tamen emptores dicti datij debeant habere et recipere datium a calligarijs pro pellibus missis in calcinarijs quamuis deficerent dicte pelles.

Item que nullus calligarius possit nec debeat aptare, nec aptari facere pelles, seu coramia aliqua alibi, que in qudecha comunis et calcinarijs et qui contrafecerunt, soluere teneatur duplum datium et vltra hoc incurrat penam libris quinque paruorum pro quolibet et qualibet vice, cuius pene medietas sit comunis et alia accusatoris.

Item que quolibet calligarius, seu quolibet persona, qui, uel que aptauerit coramia ad dictam zudecham inmediate sine temporis interuallo euacuata caldaria aqua callida debeat ipsa caldaria aqua frigida reimplare et ipsa plena aqua frigida debeat alijs calligarijs conseruare coramem aptare volentibus in dicta zudecha. Ita que dicta caldaria semper remaneat plena aqua calida, uel frigida pena librarum decem paruorum pro quolibet contrafacentam et qualibet vice. Et quolibet possit accusare contrafacentem et habeat medietatem pene et alia medietas sit comunis.

MCCCCXXXV. indictione XIII. die dominico XVII. julij per prefatum dominum comitem, sedentem infra duas portas factis primo tribus mutis per Johannem riuarium comunis cum cedulla in manu, vt est moris deliberatus fuit introitus et affictus datij zudeche comunis Radoslauo Stephani dicto Chitriza, pro vno anno proxime futuro tamquam persone plus danti et offerenti per libras centum paruorum videlicet per Ł. 100 paruorum.

Fideiussio

Pro quo fideiussit Stephanus condam Maroye calligarius obligans se et sua bona, Radoslauus Chitriza conductor ... || 1435. die vltimo nouembris ... || a Stephano Miroeuich ... || Radoslauus Chitiza et ... || dicti datij in die 24. mensis ... || do-

mino comiti pro parte dicti ... || Radoslauus Chitiza et Stephanus ... || zudeche die 25. maij ... || ut supra contatis ab eis ... || Radoslauus Chitiza et ... || datij zudeche die 12 ... || pro resto dicti datij contatis ab ...

... XXVII. mensis augusti.

... generosi militis domini Marci Zeno, honorabilis || ... per piscatum publicum plus danti et offerenti || ...eorum comunis pro annis 4. proxime venturo, inchoando || ... 1436. cum pactis, modis et conditionibus || ... dies XV. intrante primo anno facere integram || ... non in alia re et deinde elapso || ... duas tercias pars cum pactis, modis || ... teneatur soluere dictum datium ... || ... facere integram solutionem vnius anni || ... deinde elapso primo anno soluere || ... vnam terciam partem in camera de duobus mensibus in duos menses videlicet hoc modo in fine primorum quatuor mensium secundi anni ipse soluere debeat de mensibus duobus tenendo penes se vnam pagam vsque ad finem secundi anni. Et sic successiue de duobus in duos menses soluere debeat vnam pagam. Et in fine dicti anni soluat duas pagas pro resto et complemento dicti anni secundi. Et similissimo soluat duas pagas pro resto et complemento dicti anni secundi alijs annis.

Item que dictus emptor facta deliberatione introitus teneatur et debeat prestare fideiussorem ydoneum de soluendo pretium dicti datij ut supra. Item que dictus dominus comes teneatur facere, aptari portam magnam de medio fonte molliorum a parte australli ad laudem boni magistri et que cum tempore et quando fuerit opportunum. Idem dominus comes teneatur retinere et seu retineri facere in ... agerem, qui est vsus a parte posteriori lagi versus leuantem per modum qua aque tempore estiuo non effluant, seu discurant extra per illam viam et ... || agrer denuo ceptum ab austro.

Item, que dictus emptor teneatur tam a ciuibus, quam a districtualibus, quam et ... pro macinatura cuiuslibet modij frumenti accipere soldos sex paruorum ... || medietatem soldos quatuor paruorum. Et pro modio siliginis || ... genis auene et spelte soldos tres et non vltra. Et modium frumenti ... libras 155. ad pondus statere comunis et messulantie libras 140 ... || ordei siliginis auene et spelte libras 120.

Item que dictus emptor teneatur accipere pro fullatura cuiuslibet brauj rassie paruulos tres et non vltra. Et teneatur dictus emptor mensurare dictam rassiam antequem fulletur sub pena librarum X. paruorum declarando tamen, que quolibet ciuis et districtualis Tragurij tenatur et debeat fullari facere suas rassias ad fullos Tragurij existentes in dictis mollinis et non allibi sub pena soluendi vnum soldum pro brachio ipsi conductori. Et si inde fuerit, accusator habet medietas dicte pene et alia medietas sit conductoris.

Item que nullus ciuis, seu habitator ... || (por)tare, seu portari facere ... || quomodo ad dicta mollina Tragurij ... || librarum quinque pro quolibet ... || bladi, ciuis ... || emptoris predicti ... || portionibus declarando ... || macinare eorum blada ... || et districtuales possint ... || sua ad macinandum ... || et sit licitum ... || voluerint, videlicet si ... || teneantur et debeant ... || inde intelligatur de fullis si aqua defueret.

Item que dictus emptor, seu officialis comunis possit tenere granarium, uel aliquam rem pro saluando blada, seu videlicet ipsas domos tenere expeditas pro macinando et fullando et non possit emere farinam, frumentum, uel bladum ab aliquibus venientibus ad macinandum nec facere mercantiam de ipsis sub pena contenta in quaterno comunis huius incantus.

Item in libertate dicti emptoris sit deputare offitialem ad colligendum sollutiones aut ipse solus colligere possit et teneatur tenere offitialem ad ponderandum blada et alios offitiales necessarios sibi omnibus expensis suis, qui offitialis ad ponderandum deputetur per dominum comitem antedictum.

Item que in libertate dicti emptoris sit posse accipere a forensibus pro macinandum solutionum predictarum in denarijs aut in blado accipiendo pro macinatura de duodecim partibus vnam partem bladi et non vltra.

Item que nullus homo, uel persona tam ciuis, quam habitator Tragurij, ac districtualis, uel forensis vllo modo audeat portare, uel portari facere extra ciuitatem, aut districtum Tragurij bladum aliquid tam per mare, quam per terra, sine licentiam domini comitis et scienciam conductoris,[63] cui conductori dicti tales teneatur et debeant soluere datium consuetum pro dictis bladis, que portare voluerunt tam per mare, quam per terram, vt superius dictum est. Et hoc pena soluere soldos decem paruorum pro quolibet modio bladi sic conducti sine licentia. Et perdendi dicta blada, cuius pene tercium sit comunis, tercium accusatoris et tercium conductoris non intelligendo tamen de forensibus, qui conducerent cum nauigijs aut barchis suis bladum ad ciuitatem Tragurio, quibus licitum sit vendere dicta sua blada et ea exonerari facere in dicta ciuitate Tragurij et illud bladum, quod sibi restauint portare quo voluerint sine aliqua contradictione.

Ivan Pederin

ACTA POLITICA ET OECONOMICA CANCELLARIE COMMUNIS TRAGURIJ IN SAECULO XV.

Summary

This is an edition of three archival documents from the city of Trogir which are kept in the Historical Archive of Zadar — the protocols of the noblemen's councils (Generales consilij nobilium), the municipal business books (Exitus et Introitus) from the time of Trogir's independence and the tax books (Deliberationes).

In the introduction these rare documents are discussed. It is asserted the statutar authonomy has been very vital concept representing an element of order and culture. The rector acted not to suppress this authonomy, but to transform it into an instrument of his power, at the same time transforming the nobles into the managers of basic industry, now owned by Venice, and taxation of trade. So the noblemen's power was still considerable, but was now oriented towards the middle class. Being obliged to pay large sums of money for the management of communal undertakings to the rector, the nobleman of course resented him, longing instead for union with the Croat mainland. The rector had narrowed his power by imposing on him a certain degree of commitment to the middle class, which was a democratic trait and a means close to denationalisation, as the nobleman with his statute represented a living longing for the protection of the King, while the middle class felt little or no rèsponsibility towards the city particularly as some of them were also immigrants from the Peninsula. The city's economy was essencially agricultural, also having a strong raw material industry fostered by trade.

[63] O zabrani izvoza žita I. Strohal, S. II. 93.

SADRŽAJ

Lelja Dobronić

Nova Ves — povijesni dio Zagreba 1

Summary

Nova Ves — a Historic Part of Zagreb 42

Lujo Margetić

Neiskorištene vijesti o krčkom knezu Dujmu II. 45

Riassunto

Alcune notizie poco sfruttate sul conte Duimo II di Veglia . . . 51

Vladimir Bayer

Dokumenti o ukinuću torture i o ukinuću smrtne kazne u onim jugoslavenskim zemljama koje su u XVIII. stoljeću bile u sklopu habsburške monarhije 53

Résumé

Documents concernant l'abolition de la torture et de la peine de mort dans les pays yougoslaves qui, au XVIIIème siècle, faisaient partie de la monarchie d'Habsbourgs 69

Mirko Marković

Prilog poznavanju djela objavljenih u zagrebačkoj tiskari Pavla Rittera Vitezovića 71

Summary

A Contribution to the Study of Published Works in the Zagreb Printing Firm of Pavao Ritter Vitezović 98

GRAĐA

Ivan Pederin: **Acta politica et oeconomica cancellarie communis Tragurij in saeculo XV** 101

Summary 177

Izdavač: JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI U ZAGREBU. Za izdavača: akademik HRVOJE POŽAR. Tehnički urednik: ANTUN JURIĆ. Korektor: MIRJANA MATIJEVIC-SOKOL — Naklada 950 primjeraka. Dano u tisak: 18. svibnja 1987. god. Tisak: »ZRINSKI« — Tiskarsko-izdavački zavod Čakovec.